

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică“

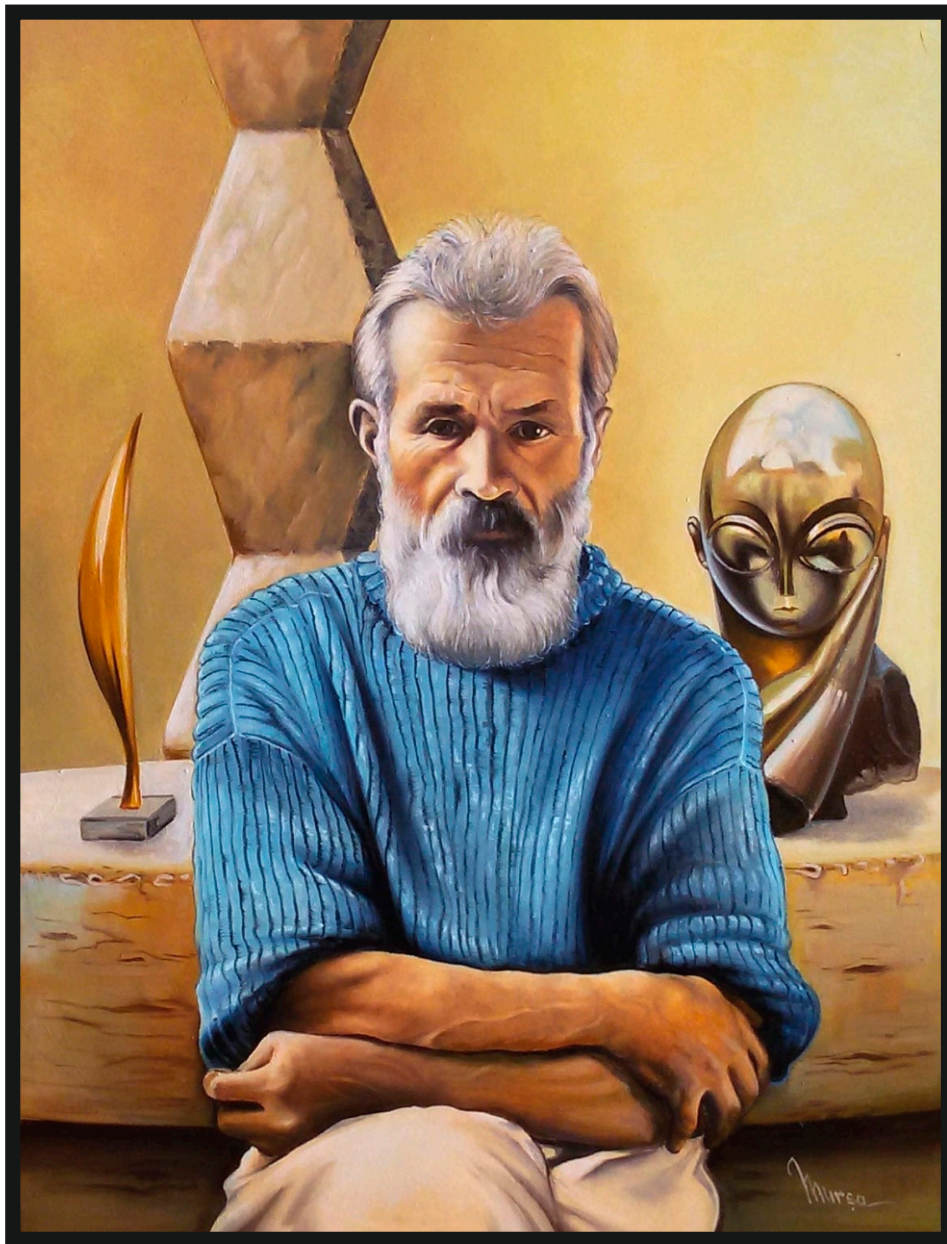
63

Serie nouă
(anul 15),
Primul
trimestru
2022

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”

Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)“

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

Constantin Brâncuși
(19 februarie 1876 - 16 martie 1957)

Sub egida Asociației „Societatea Culturală «Ștefan Petică - 2007»“

SUMAR

▶ Mihai EMINESCU, <i>Sărmanul Dionis</i>	3	▶ Eleonora STAMATE	93
▶ Adrian RACARU, <i>Cărțile. Unde se duc?</i>	4	▶ Gabriel GHERBĂLUȚĂ	94
▶ Alina BÂRGĂOANU, <i>Despre FakeNews, jurnalism și consumatorii de știri</i>	5	▶ Roxana RĂCOREANU	95
▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>Pe urmele lui Hyperion: „muzica sferelor”</i>	7	▶ Vasile MANDRIC	96
▶ Ionel NECULA, <i>Petru Caraman, într-o epistolă către Petrovici</i>	12	▶ Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	97
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Ștefan Aug. Doinaș, un caz de „necrofagie culturală”?</i>	16	▶ Theodor PARAPIRU, <i>„Controversă de Conciliu”, „Divina Comedie”</i>	98
▶ Petre ISACHI, <i>Despre ideogramele poetului „născut dintr-un cuvânt”</i>	23	▶ Cristina LUCA-PARAPIRU, <i>Vecina de sticlă</i>	100
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Constantin Brâncuși, cel mai important artist român din afara țării</i>	26	▶ Angela BACIU, <i>Interviu cu Emil Iordache</i>	101
▶ Daniel MAZILU, <i>Nebănuitele frumuseți ale „prințului țăran” de la Paris</i>	34	▶ Angela BACIU – 52	104
▶ Vladimir RADU, <i>Lingvistul Iorgu Iordan în ipostaza de critic literar</i>	36	▶ Ionel NECULA, <i>Foi căzute dintr-un letopiseț tecucean</i>	106
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Cu și despre Marin Sorescu</i>	40	▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Veni, vidi, vici</i>	107
▶ Corneliu STOICA, <i>Corneliu Baba – Racord la tradiția picturii românești și universale</i>	43	▶ Marin NĂSTASE, S.R.L. „Amaru”	109
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Ion Velicu, Artistul tecucean care și-a dorit să zboare dincolo de stele!</i>	46	▶ Viorel BURLACU, <i>Dan Mateescu... un artist din Tecuci</i>	114
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Cântare dimineții noului an</i>	55	▶ Gh. N. VASILACHE, <i>Capcane ale limbii române: aspecte morfosintactice (I)</i>	116
▶ Petruș ANDREI, <i>Toamna patriarhului</i>	57	▶ Violeta IONESCU, <i>„Noi eram cândva cercarii”</i>	119
▶ Nona NISTOR, <i>Vibrația primăverii</i>	61	▶ Petre ISACHI, <i>Trăim împotriva voinței noastre?</i>	120
▶ Petruș ANDREI, <i>Expunere „de fond” pentru o judecată valorizatoare</i>	63	▶ Virginia PARASCHIV, <i>La spartul nunții</i>	125
▶ Daniela ALECSĂ, <i>Smaranda Brăescu s-a născut pentru a se juca cu văzduhul</i>	67	▶ Katia NANU, <i>Primăvara femeii în galben</i>	128
▶ Narcisa BOLDEANU, <i>Grigore Vieru - „Preot al neamului său”</i>	71	▶ Ghiță NAZARE, <i>O carte pentru cititorii de dincoace și de dincolo</i>	130
▶ Violeta Daniela MÎNDRU, <i>Ion Pillat - în umbra timpului</i>	74	▶ Cezarina ADAMESCU, <i>Un copil septuagenar în căutarea datinilor creștine</i>	133
▶ Grigore RACARIU, <i>Numele proprii în opera lui Calistrat Hogaș</i>	79	▶ Vasile Sevastre GHICAN, <i>Preot Ionel Rusu, „Cădind miresme”,</i>	134
▶ Sorin LANGU, <i>Vasile Pârvan - o viață dedicată studiului</i>	83	▶ Al. Florin ȚENE, <i>Acerodon & Karantin</i>	136
▶ Cristian Gabriel CĂLUGĂRU, <i>Țara de peste veac a lui Nichifor Crainic</i>	85	▶ Dan ANGHELESCU, <i>Elena Netcu – Omul Pădurilor</i>	138
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Mont-Saint-Michel</i>	87	▶ Ana DOBRE, <i>Despre locurile natale, cu dragoste, în spiritul adevărului</i>	141
POESIS:		▶ Tase DĂNĂILĂ, <i>„Vremuri în flăcări”, de Ion Croitoru</i>	143
▶ Adrian RACARU	91	▶ Daniel BRADEA, <i>În Zodia proletariatului. Dimensiuni ale dictaturii la Tecuci (II)</i>	145
▶ Mihaela GUDANĂ	92	▶ Adrian RACARU, <i>Revista revistelor</i>	152
		▶ <i>Cronograf</i>	156

RedacțiaDirector onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**Director executiv: **Dr. Petru BLAJ**Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**Redactor-șef adjunct: **ADRIAN RACARU**Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Bogdan ARTENE**Membrii redacției**

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Ștefan Andronache
Constantin Oancă
Tănase Dănăilă
A.G. Secară
Adrian Racaru
Mircea Cojocaru
Livia Ciupercă
Petruș Andrei

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi
Acad. Nicolae Dabija
Prof. dr. Theodor Codreanu
Acad. Vasile Tărățeanu
Prof. univ. dr. C. D. Zeletin
Prof. dr. Lucia Olaru Nenati
Prof. dr. Narcisa Florentina Boldeanu
Prof. univ. Ștefan Munteanu
Liviu Ioan Stoiciu

**Prezentul număr al revistei
este ilustrat cu picturi de
Corneliu Baba.**

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

„**Eminescu** nu e o floare rară, desfăcută aproape prin miracol dintr-o sămânță adusă din întâmplare pe solul Daciei de suflarea vânturilor apusene: este un astru țâșnit din adâncurile cerurilor din Răsărit, ca mărturie despre o civilizație tânără și nouă, dar înrădăcinată într-un trecut de veche cultură și de severă tradiție. Ca și Luceafărul său, și lumina lui a străbătut, înainte până să ajungă la noi, o cale lungă.”

Rosa Del Conte, ***Eminescu sau despre Absolut***, Roma, 8 septembrie 1962

SĂRMANUL DIONIS

Cugetările sărmanului Dionis

„... Dionis era băiat sărac. Prin natura sa predispusă, el devenea și mai sărac. Era tânăr – poate nici optsprezece ani... Dionis se porni spre casă....El trecu prin hățișul grădinii și prin zaplazurile năruite și urcă scările. Ușile toate erau deschise. El intră într-o cameră naltă, spațioasă și goală. Păreții erau negri de șiroaiele de ploaie ce curgeau prin pod [...]

Să privim acum și la sărăcia iluminată de razele unei lumânări de său băgate în gâtul unui clondir ce ținea loc de sfeșnic. Ce vizunie - și aici, aici petrecea el vara și iarna. Iarna, de gerul cel amarnic, trăsnea grinda în odaie, crâșcau lemnele și pietrele, vântul lătra prin gardurile și ramurile ninse; ar fi vroit să doarmă, să viseze, dar gerul îi îngheța pleoapele și-i painjinea ochii. Surtucul lui pe lângă acestea era mai mult urzeală decât bătătură, ros pe margini, fudul la coate, de râdea pare că și vântul în urma lui. Oamenii căscau ironic gura când îl vedeau... Și-n asemenea momente, în lungile și friguroasele nopți de iarnă, crede cineva cum că el, redus până la culmea mizeriei, devenea trist? Așa era elementul său. O lume întregă de închipuiri umoristice îi umpleau creierii, care mai de care mai bizară și mai cu neputință. El băga de samă că gândurile lui adesea se transformau în șiruri ritmice, în vorbe rimate, și atunci nu mai rezista de-a le scrie pe hârtie... mai ales garafa goală era în stare de a-l umplea de cugetări melancolice...”

„Ah! garafa pântecoasă doar de sfeșnic mai e bună!
Și mucoasa lumânare sfârâind săul și-l arde.
Și-n această sărăcie, te inspiră, cântă, barde -
Bani n-am mai văzut de-un secol, vin n-am mai băut de-o lună.

Un regat pentru-o țigară, s-umple norii de zăpadă
Cu himere!... Dar de unde? Scârțâie de vânt fereasta,
În pod miaună motanii - la curcani vânăta-i creasta
Și cu pasuri melancolici meditănd umblă-n ogradă.

Uh! ce frig... îmi văd suflarea, - și căciula cea de oaie
Pe urechi am tras-o zdravăn - iar de coate nici că-mi pasă,
Ca țiganul, care bagă degetul prin rara casă
De năvod - cu-a mele coate eu cerc vremea de se-nmoaie.

Cum nu sunt un șoarec, Doamne, - măcar totuși are blană.
Mi-aș mânca cărțile mele - nici că mi-ar păsa de ger...
Mi-ar părea superbă, dulce o bucată din Homer,
Un palat, borta-n perete și nevasta - o icoană.” [...]

Intitulată într-o primă variantă „**Sărmanul poet**”, nuvela aceasta, citită pentru prima dată la **1 septembrie 1872** a provocat controverse între membrii **Societății Junimea**, surprinși de adâncimea și diversitatea concepțiilor filozofice ale mult prea tânărului Eminescu. Publicată apoi în numărul din decembrie 1872 - ianuarie 1873 al revistei **Convorbiri literare** cu titlul „**Sărmanul Dionis**”, nuvela este o veritabilă uvertură la întreaga densitate și înălțime de idei, teme și motive ale creației eminesciene în versuri, în proză, în dramaturgie și în publicistică. Lectura integrală, inclusiv a versurilor incluse în mod ingenios în structura nuvelei sub titlul „**Cugetările sărmanului Dionis**” oferă și cititorului de astăzi, la 150 de ani de la publicare, satisfacția unor adâncimi filozofice care provoacă și incită la simțire, adâncire a înțelesurilor și la meditație.

EDITORIAL

CĂRȚILE. UNDE SE DUC?

► Adrian RACARU

Un prieten care deține o impresionantă bibliotecă personală trecând pe la mine, m-a prins și m-a lăsat captiv într-o întrebare, la care logica nu-mi găsește nici un răspuns: Cui lăsăm cărțile? După noi... unde se duc ele, cărțile?

Îngândurați am vorbit „discuții”, dar la plecare din nou provocarea: „Cui lăsăm cărțile?” și rugămintea că, dacă întrevăd o rezolvare, să-l anunț. Am lăsat amintirile să-mi limpezească tulburarea. Povestea tristă despre cărți, despre cărțile adunate m-a dus până la Abecedar. Noi am învățat să citim și să scriem doar la lumina zilei, că în vremea aceea, „lampa lui Ilici” încă nu se propășise prin toate localitățile. Și atunci proverbul „Ai carte, ai parte!” era redus la o singură interpretare = dacă ai studii, poți ajunge departe (vezi DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE MODERNE/ editura ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE 1958). Pentru bunici cartea era actul, titlul de proprietate care îți făcea parte, „în timpurile normale”. Pentru mama, *carte* însemna și cartea poștală, de care, când o primea de la tata de pe front, lumea îi zicea: „ai parte”. Și în această ambianță noi am fost crescuți în duhul studiului, și cu dorința de a avea carte și cărți, pentru a ajunge cât mai departe. Când ne duceam pe la prieteni sau la rude eram așteptați cu dulceață și la dulceață se făceau discuții despre „lectură”. La librării când soseau pachetele cu cărți se ținea coadă ca pentru lapte. Cărțile erau oferite în dar la aniversări și onomastici. Îndrăgostiții își făceau cadou romane de dragoste. Premiile școlare erau volume alese cu grijă, de diriginți. Erau colecții îngrijite și dedicate ca: BIBLIOTECA ȘCOLARULUI, Cartea Bună, BIBLIOTECA PENTRU TOȚI, Biblioteca de artă, Romanul secolului XX, Cele mai frumoase poezii etc... Cum să nu ai în apartament sau în casă măcar un perete înzidit de cărți. Bani dați pe cărțile străne ar fi ajuns să construiești un conac!

„Cui lăsăm cărțile?” întrebarea nu fusese rostită de mult, pot spune consultând calendarul, dar războiul izbucnit la tâmpla Europei, îmi proiectase întâlnirea în trecut, de parcă ar fi avut loc înainte de pandemie. Dar amicul meu trecuse pe la mine recent, când începusem să cochetăm cu vizitele și cu programarea unor excursii. Simțeam în jurul meu o stare de îmbucurare, deși încă rezervată. Când în vârtoarea scumpirilor ne încurajam solemn că ce poate fi mai umilitor

decât neajunsurile, chinezii s-au grăbit să ne dea un răspuns: *Pandemia!* Așa că am trecut și prin pandemie și când ne încurajam parcursul cu întrebarea: Ce poate fi mai groaznic decât o pandemie?, Putin ne-a dat un răspuns belicos: *Războiul!* Никагда ничево никаму (Niciodată nimic la nimeni) se citea în sticlirea lui vanitoasă când ne aburea că a fost foarte înțelegător dar acum nu mai are de ales. Și parcă îl aud pe Lev N. Tolstoi comentând-i discursul: „Oamenii care... recunosc războiul nu numai ca inevitabil, ci și util și, prin urmare, de dorit - acești oameni sunt teribili, teribili în perversitatea lor morală.”

Priveam rătăcit la televizor cum o rachetă spulberase pereții unui etaj la un bloc și în incendiu ardeau cărțile. Unde se duc cărțile?... „manuscrisele nu ard”... cum să nu?!, se autoaprend la „451 grade Fahrenheit” (Celsius, după pompieri)! Ciudat „a treia reeditare a primei ediții” a romanului lui Ray Bradbury „a fost îmbrăcată în coperti de azbest”; volumul fusese pregătit să treacă prin război. Care război? Acțiunea din carte se derulează într-un viitor neprecizat după 2022!

Amenințări halucinante din partea invadatorilor, discursul lui Serghei Lavrov plin de venin atomic! Să-i amintim un vers scris cu ambiția lui de poet militant: „Acum este timpul să mergem acasă”.

„Am început să înțeleg de ce sunt capabili oamenii. Oricine a trecut prin război și nu a înțeles că oamenii fac rău ca o albină care produce miere, este orb sau scos din minți.” (*William Golding*)

Soția făcea lecțiile pe WhatsApp cu nepotul de la București și la un moment dat aud: Credeam că am să mor, bunică! De ce să mori? De război, bunică, dar acum nu-mi mai este teamă, doamna ne-a asigurat că suntem apărați de NATO !

lată o problemă gravă, cum poți să le explici copiilor că războiul este departe, când ei îl văd cum intră în țară pe la punctele de frontieră odată cu refugiații, în casele noastre, prin canalele tv.? Cine să mai crediteze astăzi, în secolul XXI pe cronicarul care ne îmbia la „cea mai de folos zăbavă, la cetitul cărților?”...

Admirabilă este solidaritatea umană care unește încă o lume frumoasă și bună.

Pacea să fie cu noi toți!

OPINII

DESPRE FAKENEWS, JURNALISM ȘI CONSUMATORII DE ȘTIRI

► Alina BĂRGĂOANU

Prof. univ. dr. Alina Bărgăoanu e în prezent decană a Facultății de Comunicare și Relații Publice din SNSPA București. Autoarea volumului „#FakeNews.

Noua cursă a înarmării” este membră a consiliului consultativ al Observatorului European pentru Media Digitale (European Digital Media Observatory - EDMO) și membru afiliat al European Center of Excellence for Countering Hybrid Threats, Helsinki. Activând și ca visiting fellow la Minda de Gunzburg Center for European Studies, Harvard University, ca expert în cadrul Grupului la nivel înalt pentru combaterea știrilor false și a dezinformării din mediul online - Comisia Europeană și ca bursier Fulbright, include între domeniile sale de interes fenomenul fake news și dezinformarea din mediul online, comunicarea strategică, educația tehnologică și digitală, modalități de reglementare a mediului online, relația transatlantică.

Comisia Europeană și-a stabilit sarcina de a dezvolta o strategie la nivelul Uniunii Europene în vederea combaterii fenomenului știrilor false („fake news”) și a dezinformării în mediul online. Rolul acestor grupuri de lucru este de a oferi consultanță Comisiei Europene cu privire la fenomenul răspândirii conținutului fals, definind rolurile și responsabilitățile părților relevante, evaluând dimensiunea internațională și riscurile și formulând recomandări în vederea extinderii sau introducerii de noi acțiuni.

„Am scris aceasta carte cu gândul la Iulia, fiica mea de 13 ani, și la generația căreia îi aparține. Denumirea pe care am întâlnit-o pentru această generație este „generația Omega”: „copiii născuți în mileniul al treilea vor avea de gestionat, în timpul vieții lor, schimbări de o asemenea magnitudine, încât pot fi priviți ca ultima generație umană” (Jordan Hall). Sunt copii care, în următorii 20 de ani, deci într-un moment nu foarte îndepărtat, trebuie să mediteze

la trei probleme fundamentale: relația omenirii cu mediul înconjurător, relația omenirii cu tehnologia, relația omenirii cu ea însăși. Am scris cartea cu speranța că „nativii digitali”, „ultimii copii umani” – din România și din alte părți – vor reuși, cu mult ghidaj și cu multă, multă răbdare, să îmbrățișeze lumea digitală”. (Alina Bărgăoanu)

În contextul actual de insecuritate sanitară provocată de Pandemie, dublată de criza economică/energetică și de conflictul ruso-ucrainean care amenință pacea Europei, avalanșa de știri se cere a fi atent diseminată în rândul consumatorilor de media, așa încât o investigare a fenomenului denumit generic „fakenews” rămâne mereu de un interes major. Preluăm în paginile revistei noastre una dintre intervențiile Alinei Bărgăoanu pe

această controversată temă.

Mass-media – o țintă predilectă a atacurilor FakeNews

Așa cum am argumentat în repetate rânduri, în mod fundamental, la originea dezordinii informaționale, a patologiilor informaționale pe care le denumim cu termenul imprecis, dar popular, „fake news”, se află mediul online/ platformele digitale; iar mass media mainstream – privite ca întreg – sunt mai degrabă în postura de „victime colaterale”, alături de alte sisteme tot „tradiționale” de intermediere a cunoașterii și a accesului la informație. Acesta este, în interpretarea mea, și sensul afirmației recente a lui Jean-Paul Philippot, directorul pentru comunitatea franceză a Societății belgiene de radio-televiziune (RTBF): „fake news nu reprezintă jurnalism”.

Volumul și amploarea dezinformării, mai ales a dezinformării care mimează produse și practici jurnalistice amenință și mai mult rolul jurnalismului, accelerând procesul de pierdere a credibilității și a

reputației. Consecințele acestor fenomene sunt că, în contextul unor societăți polarizate sau, pentru a împrumuta expresia lui Pablo Neruda, cele aflate într-o „splendidă derută”, dezinformarea, mai ales cea alimentată dinspre mediul digital, riscă să eclipseze și mai mult rolul deja fragil al jurnalismului, în fapt, al unui sistem de referință privind realitatea factuală, realitatea împărtășită.

Cu precizarea că mass-media mainstream/tradiționale nu sunt tocmai victime inocente în jocul dezinformării sau cel puțin nu întotdeauna; poate de prea multe ori, ele intră în jocul dezinformării prin insuficientă documentare, politică editorială și sistem de finanțare, prin presiunea de a ieși cu o informație de breaking news sau, în mod ironic, prin presiunea de a „prinde” din urmă ceva ce s-a diseminat, viralizat deja în mediul online.

Libertatea de exprimare – cuplată cu libertatea de atenție

Cum poate ieși jurnalismul – ca profesie, ca sistem de referință pentru înțelegerea realității – din această adevărată strânsoare?

În primul rând, cred că este necesar să recunoaștem: competiția dintre platformele digitale și mass-media mainstream a fost, fără doar și poate inegală; printre motive: noutatea, atractivitatea, posibilitățile autentice privind interactivitatea, generarea conținutului, oferirea unei voci, a unei posibilități de exprimare celor excluși în mod sistematic din conversația publică. Faptul că, mai ales sub imperiul pandemiei, am constatat că aceste sunt săbii cu două tăișuri, ar merita o discuție de sine stătătoare.

În același timp, este onest să recunoaștem că platformele digitale au inovat imens, la niște cote nebănuite până acum 10-20 de ani, iar acest ritm trepidant de inovație nu a fost urmat de către mass media. În țările care investesc mai mult în această direcție, apar deja proiecte notabile privind jurnalismul vizual, sau jurnalismul bazat pe date (*data journalism*). Redacțiile de știri se transformă în adevărate laboratoare de realitate augmentată, laboratoare digitale care folosesc Inteligența Artificială, automatizarea, computerizarea, analiza seriilor de date pentru a relata subiecte complexe. Așadar, o primă ieșire ar putea fi oferită tocmai de un avânt de inovație în ceea ce privește mass-media, cuplarea cu tehnologia; dar fără a deveni o palidă copie a acesteia, o simplă sursă de venit pentru deținătorii tehnologiei (cu un exemplu posibil incomod, fără simple pagini de Facebook ale publicațiilor/ emisiunilor radio sau TV).

Audiența online a jurnaliștilor reprezintă o valoare imensă, al cărei potențial nu este încă

valorificat pe deplin. Jurnaliștii dispun de o mulțime de instrumente noi care permit angajarea publicului și diseminarea conținutului original; știrile pot fi transmise prin intermediul spațiilor interactive, cum ar fi podcast-uri, camere audio live, buletine informative personalizate sau decupate tematic, precum și alte instrumente care pot pune la lucru conectivitatea actualului ecosistem informațional.

Dar poate cele mai importante demersuri sunt cele de reclădire a relației de încredere cu publicul și de recâștigare a atenției. În general, când vine vorba despre jurnalism, principalul concept și principala preocupare sunt cele legate de libertatea de exprimare. Dată fiind bătălia pentru atenție, „economia atenției” în care trebuie să performeze mass media, poate că acest concept tradițional ar trebui completat de „libertatea de atenție”. Concept care să aducă în mod constant în conversația publică, în scopuri de conștientizare, chiar de apărare, rolul algoritmilor, al motoarelor de recomandare și de căutare, al practicilor de colectare a datelor în vederea publicității targetate, a propagandei algoritmice.

În sfârșit, în paralel cu aceste posibilități (inovație, valorificare a tehnologiei, recâștigarea atenției în confruntarea cu gigantul digital) și multe altele asemenea, jurnalismul ar trebui să lupte pentru propria sa relevanță. Și o poate face prin faptul că îmbrățișează valori precum complexitatea și meticulozitatea (diferite de îmbrățișarea simplității, a coincidențelor, a traducerilor sau preluărilor întâmplătoare de pe Internet, a documentării de genul „las că știm noi cum stă treaba”); prin faptul că se luptă pentru prestigiul profesiei, ceea ce presupune, printre altele, coduri de etică, procese transparente care să ofere mijloacele de validare publică a muncii jurnalistice, standarde minime pentru includerea în profesie. Plus cultivarea sistematică, în interiorul profesiei și în afara ei, a conștiinței că, într-o democrație liberală, jurnalismul este un bun public, care ar trebui dezvoltat, întreținut și conservat ca orice alt bun public.

ESEU

PE URMELE LUI HYPERION: „MUZICA SFERELOR”

► Doru SCĂRLĂTESCU

Să ne reamintim celebrul pasaj al zborului uranic din *Luceafărul* eminescian: „Un cer de stele dedesubt,/ Deasupra-i cer de stele –/ Părea un fulger nentrupt/ Rătăcitor prin ele”. Ascultase Hyperion, în drumul său către Demiurg prin nesfârșitele „ceruri de stele”, armonia diriguitoare de Lumi, bazată pe ordine numerică, intonată de acestea, despre care vorbiseră filosofii Greciei antice? „Părintele” ceresc încercase să-l abată pe insurgent de la tentativa nesăbuită de a se scutura de povara nemuririi, ademenindu-l cu ipostaza celui mai mare dintre ei, cum citim într-o versiune rămasă în manuscris a *Luceafărului*: „De vrei în număr să mă chemi/ În lumea ce-am creat-o/ Îți dau o fâșie de vreme,/ Să te numească Plato”. Autorul marelui poem pilot al literaturii române, vom vedea în continuare, era deplin familiarizat în domeniu.

Pasiunea lui Dionis, eroul titular din frumoasa nuvelă de tinerețe a lui Eminescu, evident, un *alter ego* al acestuia, pentru cartea veche și rară, îl duce, prin medierea unui manuscris medieval de zodii, cu titlu și sentințe latinești și grecești, cu desene și scheme semnificative, pe urmele fascinanelor cosmogonii pitagoreice, valorificate de Platon în *Dialogurile* sale. Iată: „Tablele erau pline de schemele unei sisteme lumești imagine, pe margini cu portretele lui Platon și Pitagora și cu sentințe grecești. Două triunghiuri crucișe înconjurată de sentința: «*Director coeli vigilat noctesque diesque, qui sistit fixas horas terrigenae*». Constelațiuni zugrăvite cu roș, calcule geometrice zidite după o închipuită și mistică sistemă...” De aici, ajungem ușor la teoria energiilor cosmice rotitoare izvoditoare de armonie divină, scoasă din legendă și pusă în pagină, articulat, de marele diriguitor al Academiei ateniene – „muzica sferelor”, rămasă o constantă a gândirii antice și medievale, nu mai puțin a poezilor vechi, preluată și îmbogățită de o seamă de reprezentanți ai literaturii și artei moderne. Printre aceștia, încă din vremea colaborării la „Familia”, și Mihai Eminescu, la care, cum observă Ioana Em. Petrescu, de asemenea, o dominantă a universului poetic „rămâne pitagoreica muzicalitate a lumilor”. Urmând acesteia și altei renumite

autoare dedicate operei eminesciene, Rosa del Conte, într-o excepțională sinteză din 1999 privind muzica în viața și creația lui Eminescu, intitulată sugestiv *De la muzica firii și a sufletului la muzica sferelor*, profesorul Vasile Vasile, de la Universitatea Națională de Muzică din București, propunea, pentru poetul nostru, trei căi de acces la incitantă temă ce i-a adunat laolaltă, dincolo de loc și de timp, pe muzicieni, filosofi, matematicieni și oameni de artă: mitologia și cosmogonia românească; cosmogonia și filosofia antică; consonanța și muzicalitatea poeziei.

Cum am văzut, în *Sărmanul Dionis*, Eminescu îi asociază cu „sentințe grecești” pe Pitagora și Platon. Într-o pagină manuscris (nr. 2285, f. 11) el vorbește de „armonia lui Platon”. Neîndoind că lui Platon, cu celebrele lui dialoguri socratice, îi datorăm ridicarea muzicii, chiar de la vârsta ei aurorală, până la rangul de egală, dacă nu chiar de substituită, a filosofiei. „În Phaidon, ne avertizează filosoful estetician Evangelhos Moutsopoulos în deschiderea amplei sale exegeze dedicatei problemei, tradusă nu de mult și la noi (*Muzica în opera lui Platon*, București, Editura Omnia, 2006), Platon declară că filosofia este muzică supremă”, observând mai departe că perechea de noțiuni *mousiki* și *philosophia* apare constant în destule dialoguri ale filosofului grec: în afara celui citat, în *Phaidros*, *Republica*, *Protagoras*, *Cratylus*, *Sofistul*, *Timaios*, *Legile*... Pe de altă parte, autorul acestor dialoguri, rămânând la nivelul elevat al *eide-lor* celor mai pure, apelează în transmiterea lor, dincolo de labirintul și uneori aridul complex de abstracțiuni,

la mijloacele poeziei, ale mitului și metaforei, care le vor asigura forța de penetrare și perenitatea. Două din aceste mituri se referă în mod expres la muzică. Primul dintre ele, *mitul greierilor*, din *Phaidros*, ne aduce la izvoarele artei, pe pământ, dar în preajma divinității, fiind vorba, cum îi explică Socrate eroului titular, de „darul” (muzica) pe care aceștia „l-au primit de la zei spre a-l trece oamenilor”. Problema e reluată, înveșmântată acum în haina sensibil-poetică a mitului, în ultima carte, a X-a, din *Republica*, prin ciudatul, s-a spus, *mit al lui Er*, „bărbat viteaz, fiul lui Armenios, pamphil de neam”, cu experiența sa extramundă și cu contemplarea uriașei bolți de lumini rotitoare a cerului, având în centru un ax („fus”, „osie”) de diamant, învârtindu-se pe genunchii *Necesității (Ananké)*, înconjurat de opt cercuri („roți”) concentrice, diferite colorate, reprezentând stelele fixe zodiacale și cele șapte planete (astre rătăcitoare), mișcându-se la rândul lor într-un sens contrar celei generale. Aduse din mediul marin al *Odiseei* homerice, sirenele celeste sunt puse să intoneze apoi, prin armonizarea celor opt sunete ale octocordului, simfonismul cosmic platonician.

Textul lui Platon va impune o sintagmă cu lungă carieră, prin profundele ei reverberații științifice, filosofice și artistice în spiritualitatea universală: *harmonia tou kosmou*, sau „muzica sferelor”. El ne proiectează mai întâi în trecut, cu peste un secol înaintea autorului *Republicii*, prin resuscitarea lui Pitagora din Samos, el însuși un personaj mitic, ca fiu, spun discipolii săi, al lui Apollo, apoi, în viitor, până în primele secole ale erei creștine, prin instituirea unui veritabil cult întreținut de doctrinele neopitagoreice și neoplatonice.

Într-un sens cu totul general, ideea e oarecum prezentă și dincolo de spațiul european și poate fi detectată într-unul din textele budiste canonice *Samaññaphala Sutta (Discurs despre fructele vieții contemplative)*, parte componentă a textului budist păstrat în limba Pali, *Tripitaka (Trei coșuri)*, în care Gautama Buddha îi prezintă regelui indian Ajatasattu, între căile urmate de inițiat (călugăr), pe aceea a armoniei: „el iubește armonia, găsește plăcere în armonie, se bucură de armonie, vorbește despre lucruri care creează armonie”. Între „fructele” vieții contemplative, „mai minunat ... și mai sublim”, este darul clar-audiției, prin care inițiatul devine capabil să audă „cu ajutorul clarei urechi divine, mai presus de urechea omenească, deopotrivă,

sunetele umane și sunetele cerești, fie ele mai apropiate sau mai de departe”. Pe aceeași linie a tradiției orientale să mai amintim și aceste rânduri datorate „prințului poezilor sufiți” din secolul al XIII-lea, persanul Jalal al Rumi: „Cântecele noastre sunt ecoul imnurilor pe care sferile le intonează în revoluția lor. Oamenii încearcă să reproducă acest cântec al lumilor în mișcare apelând la voce și alăute./ Noi am ascultat odată toate aceste înalte melodii în paradisul pe care l-am pierdut și, pe pământul și apa pe care le împovăram, păstrăm amintirea cântecelor din cer./ Cel ce iubește își hrănește dragostea lui cu muzică, pentru că muzica îi aduce aminte de bucuriile primei sale comuniuni cu Dumnezeu”.

Venind într-un spațiu mai familiar, un text al *Vechiului Testament* pare să facă și el trimitere la „muzica sferelor”, aceasta, părtașă la întemeierea universului, „Atunci când stelele dimineții cântau laolaltă și toți îngerii lui Dumnezeu Mă sărbătoreau” (*Cartea lui Iov*, 38, 7). În aceeași cheie am putea citi și un verset din *Psalmul 18* al lui David: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu, și facerea mâinilor Lui o vestește tăria...”.

În privința textelor de pură ficțiune artistică, vom observa că mitul cosmogonic al lui Platon își găsește un ecou, la granița dintre ere, în celebrul *Somnium Scipionis* cuprins în cartea a șasea a tratatului politic *De Re Publica* scris de istoricul și filosoful latin Marcus Tullius Cicero în secolul I î. Chr. Călătoria de dincolo de moarte, în imperiul stelar, a lui Er devine la Cicero o viziune onirică a acelorași mișcări rotitoare planetare, de care are parte acum generalul roman Scipio Aemilianus, cu ocazia popasului său la Cartagina (pe care ulterior o va distruge) și a întâlnirii, în vis, cu bunicul său mort, Scipio Africanul. *Visul lui Scipio* a avut o posteritate tot atât de prestigioasă în cultura europeană cât și

celebrul mit platonician al lui Er pe care îl urmează pas cu pas.

Un „somn al lui Scipio” apare amintit mai târziu și în poemul *Africa* al unui mare precursor al Renașterii italiene din secolul al XIV-lea, Francesco Petrarca. Convins și el că „Din cărți mai vechi aflăm minune/ De știință proaspătă”, contemporanul umanistului toscan, englezul Geoffrey Chaucer, poet, filosof, astronom și alchimist, realizează în opera sa de tinerețe *Divanul păsărilor* o transpunere fidelă în versuri a textului ciceronian, cu aceeași contemplare în vis de către Scipio, la îndemnul bunicului său, a sferelor cântătoare din *Orbem lacteum*. Peste câțiva ani, în lungul poem de dragoste *Troilus și Cresida*, Chaucer reia tema, folosind de data acesta modelul pamilianului platonician în călătoria astrală post-mortem a prințului troian. Cel supranumit pe bună dreptate „părintele literaturii engleze” deschide astfel o lungă serie de poeți englezi având ca sursă de inspirație, după modelul pitagoreic-platonician, armonia cosmică. Mai presus de toți, Shakespeare rămâne în memoria noastră cu îndemnul lui Lorenzo către frumoasa fiică a lui Shylock, neguțătorul venețian: „Să stăm aici, lăsându-ne furați/ De muzică... Suava-i armonie/ Se potrivește cu tăcerea nopții./ Șezi, Jesica ! Privește firmamentul/ Cu mici tipsii de aur pardosit !/ Nu-i stea, cât de mărunță, să nu cânte/ Mișcându-se pe crugu-i, ca un înger/ În corul heruvimilor cu-ochi tineri :/ Aceeași armonie stăpânește/ Și sufletul nemuritor, dar noi/ Închiși în stratul nostru gros, de lut,/ N-o auzim...” Ceva mai târziu, în epoca numită a Restaurației engleze, John Driden își începea și el astfel oda închinată Sfintei Cecilia, patroana creștină a muzicii: „Din armonie, din cereasca armonie,/ Pornit-a cercu-atotcuprinzător :/ Pe când natura zăcea într-o grămadă/ De atomi vibrând/ Și fără căpătâi,/ Din cer a răsunat o voce-armonioasă :/ Ridică-te, tu care zaci întâi”. Poetul londonez John Milton nu scapă nici el irezistibilei atracții a muzicii sferelor mărturisită în poemul *Arcade*. Deplasându-ne pe alte meridiane, să revenim la epoca pre-renascentistă, pentru a-l întâlni pe marele florentin Dante Alighieri, *Sommo Poeta*, cu marele său poem alegoric *Divina Commedia*. Al XXVIII-lea cânt al *Paradisului* e rezervat în întregime unor cercuri, roți și zodii stelare, într-o lungă și complicată descriere în care Pitagora e interpretat în cheie creștină: În manieră similară, Goethe mai târziu, în *Prologul în cer* din *Faust*, îi va pune și el pe îngeri să celebreze aceeași muzică a sferelor.

Temă obsedantă în opera unor mari creatori precum Dante, Shakespeare ori Goethe, „muzica sferelor” pătrunde în literatura noastră prin mijlocirea unui scriitor ridicat de un Constantin Rădulescu-Motru

la înălțimea acestora: Mihai Eminescu. Ea apare pregnant în poezia de debut absolut a gimnazistului privatist de 15 ani de la Cernăuți, un imn funebru dedicat profesorului preferat, Aron Pumnul : „Te-ai dus, te-ai dus din lume, o!, geniu nalt și mare,/ Colo unde te-așteaptă toți îngerii în cor,/ Ce-ntoană tainic, dulce, a sferelor cântare...” Frecventator febril al bibliotecii lui Pumnul, tânărul nostru poet putea primi o sugestie din lectura „novelei svedice” *Lanțul de aur* a lui Onkel Adam (C. A. Weterbergh), pe care o și traduce după o versiune germană, publicând-o în cinci numere consecutive din „Familia”, 1866. Din dialogul contelui Leponswänd cu naratorul, reținem rezervele sale privind mintea umană guvernată de raționabil: „Dacă ar putea să se vâre în ceri, atuncea ar recenza muzica sferelor și ar rezona că îngerii nu cântă pe arpele lor cu destulă precizie și viață și că corul ceresc e prea slab în bas”. Cert e că sintagma apare în mod recurent în scrierile de început; *La mormântul lui Aron Pumnul* e urmată curând de o „fantasie” precum *Ondina*, datată 1866, transcrisă în caietul manuscris *Marta*, din 1869, în care modelul pitagoreic-platonician e impregnat, ca și acolo, de o evidentă coloratură mistic-creștină : „Muzica sferelor: seraphi adoară/ Inima lumilor ce-o încongioară,/ Dictând în cântece de fericire/ Stelelor tactul lor să le inspire./ Și cum colorile ce se îmbină/ Naște a soarelui albă lumină,/ Astfel prin vocile răsunătoare/ Curge-astă mistică, dulce cântare”. Avatarurile manuscriselor, descifrate de Perpessicius, dezvăluie glisări de sens și de formă ale acestei teme obsedante. O versiune intitulată *Serata*, cu accent mai apăsător mitologic, trimite la sufletele „muzicale” pitagoreice. Îngerii reapar în alte bruioane, în combinație cu ecouri, parcă, din legendarul bard scoțian Ossian. Și iată-l adus, în îndemnul adresat Ondinei, și pe traciul Orfeu, în concurență, nu cu sirenele htonice, ale lui Homer, ci cu acelea cerești, platonice: „Fă ca dulce să răsune/ Într’o vrajă rea/ Pentru inime nebune/ Dulce vocea ta/ Să stea stelele lucinde/ Din curs lin ușor/ Să-și asculte tremurânde/ Cântecele lor/ Împlinește-a ta solie/ Demnă de Orfeu/ Fă ca tainic să adie/ Dulce glasul tău/ Să vezi piatra tremurândă/ Dulce voluptos/ S’auzi marmură’ntonândă/ Cânt armonios”. În fine,

îngerii revin printre stele, alături de sfinți în frânturi de vers, sibilnice: „Cum sună sferile, când sfințidoară/ Soarele lumilor, ce-l încongioară/ Șoptind la stelele ce ,n mări s'admiră/ Legile vecinice ce le inspiră”.

Angajați, precum la unul din marii gânditori ai creștinătății, Thomas de Aquino, ca „motoare cerești” în mișcările astrilor, „îngerii” capătă valențe tulburătoare la tânărul Eminescu. Dejucând prejudecata dependenței strânse a poetului începător de „repertoriul imagistic convenționalizat” al epocii pașoptiste, chiar de la primele poezii, gimnazistul cernăuțean, afirmă cu temei Ioana Em. Petrescu, se desprinde de tradiție prin actul temerar al recuperării temeiurilor originare ale înaintașilor săi. Și de această dată, victimă a comparatismului contrastiv rămâne „bardul” mirceștian: „...de aceea «îngerii» eminescieni au suavitatea și încărcătura mistică a spațiilor originare, pe când «frumoasa îngerelă cu dalbe aripioare» a lui Alecsandri nu e decât detalierea discursivă și previzibilă a unei figuri poetice convenționale, a cărei realitate primă s-a pierdut”. Alături de îngeri și sfinți, tânărul Eminescu îl convoacă pe Dumnezeu însuși, în ambițiosul său proiect (destul de confuz) de epopee cosmogonică în douăzeci de cânturi *Genia*, cu implicarea muzicii în „creațiunea pământului după o mitologie proprie română”: „Când a născut Dumnezeu cântecul vânturilor, gândirea stâncilor, ca omul ce va privi la ele din ele să formeze ideile sufletului său. – Copilul idee care a sorbit din esvorul Dumnezeirei tot a fost românul. Lumea era creată când acest gând uitat a lui Dumnezeu care s'a învrednicit să audă muzica sferelor a fost născut”. Îngeri cântăreți găsește Eminescu și în alte mitologii, precum în cosmogonia dualistă, a binelui și a răului, din zoroastrism, unde pe „a cerurilor câmpuri”, aceștia îl delectează pe „bătrânul zeu cu barba de ninsoare” Ahura Mazda (Ormuz): „Iar un înger ... cel mai blând,/ Îngenuncheat l-a lui picioare cântă/ Pe arfa sa și aerul roșește/ De voluptatea cântecului său...” (*Demonism*). După un obicei frecvent la poetul nostru, cetele de îngeri cântăreți migrează în *Sărmanul Dionis*, însoțindu-l pe erou în Paradisul lunar: „Odată el își simți capul plin de cântece. Asemenea ca un stup de albine, ariile roiau limpezi, dulci, clare în mintea lui îmbătătată, stelele păreau că se mișcă după tactul lor; îngerii ce treceau surzând pe lângă el îngânau cântările ce lui îi treceau prin minte. În haine de argint, [cu] frunți ca ninsoarea, cu ochi albaștri care luceau întunecat în lumea cea solară, cu sânuri dulci, netezi ca marmura, treceau îngerii cei frumoși cu capete și umere inundate de plete; iar un înger, cel mai frumos ce l-a văzut în solarul lui vis, cânta din arfă un cântec

atât de cunoscut... notă cu notă el îl prezicea... Aerul cel alb rumenea de voluptatea cântecului...”

De aceeași muzică celestă are parte și însoțitoarea sa, Maria: „Înainte de a dormi ea își împreuna mâinile și, pe când stelele albe sunau în aeriene coarde rugăciunea universului, buzele ei murmurau zâmbind, apoi capul ei, palid de suflarea îndulcită a nopții, cădea pe perine”. Printr-o ușoară secularizare a motivului, obiectul prestației muzicale îngerești devine, tot într-o poezie de primă etapă, prin retorica interogației, femeia, ca „înrupare” a artei: „Ești tu nota rătăcită/ Din cântarea sferelor,/ Ce eternă, nefinită/ Îngerii o cântă-n cor?/ Ești ființa-armonioasă/ Ce-o gândi un serafim,/ Când pe lira-i tânguioasă/ Mâna cântecul divin?” (*La o artistă*).

Tulburătoare și această întrebare cuprinsă în marele poem al începuturilor eminesciene, *Memento mori* : „Dar mai știi ? N-auzim noaptea armonia din pleiade ?” ce ne duce cu gândul la o sintagmă identică („Armonia sonoră a Pleiadelor”) din dialogul *Puterea cuvintelor*, al lui E. A. Poe, scriitor cunoscut și citat de Maiorescu, prețuit la „Junimea”, tradus de Veronica Micle și publicat de Eminescu în „Curierul de Iași”. Să menționăm cu acest prilej, în episodul lui Orfeu și al „arfei sfărâmate”, topos recurent și el în poezia de tinerețe a lui Eminescu, ideea insolită a dezangajării muzicii de sarcina menținerii ordinii lumilor în univers: „Știm de nu trăim pe-o lume, ce pe nesimțite *cade*?/ Oceanele-nfinirei o cântare-mi par c-ascult./ Nu simțim lumea pătrunsă de-o durere lungă, vană?/ Poate-urmează-a arfe'-antice suspinare-aeriană,/ Poate că în văi de haos ne-am pierdut demult... demult”. Acorduri tragice, de rezonanță wagneriană, detectăm îndeobște în eminesciana „muzică a sferelor”. Ea nu e concepută, cum pe bună dreptate aprecia profesorul Vasile Vasile, ca având un caracter hedonic, ci mai degrabă unul demiurgic, dublat de un altul, ontologic, centrat pe „nepieritoarea” durere, atât de evident în dezabuzata, schopenhaueriana postumă *Ca o*

făclie: „Blestem mișcării prime, al vieții primul colț./ Deasupra-i se-ndoiră a cerurilor bolți,/ Iar de atunci prin haos o muzică de sfere./ A cărei haină-i farmec, cuprinsul e durere”. Alte postume valorifică motivul într-o tonalitate mai luminoasă rezervând „muzicii sferelor” rolul de imbold al inspirației lirice : „Cu arcu tău de stele o univers cobori / Cu tainic-armonie din sfere și din sori /.../ Pătrunde pentru-o clipă suflarea unui om / Și împle cu-armonia ce ființa ta respiră / Cântare-nduioșată din doritoarea-i lira”.

Motivul „muzicii sferelor” reverberează până târziu în creația eminesciană, implicit ori explicit, de bănuț în fiorul cosmogonic din *Scrisoarea I*, în *Luceafărul*, mai evident, în dramatica imagine a artistului muzician din *Scrisoarea V*, „ce-asurzește în momentele supreme,/ Pân-a nu ajunge-n culmea dulcii muzice de sfere,/ Ce-o aude cum se naște din rotire și cădere”.

Cu un salt peste timp, unor astfel de versuri pare să-i răspundă contemporanul nostru Nichita Stănescu, într-un pasaj memorabil privind geneza Poeziei: „Ea are articulații de păianjen / când alunecă în tăcere pe suprafața sunetelor / și se ridică la stele,/ cu sine împerechindu-se, cu ea însăși îngreunându-se,/ ca să poată cădea înapoi, spre pământ.// Cu pavilioanele-albastre încordate,/ numai viitorul o așteaptă să-i intre în auz,/ și ea stă acolo, o viață, hrănindu-se/ cu muzica sferelor. Apoi/ se-ntoarce deasupra noastră,/ spunându-se pe sine în cuvinte”. Pe bună dreptate regretatul profesor

ieșean Dumitru Irimia vedea aici una din ipostazele întâlnirii „metapoetice” a celor doi mari scriitori români. Nu se putea ca, mergând pe urmele poetului preferat, cel mai de seamă exeget al său, G. Călinescu, să nu răspundă, sedus pentru o clipă de arta versului, în maniera-i specifică, provocării marelui înaintaș, cum vedem dintr-o piesă lirică intitulată chiar *Muzică de sfere*, din care reproducem catrenele finale: „Țipând din ce în ce mai tare/ De la distanțe planetare/ Spre boltă-ncep să se transfere/ Noi armonii de sfere.// Întru vecie ocoliți/ De credincioșii sateliți/ Ce sparg eterul dens cu șuier/ Și cu tristeți de fluier// Sonorii aștri dau un ton/ În uriașul ariston/ A căru roată are acte/ De repezi cataracte.// Mart cheamă la războaie/ Cu-ndepărtate, dulci oboaie,/ Saturn răspunde peste ele/ Din ale lui inele.// Stingându-se la afelie/ C-un tremur de melancolie/ Arhanghelescul țiuțiu/ Mă lasă istovit”. Rămânând în sfera poeziei române contemporane, să mai consemnăm numeroasele trimiteri la muzică, implicit la „muzica sferelor”, în volumele de poezie și în cărțile de eseuri filosofice ale lui Liviu Pendefunda (în special, *Al treilea clopot*, Iași, Timpul, 2009). Nu credem că exagerăm când punem aceste tentative poetice moderne sub semnul astrului tutelat eminescian.

Versiune prescurtată din volumul **Cercul și sfera. Lecturi eminesciene**, în curs de apariție la Editura Junimea din Iași

Corneliu Baba, *Autoportret cu personaje*

SCRISORI / DOCUMENTE

PETRU CARAMAN, ÎNTR-O EPISTOLĂ CĂTRE PETROVICI

► Ionel NECULA

Mă retrag uneori, în ceasuri de izbeliște și de zăludă dezamăgire, în constelația bunilor români de altădată - umbre diamantine și demult uitate, deși prin fapta lor ar fi meritat un loc privilegiat în conștiința noastră națională. Acești stâlpi de granit, drepti și verticali ca niște brazi din Munții Carpați, trecuți în lumea de dincolo au cădit o țară și ne-a arătat Antaresul deși între timp ne-am pierdut busola și orbecăim - nici noi nu mai știm înspre ce. Îmi place să cred că lumea aceasta mirifică, populată cu martiri, cu eroi și cu *firi vizionare* a constituit acolo sus Areopagul conștiinței românești și veghează încă la buna noastră trecere prin lume și prin istorie.

Născut la 14 decembrie 1898 în localitatea Vârlezi din fostul județ Covurlui, reputatul folclorist filolog și etnolog Petru Caraman a fost și el unul dintre făclierii acestei constelații. Era căsătorit cu Alice Sibi, fiica consulului francez la Iași, Joseph Iulius Sibi, care a ales să trăiască în România, și după ce își încheiase mandatul, ba chiar își construise și o frumoasă vilă - naționalizată la instaurarea comunismului. Alice Sibi era una din cele trei fiice ale consulului francez, soră cu Charlotte și cu reputata profesoară universitară de biochimie de la Facultatea de Medicină de la Iași, Maria Sibi.

După instalarea comunismului, Petru Caraman a făcut parte dintr-un grup de rezistență condus de preotul Dumitru Sandu Matei fapt pentru care, în 1947 va fi epurat din Universitate și obligat să presteze munci degradante, mult sub demnitatea și pregătirea sa, printre care și aceea de hamal în gara Iașului. Venea acasă cu hainele murdare și-și mințea soția că s-au pătat de la praful din depozitul bibliotecii. A încetat din viață la 10 ianuarie 1990 la vârsta de 81 de ani. Abia după revoluție i s-a recunoscut contribuția de excepție în cercetarea identității românești și-a devenit membru de onoare post-mortem al Academiei Române.

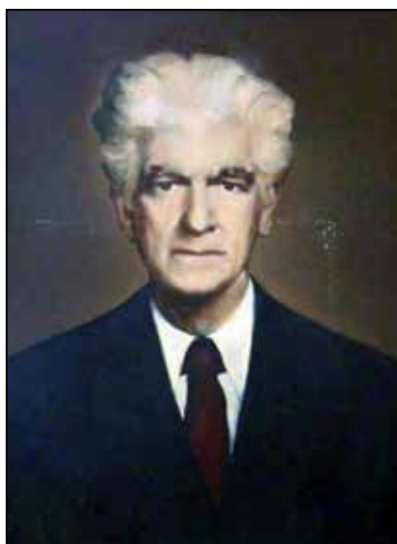
Fiul său, Petru P. Caraman, exclus de la Facultatea de Medicină din cauza dosarului politic al tatălui, s-a înscris la Facultatea de Matematică și-a devenit unul dintre cei mai valoroși matematicieni români, autor a numeroase lucrări de specialitate publicate în țară și străinătate și-a reprezentat știința românească la numeroase reuniuni științifice internaționale. După revoluție a intrat în PNȚCD și-a deținut chiar un mandat de senator în timpul regimului Emil Constantinescu.

Aceasta le-a fost viața, dar dincolo de destinul lor de excepție, rămâne opera lor. Petru Caraman, bunăoară este autorul a numeroase studii de etnografie și folclor, multe dintre ele au fost traduse în limbi de circulație europeană și-au cunoscut multe recunoașteri internaționale. Dar opera sa fundamentală rămâne

Descolindatul în Sud-Estul euro-

pean - o cercetare amplă, cu ample descinderi și investigații în eposul popoarelor din acest spațiu de cultură.

Era într-o solidă relație de prietenie cu filosoful tecucean Ion Petrovici și atunci, în primăvara anului 1969, când filosoful a vizitat orașul de pe Bahlui, în care profesase 40 de ani, a făcut o vizită și prietenului său, epurat, ca și el, din învățământul universitar. La acea dată Petrovici era bătrân, avea 87 de ani, avea sănătatea serios zdruncinată în cei zece ani de temniță la Aiud și vederea slăbită, dar se ținea bine. De altfel, în toamna aceluiaș an își va vizita fiul la Madrid, cu escală la întoarcere prin Paris, unde se întâlnește cu o parte din diaspora românească aflată în capitala Franței pe care o informează despre torturile aplicate deținuților. Probabil că vizita avea menirea să clarifice niște imputații pe care folcloristul i le-a făcut într-o scrisoare trimisă filosofului la 4 iulie 1966. Petru Caraman era convins că Petrovici avea abilitățile trebuincioase pentru a elabora un sistem de gândire original și în felul acesta să

capete o notorietate europeană. Faptul c-a intrat în politică și c-a acceptat cu prea multă ușurință diferite funcții ministeriale, l-a privat de șansa unei afirmări universale și de dobândirea unei notorietăți în lumea, mai puțin bântuită de vifornite politice a gânditorilor lumii. Era așa de convins că Petrovici putea conferi filosofiei o pecete românească încât la puțină vreme după primirea scrisorii, la ultima sa vizită în orașul de la Bahlui, în primăvara anului 1969, a ținut să-l viziteze și să se întrețină direct, printr-o întâlnire față către față. În cele ce urmează reproducem și noi asceastă o scrisoare desfășurată și bine articulată, deși nu știm să fi existat un răspuns sau un punct de vedere al filosofului.

Iași, Fundacul Codrescu, 1 (4 iulie 1966)

Mult stimat și scumpe
Domnule Profesor,

Mulțumindu-Vă din inimă pentru prea amabilele Dvs. urări de ziua noastră onomastică, a mea și a fiului meu, aș vrea totodată să Vă fac cunoscute și sentimentele cu adevărat răscolitoare, pe care le-am încercat în timpul vizitei Dvs. la noi, măcar că - îmi dau seama bine, ceea ce doresc să Vă spun, nu-și poate afla expresie fidelă în cuvinte. Și anume aș vrea să vă exprim mai întâi bucuria imensă, pe care am simțit-o eu și toți ai mei văzându-Vă aievea în mijlocul nostru... Bucurie indisolubil îmbinată cu un sentiment de profundă admirație pentru cel ce-a suferit martiriul, înfruntându-l așa de eroic (...).

Îmi venea să buciurm cu exaltare la răspântia țării, să buciurm cu glas tunător de crainic fatidic faimoasele cuvinte revelatoare ale lui Miron cronicarul ca să s-audă până la cele patru hotare: Nasc și la Moldova oameni! Ba încă ce oameni! Și-mi venea să mai adaug de la mine: iată cine reprezintă România și neamul românesc! Între cei ce-au salvat onoarea țării, pe vremea cumplitelor prăbușiri, Dvs ocupați un loc de frunte. În adevăr, cine era Român a putut exclama în clipele acelea: Tout est perdu, hors l'onneur. Și mie mi se pare că, în împrejurările tragice, ca acelea prin care-am trecut - e mare lucru să poți spune aceasta. Nespus de mare! V-am asemănat atunci în mintea mea cu marii filosofi ai Eladei, a căror înțelepciune emana din viața însăși, direct din ea, din felul lor de a trăi. Se identifica cu el. Mi-ați apărut atunci într-o lumină cu totul nouă: așa cum V-am dorit întotdeauna.

Binevoii a afla acum că eu V-am urmărit de-a lungul vieții Dvs, atât pe cât mi-a fost cu putință de

la distanță și fără să fi avut preocupările specialității Dvs. Era și natural: ați fost printre acei profesori de la Litere, cari m-au interesat și captivat cel mai mult în anii studenției Apoi, mai târziu am asistat ca spectator la rolul politic tot mai activ, pe care l-ați jucat în viața noastră publică. Este un fapt indiscutabil că, în toate ministerele pe care le-ți condus, apăreați nu numai ca o figură de ministru puțin comună, dar deadreptul strălucită. Și tot așa de indiscutabil e că un ministru cu talentele Dvs. făcea cinstea oricărui guvern, care s-a putut glorifica de a vă fi captat și că - ceea ce era mai important ca toate - făcea cinste țării... Și este iarăși evident că lumea care gravita în jurul Dvs - mă gândesc în secol la cea politică - Vă răsfăța în toate chipurile. Cu bună dreptate, firește, căci o meritați din plin. Dar nu e mai puțin adevărat că și Dvs vă simțeați foarte bine în atmosfera solemnizată a tot felul de fasturi

scilipitoare, în centrul cărora tronați ca un monarh. Încercați o deosebită satisfacție, Vă complăceați în ele. Se părea chiar că Vă aflați în elementul Dvs. Cel puțin așa am avut impresia. Și nu numai eu. Privită pe plan social era desigur aceasta o viață de nivel înalt, râvnită avid de cei mai mulți dintre oameni. Dar ea ilustra, orice s-ar spune, un ideal epicureic, adică - îmi iau cutezanța a crede - idealul unei filosofii, care e cel mai puțin filosofie, dat fiind că, în ordine etică, ea îneamnă de fapt traducerea în sistemă a traiului de juisare, apologia acestui mod de a viețui (...).

Iată pentru ce - Vă pot spune aceasta acum - am simțit nu odată o strângere de inimă, chiar în momentele când Dvs. Vă aflați la mare altitudine în ce privește ascensiunea politică. Și știți de ce? Fiindcă pentru Dvs în special, aceasta mi se părea o glorie falsă. Pentru alții, da, putea constitui un ideal; dar pentru Dvs nu. Hotărât nu. Intimilor mei, din cercul familiei, le-am mărturisit în trecut foarte adesea îndoielile și mâhnirea mea în această privință. Ba chiar dezamăgirea mea.

Și, ca să Vă spun drept și adevărat, regretul meu se raporta mai puțin la persoana Dvs decât la știința română care era îndreptățită să aștepte foarte mult de la Dvs. într-o specialitate unde - în comparație cu atâtea alte popoare - ne aflăm încă în faza deștelenirii ogorului. Cei care au cunoscut mai îndeaproape potențialul Dvs. științific îmi imaginez c-au trebuit să înțeleagă ce pagubă înseamnă pentru activitatea filosofică de creație, de la noi, îndelungatele, periodic repetatele Dvs absențe de la o muncă unde nu puteați fi înlocuit de nimeni.

Știu prea bine că aici, nu mică a fost și vina cumulului de talente cu care V-a înzestrat natura cea atât de darnică cu Dvs: mă gândesc mai ales la darul de a stăpâni vraja cuvântului, adică taina căilor, care duc în chipul cel mai direct și cel mai sigur la poarta sufletului uman. Acest dar, care-l implică, firește, și pe cel poetic - dat fiind că oratorul fără talent poetic n-a fost nicicând orator de rasă - a dăunat enorm filosofului. El l-a antrenat pe filosof în căile lui Epicur îndepărtându-l de ținta adevărată a vocației sale filosofice. Faptul a fost un paradox fatal, fiindcă darul elocvenței s-ar fi putut perfect pune cu precădere în slujba filosofului, dând o și mai puternică strălucire cugetării acestuia, așa cum se-ntâmplase dealtfel odinioară.

Eu am avut convingerea - totdeauna când Vă vedeam complet absorbit de viața publică și de ispitele ei - că v-ați abătut de la drumul mării Dvs. chemări. Rolurile politice îndeplinite de Dvs puteau să le joace și alții - mult mai puțin bune, desigur - dar puteau; și treburile țării tot ar fi continuat să meargă, fie și inert pe calea deja trasată de tradiție. Rolul filosofului însă, odată abandonat de dânsul - rămânea tabu pentru oricare altul... De aceea, îmi venea să arunc anatema asupra blestematei de politici care - după cum prea adeseori s-a dovedit - face incomparabil mai mult rău decât bine.

În adevăr, cum aș fi putut gândi altfel eu, care ascultasem cândva cu încântare neuitatele Dvs cursuri de istoria filosofiei? Care fusesem de-atâtea ori uimit de sagacitatea ce puneai în a despica miezul celor mai grele, mai abstracte probleme, încât ele deveneau pentru noi, auditoriul Dvs, adevăruri evidente? Cum puteam gândi și simți altfel, când îmi răsărea în minte logicianul - pe cât de riguros pe atât de pasionat și de volubil care ne captiva cu strălucita-i, eleganta-i vervă aplicată magistral și la această așa de aridă disciplină filosofică, în timp ce ne expunea legile ei de fier jonglând cu silogismele? Cum aș fi putut judeca altfel, când mă gândeam mai ales la interpretul atât de subtil la greu accesibilului, adâncului Kant? Când îmi spuneam în forul meu interior nu odată cu obidă, ce mai opere temeinice de filosofie ar fi creat profesorul Petrovici, dacă nu s-ar fi lăsat ademenit și furat de valul cronofag al științei politice! Dacă ar fi avut tăria să reziste... Ați fi fost, nu mă îndoiesc absolut deloc, primul mare filosof al Românilor, depășind cu mult cadrul celei mai frumoase cariere didactice universitare. În urma Dvs ar fi rămas o operă fără de moarte în viitoarea istorie a filosofiei române... Dar anii au trecut uluitor de iute, Mai iute decât apa unui torent de munte. Și iată-ne ajunși la răscrucea teribilelor probe, când au fost puse la-ncercare caracterele. Când focul a ales aurul de metalele banale și când, vai, s-a dovedit că

cei mai mulți dintre cei ce se dădeau drept metale prețioase erau metale calpe!

Atunci, la para folcului care nu cruță - care topește și înlătură tate scorile dar și toate sclipirile artificiale de suprafață s-a dezvăluit în Dvs. filosoful autentic în toată puritatea și frumusețea vocației lui! Cum puteam eu să nu mă bucur din adâncul sufletului, când am aflat aceasta? Era nu numai bucuria celui ce vedea o minunată confirmare a dreptei lui judecăți despre om. Era bucuria de Român, care striga-n mine. M-am simțit mândru că România are un astfel de om. Spectacolul jalnic al căderilor rușinoase - al cufundării în mlaștina tuturor compromisurilor care mi-au umplut sufletul de oroare - primise răspunsul cel mai elocvent. Din zvon public, am auzit că frumusețea morală a comportamentului Dvs. - în împrejurările cruciale pe care le-ți trăit - ar fi tulburat buna dispoziție a multor pigmei și ar fi stârnit invidia altora. Nici nu se putea altfel... Fiți liniștit însă, Românii adevărați nu pot avea pentru Dvs. decât admirație - fără rezerve, fără limite. În același timp sunt convins că Vă fericesc, Domnule Profesor! Căci, e mai presus de orice îndoială, Dvs sunteți un om fericit; ați reușit să subliniați nenorocirile personale și naționale într-un exemplu unic de virtute pilduitoare pentru toată comunitatea noastră etnică.

În fața marilor nenorociri, când individul uman e confruntat cu implacabilul a fi sau a nu fi este de necrezut ce e mic devine el deodată, mai mic și mai demn de dispreț decât animalele înșși. Ei se coboară, de obicei, până la cele mai degradante umilinte. Biologicul, cu legile lui elementare - comun e tuturor speciilor zoologice - apare pe primul plan. Îl domină în chipul cel mai desăvârșit și-i comandă ca un stăpân absolut. De aceea ne putem aștepta la orice turpitudine... La Dvs. s-a întâmplat contrariul: nenorocirile au fost prilej de purificare suflertească și de înălțare. Cu cât ele au fost mai grozave și mai nimicitoare, amenințând cu totala desființare fizică, cu atât Dvs v-ați înălțat mai sus. Dvs ați repudiat cu aversiune legea animalului și ați arătat oamenilor, Românilor în primul rând legea omului, adică legea demnității și a onoarei. Aici stă toată frumusețea, toată măreția atitudinii Dvs. Ați răscumpărat astfel toate șovăielile, și toate abaterile trecutului. V-ați regăsit pe Dvs înșivă și ați intrat pe calea predestinată a adevăratei Dvs meniri. Poate fi satisfacție mai deplină și mai mare fericire pentru un înțelept născut iar nu făcut? Inegalabila Dvs ținută etică a fost un reconfort miraculos pentru românimea întreagă. Iată pentru ce, mai ales, V-am spus deja când ați pășit pragul casei noastre că vizita Dvs era o sărbătoare pentru noi. Țin să adaug acum c-a fost una dintre cele mai impresionante din câte-am trăit...

Aș fi dezolat dacă prin sinceritatea căreia i-am dat acum curs liber în această scrisoare V-am

indispus cu ceva. Sinceritatea însă înseamnă adevăr - în simțire, în gândire, în toate. Filosoful, adevăratul filosof, adică exponentul năzuințelor celor mai arzătoare după adevăr, nu poate iubi ipocrizia și deci nu se poate supăra de adevăruri. Nici chiar atunci când îl privesc direct. Evident, numai dacă adevărurile sunt în adevăr, adevăruri! Pe de altă parte, acest exces de sinceritate este un suprem omagiu al meu pe care Vi-l aduc în plus, alături de altele. În orice caz, rog să-mi fie iertată fugara mea otheadă retrospectivă, dacă va fi fost cumva inoportună. Încheiu dorindu-Vă multă sănătate, întru mulți și fericiți ani cu multă voie bună, spre marea mea bucurie și a tuturor bunilor Români! Al Domniilor Voastre, cu cele mai respectuoase salutări și cu tot devotamentul.

P. Caraman

Câteva lămuriri suplimentare. Aflu din manșeta paginii că scrisoarea a fost publicată de I. E. Torouțiu în *Studii și documente literare* vol. 5 *Junimea*, 1934? p. 427-430. Noi am preluat-o din **Agenda literară**, 1985 p. 375- 377. Este unul dintre documentele cele mai sincere și mai analitice privind melanjul filosofului între catedră, filosofie și politică. Sigur este un lucru: Oriunde a răsunat vocea lui Petrovici - în Academie, în Parlament, în Guvern a pus o pecete personală și-a lăsat urme durabile în istoria noastră.

Petrovici a revenit în orașul Iași, unde profesase patru decenii, în primăvara anului 1969, la invitația unor cărturari din Iași în frunte cu M. Râmniceanu și dr. Buțureanu. În seara zilei de 28 mai pe peronul gării, filosoful era așteptat de V. Pavelcu, P. Caraman (tatăl și fiul), Traian Gheorghiu, Octav Ionescu și alți intelectuali importanți din Iași. Cum trenul avea întârziere 40 de minute, cei prezenți stabilesc ordinea celor care urmau să-l invite la masă în zilele șederii sale în Iași.

Nu știu cum de s-au produs atâtea greșeli de datare, dar ele trebuie corectate după nota informativă aflată în dosarul întocmit de fosta securitate pe numele său, informație furnizată de chiar dr. Buțureanu.

Nu împărtășesc opinia folcloristului că numai în filosofie Petrovici putea să-și împlinească menirea și destinul, că doar în filosofie putea să dea rezultate maxime, și că rolul lui în politică putea fi preluat de oricine. Nu cred că altcineva în locul lui la învățământ ar fi transferat Facultatea de Teologie de la Iași la Chișinău pentru a pune bazele învățământului universitar basarabean sau că ar fi obținut fondurile necesare pentru rotonda scriitorilor din Cișmigiu în plin război. Și nu mă refer la celelalte, multe-alte realizări ale ministerelor deținute de Petrovici. Avea viziune, știa ce trebuie făcut în perspectivă și știa să discearnă între urgențe și priorități. Avea simțul istoriei.

Corneliu Baba, *Odihnă la câmp*

PROFIL

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ, UN CAZ DE „NECROFAGIE CULTURALĂ”?

► Adrian Dinu RACHIERU

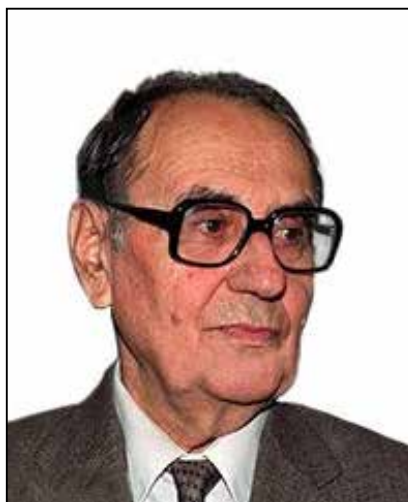
Sub un titlu aparent belicos, Ovidiu Pecican propunea, în *Bătălia pentru Doinaș*, o rediscutare a cazului Doinaș, autor căzut, după o gherilă mediatică în postumitate imediată, în relativă uitare (Pecican 2018: 5). Socotit o apariție goetheană, afișând o clasicitate senină, poetul cerchist, înclinat spre *impersonalizare*, o figură luminoasă, a fost supus, sub flamura eliticității „eficient”, cum ne asigură Virgil Nemoianu, *necrofagiei culturale*. Încât s-ar impune, în regim de urgență după unele voci, modificarea canonului literar, Ovidiu Pecican îndemnându-ne să părăsim adulația nichitiană în favoarea clasicității doinașiene, „senină și proteiformă” (Pecican 2019: 7).

Reamintim că în *Existența prin cultură* (2015), ca „noțiune-cadru”, Gabriel Andreescu pune sub lupă câteva nume grele, analizate acerbios și insistă, în partea a doua a volumului, pe „recuperarea etică a trecutului”, documentând cazul Doinaș, scandalizat fiind de *strategia de condamnare*, „asumată instituțional”, la care a fost supus marele poet (Andreescu 2015: 285). Evident, se războiește, în primul rând, cu George Neagoe, cel care publicase *Asul de pică* (2013), un volum „scandalos”, adunând „o colecție de afronturi”, alunecând în fabulații și derapaje. Ar fi putut fi această carte a tânărului critic, admite – cu oarece clemență – G. Andreescu, un „accident de tranziție”, pus în seama „energiei și nerăbdării vârstei”. Dar „scandalosul” volum, constată mahnit exegetul, s-a bucurat de entuziaste „reacții de susținere”, vizând un uimitor proces de declasare a omului și a scriitorului, „denaturând sensul Memoriei”. Încât G. Andreescu, sedus cândva de „noblețea” omului Doinaș, va purcede la discreditarea cărții lui G. Neagoe („o diatribă”), denunțând această campanie de declasare morală și profesională, inovatul prim fiind N. Manolescu, cel care a girat un doctorat devenit carte, premiată apoi de Uniunea Scriitorilor.

În discuție, aici, nu poate fi scriitorul Șt. Aug. Doinaș, chiar dacă revizitarea operei, antrenând, fatalmente, reevaluări, rămâne o cerință „igienică”; refuzând, desigur, copilăreasca aserțiune a lui G. Neagoe, după care relațiile lui Doinaș cu Securitatea ar fi condus la „pierderea talentului”. Și alte jucăușe afirmații,

scăpate în fuga condeiului; fie exagerând, *România literară* fiind, după 1971, „baricada antidictatură” (Neagoe 2013: 271), fie dovedind teribilism, lansând „o colecție de afronturi” (Andreescu 2015: 272), reducându-l pe Doinaș, prin „vulgarizarea imaginarii acuzator”, la condiția de informator, în contrast cu demnitatea celui în cauză, livrat sub eticheta de „trickster” (Neagoe 2013: 307). Cert, cazul Doinaș, e de acord G. Neagoe, nu îngăduie „răspunsuri univoce”. Chestiunea privește cercetarea „meandrelor vieții”, cu documentele pe masă, fără a ignora contextul și probele contrare, afișând, pe ton mentorat, o siguranță suspectă. Nu excelența intelectuală a lui Doinaș stăruie, așadar, sub semnul dubiului.

Din stirpea liricilor intelectualiști, cu o poezie „construită” și talmăcirii exemplare, venind după aridul interludiu proletcultist, Ștefan Augustin Doinaș (1922-2002) debuta târziu (*Cartea marelor*, 1964), aproape odată cu Ana Blandiana, după ce principalii protagoniști șaizeciști ocupaseră scena. El anunța, însă, recuperator, o *altă vârstă lirică*, ținând, prin educația cerchistă, de o altă atmosferă culturală. Acel debut editorial, jinduit, amânat, forțat, blocat și, mai târziu, regretat, ascundea un șir de frustrări și, desigur, o dramă, tănuite în subteranele creației, dar, mai ales, în intimitatea creatorului. Fiindcă, reamintim, manuscrisul *Alfabet poetic* (inițial, cu titlul *Manual de dragoste*), încununat, în 1947, cu premiul *Sburătorul*, n-a mai apărut (prin desființarea *Fundațiilor Regale*). Peste un deceniu, alt manuscris, *Poezii*, trezise reticența lui Petru Dumitriu, director la ESPLA, în pofida unor referințe favorabile, semnalând un posibil *debut major* în acel context vitreg. Ovid S. Crohmălniceanu, de pildă, în *Referatul* său (15 ianuarie 1957) menționa că avem de-a face cu un poet orfic, „un talent rar”, „puțin obișnuit”, e drept, cam inaderent la cotidian prin producțiile sale „atemporale”, insistând, finalmente, pe stăruința editurii de a *recompleta tematica*. Volumul, firește, n-a văzut lumina tiparului. Între timp, Ștefan Popa (Doinaș) fusese reținut la 4 februarie 1957, târât în proces (februarie-mai) pentru „omisiune de denunț”, încarcerat în București („la Securitate și la Uranus”, va povesti lui Emil Șimândan) și, peste un an, „pus în libertate”, după ce oferise

angajamentul olograf sub numele conspirativ Andrei Golfin, folosit informativ, supravegheat, livrând – spun sursele – „materiale de valoare”. Dar Andrei Golfin, nota George Neagoe, nu-l scutea pe Ștefan Aug. Doinaș de unele „obligații literare”, încât poetul va achita „un tribut dolofan”, doritor a îmbrățișa, reabilitant, *limpezindu-se*, „ideologia progresistă”. Încât, abia în decembrie 1961, G. Ivașcu îi va deschide porțile *Contemporanului* (v. *Istorie, Toamnă refuzată*) după interdicții, umilinte și memorii patetice, dând asigurări că este „cu totul atașat Partidului și Guvernului”. Reintegrarea sa a fost greoaie și monografia lui George Neagoe, mai degrabă o *biografie politică* (sesiza Paul Cernat), dezvoltă acribios astfel de episoade, ocolite de poet, foarte reticent, ne amintim, și cu desecretizarea Dosarelor, convins că „sunt (acolo) adevăruri care trebuiesc îngropate”. Noua istorie literară nu le poate, însă, ignora. Mai ales că Doinaș și-a interzis *Jurnalul*, dorind – cu îndârjire, mărturisirea – a fi „o prezență ireductibil artistică” (*imagine*), alungând biograficul. Și mizând, orgolios, pe destinul operei.

Bineînțeles, cercetarea dosarelor din fondul CNSAS presupune prudență (sub asaltul mistificărilor) și expertiză științifică, respectând ferm legislația deconspirării. Or, și în cazul Doinaș, pornind de la declarația lui Adrian Păunescu (în 2003), primită cu mari rezerve, plus dezbaterile de la *Clubul Prometheus*, în cadrul „întâlnirilor *României literare*” (26 noiembrie 2003), „valorificând” acuzele păunesciene și zvonistica din interiorul CNSAS (unii membri aplicându-i grosier eticheta de turnător, fără „acoperire procedurală”, cum va obiecta Gabriel Andreescu), *procesul de necrofagie*, iscând furtuni în media, s-a precipitat; unii l-au apărut „cu mult aplomb”, zicea N. Manolescu (cazul lui G. Dimisianu), alții s-au străduit să-i ruineze statutul de „reper moral”, inventariind „meandrele unei cedări”. Până și avocația lui Gelu Ionescu era obligat să constate că acel Doinaș rigid, ceremonios, suferind de „academism”, *om fără ezitări*, spirit aulic (cum se dorea), se dovedea „profund ascuns”.

Este de ordinul evidenței că *poetul Doinaș* află în cultură un *principiu genezic*, nota M. Nițescu; e vorba despre o „condiționare cultă”, inspirația fiind intelectuală (exterioară). Stăpânind modalitățile prozodice, cu un tehnicism impecabil și având fascinația Formei, el înțelegea poezia ca *techné*, asigurând filtrul cultural, implicit răceala distanțării. La Doinaș, s-a spus repetat, poezia se hrănește din poezie. Deopotrivă eseist, dramaturg, traducător, o conștiință lucidă, negreșit, autorul *Cărții mareelor* (adunând acolo și producții dezonorante) nu putea fi taxat, sub faldurile neoromantismului, drept un poet al elementarului, „beat de cosmos”, cum credea, într-o anume fază, Ion Negoitescu. Bineînțeles, creația sa lirică poate fi etapizată. Voce fermă, dar nescutită de dileme, refuzând efuziunile, Doinaș înțelegea poezia ca *anti-mimesis*. Combustibilul livresc încuraja meditația lirică asupra poeziei înseși, încât, reflectând (barochizant) asupra limbajului, abstractizarea era inevitabilă. Dar *ultimul Doinaș* recunoștea că propria-i poezie s-a „pătat”, culegând, din unghi etic-politic, ecurile vieții imediate, ca *poet-martor*. Încât ipoteza manolesciană a celor „trei Doinaș” (v. *România literară*, nr. 32/1987) pare a se confirma, chiar dacă Alex Ștefănescu descoperea

„patru vârste poetice”; după prelungita etapă mitologic-baladescă (coabitând, subteran, cu producțiile „pe linie” încredințate lui Ion Motoarcă, devenit, brusc, un nume de viitor, o vedetă a realismului socialist) a urmat efortul abstractizării, cu accent ontologic și, în fine, puseul moralist-polemic, scuturând, în „palidul receptacol al zilei”, „praful orbitor al banalității”. Dar dincolo de astfel de compartimentări (discutabile), poetul încearcă a descifra, sub spectacolul aparențelor, „al lucrurilor tainic chip”, ca pecete definitorie a travaliului său liric. Să înțelegem că, dacă îl recunoaștem pe Doinaș ca *poet mare*, ne restrângem doar la prima etapă, de claritate clasicistă, cum sugera N. Manolescu? Sau că poetul însuși, îmbrățișând *Ideea* ca „amantă fără patimă”, trasă într-o imagine înghețată, însoțită de „muzica verbului”, își va fi contemplat eșecul? E drept, efortul sisific de a fixa „o vapoasă năluca”, aspirând la „a prinde ființă”, rămâne doar „o prezență imaginară din oglindă”. Altfel spus, un eșec acceptat, recunoscut, precum în *Poemul exorcist*, fără a se înămoli într-o „logocrație găunoasă”. Baladesc, parabolic, imnic, chiar oracular, Doinaș scrie în replică, se așează în intertextualitate, experimentează tema metamorfozelor, vrea supunerea Logosului. Își dorește o modificare a imaginii, deși *evoluția* i-a fost contestată, luând, se știe, un start înalt. Chiar declinantă, dacă e să-l credem pe George Neagoe, prea convins că relațiile cu Securitatea ar fi condus la pierderea talentului. „Confiscat de regim”, alături de ceilalți cerchiști „capturați”, Doinaș, „îndestulat de cultură”, s-a dovedit *un politician al literaturii* (Neagoe 2013: 309), încât, după 1958, stricându-și stilul, „nu-și va recupera vocația”. Rămânând „un mare scriitor mediocru”, afirmă nedrept tânărul critic. O definire de sine ne vine în sprijin: „Detestat de oamenii dintr-o bucată și/învinuit întotdeauna cu dovezi,/ eu nu mă aflu nicicând acolo unde apar și/ nici nu sunt așa cum mă vezi” (v. *Autoportet*).

Evident, nu poate fi vorba de proteismul imposturii, afișând o „mască culturală”, în pofida atâtor ipostaze heteronime; sau de texte plate, incriminate, deseori, de Doinaș însuși. El a cultivat *discursul mixt*, la confluența filosofiei, poeziei și religiei, dobândind *identități alternative*. Și, pe merit, elogiul pentru intelectualismul ermetizat, deghizamentul alegoric, semnificațiile simbolice etc., fără a fi aderent la poezia momentului. Mai mult, era „un eretic al modernismului”, uitat oficial (cf. Mircea Cărtărescu), forțând „fruntariile postmodernismului” cu o poezie conștientă de sine, doar aparent „demodată”, prezentând, sub aparențe iluzorii, măștile sinelui răsfrânt în proteismul înfățișărilor. Diversitatea înșelătoare a întrupărilor întreține, sub un cer platonician, *foamea de Unu*. Ceea ce nu excludea și rezerva unor critici, sprijinitori entuziaști ai neomoderniștilor congeneri, în „conflict” cu cerchiștii recuperați după *carantină* (cf. C. Regman), deveniți, totuși, „aliați de conjunctură”. Chiar C. Regman insinua ideea că Doinaș ar fi fost „refuzat de critici”, într-un serial din *Tomis* (1968).

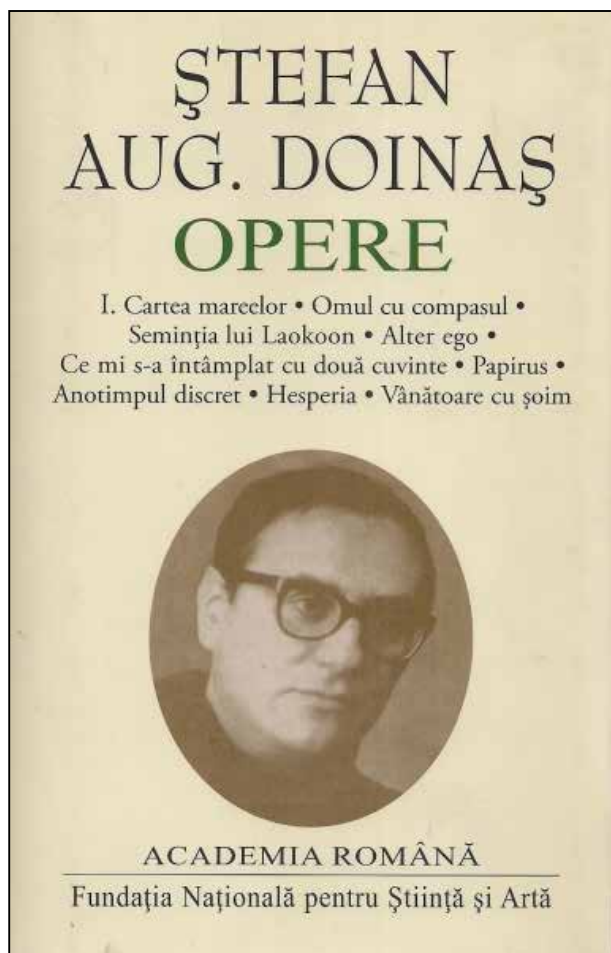
Cititor *înrațit*, având cultul cărții și aflând acolo un „concentrat de tâlcuri” (*înviat* prin lectură), Ștefan Aug. Doinaș reprezintă, neîndoind, *tipul poetului cult* (cf. I. Negoitescu), cu o biografie spirituală „mascată”. Doar dulcea tiranie a clișeeilor, prelungind, în câmpul exegetic,

un confort lenevos, face din Ștefan Aug. Doinaș un poet „împietrit”, „înghețat”, „prins” într-o formulă, contrazicând ori sărăcind *eul plural*. Autorul *Alfabetului poetic* locuiește în spațiul clasicității, ne anunța, cu ani în urmă, Ion Pop. Evident, criticul avea dreptate. Rostirea sa, „iubitoare de clarități”, educată prin experiențe istoricizate, traversând vitregiile unei epoci, efortul de limpezire și disciplinare, în fine, severa ordonare a materiei rebele, haotice, vădesc – în epoca fragmentarismului – o fermă și cuprinzătoare conștiință poetică. Dar *Omul cu compasul* (1966), geometrizând în strădania de a desluși „eternul chip/ al lucrurilor lumii trecătoare” vrea să poposească în „timpuri frugale”, palpând esențele sub pojghița fenomenalului. Spirit reflexiv, Șt. Aug. Doinaș nu este doar un hărăzit „mânuitor de cuvinte”. Chiar dacă poezia poate fi un „descântec al condiției umane” și cuvântul, pe urmele lui G. Benn, se vrea *un totem modern*. Fostul „traficant de ireal” se declară scârbit de vocale și pare interesat de cotidianul frust și realul „gros” (vezi *Interiorul unui poem*). Se dezice, oare, și de proteism, recunoscându-și, odată cu spectacolul degradării, al căderii din rosturile sacre, „inconsistența”? E confiscat de „desfrâul limbajului” și sedus de „zgomotul natural al Ființei”? Astfel de interogații nu clatină, bineînțeles, statutul/ statura poetului, dar ne obligă să repunem în discuție măcar câteva din afirmațiile congelate, pretins-infaillibile, care îl așezau (definitiv?) într-o *formulă poetică*, cinstind ceremonialul și altitudinea rostirii.

O cultură ca a noastră, cu știute și virile prejudecăți anti-livrești, pare a ezita încă în ceea ce unii au numit

valorizarea („antologizarea”) livrescului. Umanitatea, scria Adrian Marino, nu poate fi decât livrescă. Puțini au ridicat mânușa aruncată de hermeneutul clujean. Printre ei, negreșit, construindu-și o traiectorie literară inconfundabilă, se înscrie Ștefan Augustin Doinaș. Să nu înțelegem de aici că poetul ar disprețui realul. E vorba, întâi, de o *altă sensibilitate culturală*, care, se vede, nu agreează talentul frust, primitivitatea necoruptă, chiotul vital țâșnind triumfalist. Deși această preeminență reflexivă nu alungă „senzualitatea formelor” (observația e a lui Al. Cistelean). Iar erudiția nu eșuează în opacitate. Mai cu seamă că „alchimia postmodernismului” (ca mișcare *inclusivă*) alungă inocența; sensibilitatea – nu spunem o nouă – nu poate fi genuină, iar conștiința creatoare, prizonieră a infernului poetic, transferă valorilor livrești rolul de *valori vitale*. Iată noul context, „expunând”, uneori ostentativ, convenționalitatea în discurs, întreținând o *cultură a senzației*; acest halou cultural, cu solide ancoră în stratul referențial, face inevitabilă *medierea*, filtrând și rafinând (armonizând) relațiile poetului cu lumea. Devine explicabil de ce Doinaș a sprijinit mișcarea optzecistă, cea care înțelegea „cultura ca o natură”, conștientizând actul poetic, gata „să mute orizontul” (v. *Pentru o nouă generație poetică*, în *România literară*, nr. 50/1979).

În al doilea rând, nu putem uita că Șt. Aug. Doinaș propunea, dincolo de condiția-i seniorială, o *dublă prezență* (cf. Gh. Grigurcu). El este, deopotrivă, poet (și încă un *poeta doctus*, s-a spus) și exeget. De unde și permeabilitatea sa culturală. Bănuiala, câteodată mărturisită de unii comentatori, că poetul, străin de aura boemei, de tonul belicos și insurgența ultimului val, s-ar închide în carapacea tradiționalismului, cinstind doar virtuozitatea tehnică, mărturisește, de fapt, fidelitatea față de o formulă; dar stăpânind legile versificației, urnind, așadar, mașinăria poetică, nu rezultă deloc că acest efort răvnește impersonalizarea. E drept, meditația răbdurie asupra conceptului modern de poezie ori popasurile analitice (discutând producția confrăților) impun prin ordine și îndemnul la rigoare. Devorat de luciditate, criticul Doinaș își așază gospodărește ideile și ia distanță, prin glacialitatea conceptelor, față de „clipa cea repede”, lepădându-se, s-ar părea, de *fidelitatea* față de o formulă și de seducția efemeridelor. Ceea ce nu înseamnă că poetul Doinaș, cerebralizând și solemnizând fluxul imagistic, urcând cotele gravității orifice, ignoră zarva concretului, foșgăiala informului (jinduit cu discreție). Între a iubi artizanatul (în pofida reliefului proteic al operei) și a fi ispitit de spectacolul genezic, așezat „pe prag de nămol și vâpăi”, poetul își trăiește *dedublarea*. În poezie, dar și în viață. Imaginarul său nu refuză „dedesupturile”, oferindu-i neistovita șansă a concretizării și inițierii, chiar dacă spiritul auroral, conștient de sine, cu desfășurări explozive de candoare și miracol, este în permanență sub control. Eclipsele lucidității nu par, așadar, posibile. Intelecția curge înspre armonie orchestrală, o muzicalitate scutită de frustrări, cu sonorități poate căutate, oricum străine de țâfnă și emfază. Ar fi vorba, credem, de un eleatism care nu-și refuză ținuta statuară, cuvântul dobândind rang de instituție orfică. Arta poetică nu insistă, însă, pe drama cuvântului și nici nu invocă posibile tensiuni semantice. Astfel de neliniști nu bântuie prin lirismul doinașian,

respingând, cu aceeași fermitate, și pitorescul ori poezia epidermică, mustind de seve grele, seduse de pofta băloasă a balcanizării. Să fie vorba, atunci, de glacialitate și asceză, de o poezie scrisă „pe foi de gheață”? N-am zice, câtă vreme nu de o ideatică uscată ne ciocnim iar *intermedierea livrescă*, de neevitat, nu capătă accente ostentative. Stăpân pe un univers, Doinaș ne lasă să ghicim, „jupuind” simbolul, *scheletul unei viziuni*. Iar înfiorarea spiritului vibratil nu exclude rigoarea, chiar dacă „cristalele s-au spart și sângerează”. Între trufie și ruină, conștientizând zădărnicia și curgerea, dar având o „halcă de timp” (pe care va încrusta „litere argintate”) poetul respiră „în amplul du-te-vino al suveicii”(artă poetică). Iubirea nu poate fi decât o „mască dulce a nesfârșitei spaime”. Vizitat de nostalgii, el nu e ispitit de demonul deconstructivist, de atâtea isme deconstructualiste, ci vrea să rotunjească poemul, în numele unei viziuni „perfect asumate”. Cel puțin așa ne liniștea într-un *Avertisment* care deschidea volumul *Versuri* (Ed. Eminescu, 1972), explicând strategia alternanței criteriilor formale cu cele de natură tematică. Dincolo de tematism (și ideea, la Doinaș, mereu „pipăie înaltul”) rămâne perfecția formei, luptând cu „fluidele turburi”, cu „văzul ca dinamită pură”, chiar cu invazia grotescului și derizoriului. Poetul se vrea „inginer de armonii” și, în consecință, îngheață șuvoiul lirismului: „un prund de diamante stă pe loc”. Între foșnetul bibliotecii și agresivitatea realului, el atinge grațios, fără reverențe, starea de gratuitate, plonjând în inima reveriei, văzând pe dinafară „ochiu-n care/ mă desfășor, o clipă, ca un vis...”

Ispita livrescului (naturalizând cultura) nu înseamnă și interdicția realului, somativ, desigur. Invocata *suveică poetică* face, neobosită, naveta între acești doi poli. Doar că preferința e limpede formulată și intim asumată. Între „duhoarea clipei” și „templul de cleștar”, poetul calcă dincolo de lirica imediatului și presiunea prezentului, fără a fi scutit de fiorul deceptiv (împins în dezamăgire morală). El culege „colbul sunetelor moarte” (*oracol mut*) fiindcă știe prea-bine că „vine-un timp când orice templu moare” (*frumusețea*). O respirație castă, un spațiu eteric domnesc peste acest teritoriu liric, invitându-ne să sorbim din cupele „crinilor involți”. Totuși, *Omul cu compasul* așază în pagină versuri credincioase „clipei de foc”, încercând a zgăria pe nisip „formula unei alte ordini”. Peste „poleiurile lunii”, peste această lumină spectrală cade, să observăm, o concretețe picturală. Râvnitul „tărâm de liniști”, incluzând perfecția (fără pusee anxioase) e mereu zgâlțâit de stihialul aluvionar și informul în clocot. „Muiată în origini” (cum suntem preveniți) imaginația luxuriantă devine, de fapt, sub domnia lucidității și a râvnei hieratizante, un recital formal, desfășurat într-un laborator sterilizat, peste care pogoară o ploaie de sunete celeste. Acel „gong de aur” (v. *Goethe pe catafalca*) exprimă, fără umbra vreunui echivoc, nostalgia tiparului (ancestral) și goana neostoită după forme. Prin ele, poetul reușește „smulgerea din smoală” și accede, în pofida trupului nisipos, protejat cu „zale de rouă”, la secretul vieții, culegându-i fructul greu: „pe creanga ta, minunile s-au copt” (v. *Copacul Weimar*). Dar tot el știe că precara-i ființă, jefuită de timp, locuind în „împărăția clipei”, descoperă doar scrumul vieții. Criza identității se consumă în decor apocaliptic, iar motivul „îngerului căzut”

poate fi un filon productiv, înnobilând banalul, odată cu inconfortabila constatare a golirii de sacru: „divinul scurs din corpurile goale”. Și atunci, salvator, se insinuează refugiu în paradisul bibliotecii. Acolo, gândind cuvinte rare și aflând sonorități pure, îndelung șlefuite, poetul are de-a face cu o natură „filtrată”, lăsând covârșitoarea impresie a imaterialității. Acolo, aflând *un loc cultural*, decantează „sevele trunchiului pădurei”, năzuind spre *licărul sublim*. „Gata pentru zbor” (v. *Sonetul timpului*), poetul simte depărtarea („și-n urmă anii gâlgâie-n cascade”) și se închină, biruitor, *clipei vii*. „Evl luminii” devine o amintire, zarea strivitoare și „frunzișul stelar” îl împresoară, fiorul erotic – chemând viforele tinereții și galopul sângelui – nu uită că „la început a fost cuvântul IUBIRE” (v. *poem*). Doar cenușa „va tresări”, descoperind un „trup de aburi, pur și pal”, rătăcitor în edenul cultural (în pofida „versurilor-zero”, și ele prezente). Între natură și cultură e un „câmp de luptă” iar „capcanele arhaice”, pândind din „ziua cea dintâi”, sub amenințarea „curcubeului nocturn”, nu-l împiedică pe poet a cerca palparea abstracțiunilor. Este aici o aventură strict livrescă, o cronologie a formelor dezvoltând o *viață spirituală* (ca singură biografie publică?). Doinaș a fost, indiscutabil, un rafinat cunoscător al poeziei. Peregrin prin „mitologice”, el ne lasă să ghicim, în cutele textului, o eterată respirație antică și, în același timp, lasă să pătrundă miresme tari, violența cromatică (v. *căii*). Dar nu agreează rețeta postmodernistă; iubește Forma, nu juxtapunerea de forme și coduri și, în pofida intarsiei livrești, a reverberațiilor intertextuale, nu are, afișată „la vedere”, plăcerea combinatorie, eșuând în parada simbolurilor descărnate. Sub clorotica paloare a soarelui, Venus e „palidă-n azururi”, dar „inimile de noroi” pulsează. Erosul rămâne un principiu cosmic. Această *lirosografie* stinge conflictul dintre natură și cultură; ea nu se vitaminizează cultural pentru simplul motiv că nu poate exista astfel. Cultura este chiar *Poezia* și nu fondul ei nutrițional. Platonician, invocând „Jumătatea de om” doritoare a-și afla împlinirea (cuplul etern, mânat de rebreanul calvar al căutării), poetul visează și adastă la „recile oglinzi cu prund de argint” (*forma omului*). Și tot rebreanul (nu invocă marele ardelean „romanul sferoid?”), Ștefan Aug. Doinaș purcede la aflarea *locului privilegiat*, fertilizat de sânge livresc. Într-acolo îl mână, cum se destăinuie, doar „pelerinajul sferic”, fără a se îmbolnăvi de o demiurgie țâfnoasă. În „pădurea (sa) de simboluri”, poetul ascultă, cu umilință, șaptele Bibliotecii fără a întoarce spatele realului „gros”. De la baladesc la lirismul gnostic, el nu a obturat caracterul referențial al poeziei sale, explicat în *Orfeu și tentația realului* (1974). Mai mult, recunoștea Doinaș, smulgându-se din inerție odată cu *intrarea în politică*, „filonul activist” (despre care vorbea V. Nemoianu) l-a împins într-o altă direcție: *poezia ca replică la real*. Estetismul ceremonios, sentențios, solemn face loc vituperanței. Radicalizarea, vestită prin *Vânătoare cu șoim* (1985), crește, pe filieră argeziană, înstrunând coarda sarcastică în frazare sacadată: de la *Lamentații* (1993), excitând moralistul (dezamăgit că patria „a încăput într-o gură spurcată”), la *Psalmi* (1997), dezvăluind căutările și revoltele ființei muritoare, acuzând imperfecțiunea divinității. Pamfletarul, însă, nu excelează și presupusul vitalism e mimat, coborând pericolos

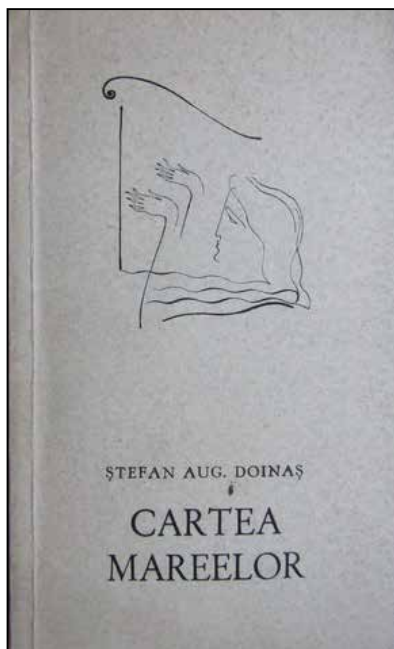
cota estetică. Dar acele „semne noi”, N. Manolescu le deslușea încă în volumul *Vânătoare cu șoim*, vizând – voalat – subtextul politic; alții, din aceleași pricini, tot nedecarate, deplângeau „stridentă involuție” a poetului (cf. Artur Silvestri). Oricum, stăpân peste o operă vastă, discret, distant, pătruns de solemnitate, afișând o „mască aulică”, Doinaș, după 1989, chiar „se înnoiește”: devine academician și senator PAC, cultivă publicistica politică, părăsind, desigur, limbajul codat, consolidându-și aura, deținând funcții înalte. Dar Ștefan Aug. Doinaș, observa judicios G. Neagoe, „a jucat pentru sine”.

*

Debutul editorial, prin *Cartea mareelor*, un hibrid liric, ulterior repudiat, îl anexa (fals) generației șaizeciste. Noviciatul său literar ținea, însă, de o altă epocă; or, dorința de a reveni în viața literară „pe furiș” (Neagoe 2013: 108), l-a obligat pe Doinaș la numeroase concesii (nu doar propagandistice). Prima dintre ele privește „povestea” promițătorului Motoarcă, falsul poet nou, de fulgerător succes, autor al *Agronomului* (printre altele), anunțând pe „meșterul de mâine”, un episod considerat, peste ani, „penibil” de însuși Doinaș. Curios, într-o referință anexată Dosarului penal, lotul Mihail Grama (1957), C. Regman laudă aceste colaborări-farsă, veritabil delict literar, asigurând că Doinaș (autorul de drept, în travesti) cânta „realitățile noi”, încercând, astfel, a-i da o mână de ajutor fostului cerchist. Doinaș debuta la *Jurnalul literar* (nr. 50/10 decembrie 1939), sub auspicii călinesciene¹⁾. Dar acolo „gospodărea” G. Ivașcu. Evenimentele furtunoase, în avalanșă, l-au despărțit de comilitonii cerchiști unde se „infiltrase” greu, întâmpinând – mărturisirea – o mare rezistență din cauza *vocației critice* a celor care urmau a-i deveni prieteni. Din singurătatea de la Hălmașiu (unde profesia se destănuia epistolar lui Negoșescu, de pildă, vorbind despre descurajările și proiectele sale. Se simțea rău „vorbind românește”, mărturisirea în 1950, deși în el clocoteau *poemele patriotice* (e drept, pe filiera Hölderlin, Pindar); se va dedica traducerilor (ca transfer de „valoare estetică”), trezind „valențe dormitânde”, frecventând afinii spirituali. Se gândește la o comedie, *D’ale festivalului*, de fapt o șarjă politică și își divulgă obsesiile și orgoliile.

1 Ileana Iordache Streinu îl consideră „poet kalendist”, numele său fiind consacrat, ca „prim certificat”, de Vladimir Streinu. Criticul îi publicase în *Kalende* poezia *Astăzi ne despărțim* (aprilie-mai 1943) și la rugămintea tânărului poet de a renunța la pseudonimul Doinaș (ironizat de cerchiști, prin Radu Stanca, ca fiind „pășunist”), Vladimir Streinu îi răspunde prompt: „E prea târziu”. Refuzul a însemnat de fapt o îmbărbătare, își amintea Ștefan Aug. Doinaș (v. Ileana Iordache Streinu, *Doinaș*, în *Secolul 21*, nr. 1-6/2006).

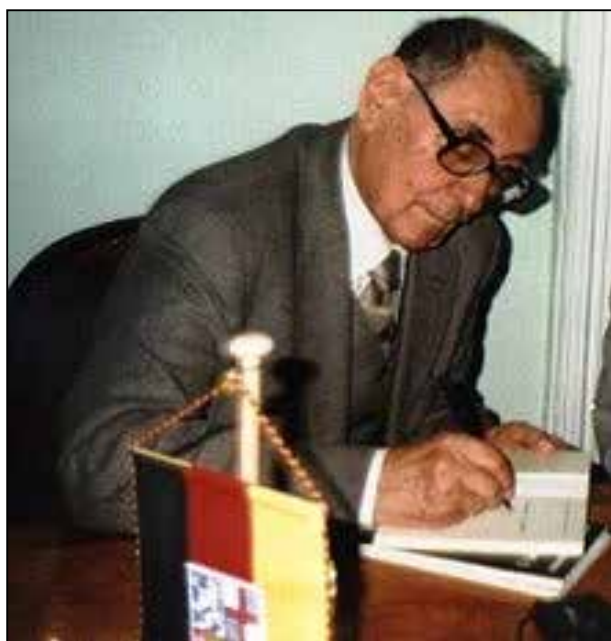
Curios, o piesă antistalinistă (decriptată de I. Negoșescu și denunțată de Radu Enescu), *Brutus și fii săi*, „n-ar fi prezentat vreun interes în anchetă”, credea Doinaș, la distanță de evenimente. Și mai curios, *Sonetele mâinii*, texte negreșit ostile, „escapiste”, transparente chiar prin titlu, ar fi fost „ignoreate”, deși, în logica anchetei, ar fi suplimentat anii de detenție. Coborând în epocă, trebuie să recunoaștem, pe urmele lui George Neagoe, că *Cercul literar*, după destrămarea, a devenit „o pepinieră a racolărilor”. Doinaș era terorizat de gândul că pierde contactul cu mediul literar, că va rămâne *un anonim* și, după eliberare, până în 1963, când va fi angajat la *Lumea*, dorind „a munci și a publica”, face eforturi de a intra în grațiile regimului. Episodul Motoarcă, „dosit”, tănuț lungă vreme (deși amicii cerchiști știau) probează ascunzișurile biografiei, sub aparența unui trecut ireproșabil. Făcând din elevul de la liceul *Moise Nicoară* din Arad, atacând cu aplomb, în cod proletcultist, *temele oficiale* ale primului

cincinal, o vedetă (meteorică), bine plătită, condamnată apoi, prin propria-i neputință, la „tăcere” scriitoricească, Doinaș nu s-a dat doar la un *mic pariu* (Neagoe 2013: 118), „nevinovat”, scufundat într-o legendă cețoasă, ci ascundea o falie între biografie și creație. Invazia cerchiștilor în București (prin 1955) îi va deschide alte porți, ieșind din izolare, părăsind, prin demisie, profesoratul (pe ruta Caporal Alexa-Hălmașiu-Gurahonț). Angajat ca redactor la revista *Teatru* (înființată în 1956), Ștefan Augustin Doinaș publică cronici dramatice, atât cu pseudonim, aproape uitat după lunga tăcere publicistică, cât și cu adevăratu-i nume (Ștefan Popa, ca „civil”), împlinindu-și visul. El, mărturisirea timișoreanul Deliu Petriou, alt cerchist, „tânjea după București”. A revenit în viața literară, părăsind „exilul interior”. Dar asupra trecutului său planează un șir de întrebări, fisurându-i

exemplaritatea. Dacă acuza de legionarism nu stă în picioare, caracterul său *acomodant* (cf. V. Nemoianu), duplicitar, identitățile colaboraționiste (Andrei Golfîn, Gogu Ivan) și, pe de altă parte, figura de opozant, ca rezistent în radicalizare, apărând demnitatea breslei, cu atacuri, totuși, tolerate (vezi *Raportul* la Colocviul Național ieșean, 18 octombrie 1978), ridică grave semne de întrebare. Dobândind autoritate și credibilitate, „mai conciliant” după ’89, recuperându-și manuscrisele confiscate, se va pronunța *împotriva* deschiderii dosarelor SRI. Util ambelor tabere, crede G. Neagoe, „îngemănând” și servind impulsuri potrivnice, histrionicul Doinaș pare un *trickster*, „compensându-și” colaboraționismul prin scrierile valoroase, însoțind proteismul operei, în regres, cu un cameleonism stupefiant, dezamăgitor. Cartea lui George Neagoe, în pofida „alunecărilor adolescentine” și a „metaforismului zvăpăiat” (cf. Alex Goldiș), nu este doar a unui „bun documentarist”, chiar remarcabil, cum afirma Alexandru Dumitriu. Ea privește fenomenul cultural în

rama epocii și luminează cotloanele ei, probând ticăloșia atâtor scriitori (de la mici lașițăți, invidii, la delațiuni cu consecințe privative), ruinându-și prestigiul moral, pliați zelos cutumelor Puterii, aserviți sau doar mimând servilismul. În cazul Doinaș, lider moral al Uniunii Scriitorilor, șocul (previzibil) a trezit varii reacții. Gelu Ionescu (în *Apostrof*, nr. 2/2014), „nelămurit” după o dublă lectură, identifica „trei metehne” în demonstrația lui George Neagoe: resentimentarismul, calitatea analizelor (unor texte poetice) și teribilismul, prin risipa unor fraze bombastice. Că n-o fi găsit exegetul „tonul neutralității necesare” e vizibil, că nu Securitatea l-ar fi constrâns pe Doinaș să-și piardă talentul („disipat”) e, iarăși, limpede. Dar explorând biografia factologică, „meandrele unei cedări”, criticul ficționalizează? Atentează, oare, la statuia scriitorului? Să conteze doar opera (răscumpărând biografia) ca *singura biografie*? „Contextele genetice”, se știe, nu privesc doar filtrul livresc, ignorând dezinvolt „trucarea autobiografiei” (prin omisiuni, mistificări, cosmetizări). Iar rectificările, bazate pe verificări temeinice, vin să corecteze o imagine livrată ca ireproșabilă. Recrutat, „hingherit” și sprijinit, ascuns sub identități conspirative, oferind materiale informative „valoroase”, dovedind apoi „delăsare” și un randament „scăzut”, scos din rețea (1984), opozant, fie și de un „eroism întârziat”, Ștefan Aug. Doinaș ne dezvăluie, în posteritate, un profil complex, refuzând enunțuri „univoce” (Neagoe 2013: 21). Revizuirile, străine acum de virila „logică de front” și tiparul maniheic, cu pusee umorale, cad pe umerii noilor critici. Și Doinaș, ca „politician al literaturii”, în picaj după ultimele dezvăluiri, intrat într-o „tăcere grea” (cf. Cristian Livescu), trecut prin purgatoriul umilințelor (de unde și cognomenul „Ocnaș”, oferit de cinicul Petru Dumitriu) are dreptul unor clarificări, aducând la rampă opinii în conflict. Gabriel Andreescu pare convins că Doinaș este o victimă a CNSAS. Precauția în manevrarea dosarelor rămâne, desigur, obligatorie, refuzând zvoneria entuziastă, doritoare de maculări și execuții. Opera sa, majoră, negreșit, chiar „foarte puțin tipic românească”, cum spunea într-o dezbatere, fără un

specific pronunțat, vidată de adieri folclorice, balcanizante, rămâne. Aici consensul exegeților e deplin, nu stârnește violente dezacorduri. Iar poetul, bănuind că va avea parte de o posteritate seismică, denunțând vituperant în *Sonetele mâniei* (confiscate, pierdute „definitiv”, credea, tipărite sub formă modificată, într-o reconstituire „aproximativă”; v. *Ovidiu la Tomis. Versuri din exil*, 1998) „supliciu rușinos”, „plasa roșie”, „păianjenul cu stea” (XVI), ne avertiza: „Acoperiți-mi trupul cu țărână:/ un deget tot o să-mi rămână/ la nalta judecată să vă chem” (IX). *Cazul Doinaș* rămâne un proces deschis. Din păcate, între imaginea seniorială, construită răbduriu, cu tenacitate și adevărul șocant, dezvăluit prin cercetarea Arhivelor, se cascadează hăul unor incompatibilități neverosimile și al unor „relații încurcate” în textura epocii, transportând în viitorime o imagine contradictorie, ambiguizată, risipindu-i aura: o natură clasică, disponibilă, exersată pe varii registre, învăluită într-un larg-admirat „halou” intelectual, declasată, supusă, inevitabil, conteciosului revizuirilor. Îmbătățită de „duhul secret al formelor”, poetica doinașiană suportă un destin fracturat, acuzând „sindromul dedublării”. Dacă, situat în poetic, Doinaș poate fi „ideal în rolul magistrului”, cum opina Daniel Cristea-Enache, coborând în meandrele concretului sau în labirintul arhivelor, ne ciocnim de numeroase complicații de natură morală. George Neagoe, prin acest debut solid, ținând de așa-numita „critică doctorală” (cf. Radu Voinescu), răstoarnă opinii larg acreditate și vrea să ne asigure că, în cazul Doinaș, *suprainterpretat* (cf. Gelu Ionescu), „proteismul operei e concurat de cameleonismul personalității” (Neagoe 2013: 28). După '89, am fi putut spera la o „restabilire de continuitate” cu istoria intelectuală anterioară (Nemoianu 2015: 8), având în Doinaș „un rezumat” al dezvoltării poetice moderne, înscris în „catastiful durabilităților”. Din păcate, „trista afacere Doinaș” (Nemoianu 2015: 35), prin seria de infamante dezvăluiri, lansate cu o morbidă satisfacție, s-a dovedit o lovitură eficientă pentru universul nostru creator, aprecia cărturarul româno-american, convins că ne lipsește cumpătarea, vânând, prin gaura cheii, detalii biografice incomode, secretizate. Desigur, de dragul acribiei, e necesar a fi înregistrate și acestea, fără a eclipsa, însă, opera și fără a îmbrățișa, sub flamura eliticidului, imboldul „negării paușale”, conchidea V. Nemoianu. Chiar suspectat de „gusturi piezișe” (cf. Sorin Lavric), Virgil Nemoianu, cel care dădea, fără a cădea în hagiografie, prima monografie despre Doinaș, deja în două ediții (*Surâsul abundenței. Cunoașterea lirică și modele ideologice în opera lui Ștefan Augustin Doinaș*; 1994, 2005), sesizând „filonul activist”, afirma neted într-un interviu din *România literară* (nr. 19/2014): „nu cred absolut nimic din cele aflate în dosarele Securității”. Cel care a lucrat „cot la cot” cu Doinaș ne asigura că ar fi vorba de o „inventie mincinoasă”, laudând *forța tehnică*, ambiția, filosofia limbii etc., Doinaș fiind „cel mai bun poet român din a doua jumătate a secolului XX”, având ca liant „tematica epistemologică”. Ceea ce nu înseamnă că Virgil Nemoianu, primul său biograf, răstoarnă lespede peste *cazul Doinaș*, închizând discuția. Bineînțeles, într-un „mediu civilizată”, nu „sporurile necrofagiei” ar fi avut câștig de cauză (Nemoianu 2015: 23). Cum Doinaș s-a

„reinventat” de mai multe ori (ne reamintea, într-un interviu, tot V. Nemoianu), cum și-a „retezat”, zice G. Vulturescu, orice legătură între cele două euri (eul profund și eul biografic), dorindu-se doar *operă*, înțelegem strădania sa de a bloca „intrarea spre biografic” (Vulturescu 2018: 8). Singura biografie, ne avertiza însuși Doinaș, ar fi cea a spiritului; „restul e anecdotă fără nici o valoare”, spunea cel care s-ar fi născut *de două ori*, Cercul literar sibian oferindu-i *a doua natură* „a doua naștere” (Doinaș 1996: 6). Din păcate, „restul” nu e doar anecdotică...

Nimeni n-ar putea tăgădui efortul său creator, proteic, „sub semnul pluralității”, poezia intelectualistă, rolul de pedagog estetic, „calilogia” (cf. D. Micu), *limbajul culturii*, înfruntând, alături de ai săi comilitoni cerchiști, demonia Istoriei. Poetii, recunoștea Doinaș, într-o primă vizită la Satu-Mare (1993), nu pot fi „agenții unei propagande”, chiar dacă – în murdăria unei epoci – au plătit un anumit tribut „pentru a câștiga o anumită libertate” (Vulturescu 2018: 364). Reprimarea biograficului, înțelegând „scriitura ca singura viață” nu anulează însă realul „gros”, evidențind adevăruri inconfortabile, fisurând o exemplaritate de care s-a făcut mare caz, dezvoltând o conștiință scindată, recunoscută ca atare de poet (v. *Sabia de har*): „unde-i sabia de har invocată cu artă/ pe mine de mine însumi să mă despartă?” Râvnita impersonalizare, saturația de livresc, inspirația spiritualistă, „iradierea prin tâlcuri” (cf. Mircea Braga) se însoțesc cu „deficitul de biografism” cultivat programatic. Or, acest deficit stimulează râvna unor cercetători, interesați – prioritar, dacă nu exclusiv – de anecdotic. În fond, afișând „calmul valorilor” (ca să preluăm fericita sintagmă a lui Virgil

Nemoianu), exigentul Ștefan Augustin Doinaș îndeamnă la purificarea, exorcizarea, transfigurarea realului inform, vădind meșteșug (imagistic și prozodic) și „urzeală conceptuală” (Pop 2018: 45); exprimând, la revenirea pe scena poeziei, în pofida tributului conjunctural, *modernismul înalt*.

NOTE:

Andreescu (2015): Gabriel Andreescu, Existența prin cultură. Represiune, colaboraționism și rezistența intelectuală sub regimul comunist, Editura Polirom, Iași, 2015.

Doinaș (1996): Ștefan Augustin Doinaș, „M-am născut de două ori”, interviu realizat de Romulus Diaconescu, în revista Ramuri, nr. 4-5-6/1996.

Neagoe (2013): George Neagoe, Asul de pică: Ștefan Aug. Doinaș, Editura Cartea Românească, București, 2013.

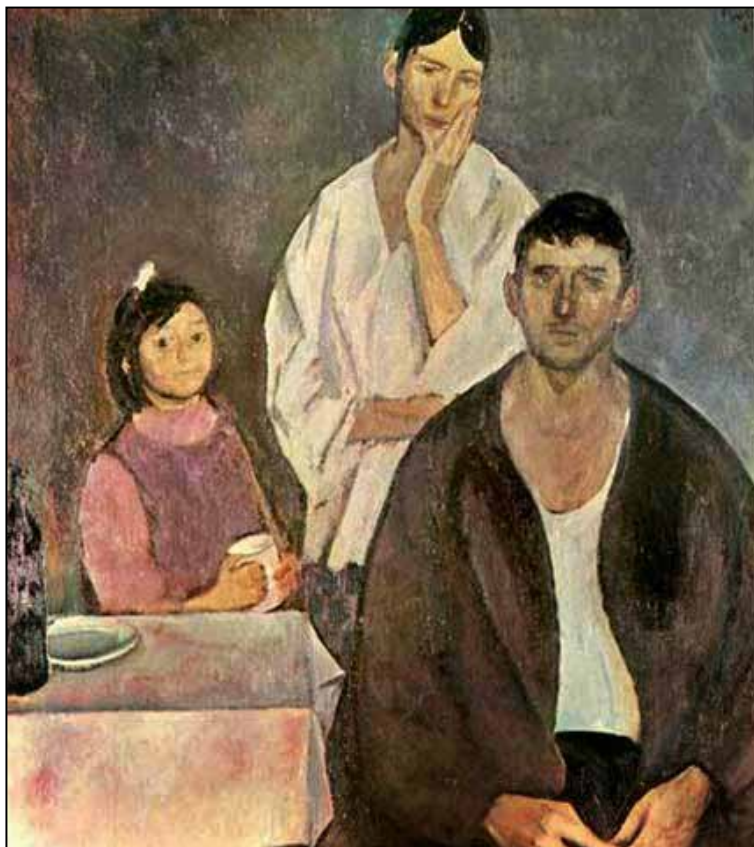
Nemoianu (2015): Virgil Nemoianu – 75. Volum coordonat de Cassian Maria Spiridon, Editura Timpul, Iași, 2015.

Pecican (2018): Ovidiu Pecican, Bătălia pentru Doinaș, în România literară, nr. 29/2018.

Pecican (2019): Ovidiu Pecican, Bătălia pentru Doinaș, în Actualitatea literară, nr. 94/2019.

Pop (2018): Ion Pop, Poezia românească neomodernistă, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018.

Vulturescu (2018): George Vulturescu, „Tiparele eterne” și poetica orizontalității, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018.

Corneliu Baba,
Familia

ESEU

DESPRE IDEOGRAMELE POETULUI „NĂSCUT DINTR-UN CUVÂNT”

► Petre ISACHI

Motto:

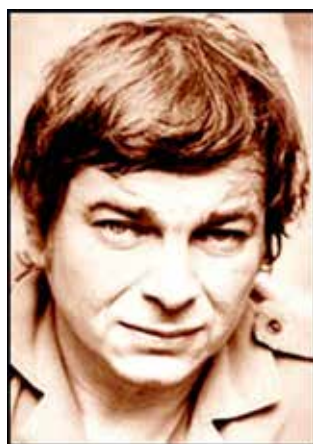
„Eu te-am născut pe tine, dragule./ Renaște-mă tu”
(Nichita)

Nici autorul excelentei antologii „**Ordinea cuvintelor**”, vol. I, II, Editura Cartea Românească, 1985 – Prefață, cronologie și ediție îngrijită de **Alexandru Condeescu**, cu acordul lui Nichita – nu a scăpat de ceea ce eu aș numi stereotipizarea socială și estetic-filosofică a scriitorului. Adică de procesul de clișeizare, determinat simultan, de Operă (te trezești expus public și ești forțat să devii pentru cititori, un personaj, o ficțiune, o idee, un mit, un subiect de cafea literară – instituție pe cale de dispariție la noi, în acest „**Un pământ numit România**” - , o filosofie, o estetică de referință...), dar și de societatea cameleonică, etern lipsită de principii ferme, morale, estetice, filosofice, religioase, politice. Totuși, personal găsesc necesară și eficientă această permanentă stereotipizare social-istorică, care-l remitizează și-l demitizează succesiv pe scriitor, situându-l cât istoria literaturii, între condiția de înger și cea demon. Desigur, cele mai frecvente stereotipuri legate de poeți, romancierii, critici, artiști sunt (nici nu se putea altfel!) negative: pierde-vară, ratat, bețivan, sărac, libidinos și dezgustător de afemeiat, leneș, parazit al spiritului, impostor, nulitate - succint, tot ce intră în sintagma „păcatele și vina”, cum ar fi spus Eminescu.

Ambiguitatea statutului de scriitor îmi amintește de aserțiunea suficient de subtilă și de ironică a grecilor antici: *butoiul plin nu sună, ci doar butoiul gol*. În momentul în care te bați cu Textul în piept că ești scriitor, indiferent de tipul pe care-l întrușipezi: romanticul idealist, cinicul postmodern, criticul călinescian, bardul vindicativ, romanțioasa, exilatul politic, revoltatul etc. faci și demonstrația propriului gol interior. Se știe, talentul scriitorului vine la pachet cu o sumă de antiteze din care se poate selecționa orice stereotip care satisface imaginarul colectiv al momentului istoric. Desigur,

„opiniile și credințele”, ca să-l citez pe Gustave Le Bon, sunt mecanismele socio-culturale, prin care se generează stereotipurile, la care mai pot fi adăugate: strategia de piață, cronicile, empatia, antipatia, interviurile, mediatizarea națională și internațională, premiile acordate de-a lungul carierei, avatarurile vieții. Este verificat, stereotipurile ivite și determinate de Operă îi asigură acesteia, longevitatea, iar cele perpetuate de „gura satului” național, planetar - pseudogloria și mitografia autorului. Desigur, și în cazul lui Nichita Stănescu, după principiul barbian, dacă un poem/ volum permite o explicație, atunci admite o infinitate: - stereotipurile, ideogramele (im) perfecte, starea de a fi, schimbările la față descoperite după fiecare lectură, îi asigură longevitatea și actualitatea poeziei de semne, noduri, dar și tainele „fără de cină” ale unei lumi aflate într-un permanent „dialog cu oda în metru antic”, dar și cu neînțeleasa măreție a frigului existențial.

Autorul vol. **Oul și sfera** – convins toată viața că s-a născut „*în cel mai rău secol cu putință*”, contaminat filosofic, de strigătul învățătorului: „*La urma urmei ce mai e și viața asta!*”, de strigătul plin de zădărnici al popii: „*Nu se arată semne, degeaba ne rugăm!*” și de cel obiectiv al primarului: „*Vedem mereu aceleași lucruri! Mereu același lucruri!*” (**Tablou cu orbi**), ne propune un prim stereotip fără rest, sibilinic, ce include coincidența oppositorum și misterul existențial, într-o ideogramă-nod: „*Eu nu sunt altceva decât/ o pată de sânge/ care vorbește.*” (**Autoportret**). La fel suntem și noi, cititorii! Valoarea ideografică a poemelor stănesciene se găsește diseminată în fiecare din volumele incluse în „**Ordinea cuvintelor**”, configurate în spectacolul de poezie, voit teatralizat, omniprezent, al (ne) cuvintelor, nodurilor, semnelor, simbolurilor, măștilor,

rolurilor (El, Ea, Eu, piatra, copacul, pasărea, Îngerul, Daimonul, Cain, Lacustra. Calea lactee etc.), în vocea divină de cor antic a fiecărui poem. Citez la întâmplare, din poemul **Cain și Abel**: „**Încoronăm oasele/ cu un nimb al trupurilor./ E dreptul întâiului născut./ Celui de-al doilea nu-i rămân/ decât valurile nervoase/ ale spiritului./ Celui de-al doilea nu-i rămân/ decât bătăile-n gong/ ale cuvintelor./ Celui de-al doilea nu-i rămân/ decât facerea lumii/ fără lume./ El este întru totul asemănător/ celui dintâi născut./ De aceea el/ Ține-n mâini o oglindă**”. De când nu ne-am mai uitat în oglinda pe care o ținem în mâini? Ca și în „teatrul cruzimii” al lui Antonin Artaud, poetul „operelor imperfecte” luminează recuzita, gestul, decorul, scena, ideea personificată, în detrimentul cuvântului propriu-zis, spre a sugera prin necuvinte, „facerea lumii, fără lume”. Ca discurs linear-semnificativ, cuvântul nu intervine decât acolo unde evocarea, mima, decorul nu pot prezentifica ideea fără rest: „**scrisul e un mod de a încetini gândirea,/ un mod primitiv de a înțelege, de a opri/ mișcările gândului./ Scrisul se aseamănă întocmai cu o capcană/ de metal/ care prinde în ea o vulpe vie/ și mișcătoare/ și zbătându-se/ și pierită de frica morții**”. (*Arta scrisului*)

Așa se explică de ce nu găsim în ideogramele nichitiene, „idei clare”, ci inefabile idei vagi, dislocări spațiale și temporale, „cântece” de „foaie verde de albastru”, melancolii eminesciene, pierderi de minți, nocturne cu „strigarea numelui”, ce reconfirmă mutația valorilor estetice și faptul evident că poetul **Necuvintelor** rupe definitiv cu retorica predecesorilor și contemporanilor, plecând de la voința Eului poetic de a fi ceea ce nu este și de a transfigura increatul. Tocmai acest dublu poetic turnat în substanța nepieritoare a limbajului îi asigură nemurirea: „**Există numai ceea ce va fi,/ numai întâmplările neîntâmpate,/ atârând de ramura unui copac/ nenăscut, stafie pe jumătate.../ Există numai trupul meu înlemnit,/ ultimul, de bătrân, de piatră./ Tristețea mea aude nenăscuții câini/ pe nenăscuții oameni cum îi latră./ O, numai ei vor fi într-adevăr!**”. Noua ordine a cuvintelor consacrată de Nichita Stănescu își află rădăcinile în mutarea frontierelor dintre liric, epic și dramatic. Această reformă poetică/ poietică înseamnă în esență, spulberarea zidurilor dintre emitenț și receptor, dar și a marginilor scenei interioare, până la a deveni un dublu, un Janus bifrons. „Teatru interior” din antologia „**Ordinea cuvintelor**”, ce amintește de inovațiile lui Artaud sau ale lui Bataille, este mutat în teatrul cotidian (cel din real). Altfel spus, are loc intrarea „spectacolului poetic” direct în „sală”/ text, printre „spectatori”, cititori deveniți „actori” și invers:

„**Dacă și tu ai venit să te naști/ te izgonesc/ pentru că mama mea tocmai țipă născându-mă,/ Tatăl meu tocmai și-a luat cămașa de pe sine/ ca să mă îmbrace cu dansa, cu ea,/ chiar pe mine./ Tatăl meu se dezpiețează;/ mama mea strigând și născându-mă/ tocmai mă spală de durerea lumii./ Dacă ai venit să te naști, pleacă./ Dacă ești născut, stai./ Causa perorata est.**” (*Din timpul unei zile*). Originalitatea poetului este incontestabilă. El este de fapt un „om de știință” ce a inventat „hemografia, adică scrierea cu tine însuți”. Nu întâmplător, scriitura nichitiană se „confundă cu firescul” vieții. Poemele lui nu sunt compilații sau imitații ale „descoperirilor” din alte părți ale Europei, ci creații geniale cu un „material” lingvistic și poetic absolut nou – un limbaj scenic și semiotic, voit ermetic, barbian - care-și are propriul său punct filosofic de plecare, are tragismul inimitabil al „teatrului interior”, și „realul” dintr-o Lume din care se aude cum „**nenăscuții câini îi latră pe nenăscuții oameni**”. De fapt, poetul ploieștean (re)face sensul concret declanșat de energii ale acțiunii cuvântului. Poetica, poietica și filosofia stănesciană își află rădăcinile în „războiul cuvintelor”.

Veșnicul război dintre oameni („Războiul fiecăruia împotriva tuturor”, Hobbes) este transferat de trăitorul dintr-o „pustietate divină”, cuvintelor – „**dacă materia are timp, cuvântul are eternitate**”. Nu sunt ele, cuvintele, „umbra structurii materiei”, cum ne spune chiar poetul bolnav de „număul unu” ce nu se mai împarte „la doi martiri odihnindu-se pe ruguri”. Din acest „război” al sinelui cu sine și cu Lumea se ivește tragicul nichitian, cu rădăcini estetice, în Teatrul lui Eschil, Sofocle, Euripide, Shakespeare, Blaga, Camil Petrescu, Marin Sorescu, Viorel Savin etc.: „**Alergam atât de repede încât/ mi-a rămas un ochi în urmă/ care sigur m-a văzut/ cum mă subțiam, -/ dungă mai întâi, linie apoi.../ Nobil vid străbătând nimicul,/ rapidă parte neexistândă/ traversând moartea.**” (*Finish*).

Din aceeași confruntare fatală în care „cuvântul sfășie cuvântul lăsând în tenebre dâra necuvintelor” se naște tragicul asumat și boala nevindecabilă a poetului predestinat să scrie sub umbrela lui „**Sunt**” și al **Cinei cea de taină**, să caute (in)certitudinea existenței sinelui. Trauma dintre cuvânt și înțelesul cuvântului naște limbajul poetic al căutării și al absenței. Trădarea inimaginabilă a limbajului (nu doar cel scenic, predestinat tragic) are loc, încât poezia este în esența ei transgresivă, imanent interogativă și ubicuă. Deși își propune să scrie o „poezie concretă” ivită din teama de metafizic, poetul reușește un spectacol poetic discursiv, cu atât mai metafizic, cu cât metafora se sublimează în antimetaforă, iar poetul „bolnav de ceva între auz

și vedere”, dar și „de ferestre sparte”, devine „un organ ascuns în idei”, un călcâi poetic al lui Achile. Iată câteva secvențe din **Elegia a zecea. Sunt**. De observat cum obiectele (motivele/ semnele) nu sunt doar desemnate în poezie, ci ele însele devin actanții ei, animate semantic, ca în misterele orfice. Semnul concret (ideograma limbajului poetic) este prezent ca miraj. Starea ontologică este fără precedent în istoria poeziei: „stare de spirit, starea pe loc, starea de a fi, starea confesiunii”...

„**Sînt bolnav. Mă doare o rană/ călcată-n picioare de cai fugind./ Invizibilul organ,/ cel fără nume fiind/ neauzul, nevăzul/ nemirosul, negustul, nepipăitul/ cel dintre ochi și timpan/ cel dintre deget și limbă,/ (...)/ Sînt bolnav de sîmburi și de pietre,/ de patru roți, de ploaia mărunță/ de meteoriți, de corturi, de pete./ Organul numit iarbă mi-a fost păscut de cai,/ organul numit taur mi-a fost înjunghiat/ de fulgerul toreador și zигurat/ pe care tu arenă-l ai./ (...)/ de numărul unu sînt bolnav,/ că nu se mai poate împarte/ la două țâțe, la două sprâncene,/ la două urechi, la două călcăie,/ la două picioare în alergare/ neputînd să rămăie./ Că nu se împarte la doi ochi,/ La doi rătăcitori, la doi struguri,/ la doi lei răgînd, și la doi/ martiri odihnindu-se pe ruguri.**”

Să observăm că „Unul” transfigurat de Nichita este începutul tuturor lucrurilor. Nu întâmplător, poetica începutului continuu îi particularizează scriitura. Avem transfigurat în „Elegia a zecea”, supratema poeziei stănesciene: sufletul „bun la toate”, cum îl definea într-un volum Marin Sorescu. Sufletul nenăscut, veșnic, perpetuu, omniscient, ubicuu, misterios, încât nu poate fi gândit decât corelat cu „cauza inimii mele, cauza ochilor mei și cauza sufletului meu”... Se știe, în cadrul Operei stănesciene cele **11 Elegii** (cu admirabilul subtitlu: **Cina cea de taină**, 1966) are același rol estetic pe care îl au la Mihai Eminescu, **Scrisorile și Luceafărul**; adică configurează în nuce, un sistem poetic și poietic, inimitabil, ce influențează alături de celelalte sisteme poetice: arghezian, blagian, bacovian, barbican, sorescian, voiculescian, minulescian devenirea poeziei contemporane.

De-a lungul mișcării sale de devenire interioară, lirica nichitiană din vol. antologic, **Ordinea cuvintelor I, II**, interferează metapoezia (lirica actului poetic), cu poezia ontologică (lirica actului existențial) și cu cea gnoseologică (lirica actului cunoașterii). Perpetua pierdere a duratei interioare potențează tragic, poezia absenței și a căutării, în care Eul poetic, victimă a ceea ce nu este, invocă dramatic (in)certitudinea existenței sinelui: „**Cine ești tu, cel care ești,/ și unde ești, când nimic nu este?/ Născut dintr-un cuvînt îmi duc înțelesul/**

într-o pustietate divină./ Întreb dacă sunt, dar strigătul/ nu se rupe de mine,/ și una cu el rămân, adăugînd/ deșertului singurătate.” Mă întreb dacă există ceva mai tragic pentru un poet – fie el, unic, atipic, cum a fost/ este Nichita Stănescu – decât să-și ducă *înțelesul într-o pustietate* fără cititori, adică – demonică, deșert al singurătății bacoviene, unde nu te aude Nimeni, dacă strigi: „**Eu te-am născut, dragule./ Renaște-mă Tu.**” Grăbit să trimit cele câteva rânduri despre ideogramele nichitiene, Revistei europene de cultură, opinie și informare, **Tecuciul literar-artistic**, era să uit să vă reamintesc cuvîntul din care, cred eu, s-a născut Nichita: - **geniu**. De unde știi? Poate și din această sublim-tragică *stare de spirit*, transfigurată de poet, pe care o trăim sau de care suntem trăiți: „**Suveranitatea suferă de moarte/ cum e roata care suferă de șapte/ cum e insul care suferă de frate/ cum e ziua care suferă de noapte.**”

Parafrazându-l pe Neagoe Basarab și apoi pe Nichita, însemnările mela critice ar fi putut să se numească, într-o ipostază ideală, și **Învățăturile cuiva către fiul său Cititorul**. Se știe, figura spiritului nostru este Cititorul - în oglinda căruia ne privim, ca în poemul nichitian, **Cain și Abel**.

Corneliu Baba, *Enescu*

65 DE ANI DE NEMURIRE

CONSTANTIN BRÂNCUȘI, CEL MAI IMPORTANT ARTIST ROMÂN DIN AFARA ȚĂRII

► Ștefan ANDRONACHE

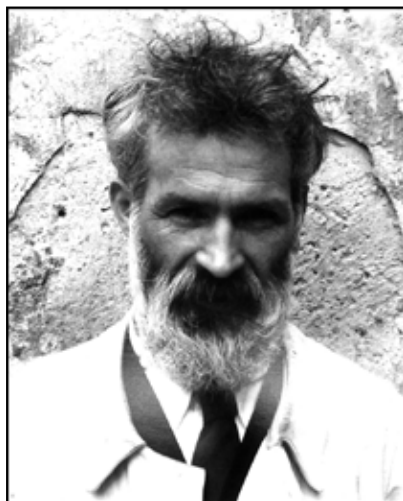
„Nu trebuie să fie respectate sculpturile mele. Trebuie să le iubești și să ai dorință să te joci cu ele. Eu vreau să sculptez forme care pot da bucurie oamenilor!”

Constantin Brâncuși a văzut lumina zilei, pe 21 februarie 1876, în comuna Peștișani ce aparținea de satul Hobița, situat, în partea de nord-vest a județului Gorj, pe drumul ce leagă orașul Târgu-Jiu de Mănăstirea Tismana. Cuvântul Brâncuși însemna de fapt „mână ageră”, adică „cioplitor de lemn cu barda și cu alte unelte”. (Petre Pandrea, „Brâncuși, Amintiri și sinteze”, Editura Meridiane, București, 1967, p. 19.) Rămas orfan de tată, la vârsta de 11 ani, el se hotărăște să plece în lume cu intenția de a-și însuși mai multe meserii, dar și de a-și ajuta, pe cât posibil, mama ce se afla împovărată de nevoi. Timp de câțiva ani, trecând prin Târgu-Jiu, Slatina sau Craiova, copilul a lucrat din greu ca ajutor de crâșmar, tâmplar, sobar și chiar spălător de vase.

Abandonând brusc munca de prăvălie din Craiova, Constantin Brâncuși se înscrie la Școala de Meserii din acest oraș. Între anii 1894-1898, studiază cu multă seriozitate sculptura în lemn afirmându-se ca un elev de excepție. Încurajat fiind de către profesorii săi, ajunge la Școala Națională de Arte Frumoase din București. Pe parcursul celor patru ani (1898-1902), petrecuți în Capitală, Brâncuși a studiat, pentru început, cu profesorul Ion Georgescu, care s-a pierdut însă destul de devreme, continuându-și activitatea, mai apoi, cu sculptorul de origine polonezo-germană Wladimir C. Hegel, un foarte bun pedagog perfecționat la Paris și adus, la București, din inițiativa cărturarului V.A. Urechia.

Întâile debuturi ale lucrărilor sale din ghips au fost: împăratul roman „Vitellius”, „Capul lui Laocoon”, „Cap de expresie”, Ecorșeul „Antinous din Belvedere” (expus la Ateneul Român) și „Ion Georgescu Gorjan”. Pe 24 septembrie 1902 obține

diploma de absolvent a secțiunii de sculptură, iar în anul următor i s-a încredințat prima sa lucrare majoră de artist, bustul din bronz al „Generalului dr. Carol Davila” ce avea să fie expus în curtea Spitalului Militar din București. (2)

Brâncuși la New York, 1913

Dorind cu tot dinadinsul de a se perfecționa în domeniul învățaturii, Brâncuși, părăsește țara, plecând peste hotare din care motiv avea să întârzie, aproape un an și jumătate, pe drumul dintre București, Ungaria, Austria, München, Zürich, Basel și Paris. Întrucât era lipsit total de mijloace, el a fost nevoit să meargă mai mult pe jos și să lucreze ca cioplitor de piatră.

Ajungând în cele din urmă în capitala Franței, debutează ca spălător de vase într-un restaurant

din Montparnasse, iar în 1905 reușește să obțină o bursă pentru Școala de Arte Frumoase. Primii banii, de cinci sute lei din aur, i-au parvenit din partea Fundației Madona Dudu din Craiova, după care avea să primească, ulterior, anual câte 1000 lei bursă de stat. Pentru a putea supraviețui, el apelează la Asociația Studenților români din Paris, precum și la Biserica ortodoxă din rue Jean-de-Beauvais, nr. 12. Totodată, participă și la o loterie cu lucrarea sa intitulată „Orgoliu”. (Mircea Deac, „Constantin Brâncuși”, Editura Meridiane, București, 1966, p. 12.)

În anul 1906 intră, pentru un timp, ca practician în studioul celebrului sculptor modern August Rodin, dar nu avea să stea multă vreme alături de el pentru că, deși îi aprecia lucrările de factură impresionistă și simțea, pentru el, o adâncă admirație, nu împărtășea, totuși, același punct de vedere. Din acest motiv recunoscuse, el însuși, că „sub un stejar mare nu crește nimic”. Dar C. Brâncuși se revoltă și împotriva academismului sau

senzualismului excesiv al lui Aristide Maillol, fiind tot mai interesat de propriul său drum în viață, de caracterul deloc arbitrar al creației sale, de redarea realistă a fizionomiilor de copii sau de tineri, stările sufletești ale personajelor identificate părăndu-i-se cu mult mai interesante.

Modelajul efectelor sale luminoase îl determină să abandoneze incidentele de factură rodiniană. Participă cu diverse lucrări atât la saloanele din Paris, cât și la „Tinerimea artistică” de la București. Cea mai importantă și mai originală lucrare a sa, din acea perioadă, a fost, în mod cert, „Rugăciunea”, un monument funerar din piatră artificială comandat pentru un ansamblu din cimitirul din Buzău. După cum mărturisește G. Oprescu, „Statuia este de o mare îndrăzneală. Ea este eliberată de orice detaliu inutil, redusă oarecum în volumele esențiale și, deși nudă, <este> de o candoare, de o reculegere impresionantă, așa cum se cuvenea pentru un mormânt”. (G. Oprescu, „Scrieri despre artă”, Ediția a doua, Editura Meridiane, București, 1968, p. 207.)

Constantin Brâncuși, între 1907 și 1911, realizează primele versiuni ale „Sărutului”, „Somnului”, „Muzei adormite” și „Pasării măiestre”, adevărate expresii ale artei și purității, el devenind din ce în ce mai sigur și mai atras de noile orizonturi ale sculpturii din prima jumătate a secolului al XX-lea. Preocuparea sa, din acel moment, devine identificarea principiilor fundamentale ale formei materiei, încercarea de a o elibera de aspectele sale cu caracter efemer. (Constantin Prut, „Dicționar de artă modernă”, Editura Albatros, București, 1982, p. 66-67.)

După ce dobândește, în 1912, Premiul I la Salonul Oficial din București, participă și la Expoziția Cubismului din capitala Franței, pentru ca, în anul 1913, să expună cinci lucrări în cadrul Expoziției Internaționale de Artă Modernă de la New York, Chicago și Boston, prilej cu care „celebritatea sa atinge apogeul”. (Mircea Deac, op. cit., pp.

73 și 37.) Ulterior, în „Galeria 291” din New York, Constantin Brâncuși prezintă o întreagă creație a sculpturilor sale, aduse tocmai de la Paris, din care motiv ele aveau să intre imediat în centrul atenției marilor muzee de artă SUA. (Victor Tornyopol, op. cit., p. 72.) Practic, din acest moment, artistul român se afirmă ca o personalitate puternică și extrem de originală, operele sale ajungând să fie „tot mai căutate de colecționarii din întreaga lume”. (Mircea Deac, op. cit., p. 41.)

O importanță deosebită a acordat C. Brâncuși și prietenilor săi din capitala Franței. El a împărțit o „mistuire adâncă pentru găsirea flăcării concentrate” ca și pictorul Henri Rousseau Vameșul, funcționarul de bancă, pe poetul Guillaume Apollinaire, care „l-a introdus în cercul artiștilor de avangardă” sau Max Jacob. El a cunoscut îndeaproape pe artiștii: Fernand Léger, Marc Chagall, Marcel Duchamp, Amedeo Modigliani, Henri Matisse etc. (Victor Tornyopol, op. cit., pp. 70-71.)

După Primul Război Mondial se stabilește cu atelierul său în Impasse Ronsin, nr. 8, debutând cu celebra sa „Coloană fără sfârșit”, lucrare pe care a realizat-o dintr-un stejar. Pe parcurs, după ce se mută definitiv pe cealaltă parte a aceleiași străzi, la nr. 9, avea să conceapă o suită întreagă de creații precum: „Prințesa X”, „Domnișoara Pogany”, „Leda”, „Cocoșul salutând soarele”, „Începutul lumii”, „Peștele”, „Pasărea în spațiu”, „Poarta sărutului”, multe dintre acestea fiind expuse sau vândute în America, între anii 1925 și 1955.

Constantin Brâncuși a avut parte, în ultimii ani ai vieții, de două mari expoziții cu caracter retrospectiv una, în 1955, la Muzeul Guggenheim din New York, și o alta, în 1957, de altfel și cea mai reușită, la Muzeul de Artă din București.

Printre oamenii care l-a cunoscut îndeaproape pe Brâncuși s-a numărat și „sărmanul cărauș de cărbuni și lemne”, Simon, cel care obișnuia să-l aprovizioneze

Bustul Doctorului Carol Davila, 1903, Spitalul Militar București

Orgoliu, 1906

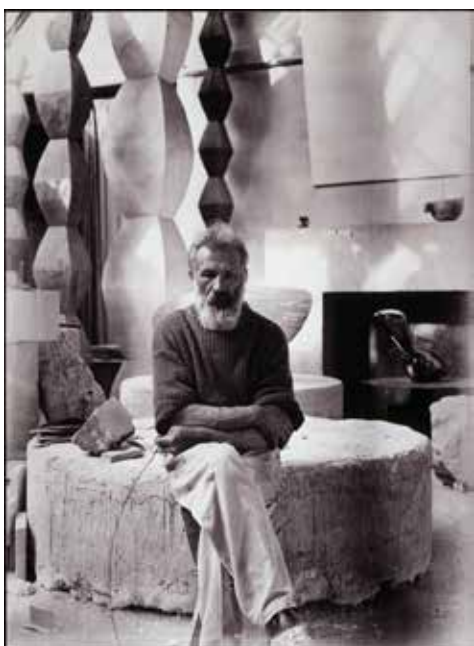
Rugăciunea, 1907, Cimitirul din Buzău

Somnul, 1908, București

Cuminența pământului, 1908, București

Atelierul din Impasse Ronssin, Paris

la locuința sa din Cité Falguière. Cunoscându-l pe reporterul român Victor Torynopol, i-a mărturisit că maestrul era „îmbrăcat ca întotdeauna în haine modeste de culoare închisă, iar ochii săi sclipeau într-un fel deosebit și erau atât de vii în mijlocul aceluia cap încadrat de păr alb ca argintul și de o barbă lungă de patriarh”, încât i „s-a părut că seamăna cu un Dumnezeu pe care l-a văzut pictat, cu ani în urmă, într-o biserică”. (Victor Torynopol, „Franța în patru anotimpuri”, Jurnal de călătorie, Editura Tineretului, București, 1967, p. 68.)

„Sculptorul, care, conform axiomei pe care o repeta adesea, ca regulă în viața unui artist demn de o înaltă calificare, crease ca un zeu, poruncise ca un rege și muncise ca un sclav.” (G. Oprescu, op. cit., p. 215.)

La 16 martie 1957, în Atelierul din Impasse Ronssin nr. 9, din Franța, după ce, cu puțin înainte se hotărâse să-și doneze, prin testament, prețioasele lucrări Parisului (aflate astăzi integral în cadrul Atelierului modern, reconstituit în preajma Centrului Național de Artă și Cultură „Georges Pompidou”), Constantin Brâncuși, patriarhul cu părul alb ca argintul, își încheie definitiv viața-i tumultuoasă închinată artei sale atât de stilizată și de strălucitoare pe care a reușit să o facă cunoscută întregii lumi, el pătrunzând, definitiv, în lumea veșniciei. De atunci, el continuă să se odihnească în cimitirul Montparnasse, locul unde concetățenii noștri vin, de pretutindeni, în semn de adânc respect și de profund omagiu adus celui mai important și mai reprezentativ român din afara granițelor țării.

Întocmai cum spune criticul Mircea Deac, „Opera lui Brâncuși este rezultatul extraordinarei sale forțe de muncă și pasiunii sale de continuă desăvârșire artistică, de reînnoire a gândirii plastice”. Fiind „prin excelență un maestru exemplar”, mai precis spus „un vrăjitor de forme noi”, el reușește să „transpună natura în simboluri și metafore”. (Mircea Deac, op. cit., p. 49.)

Referindu-se la iconoclasmul său, criticul Eugen Schileru, constată că „El s-a ridicat mai înainte de toate împotriva academismului, dar această ridicare împotriva academismului nu l-a făcut să termine nici în cubism, nici în expresionism, nici în dadaism, nici în suprarealism și nici în abstracționism.” (Eugen Schileru, „Scrisoare de dragoste”, Editura Meridiane, București, 1971, p. 155.) Același autor sublinia faptul că „Brâncuși a căutat ca arta să ofere individului forțe echilibrante, să fie o imagine a meditației constructive care reconstruiește pe om”. (Ibidem, p. 159.)

„Preluând elemente de limbaj din zăcămintul culturii populare, Brâncuși încarcă opera sa de forțe miraculoase. Iluminat de cultul pământului patriei și al strămoșilor săi, sculptorul este fascinat de zorii nașterii omului, descoperind, în cursul imemorial al vremii, momentele cruciale ale vieții: nașterea, iubirea, munca, creația, moartea.” (Constantin Prut, op. cit., p. 67.)

Creațiile sculpturale ale omului de geniu, care a fost Constantin Brâncuși, dezvăluie formele concrete ale unei gândiri în care realitatea trăită și fantezia debordantă se întrepătrund

Atelierul C. Brâncuși

Atelierul lui C. Brâncuși - Muzeul G. Pompidou

Sărutul, 1907, Craiova

reciproc, coexistând într-o armonioasă sinteză, temele fundamentale și atât de reprezentative exprimând sufletul purității și al eternității pe care le-a trăit, el însuși, la modul ce mai intens posibil. Simplitatea, originalitatea, spontanietatea dar și armonia sa, ori influențarea noii concepții plastice, toate acestea au reușit să influențeze, în mod structural și benefic, întreaga sculptură modernă.

Fiindcă s-a dovedit a fi fost și un „mare meșter în alegerea titlurilor statuiilor sale“ (Petre Pandrea, op. cit., p. 140.), vom încerca să evidențiem zece dintre lucrările cele mai elaborate și mai intelectualizate, conștientizând faptul că demersul nostru poate contribui, chiar și după 65 de ani, de la dănuirea sa între marii artiști plastici ai lumii, la descoperirea ori înfrumusețarea privitorului iubitor de artă din zilele noastre.

Sărutul

În anul 1908, C. Brâncuși realizează prima sa lucrare de sculptură în piatră intitulată „Sărutul“ dintr-o serie ce avea să se continue și în cursul anului 1910, majoritatea acestora aflându-se, astăzi, la Muzeul Național de Artă Modernă „Georges Pompidou“ din Paris, la Muzeul de Artă din Craiova, precum și la Philadelphia Museum of Modern Art, în Statele Unite ale Americii. Dacă în marea lor majoritate acestea au sub dimensiunea sub 71,50 x 32,50 cm, există din anul 1910, în Cimitirul parizian Montparnasse, un grup sculptural din granit, cu mult mai înalt, de 125 cm., pe care l-a ridicat în memoria tinerei rusoaice Tatiana Rachevskaia.

Acest gen de sculptură i-a fost, în mod cert, inspirată de creația atât de binecunoscută a lui August Rodin și finalizată, la puțin timp, după ce și-a părăsit maestrul său. Există desigur o diferență de viziune dintre cei doi maeștri în sensul că, Brâncuși, a optat pentru o piatră brută, obținută dintr-un bloc monolit, și nicidecum pentru marmura consacrată de tip clasic. În plus, „Sărutul“ brâncușian reprezintă „un

paralelipiped mai mic, geometric, riguros și minimalist pe care se sprijină direct“ (...) „corpul cioplit și finisat, organic, asemenea unui mugure supradimensional“, lucrarea sa reprezentând „un ovoid cu două deschideri“. (Pavel Țușară, „Brâncuși“, Monitorul Oficial, București, 2020, p. 84.)

Referindu-se la această sculptură memorabilă, George Oprescu spunea: „Sărutul e cu totul altceva. Tăiat cu lovituri puternice de daltă, așa cum cerea rânduiala moleculelor pietrei, sculptura are forma unei prisme în care se văd două corpuri aproape identice, lipite și formând o unitate desăvârșită, rezultând dintr-o forță irezistibilă ce le împreunase dragostea. Aceste corpuri apar ca simple volume, dar cu unele mici detalii de o mare delicatețe, însă, de o mare semnificație, cum ar fi faptul că femeia, deși așa-zicând trup din trupul bărbatului, prezintă semnele extreme ale unei sarcini“, comentariul său referindu-se, cu predilecție, la exemplarele din Philadelphia și Craiova. (G. Oprescu, op. cit., p. 208.)

Cei doi îndrăgostiți sărutându-se, într-o puternică îmbrățișare, i-au fost atât de dragi autorului încât, în anul 1937, i-a introdus direct pe subiectul stâlpilor ce susțin „Poarta sărutului“ din Târgu Jiu.

Muza adormită

Prima lucrare din marmură cu acest nume, realizată în 1906, debutează sub influența lui A. Rodin, intenția sa fiind aceea de a sugera somnul liniștit al unei femei adormite sau al unui fruct pângurit. Au urmat mai multe variante din bronz sau gips, cu dimensiunile de 16 x 29 sau 17 x 29 cm., între anii 1909-1912, sculptorul eliminând unele detalii inutile și optând, mai degrabă, pentru formele stilizate, o față cât mai calmă și delicată, pentru o alcătuire ovoidală. El, practic, configurează deja un stil cu totul nou al lucrărilor sale, eliberându-se definitiv de sub influența maestrului său. O ultimă versiune reușește chiar să purifice bronzul muzei adormite,

Muza adormită, 1909, Moma - New York

„într-o eleganță remarcabilă de linii și ovale“. (Petre Pandrea, op. cit., p. 164.) Tudor Arghezi scria, prin 1914, despre Brâncuși: „Muza lui adormită e un cap de bronz suflat cu aur“, ea devenind, din acel moment, o preocupare intens intelectuală.

Domnișoara Pogany

Margit Pogany a fost o studentă de origine maghiară, cu ochii mari și cu mâinile delicate, care a studiat arta la Paris și a frecventat pentru o vreme și atelierul lui C. Brâncuși. Petre Pandrea o considera a fi „un fel de principesă a aurului american“ reprezentând „o carnalitate pură și stearpă“. „Eroul Constantin Brâncuși (...) se comporta în acest iad experimental al iubirii cu o vampă milionară americană ca un flăcău vânjos de țară, cu oarecare sfială la început, masacrând repede prada (...) fraternizând din cauza patimii carnale.“ (Petre Pandrea, ibidem, p. 67.)

Debutând mai întâi doar din marmură, în anul 1913, iar mai apoi numai din bronz, chiar și prin 1931, cu dimensiunile de cca. 44,50 cm., Brâncuși

Domnișoara Pogany, 1913, București

Măiastra, 1912, Philadelphia

Prințesa X, 1918, Philadelphia

a elaborat peste douăzeci de variante de încercări și neconținute căutări, care s-au bucurat de un deosebit succes la public, cât și la criticii de artă americani, majoritatea sculpturilor sale ajungând în Philadelphia, la Paris sau în București.

Artistul i-a redat amintirea femeii iubite și nemuritoare cu fața rotundă, ochii mari conturați și sprâncenele puternice, s-a străduit să-i rafineze, cât mai mult posibil, trăsăturile frumuseții straniei, aducând-o până la forma cea mai pură și evidențiind, pe cât posibil, curbele-i abstracte, derulate în lungul cefei.

Măiastra

„Măiastra“ din 1912, după cum susține Petre Pandrea, „a anticipat și prefigurat principii și forme din aerodinamica modernă“. (Petre Pandrea, ibidem, p. 64.) Aceasta este o pasăre stilizată, oarecum în genul păsărilor întâlnite pe ceramicele cu caracter popular din Gorj sau Horezu, dar cu „proporții mai mari până la un metru înălțime (...) așezată pe picioare cu capul întins în sus, cu ciocul puțin întredeschis“. (Mircea Deac, op. cit., p. 33.)

Forma remarcabil lustruită i-a fost inspirată lui Brâncuși dintr-o veche legendă românească cu referiri concrete la o pasăre de aur, înzestrată cu puteri miraculoase, care reușește să-l ajute pe Făt Frumos să ajungă până la castelul unde i-a fost închisă frumoasa sa. Practic, pasărea „reprezintă simbolul eliberării, victoriei și bucuriei“. (Idem.)

Prințesa X

Portretul „Prințesei X“, deși fusese înscrisă în anul 1920, la „Salonul Independenților“ de la Paris, înainte de sosirea Președintelui Franței a fost îndepărtat în grabă întrucât i se păruse unui comisar de poliție, dar și pictorului Henri Matisse,

că acesta ar conține elemente cu caracter obscen. După retragerea înaltului demnitar, un grup de artiști plastici, în frunte cu Fernand Léger, iau atitudine și reușesc să readucă, într-un adevărat triumf, lucrarea lui Brâncuși în cadrul expoziției pe care avea s-o onoreze.

Cert este faptul că sculptorul concepușe mai multe replici și între anii 1914–1918. Deși inițial pornise „de la un personaj concret” și grațios, el a fost preocupat mai degrabă de esența bustului acestuia „care înscrie, într-o formă curbă, două ovale”. (Mircea Deac, *ibidem*, p. 36.)

Pasărea în spațiu

C. Brâncuși s-a străduit, de-a lungul vieții, mai precis spus între anii 1919 – 1940, să fie obsedat de „ideea vitezei unei păsări în plin zbor”. (Mircea Deac, *ibidem*, p. 33) El și-a dorit cu ardoare ca pasărea magică, din folclorul românesc, să umple cerul pentru a se transforma astfel într-o metaforă a cosmosului.

„Puritatea și acuitatea viziunii sculpturale expresive” uimește privitorul din expoziții, încercând să treacă „de la un material la altul, de la piatră la bronz, la bronz lustruit sau aurit”, introducând „diverse socluri, unele cu simboluri figurative, altele reducându-se la cuburi sau cilindre” (Mircea Deac, *ibidem*. 34) încercând parcă să nu termine niciodată creația ce părea să-l obsedeze.

„Pasărea în văzduh este un obiect-lumină, o rază, impulsul înălțării devenit act (...) este mult mai aproape, ca sens, de Chivotul Legământului iudaic, dar și de experiența icoanei ortodoxe decât de narcisismul diurn”. (Pavel Șușară, *op. cit.*, p. 86.) Cu prilejul unei expoziții personale de la New York, din 1925, vameșii i-a considerat „Pasărea în spațiu” a lui Brâncuși ca pe o „piesă de metal industrială, detașată”, obligându-l „să plătească un impozit de circa 60% din valoarea ei”. Chiar dacă a fost nevoit să „plătească 210 dolari”, constatându-se total nemulțumit, „de ceea ce înțelegeau americanii prin artă”, a dat statul în judecată, reușind să câștige procesul, ce-i drept, după trei ani de așteptare. „Expoziția lui Brâncuși și arta sa au deschis astfel larg porțile modernismului în America, au conturat definirea și oficierea artei nefigurative” fapt ce avea să-l facă cunoscut în întreaga lume. (Mircea Deac, *op. cit.*, p. 40.)

Cocoșul care salută soarele

După cum spune Dan Hăulică, „Cocoșul care salută soarele”, cu prilejul revărsatului zorilor, constituie „emblema triumfătoare în bronz brâncușian”. (Dan Hăulică, „Critică și cultură”, Editura pentru Literatură, 1967, p. 175.)

Dând frâu liber dragostei de natură, încearcă să înțeleagă cât mai bine lucrarea în lemn, pe care o îndrăgise încă din copilărie, atribuindu-i, spre maturitate, mai ales între anii 1941 – 1949, o deplină libertate de creație. Artistul inovator și plin de fantezie, care i-a influențat chiar și pe sculptorii cubiști ori abstracționiști, „urmărește să realizeze imaginea cea mai simplă, laconică și rațională, stabilă, pură.” (Mircea Deac, *ibidem*, p.55.)

Cei cinci cocoși ai lui Brâncuși continuă să învieze astăzi Atelierul capodoperelor aflate în imediata apropiere a Centrului Național de Artă și Cultură „Georges Pompidou” din Paris.

Coloana fără sfârșit

Prima Coloană fără sfârșit a realizat-o încă din anul 1918. Și-a găsit un stejar din preajma Breitaniei din care a decupat o succesiune de piramide, legate între ele, ale căror geometrii, perfect simetrice, sugerau

*Pasărea în spațiu,
Metropolitan Museum, New York*

*Cocoșul salutând soarele,
1924, New York*

*Coloana infinitului,
1938, Târgu Jiu*

ideea unei expansiuni spre infinitul cerului. La doar doi ani distanță, ridică o altă coloană din lemn, de circa 31 metri și oarecum identică, pentru prietenul său Edward Steichen. Ambele lucrări îi fuseseră inspirate din tezaurul popular al patriei sale.

Într-unul din cataloagele, pe care l-a prezentat în cursul anului 1933, la New York, Brâncuși vehicula deja, cu mult entuziasm, un „Proiect de Coloană, care mărită, ar trebui să susțină bolta cerului“. Se mai știe că, în acea perioadă, el se implicase în mai multe proiecte și schițe de ansamblu de factură arhitecturală. O contribuție deosebită la provocarea sa a avut-o și Arethia Tătărăscu, soția politicianului Gheorghe Tătărăscu, care, în calitatea sa de președintă a Ligii Femeilor Ortodoxe din județul Gorj, a reușit să-l convingă, încă din 1917, să se implice în realizarea unui ansamblu monumental de anvergură, la Târgu Jiu, închinat memoriei eroilor români căzuți în timpul luptelor ce avuseseră pe malul Jiului în toamna anului 1916.

Cât privește „prototipul modulului“, din 1938, acesta „a fost cioplit de Brâncuși, timp de o lună, iar turnarea s-a făcut (...) la Uzinele din Paroșeni“. „Fundația din beton, special conceput, pentru a oferi o stabilitate maximă, i-a creat Coloanei statutul de neclintit (...) asigurându-i atât rezistența cât și elasticitatea.“ (Pavel Șușară, op. cit., p. 136.)

Coloana reprezintă un simbol al tradițiilor românești, sculptorul preluând elementele decorative de pe stâlpii pridvoarele caselor țărănești din Oltenia. „Coloana fără sfârșit“, ridicată în anul 1938 și înaltă de 29,33 metri, reprezintă în fapt „un

rezumat suprem al operei brâncușiene“, „verticala de metal, severă și nudă“, dovedindu-se „imens cuprinzătoare“. (Dan Hăulică, op. cit., p. 187.) Creația unică, care a marcat, în mod cert, prima parte a secolului trecut, din România, „se înalță puternică și dreaptă, țâșnind în sus dintr-o dată, fără postament, din câmpia goală“ (Mario de Micheli, scriitor italian), ea reprezentând ascensiunea permanentă a sufletului, menit a se odihni în veșnicie.

Poarta sărutului

Portalul din renumită, de la intrarea principală a Parcului din Târgu Jiu, a fost ridicat în același timp cu Coloana din aceeași localitate. Ea fost construită din piatră de Bampton și are o înălțime de 5,13 metri.

După opinia lui Petre Pandrea, „eroul anonim, întors ca un soldat victorios din luptă, intră în nuntă pe sub poarta zăvoiuului. Nunta este a lui Făt Frumos cu Ileana lui.“ Poarta conține, în partea superioară, o ladă de zestre ale cărei desene sugerează o nuntă cu caracter țărănesc, în timp ce, pe mijlocul stâlpilor, sunt „gravate opt medalioane cu oul spart în două“ menite să marcheze simbolul fecundității“. (Petre Pandrea, op. cit. p. 141.)

Pictorul Paul Șușară, în studiul său dedicat marelui sculptor, remarcă „rememorarea ideii de cuplu ca beatitudine androgenă cu fuziunea absolută și inalienabilă între masculin și feminin care a parcurs trepte succesive de esențializare și de geometrizare“. În plus, autorul precizează că „Poarta Sărutului este un spațiu de trecere, de comunicare și

Poarta sărutului, 1938, Târgu Jiu

de comuniune ca orice poartă (...) este spațiul care unește cele două lumi spirituale, lumea de aici, a celor din viață, cu lumea de acolo, a celor chemați la viața veșnică". (Pavel Șușară, op. cit., pp. 129 și 134.)

Masa tăcerii

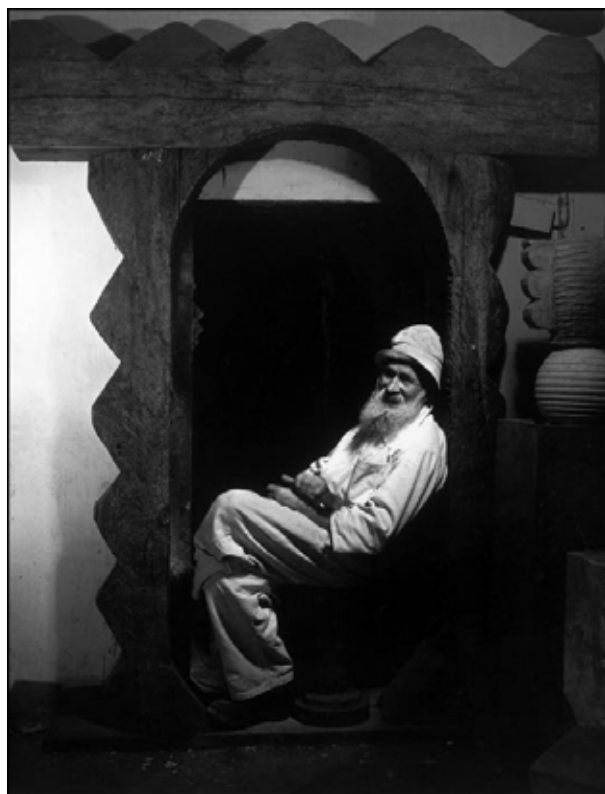
Preluând-o din piatră, parcă de la masa străvechilor daci, dar și de la mesele tradiționale din Oltenia, Brâncuși a reușit s-o înconjoare masa cu diametrul de 2,14 m., cu „12 scaune, cu tăblia rotundă”, în jurul căreia „s-au așezat: mirele, mireasa, nașul, nașa, socrul mare și soacra mică, socrul mic și soacra mică, cei doi colăcari cu două surate ale miresei”, în „total 12 persoane”. (Petre Pandrea, op. cit., p. 141.) Totodată, scaunele din jurul mesei pot sugera și dimensiunea de factură biblică a celor doisprezece apostoli, deci a Cinei cea de Taină. În spațiul de lucru al artistului din Paris, unde era deseori copleșit de „tăcerea omului și ascultatul” său, obișnuiau să-și conserve și alte forme solide și stabile ce-i aminteau, într-un fel, pietrele de moară, din țara noastră. (Pavel Șușară, op. cit., p. 130.)

Referindu-ne la aceste ultime trei capodopere, care-l definesc pe marele sculptor de avangardă Constantin Brâncuși, trebuie să evidențiem faptul că ansamblul său arhitectural, de la Târgu Jiu, reprezintă un monument complex de vârf, inteligent elaborat, ce îmbină unitar funcția estetică cu cea utilitară, și care întărește, în mod sugestiv, semnificația istorică și simbolică. Însuși, filosoful Constantin Noica ținuse să adauge, undeva, că „El, Brâncuși, avea să facă un monument universal, adică plin de înțelesuri pentru oricine”.

Și întocmai ca un corolar, se cuvine a mărturisi, după toate demersurile pe care le-am prezentat, în cadrul prezentului articol, că „opera sa este expresia unei gândiri artistice și subtil filosofice, lucidă, elaborată, profund intelectualizată, proprie lui.” (Mircea Deac, op. cit., p. 45.)

Masa tăcerii, Târgu Jiu, 1938

Brâncuși la bătrânețe în fața Porții din Paris

Surse web:

https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Br%C3%A2ncu%C8%99i
<https://www.youtube.com/watch?v=xAXBWxd9vOI>
<https://www.youtube.com/watch?v=2Am0sT8YN5E>
https://www.youtube.com/watch?v=V_1a79FO-U8
https://www.youtube.com/watch?v=SnksuLXqLWk&list=PLi0C8irncgr_usF2UgX1T9pED_zrt8STn&index=6
<http://www.artnet.com/artists/constantin-brancusi/>
<https://www.guggenheim.org/artwork/artist/constantin-brancusi>
<https://www.philamuseum.org/collections/results.html?results=18&searchTxt=Brancusi&searchNameID=&searchClassID=&provenance=0&audio=0&onView=0&searchOrigin=&searchDeptID=&page=1&action=post>
https://ro.pinterest.com/andra_davy/brancusi/
<https://www.constantinbrancusi.org/sculptures/>
<https://identitatea.ro/constantin-brancusi-sculptorul-sufletului-romanesc/>
<https://www.piatraonline.ro/moma-new-york-constantin-brancusi-si-arta-sculpturii-moderne>
<https://editiadedimineata.ro/105-ani-de-la-definirea-artei-moderne-pe-teritoriul-american-constantin-brancusi/>
<http://muzeuldeartacraiova.ro/constantinbrancusi.html>

ESEU

NEBĂNUITELE FRUMUSEȚI ALE „PRINȚULUI ȚĂRAN” DE LA PARIS

► Daniel MAZILU

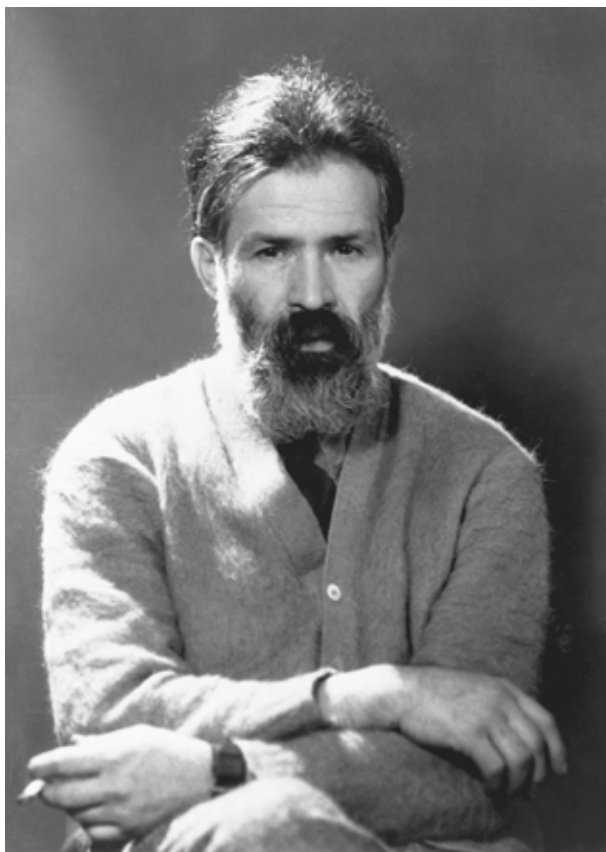
SPRE BRÂNCUȘI NU POȚI VENI CUM SE CUVINE DECÂT PRIN GRĂDINĂ

În 2016 am ratat de două ori ocazia de a vizita colecția Brâncuși a Muzeului Guggenheim din New York. Deși locuiam la mai puțin de 5 km de acest vestit for cultural al Americii, anumite socoteli personale m-au împiedicat să ajung. M-am mulțumit cu o vizită on-line a celor 12 exponate celebre, între care *Măiastra*, *Pasarea în spațiu*, *Testoasa zburătoare*, *Adam și Eva*.

Acolo, la New York, mi-am amintit de primele discuții serioase despre Brâncuși. Cele mai multe s-au desfășurat în Grădina Botanică din Iași. Un coleg de cameră, în ultimul an de facultate la Filosofie, mi-a spus că nu oricine îl poate înțelege, date fiind multiplele sale particularități. Am devenit

și mai interesat atunci când am văzut că meditația asupra operei lui Brâncuși trebuia împletită cu o “activitate comprehensivă” a mâinilor. Spre a-l înțelege (pe dinăuntru), colegul meu modela din lut anumite copii ale lucrărilor sale de după perioada întâlnirilor cu Rodin. Insista în a sugera că fără o hermeneutică specială nebănuitele frumuseți ale operei lui ar rămâne nedescoperite. Dar ceea ce părea în 1996 o abordare prea îndrăzneată, specifică tinerilor cercetători de la Filosofie, a devenit ulterior o cale de acces către sufletul “prințului țăran”, după cum i se spunea lui Brâncuși la Paris.

În cartea *Brâncuși - Filosofie, religiozitate și artă* (2009), Sorin Buliga (inginer geolog de formație), actualmente Directorul al Centrului de Cultură și Artă „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, dezvoltă multe dintre intuițiile auzite de mine cu cincisprezece ani în urmă. În armonie cu ideea de *hermeneutică specială* intuită de colegul meu, autorul spune foarte clar: “Curiozitatea cercetătorilor este stimulată mai ales de impresia neliniștitoare de tainic, enigmatic, indicibil, pe care o degajă aceste forme ciudate – mai ales prin faptul că ele nu încearcă să imite nimic din realitatea înconjurătoare – și de vaga impresie că descifrarea lor ar putea releva un sens profund, dincolo de numele pe care le poartă”. Sorin Buliga și-a continuat cercetările cu un doctorat în filosofia artei lui Brâncuși, devenind un reper contemporan pentru tinerii care tind să înțeleagă locul lui Brâncuși în „arta secolului” (G. Uscătescu, 1985). Despre colegul meu din Grădina Botanică nu mai știu nimic. El mi-a lăsat în suflet o curiozitate și o formă de reverență față de Brâncuși pe care am trăit-o intens când am vizitat ansamblul sculptural din parcul orașului Târgu-Jiu. Aș putea spune, așadar, că spre Brâncuși nu poți veni decât *prin grădină*, dar o observație nouă mă împiedică. Cred că circumstanțele lucrărilor sale sunt mai întâi interioare. După cum spune chiar el într-unul

dintre *aforismele* sale: “proportia interioară este ultimul adevăr inerent, în absolut toate lucrurile”.

DESPRE BRÂNCUȘI NU POȚI VORBI FĂRĂ O ÎNDELUNGĂ EXPERIENȚĂ A TĂCERII PRIVITOARE

Sunt convins că mulți se întreabă cu privire la semnificațiile operei sale - *Masa tăcerii*. Într-o cheie creștină (și Brâncuși trebuie interpretat și astfel) ea simbolizează *Cina cea de Taină*. Dar urmând o perspectivă care ne-a fost oferită de către Constantin Noica (în textul său “Brâncuși a sculptat infinitivele lungi” din omagiul centenar al nașteri - *Carte de inimă pentru Brâncuși*, Ed. Albatros, 1976, pp. 213-215), masa nu înfățișează absența motivului de a vorbi, ci îndelunga tăcere, adâncă scrutare a lucrurilor și a rosturilor. “Dintre tăceri”, scria Noica, „Brâncuși a ales-o pe cea mai adâncă, mai grăitoare decât toate, tăcerea omului”. Și această tăcere trimite inevitabil la tăcerea originară a lui Dumnezeu de dinaintea Genezei, precum și la tăcerea Lui din fața jertfei pe cruce și a morții. Dacă admitem că Brâncuși a avut aspirația spre „înălțuntru naturii” (cum scrie Edgar Papu, op. cit., p. 215) sau spre înălțimile ce conduc către Împărăția cerurilor sau spre locul tainic al meditației la frumusețea *infinirii* (Noica), atunci trebuie să înțelegem tăcerea omului sculptată de el ca pe un moment al locuirii în “liniștea de început” a revelației.

Este foarte interesant modul în care Brâncuși, prin operele sale (ne)terminate, se întâlnește cu poezia, cu filosofia, cu religia, cu literatura, cu istoria, cu artele vizuale, cu folclorul, cu profunzimile insesizabile ale materiei și cu rosturile spirituale ale creației. Anise Koltz, supranumită “marea doamnă a literelor luxemburgheze”, în poemul închinat lui Brâncuși, scrie: “Rătăceam de milenii printre pietre sfărâmate / până când veni unul să le trezească la viață / să le învețe să umble, să zboare, să vorbească, să cânte / se numea Brâncuși - mai bătrân și mai tânăr ca vremurile - / trăia cu vremurile toate laolaltă”. Lucian Blaga versifică în poemul *Pasarea sfântă* așa: „Pasăre ești? Sau un clopot prin lume purtat? [...] / cântec de aur rotind peste spaima noastră de enigme moarte / [...] ghicești în adâncuri toate misterele / [...] / dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi”. Sculptorul german Hans Arp, într-o poezie autobiografică, scrie: “Domnișoara Pogany este feerica bunică a sculpturii abstracte”. Poetul

Raymond Queneau, vecinul lui Brâncuși din Paris, deplânge plecarea lui din lume: “Bătrânul a plecat, locuiam lângă el / Atelierul și-a găsit refugiul într-un muzeu, / dar sculptorul măsoară într-una cu pașii lui pavajul, / este cu noi, privește înălțându-se în cerul din Paris / un cocoș uriaș, o pasăre filiformă, o păsăruică rotundă ca un măr / ca să aclame lumea / așa cum noi îl aclamăm acuma pe Brâncuși”. Ioan Alexandru vede în opera lui “o meditație românească în piatră și metal asupra spațiului și timpului”. Poetii reușesc, așadar, să surprindă foarte bine elanul creator al lui Brâncuși, pe care acesta l-a socotit întotdeauna insuficient: “De patruzeci și cinci de ani sculptez într-una păsări. Nu vreau să reprezint o pasăre, ci însușirea în sine, zborul, elanul ei...Nu cred că voi reuși vreodată” (fragment citat din textul lui Barbu Brezianu, op. cit., p. 36).

Dar ce văd filosofii la Brâncuși? Blaga îl interpretează în cheia sistemului său: creația lui (“revoluționară în artă”, op. cit., p. 213) se luptă cu misterul și nu îl biruie. Eliade îl leagă de efortul mitologic a omului către sacralitatea camuflată. Camil Petrescu notează: „Opera lui are o puritate absolută, de vis. [...] Puțini oameni au urmărit ideea în sensul ei absolut cu atâta înverșunare ca el” (op. cit., p. 110). Tudor Vianu surprinde “geniul lui Brâncuși” prin prezența “duhului liniștii și al eternității”. George Uscătescu, urmașul lui Ortega y Gasset la catedra de Estetică a Universității din Madrid, scrie: “Opera lui Brâncuși nu este un mesaj emoțional și nici un discurs patetic. [...] Arta lui Brâncuși, care anticipează arta abstractă, nu este însă, prin ea însăși abstractă. Arta sa continuă să trăiască, conștient, în realitate”. Mircea Deac evidențiază gândirea estetică a lui Brâncuși prin cuvintele: “Vitalitatea spirituală a lui Brâncuși a făcut sculptură din formele cele mai elementare, modificând artele vizuale și plastic tradiționale. [...] O sculptură de Brâncuși poartă în sine sufletul eternității ca și natura însăși”. Zoe Dumitrescu-Bușulenga îl vede pe Brâncuși ca pe un “stăpân al pietrei”: „Tăind piatra, descoperi spiritul materiei, propria ei măsură. Mâna gândește și urmărește gândirea materiei”.

Ce am dorit să sugerez prin acest eseu? Că Brâncuși, cu ale sale nebănuite frumuseți, spre a fi găsit, trebuie căutat prin multe feluri, prin multe lumi și prin multele sale vocații. Despre acestea scria odinioară Geo Bogza: “El este mai mult decât un sculptor, este un geniu, un vizionar, un profet”.

IPOSTAZE INEDITE

LINGVISTUL IORGU IORDAN ÎN IPOSTAZA DE CRITIC LITERAR

► Vladimir RADU

Erudit cercetător cu preocupări de lingvist și filolog, interesat de creația literară și folclorică, el însuși scriitor-memorialist, implicat în viața cetății cu toate riscurile asumate, publicist și polemist avizat, prestigios om al școlii românești și europene, academicianul Iorgu Iordan figurează ca o personalitate de tip enciclopedic pentru veacul al XX-lea al științei și culturii românești.

O grupare bibliografică exhaustivă a creațiilor sale ne-ar conduce cu siguranță la sintagma „personalitate complexă a culturii române” și la o asociere posibilă cu Mircea Eliade. Prioritare științific vor rămâne numeroasele și copleșitoarele tratate ale academicianului din domeniul lingvisticii romanice comparate, a istoriei limbii române, dicționare, studii, publicații, crestomații etc.

La fel de interesante - deși mai puțin evaluate și valorificate în timp - considerăm a fi lucrările lui Iorgu Iordan în care se apleacă, emițând judecăți de valoare, asupra unor creații literare aparținând scriitorilor români. Cu un autentic simț al echilibrului, lingvistul dovedește abilități și competențe incontestabile de critic literar avizat, de factura unui Tudor Vianu în celebra sa lucrare „Arta prozatorilor români”.

Ca discipoli și admiratori ai marelui om de știință și de cultură cu care noi, tecucenii, ne mândrim, încercăm să re-aducem în spațiul critic, estetic și istoric al literaturii române, opiniile lui Iorgu Iordan referitoare la opere ale marilor noștri poeți, prozatori, dramaturgi, redimensionând astfel aria de referință asupra valorii unor texte literare.

Într-o serie de articole și studii anterioare am evidențiat preocupările lui Iorgu Iordan de a investiga

noi dimensiuni și caracteristici ale limbajului poetic eminescian (cf. revistele *Astra tecuceană*, *Școala gălățeană*, *Glasul Tecuciului* ori simpoziioanele anuale organizate de Școala Gimnazială nr.11 „Iorgu Iordan”, Colegiul Național „Calistrat Hogaș” și Casa Municipală de Cultură din Tecuci).

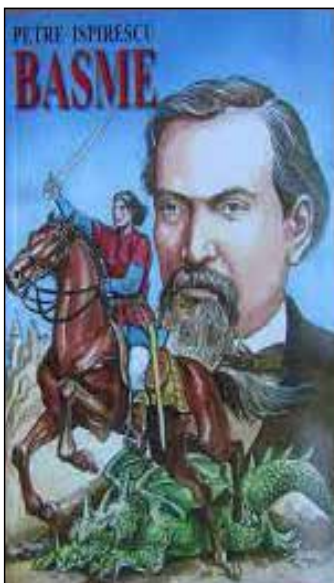
De mare interes pentru publicul larg considerăm a fi și aprecierile avizate ale marelui nostru lingvist cu privire la creațiile literare românești în proză începând cu cele apropiate folclorului, continuând cu operele cronicarilor și până la reprezentanți clasici, moderni și contemporani ai scrisului românesc.

Inaugurăm prin articolul de față un ciclu de referințe la ideile critice și estetice pe care Iorgu Iordan le-a consemnat cu privire la marii noștri povestitori Ion Neculce, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu.

Preliminar ne vom opri însă la studiul dedicat unor scrieri fundamentale – am putea zice - pentru începuturile scrisului românesc, volumul: *Legende sau Basmele românilor, de Petre Ispirescu*.

Studiul dedicat lui Petre Ispirescu aparține perioadei ieșene, fiind datat 17 noiembrie 1935, deci în plină forță creatoare a autorului Iorgu Iordan. Meticulos - cum se manifesta în orice întreprindere cu caracter științific ori pur didactic - savantul recunoscut pe tărâmul lingvisticii europene pornește metodic o investigație completă și complexă detaliind pentru iubitorii de lectură aspecte interesante și relevante din viața și opera lui

Petre Ispirescu (1830-1887). Este evocată în linii esențiale viața modestă a scriitorului-tipograf, exemplară prin muncă și dăruire. Fusese lucrător,

apoi coordonator al unor mari tipografii din București (Tipografia Națională, Tipografia lucrătorilor asociați, Tipografia Laboratorilor români) dar și director la Imprimeria statului. Acest spațiu de muncă îi oferă prilejuri repetate de a cunoaște și de a intra în relații strânse cu mulți dintre scriitorii contemporani care își publicau operele. Îndemnat de aceștia dar și de propria-i pasiune pentru creația populară, Petre Ispirescu a publicat operele atât de necesare publicului de rând cât și generațiilor tinere prinse în avântul romantic al epocii prin care se valorificau în toată Europa bogăția și diversitatea creațiilor populare, a folclorului în general: **Snoave sau Povești populare, Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul, Din poveștile unchiașului sfântos, Pilde și ghicitori, Ghicitori și proverbe, Legende sau Basmele românilor, Pomul Crăciunului, Ștefan-Vodă cel Mare și Bun ș.a.**

Majoritatea erau culese de Ispirescu, însă nu-l putem defini ca *folclorist*; n-a studiat literatura populară, ci doar a gustat-o consemnând-o ulterior în pagini de carte; nu a făcut apel la elemente lingvistice specifice vreunui subdialect.

S-au încercat dese comparații cu Ion Creangă - reprezentant autentic al spațiului moldovenesc. Asocierea aceasta lansată de Bogdan Petriceicu Hasdeu în **Revista nouă** se baza pe faptul că ambii scriseseră basme și snoave în manieră populară; ambii au repovestit („au povestit cu mijloace formale proprii, lucruri auzite din popor”).

Iorgu Iordan apreciază însă că „este o deosebire mare între unul și altul”. Creangă a utilizat materialul din literatura populară pe care și-a însușit-o perfect ca formă de cultură încă din vremea copilăriei și a adolescenței împreună cu țărani din Humulești. În plus a inventat el însuși întâmplări și personaje inedite depășind astfel postura de bun cunoscător al paremiologiei românești.

Ispirescu procedează la fel dar într-o măsură mult mai redusă și cu mai puțină libertate decât Creangă, preluând basmele populare auzite, relatate, înregistrate, adnotate etc., încredințându-le tiparului, oferindu-le apoi spre lectură mai multor generații (Aceasta era una dintre direcțiile **Daciei literare** de la 1840, esențială în programul romantismului românesc ca și în cel european,

preluată la alte dimensiuni de **Convorbirile literare** ale junimiștilor).

Despre forma propriu-zisă, adică stilul celor doi scriitori, autorul studiului observă că ambii se îndepărtează de autorii populari anonimi (acei povestitori care nu respectă întocmai „textul” inițial, improvizând, în funcție de împrejurări, variațiuni pe aceeași temă). Deosebirea sunt de ordin stilistic: stilul lui Creangă este artistic în cel mai înalt grad pe când stilul lui Ispirescu este concret, îngrijit, uneori avântat dar cel mai adesea atent controlat, neutru, lipsit de calități artistice excepționale. În privința fondului, Ispirescu s-a arătat a fi mai respectuos căutând în mod deliberat să nu se abată prea mult de la stilul basmelor pe care pur și simplu dorea să le repovestească în pagini tipografiate spre bucuria celorlalți. De aici observația „justă numai în aparență” că povestirile

lui Ispirescu sunt autentice, adică mai apropiate de sursă decât ale lui Creangă, însă emoția artistică rămâne superioară în opera marelui humuleștean.

Iorgu Iordan se dovedește deopotrivă un abil cunoscător al prozei dar și al poeziei românești începând cu cea populară.

Interesantă este referirea la viziunea diferită pe care o aveau doi mari poeți asupra creației folclorice: Alecsandri și Eminescu. „O doină de-a lui Alecsandri poate fi confundată de un necunoscător cu una populară, întocmai ca un basm de Ispirescu...” pe când la Eminescu doar metrica se lasă influențată de tradiționalul troheu.

Autorul studiului face apoi și alte apropieri interesante pentru demersul acesta de critic literar; - de scriitorul Anton Pann, predecesor, consecvent unui binecunoscut crez cultural, artistic și educativ: „De la lume adunate și iarăși la lume date”; - de folcloristul Tudor Pamfile (originar din Țepu), un demn urmaș pe calea culegerii și valorificării prin publicare a creațiilor populare românești. Chiar dacă Pamfile nu și-a exersat talentul în a scrie mai multe povești, a dăruit generațiilor contemporane și viitoare acele nestemate **Cântece de țară, Jocuri și jucării de copii** etc.- univers de referință apropiat de cel al creațiilor lui Petre Ispirescu. (Recent, la Centenarul morții lui Tudor Pamfile, au văzut lumina tiparului douăzeci dintre povestirile autorului, în volumul îngrijit de tecuceanul Ștefan Andronache sub titlul „**La vadurile Nistrului**”).

Toți acești trei creatori s-au simțit atrași de producțiile populare autohtone, le-au ascultat și cules de oriunde cu pasiune, din dorința de a le face cunoscute pentru complexitatea valorii estetice și culturale naționale. Le-au repovestit cu mijloace proprii pentru ca asemenea comori de simțire și de imaginație românească să nu se piardă.

Iorgu Iordan identifică în producțiile tuturor acestor trei creatori ca trăsătură comună **elementul didactic** din componenta publicării creațiilor folclorice, efectul moralizator intrinsec al **Proverbelor, Snoavelor** dar și al unor **basme** atât de cunoscute cum ar fi **Sarea în bucate** ori **Fata moșului cea cu minte**. Am putea extinde remarca și cu referire la **Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte, Aleodor Împărat, Práslea cel voinic și merele de aur etc.** Petre Ispirescu urmează atitudinea omului simplu dispus oricând să interpreteze evenimentele raportate la o forță nevăzută care conduce lumea, definitorii rămânând câteva categorii estetice specifice sufletului românesc: binele, dreptatea, cinstea și adevărul.

Felul în care sunt re-scrise basmele dovedește o bună cunoaștere a psihologiei populare (comparația cu basmele lui Creangă este indiscutabilă).

Iorgu Iordan definește menirea de **popularizator** pe care și-o asumă Ispirescu. „Tot ce a produs el poartă această pecete” și adaugă imediat a posibilă cauzalitate: aceea că trăiau încă în Țările Române mulți oameni cu grad de instrucție limitat, fiind deci nevoie de accesibilitate. Se simte din lectura basmelor publicate nu numai plăcerea pur estetică de a repovesti ci și gândul că miile de cititori modești, fără prea multă instrucție, au absolută nevoie de un balsam tămăduitor al necazurilor vieții. Așa își explică Iorgu Iordan – filologul, criticul literar și omul de cultură – libertatea limitată pe care Ispirescu și-a luat-o față de forma și conținutul materialului prelucrat.

Basmele românilor publicate în nenumărate ediții i-au creat lui Ispirescu faima de povestitor apreciat ca un nume de referință în istoria literaturii noastre naționale. „Unchiașul sfătos” a înflăcărat mințile, sufletele și imaginația a zeci de generații,

cu precădere a copiilor, prin basme celebre cum ar fi **Greuceanu, Porcul cel fermecat, Înșir'țe mărgăritari, Voinicul cel cu cartea în mână născut, Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei** etc.

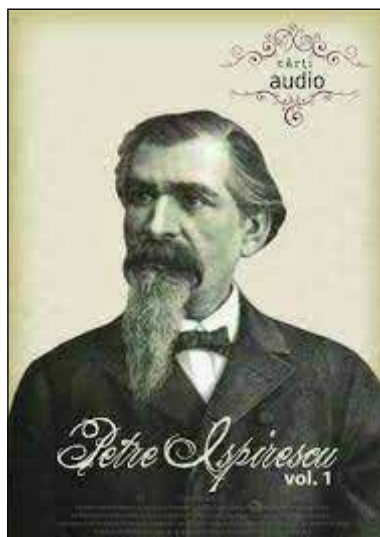
Autorul studiului notează cu un ascuțit spirit de observație:

„Este cu adevărat impresionantă puterea de a da viață unor plăsmuiri ale minții omenești, așa de fantastice cum sunt personajele basmelor, și aceasta cu atât mai mult, cu cât e vorba de figuri al căror caracter este fixat de mai înainte, prin tradiție. Simți bine că feți-frumoșii, fiicele de împărați, zmeii, balaurii, trăiau în mintea lui Ispirescu, se mișcau, sufereau, se bucurau, urau și iubeau la fel ca oamenii de pe pământ. Tot așa simți că faptele lor se desfășurau în fantezia povestitorului cu aceeași plasticitate ca acțiunea a doi luptători sau a două armate vrăjmașe. Astfel se explică pentru ce, indiferent de vârstă și de cultură, cititorul se lasă

pus de șirul povestirii și participă la evenimente cu interesul cu care urmărește întâmplările vieții reale.”(I.Iordan, în volumul **Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor**, ediție îngrijită de Aristița Avramescu, Editura pentru literatură, 1968, pag. XIII)

Cu intuiție artistică dublată de aceea de fin critic literar sprijinit pe argumente lingvistice, Iorgu Iordan detaliază **valențele stilistice** ale narațiunilor lui Petre Ispirescu. Remarcă stilul familiar, adică vorbit (aproiat de cel oral) foarte potrivit pentru prezentarea scenelor, eroilor și conflictelor din basme. El scrie ca și cum ar sta de vorbă cu cititorii. Chiar dacă mijloacele stilistice utilizate sunt simple este evidentă intuiția de povestitor autentic, conformat până la identificare cu formele/formulele originale. Stilul său seamănă cu cel popular și prin însușirile exterioare, un stil sobru, lipsit de podoabe, preocupat de naturalețe și legătura cu adevărurile de la sursă.

„A scris ca un țaran care, având oarecare cultură, s-a simțit obligat să-și cizeleze felul de a povesti, să înlătore expresiile prea populare, să introducă unele construcții mai dezvoltate cu rol explicativ, să amplifice fraza spre a o apropia de modelul literar.”

Este pusă în evidență înțelegerea justă pentru natura intimă a povestirii: pe povestitori îi interesează în primul rând evenimentele, înlănțuirea lor logică, dramatismul conflictelor pentru a menține interesul și emoția ascultătorului/cititorului. Modul de exprimare cade pe un plan secundar doar pentru a realiza scopurile stricte ale povestirii întâmplărilor.

Spre sfârșitul studiului, Iorgu Iordan se oprește în detaliu **asupra limbajului** povestirilor lui Petre Ispirescu. Face o observație esențială: Ispirescu a fost muntean prin naștere și prin întreaga viață trăită la București. Ar fi fost normal să scrie în graiul de acasă. Cu toate acestea, elementul dialectal propriu-zis nu se resimte, cum s-ar fi întâmplat în cazul unui moldovean spre exemplu.

Ispirescu s-a silit să scrie într-o limbă pe care să o poată înțelege fără dificultăți toți cititorii, indiferent de graiul exprimării lor cotidiene. Se face observația că există o potrivire deplină între conținutul și mijloacele de expresie.

Dacă **fondul** (temele, ideile, întâmplările, personajele, universul de viață etc.) are categoric un specific românesc cu caracter general, tot așa **limba (forma artistică)** reprezintă un fel de echilibru între dialectele mai multor provincii românești (Iordan are în vedere prioritar moldovenismele și muntenismele). În comparație cu Ion Creangă, ai cărui eroi posedă un limbaj și trăsături psihologice caracteristice în special țaranului moldovean, personajele lui Ispirescu, acțiunile acestora se ridică la un anume grad de uniformizare (generalizare) pe care le are un român de oricând și de oriunde. Sunt eroi mai puțin personali și mai puțin originali, în schimb armonios structurați, intrați astfel în conștiința publicului de mai bine de un secol și jumătate, dar rămași neschimbați, așa cum intuieste probabil autorul lor. Iată o mostră de text literar bine articulat:

„Făt-Frumos, după ce răscoli trei zile și trei nopți, găsi în sfârșit, în fundul unui tron vechi, armele și hainele tătâne-său de când era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă însuși cu mâna lui să le curețe de rugină și, după șase săptămâni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji și de cal, precum îi zise el. Destulă muncă avu; dar fie, că izbuti.” Spre final, prin câteva elemente portretistice,

dar cu o grupare de verbe la timpuri trecute, conduce pe cititorul care mai speră într-o minune salvatoare a eroului, spre un deznodământ trist: Făt-Frumos revenise mânat de dorul de părinți la vechiul palat. *„Căutând într-o parte și în alta, cu barba albă până la genunchi, ridicându-și pleoapele ochilor cu mâinile și abia umblând, nu găsi decât un tron odorogit; îl deschise, dară în el nimic nu găsi: ridică capacul chichiței, și un glas slăbănogit îi zise – Bine ai venit, că de mai întârzi ai, și eu mă prăpădeam. O palmă îi trase Moartea lui, care se uscuse și se făcuse cârlig în chichiță, și căzu mort, și îndată se și făcu țărână. Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa”* (**Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte**)

*

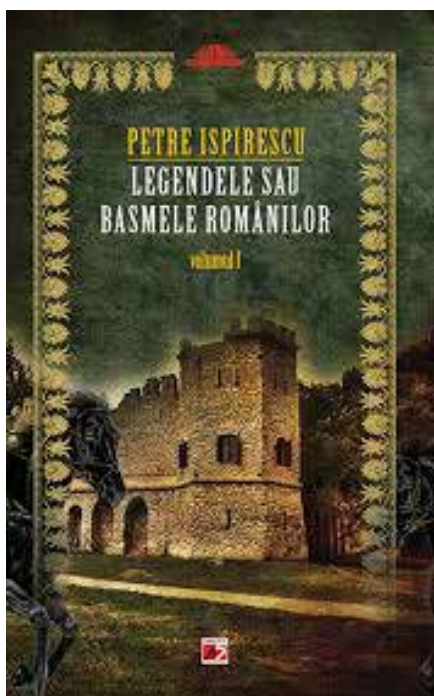
Ne-am străduit să relevăm capacitatea, abilitățile și preocupările academicianului Iorgu Iordan de a face cunoscute creații literar-artistice din spațiul culturii naționale. Așezăm demersul nostru pe coordonatele unor aprecieri aparținând profesorului Alexandru Philippide, un alt mare slujitor - ca om de știință - al limbii române:

„Am avut de-a lungul anilor privilegiul să-l văd pe Iorgu Iordan luând o atitudine sever critică (și perfect îndreptățită) față de literatura proastă și care este proastă de foarte multe ori mai ales din cauza limbii necorecte în care este scrisă.”

Despre acribia celui elogiat se menționează că: *„Această preocupare face parte din grija profesorului Iorgu Iordan*

de a apăra limba de înjosire și de stricăciune, apărare în care el pune înverșunare [...] A scrie bine nu înseamnă numaidecât a scrie frumos, nu înseamnă a încărcă fraza cu multe ornamentații; lucrul acesta profesorul Iordan l-a afirmat de multe ori și cu perfectă dreptate. Cea dintâi calitate a unei literaturi este să fie bine scrisă, într-o limbă corectă care nu exclude inovațiile, dar le acceptă pe acestea numai cu măsură și numai atunci când ele se ivesc dintr-o nevoie adâncă de înnoire, nu din simpla dorință a noutății cu orice preț și din plăcerea deșartă de a fi, sau mai exact, de a părea nou”

(Consemnare în volumul III al lucrării **Memorii, de Iorgu Iordan, Editura Eminescu, 1979**)

ESEU

CU ȘI DESPRE MARIN SORESCU

► Livia CIUPERCĂ

În clipa în care dorim să ne apropiem de scriitorul Marin Sorescu suntem îmbiați să recunoaștem că opera sa, în ansamblu, degajă o așa luminozitate și o așa transparentă, încât simți nevoia de a-ți mângâia fruntea de cuvântul „dor”!

Și nu întâmplător a îndrăznit el comparația între om și-un spectaculos pisc muntos, în fapt, gândind la perpetua aspirație a ființei creatoare spre lumina cunoașterii. Și-avem a recunoaște, că de la debut (1964) și până la premiul „Herder” (1996), multe viscole deșarte va înfrunta întru desferecare, după modelul Ionă.

„Las lumea să se-ntâmple fără mine/ Să ia direcția pe care-o vrea”, rostește înăbușit, Marin Sorescu, fin cunoscător al sufletului țaranului român, căruia-i transferă, prin vocea auctorială credibilitate.

O credibilitate fundamentată pe o realitate istorico-socială, învăluită în maramă ficțională, cu aură lirică, conform mentalității noastre ancestrale, cu acea credință neaoșă, nealterată, într-atât de înaltă, încât sufletele trăitoare pe acest pământ, să triumfe, încoronate cu steaua suferinței.

Doarnădejdea, credința și iubirea în Dumnezeu l-au ajutat pe acest neaoș Român să-noate, biruind vârtejurile vieții. Așa, precum glăsuiește și în vers meșteșugit: „Mereu mai rău, mergând mereu spre bine/ Atâtea catastrofe poartă-n ea/ Ah! Zilele ca niște ghilotine/ În urmă tot asemeni vor cădea”.

Nu-i deloc simplu să cobori în inima alor tăi, să dezghioci, membrană cu membrană, fir încâlcit al unor împovărătoare, umile și înnegurate vremi!

Și totuși, cu durere, scriitorul Marin Sorescu (29.02.1936 – 8.12.1996) se supune unei voințe lăuntrice, convins fiind că, peste decenii, seminția din care face parte se va deștepta. Așa s-a conturat romanul *Japița*.

Sensul conotativ al acestui cuvânt îl vom înțelege încă de la primele pagini ale romanului.

Termenul transpare doar o singură dată, ca un corolar, „Vremea asta, perioada asta, înțelegi, e o japiță”!, cu năduf, în rostirea lui Jenică, alter ego-ul prozatorului.

De la zămislirea romanului au trecut peste trei decenii. Un embrion al proiectatului roman *Omul de zăpadă* (din perioada 1978-1987), finalizat, după 1990.

Marin Sorescu nu a avut șansa să-și pipăie cartea proaspăt ieșită de sub teasc, și nici bucuria confruntării cu aprecierile confrăților sau cititorilor săi fideli. Acest roman va apărea, postum, abia în 1999, sub îngrijirea Mihaelei Constantinescu și a Virginiei Sorescu.

Să ne întrebăm de ce scriitorul a balansat între „Omul de zăpadă” și „Japița”, titluri-cheie? Două talere ale balanței: puritatea și mizeria. Avut-a, totuși, dreptate, în conjunctura naratologică, oglinda

timpului evocat este cea a japiței.

Și ca o particularitate, observăm că cele trei părți ale romanului fundamentează trei mari etape existențiale, numai că incipitul și desinitul se-nvăluie – cu o tristețe asumată.

Intrăm în atmosfera unei familii de țărani, cu fii dornici să învețe carte, întru iluminare; un grup de tineri, rubedenii apropiate, elevi, la Liceul „Frații Buzești” din Craiova.

Nu se face trimitere, concret, la fama respectivului liceu craiovean, deși n-ar fi fost rău deloc. Dar, punctând spre un alt miez istoric, gândul ni se-ndreaptă către „frații de cruce” ai lui Mihai Viteazul, vulturul Valahiei medievale. Aici ar putea fi cheia.

Altfel de vulturi vor încolăci Țara în plin secol al XX-lea!

Existența acelor tineri, pioni ai istoriei, bieți copii aruncați în lume, depind mult, de ce li se trimite de acasă. Pentru ei, și o turtă din mălai, coaptă în

cuptorul brutarului Marcovici, înseamnă enorm, în marea „strâmtoare” în care se află, mai tot timpul. Ochiul auctorial insistă. Acești copii îndură totul, cu stoicism. Vor să „scape de sapă și de satul din care fugiseră ca din pușcă”.

Deh, așa-i tineretea! Însă pâinea cea de fiecare zi, de acolo venea – și cu mare trudnicie se dobânda.

Înțeleg, oare, tinerii de mileniul al treilea, lecția istoriei, prezentată, chiar și în haină ficțională?!

Mare-mare diferență!

În trecut, tinerii învățau de rupeau cartea, obținând calificări înalte, zburând peste hotare, și dobândind o așa experiență, în domenii importante, apoi, reveneau Acasă, în Țară, slujind Poporul Român.

Ce se întâmplă astăzi? Nu mai dezvolt subiectul. Îl cunoaștem. La polul opus. Astăzi, doar banii! Nu se mai gândește lumea la „acasă”, la sat, la pământ!

„Timpul e și el ca sufletele oamenilor – dacă se măcelăresc între ei – clima e cruntă”, rostește Marin Sorescu!

Meritul romanului este acela de a fi fixat în plan ficțional câteva elemente cheie din societatea românească, imediat după cel de al Doilea Război Mondial.

Impresionează povestea unei comunități modeste, Stava, într-o lumină sobră și dramatică. Familia tradițională românească se ghida după reguli nescrise, dar bine fundamentate prin tradiție. Frații mai mari preiau parte dintre responsabilitățile părinților. Să-l urmărim pe Titu – și vom înțelege! „El era cu supravegherea și bunele moravuri ale surorilor”. În momentul în care sora mai mică, Coca, a încălcat regula numărul unu, învățătura, cureaua va reinstitui ordinea.

Romanul fixează câteva tablouri-cheie de înțelegere a prefacerilor societății românești, bazate pe principii „revoluționare”, atât la sat, cât și la oraș. De la liniștea aparentă a unor copilandri, elevi la liceu, în Craiova, rămași fără pâinea cea de toate zilele, și până la descumpănirea gospodăriei țărănești.

Dar, și un punct culminant, mai mult decât explicit. În timp ce țăranul mergea cu „calul de căpăstru”, vine un „brand și-i zboară mâna”. „Ciotul” acelei mâini simbolizează deposedarea țăranului de pământ, de utilajele și animalele de muncă. Acțiunea malaxorului într-o „lichidare”

și coborârea în mentalitatea omului incult cu judecată golită de moralitate.

Inteligență abordare a politicului acelor vremi, prin recrutarea unor elemente de propagandă din rândul tinerilor certați cu învățătura și care găsesc țap-ispășitor, „cultura burgheză”. Exemplar plevos, Petre Birtea, un repetent considerat „victimă unei mașinațiuni politice”, se dorește „revoluționar de profesie” apt „să schimbe lumea”!

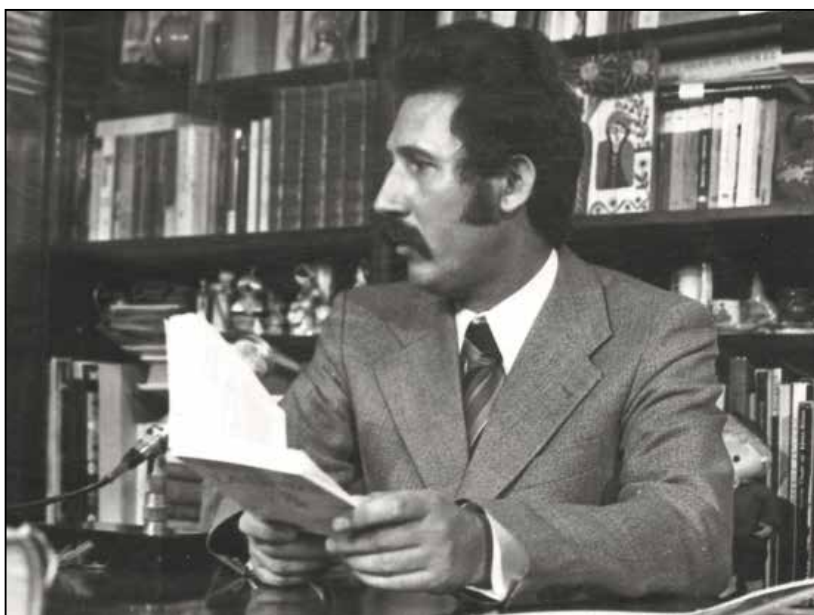
Romanul *Japița* comprimă câteva adevăruri, învolburări pestrice. Cine-a spus că ieri e azi și azi e mâine? Vă sună cunoscut? „România are, la ora actuală, o populație îmbătrânită, formată din pensionari, care consumă și nu mai produce (...). Instinctul nației nu mai funcționează! Satul neaș se va uni cu orașul cosmopolit și va da niște stărpituri de mahala”.

La oraș, în preajma lui „tanti Cleo”, bătrâna decrepită, tot felul de figuri descumpănite, speriate, inutile, caută salvarea. În lumea liberă. Aceste molii parazite plănuiesc evadarea. Peste graniță. Eventual, traversând Dunărea. Înnot. Dar și ridicolul situației (inginerul Boc care neștiind înota, exersează, acasă „în cadă, cam câte doi km pe zi”).

Prin Ivona, domnișoară bătrână, facem cunoștință cu „femeia nefemeie”. Prin liceanul Cristinel, ne confruntăm cu tineretul flușturistic. Toți încearcă să se ascundă într-o „gaură de șarpe” dar, ghinion, toate-s pline. Nicio șansă. Mecanismele malaxorului sunt neiertătoare.

În sat, zbucium și nevoi. Naționalizarea. Confiscarea utilajelor și a animalelor de tracțiune din fiecare gospodărie de țăran. Case boierești devastate. Confiscări, arestări, umiliințe.

Un alt tablou înnegurat, regimul de detenție. Prin Jenică, ne familiarizăm cu atmosfera de la Aiud, Jilava, Poarta Albă, „cu celule carceră, unde nu poți

sta decât în picioare pe-o dungă, cu grilaj pe jos, sub el curgând, posomorâtă, apa vreunui râu”.

„O lume se îndepărtează... retrăgându-se în ea însăși”! Sarcasmul inundă paginile. Pe de o parte, nemulțumiții din celule („crema societății”), pe de altă parte supraveghetorii, în persoana lui Iștoc, jignit la culme și, amenințând („Sunt ca și morți! Să mă facă el pe mine analfabet? El care are rude în străinătate, știe nemțește și e-mpotriva luptei de clasă!?”).

Naratorului reflector nu-i scapă nimic. Imortalizează scene dramatice ale sufletelor încartiruite, unii, „dobă de carte”, „fiecare tare pe felia lui”. „Rujea stăpânea toate feliile, privea orice subiect de sus, vulturește și apoi cobora și la amănunte, dovedindu-se o bibliotecă universal ambulantă”.

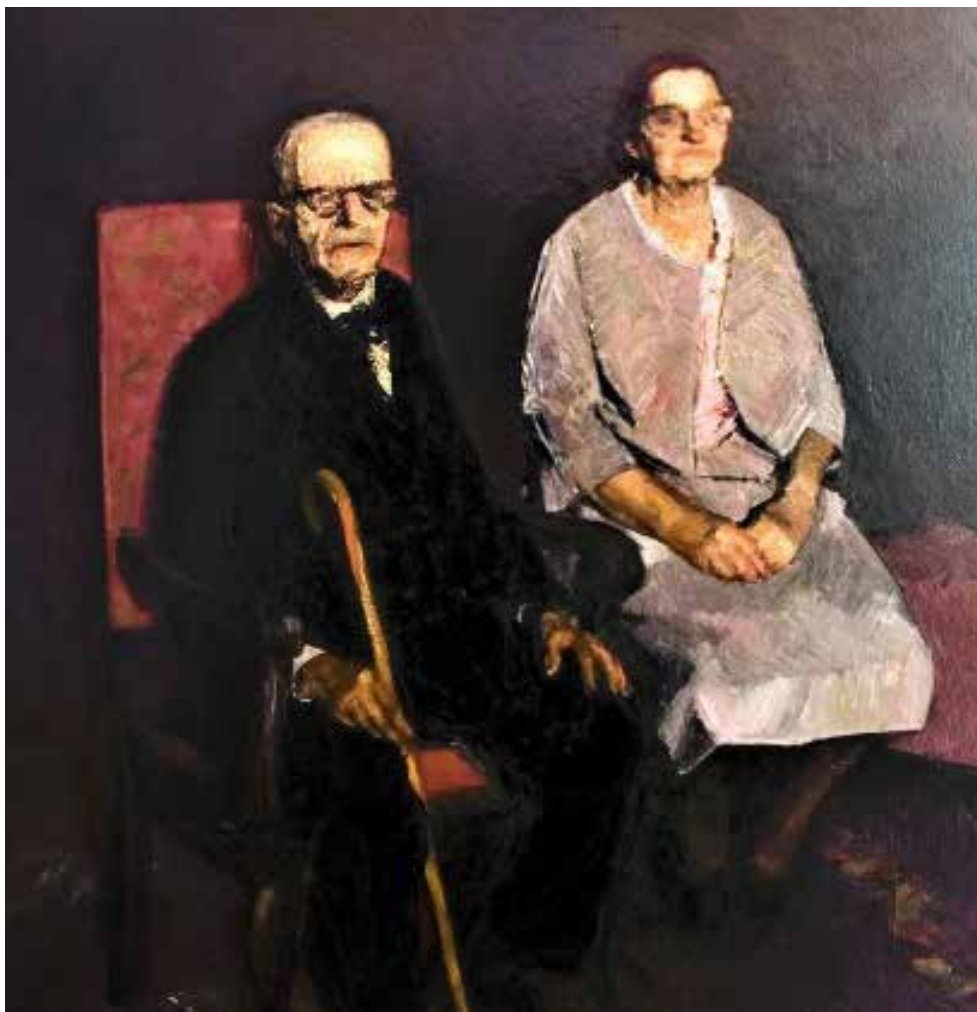
Cu inteligență, ei știu să înfrunte suferința, preluând din reflecțiile filosofului Rujea: „Băiețică, când mai vii data viitoare, adu-mi și mie un fulg în batistă!”; sau: „Frate Căpete, striga el la sentinela, dă-mi, mă, pușca să-mi șterg lacrimile cu baioneta – că n-am batistă”! Și în tot acest marasm al putrejiunii, doar moartea triumfa. Într-un timp anume, „atunci

când se îngână ziua cu noaptea”, pentru că „execuțiilor le priesc zorii”. Printre ei, și câte o figură inocentă, suflet chinuit, trezit acolo, fără să știe și de ce, precum Nacu, „fire blândă, cu un veșnic surâs pe buze”. „Prezența lui emana bunătate, spiritualitate, împăcare”. Avea darul de a ridica moralul celorlalți, de a înfrunta însăși moartea. Credea în „Victoria immanentă a binelui asupra răului”!

Japița rămâne una dintre prozele lui Marin Sorescu, în care universul epic inundă în dureroasă tristețe. Deși parodicul, trăsătură-cheie scriitoricească soresciană, tresaltă în învăluri ritmice, drama românilor după evenimentele ce au urmat imediat celui de al Doilea Război Mondial, amplifică o realitate trăită – și nu inventată.

Moartea și foametea, ura și speranța, deznădejdea și speranța, naționalizarea și detențiile, comploturile și evadările, totul – un disperat vâlmășag. Neputința este înveșmântată în cuvinte șfichiuitoare: „Aștia zic că e pace, dar asta e pace?”/ „Nu, că ei zic că e lupta pentru pace!”

Amprenta unui timp revolut.

Corneliu Baba, *Tudor Arghezi și soția*

COMEMORARE

CORNELIU BABA – RACORD LA TRADIȚIA PICTURII ROMÂNEȘTI ȘI UNIVERSALE

► Corneliu STOICA

Anul acesta se împlinesc 25 de ani de când a părăsit această lume Corneliu Baba, unul dintre cei mai importanți artiști plastici români, cel mai mare portretist pe care l-a avut vreodată neamul românesc. Avea atunci 91 de ani și lăsa în urmă o operă diversă de valoare inestimabilă și amintirea unui eminent pedagog, care ca profesor a contribuit din plin la formarea a zeci de generații de plasticieni. Un creator genial, ale cărui lucrări au dus faima artei naționale prin prezența în expozițiile de artă românească organizate peste hotare sau în manifestările de profil cu caracter internațional.

Artistul s-a născut la 18 noiembrie 1906 la Craiova, fiind cel de-al treilea copil al familiei Gheorghe Baba, cunoscut pictor bisericesc, cu studii la Viena, și Mathilda Baba (n. Ciortuș). De la vârsta de șase ani manifestă aptitudini pentru desen, primele cunoștințe primindu-le în atelierul tatălui său, pe care, adesea, îl însoțea pe șantierele bisericilor pe care acesta le picta sau le restaura. Iubește în același timp muzica și literatura. Profesia tatălui îi va înrâuri orientarea pentru studierea artelor plastice, astfel că în 1926, după absolvirea liceului, se înscrie la Școala Națională de Arte Frumoase din București și, în paralel, și la Facultatea de Literatură și Filozofie. Pe prima, o abandonează după primul semestru, dezamăgit de atmosfera existentă, iar Facultatea de Litere și Filozofie, la care a avut posibilitatea să frecventeze și cursurile susținute de Nae Ionescu, P. P. Negulescu, Ovid Densusianu și Tudor Vianu, o absolvă în 1930. Se retrage la Timișoara, continuă să picteze și în 1934 își deschide prima expoziție personală la Băile Herculane, împreună cu tatăl său. Este remarcat de avocatul Omar Popovici din Iași și prin intermediul acestuia își continuă studiile de pictură la Academia de Belle-Arte din capitala

Moldovei, la clasa profesorului Nicolae Tonitza. După obținerea diplomei de licență, în 1941 a fost numit asistent la instituția absolvită și în 1946 profesor la catedra de pictură. În 1948 i se încredințează funcția de director al Pinacotecii din Iași, dar curând, din motive politice, este destituit, astfel că se mută

la București, unde se impune ca pictor. În 1958 este numit profesor la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”. În paralel cu activitatea didactică, desfășoară o bogată activitate artistică. Își deschide expoziții personale la Bruxelles (1964), New York (1970), București, Moscova, Leningrad (1979), Budapesta (1981), Sofia (1982), București (1997), participă la expoziții de grup, saloane oficiale regionale și din Capitală, expoziții de artă românească organizate la Varșovia, Moscova, Leningrad, Praga, Tokio, Berlin, Viena, Sofia, Budapesta, Belgrad,

Helsinki, Atena, Londra, Boston, Chicago, Lisabona, Palma de Mallorca, Buenos Aires, Beijing, Tel Aviv, Glasgow etc., la manifestări internaționale, printre care Bienala de la Veneția (1954, 1956), expoziția „Arta non-abstractă” din Tokio (1964), Berlin (1964), New York (1970), București (1978), Moscova, Viena, Leningrad (1979).

Activitatea creatoare îi este răsplătită cu Premiul de Stat (1953, 1954); Medalia de Aur la Expoziția internațională de ilustrație de carte – Leipzig (1960); Ordinul Steaua Republicii Socialiste România, clasa a II-a (1971); Premiul pentru Portret la Trienala de Artă – Sofia (1973); Premiul de excelență al U. A. P. R. (1996); Premiul de Excelență al Fundației Culturale Române, acordat postum (1997). I se conferă titlurile: Maestru Emerit al Artei (1958); Artist al Poporului (1962); Membru corespondent al Academiei Române (1963); Membru corespondent al Academiei de Artă din

Berlin (1964), Membru de Onoare al Academiei de Artă a U. R. S. S. (1968); Membru al Academiei Tomasso Campanella din Roma (1970); Membru al Academiei Române (1990); Membru Honoris Causa al Academiei de Artă „George Enescu”, Iași (1994).

Artistul s-a stins din viață la 28 decembrie 1997, la București. Cu puțin înainte îi apăruse volumul memorialistic „Notele unui artist din Europa de Est”.

Întreaga creație a lui Corneliu Baba stă sub semnul unei mari diversități tematice și a respectului artistului pentru pictura de factură realistă. În ciuda curentelor estetice care au marcat arta secolului al XX-lea, el a rămas credincios și a evoluat în spiritul tradiției picturii românești și a marii picturi universale. Însuși artistul mărturisea: *„Pictez de preferință oameni. Realist prin tradiție, prin temperament și gândire, mă consider posesorul unui registru nelimitat de înțelegere a valorilor plastice indiferent de manieră și tendință. Ceea ce mă interesează este calitatea picturii ce fac și sentimentele pe care vreau să le transmit. Nu fac pictura secolului sau a epocii pe care o traversăm.*

Fac pictura mea.[...]. În ciuda evenimentelor ce am traversat la mijlocul vieții, am făcut totuși pictura ce mi-a plăcut s-o fac și în care credeam așa cum cred și astăzi, pictură de singurătate adresată cu predilecție unui etern anonim uman; afinitățile puternice, rămase din anii copilăriei și adolescenței până azi, sunt legate de câteva mari drame ale picturii: delirul extatic al lui El Greco, conflictul umbră-lumină rembrandtian, monștrii și coșmarurile goyești, luciditatea insolită a transei lui Van Gogh, lumina interioară a pânzelor lui Luchian și Tonitza” (Corneliu Baba, „Confesiuni – Pagini de Jurnal”, Muzeul de Artă Craiova, 2016).

Artistul a cultivat în pictură și grafică mai cu seamă portretul individual și de grup, autoportretul, compoziția cu multe personaje, dar a manifestat interes, într-o mai mică măsură, și pentru nud, peisaj și natura statică. Așa cum observa Radu Bogdan, el a conceput pictura *„ca pe un element de asumare artistică a vieții, ca pe un instrument spiritual de pătrundere în realitate și de situare față de ea. De aici și modul său de a considera rolul luminii nu ca pe un simplu agent senzorial și nici ca un procedeu de soluționare a construcției formale, ci – asemenea unor Rembrandt, Tizian, Velazquez și Goya – ca pe un factor interpretativ al condiției umane și al întâmplărilor legate de ea, condiție plină de tragism*

și ambiguitate, căreia clarobscurul era chemat să-i evidențieze contrastele abisale” (Radu Bogdan, „Fenomenul Corneliu Baba”, „România literară Nr. 46, 1997).

Corneliu Baba este înainte de toate un mare portretist, cel mai mare de până acum din pictura românească. Portretul a fost pentru el un reper spre care a tins în întreaga sa carieră artistică. *„A avut, remarcă Pavel Șușară, o permanentă fascinație a portretului, chiar o adevărată mistică a acestuia și este în logica firii ca acest interes obsesiv pentru fizionomie și pentru chipul interior să se fi așezat în conștiința pictorului de foarte timpuriu, chiar odată cu formarea personalității sale”* (Pavel Șușară, „Un pictor din Est?” (I), „Observator Cultural”, Nr. 104, 19.02. 2002).

Încă din 1964, în prefața albumului publicat de Editura Meridiane, Tudor Vianu îl definea pe artist ca un pictor al omului, afirmând în acest sens: *„Corneliu Baba este, prin toate aspectele artei sale, un pictor al omului. Dimensiunea umană este pretutindeni prezentă în arta lui. Înregistrăm această prezență chiar și acolo unde tematica nu implică figurarea omului. Dar ea ne vorbește mai puternic acolo unde artistul și-a propus anume studiul caracterelor omenești, așa cum acestea apar în expresia figurilor, în atitudinile corpului, în elocința mâinilor, nelipsite în toate portretele lui Baba. Consacrându-se cu o deosebită înclinație portretului, Corneliu Baba a întregit personalitatea unui pictor al omului, al unui artist viguros și adânc, la care elementele realității observate se recompun în imaginile unei fantezii vizionare. Prin arta lui Corneliu Baba, glorioasa tradiție a picturii românești a atins unul din punctele cele mai înalte ale dezvoltării ei”*. Tablourile sale sunt populate de personaje din toate straturile sociale, de la țărani și muncitori, personalități importante ale culturii și științei, până la arlechini și regi nebuni, care i-au dominat creația ultimelor două decenii din viață și în care unii critici de artă au văzut o reacție a artistului în fața absurdului dictaturii comuniste.

Portretele prin care Corneliu Baba i-a immortalizat pe Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Maria Tănase, Lucia Sturdza-Bulandra, Mihail Sorbul, George Enescu, Ion Irimescu, colecționarul K. H. Zambaccian sunt magistrale. Dincolo de asemănarea fizică cu modelele, artistul întreprinde incursiuni în forumul launtric al acestora, concentrând în expresia chipului trăsăturile

definitorii ale personalității fiecăruia, identitatea interioară. Impresionează monumentalitatea tablourilor, sobrietatea ținutei personajelor, privirile scrutătoare, știința compoziției, rigoarea, claritatea și precizia desenului, cromatica adecvată stărilor lor sufletești, cu puține tonuri, dar excelent armonizate. De asemenea, multe sale Autoportrete, realizate între 1922 - 1991, comparabile numeric și prin intensitatea și densitatea trăirilor sufletești cu cele ale lui Theodor Pallady, transmit privitorului o întreagă gamă de stări personale, așa cum ele au fost exprimate în timp, de la uimirea cu care încerca să descopere lumea la 16 ani, stăpânirea de sine, interiorizarea, neliniștea, combustiiile care-i mistuiau ființa, dezamăgirea, melancolia, până la iluminarea spirituală din anii senectuții. Uneori, își intitulează autoportretul „Portretul unui bătrân urâcios” sau se pictează printre personajele unor compoziții („Autoportret cu personaje”).

Universul țaranului român i-a inspirat pictorului lucrări precum „Întoarcerea de la sapă”, „Țărani”, „Odihna la câmp”, „Cina”, „Cap de țaran”, „Popas”, „Somnul”, „Oameni odihnindu-se”, „Răscoala din 1907” etc., în care se simte compasiunea și caldă înțelegere umană cu care e artistul s-a aplecat asupra truditorilor pământului, confrunțați din greu cu asprile vieții, cu sărăcia, cu fel și fel de drame, dar cărora întotdeauna a știut să le facă față cu demnitate. Țăranii din pânzele lui Corneliu Baba au figuri robuste, viguroase, sunt tăcuți și gravi, îngândurați, par împietriți în durerea lor. Ochii lor triști, încărcăți de amărăciune, privesc mai mult în interior decât la ceea ce se petrece în jur. Grijiile ce-i apasă îi fac meditativi. Atmosfera tablourilor este austeră, cromatica de o mare sobrietate, iar recuzita sărăcăcioasă contribuie și ea la întregirea imaginii și stării în care se aflau acești oameni ai satului românesc. Aceeași tristețe și îngândurare citim și pe expresia chipului personajelor din rândul muncitorilor („Muncitor”, „Oțelari”, „Portret de muncitor”, „Lucrătorii în oțel”).

Ciclurile „Pieta” și „Spaima” sunt expresii simbolice „ale durerii absolute și a revoltei abisale, în care se simte agitația cromatică a lui El Greco, viziunile escatologice ale lui Goya și dramaticele contraste ale unui baroc susținut cu mijloace expresioniste” (Pavel Șușară, art. cit. (II), „Observator Cultural”, Nr. 105, 26.02.2002)), iar „Regele nebun”, personaj decrepit, fantasmagoric, tragic, reluat în

multe variante, în ciuda unor interpretări prin care se încearcă asemănarea lui cu un conducător trădat, rămas fără țară, sau cu un dictator paranoic, s-a născut din frământările, zbuciumul sufleteș și viziunile înfricoșătoare ale artistului aflat la vârsta senectuții în legătură cu sfârșitul iminent. Aceasta, mai ales dacă luăm în considerație confesiunea pictorului: *„Coșmarurile nopților de bătrânețe readuc monștrii goyești din lumea necunoașterii pe ecranul invizibil al instinctelor transformate în haos amenințător din care culegi episoade stranii. Din haosul acesta nocturn s-au născut Regii mei nebuni și Spaimele ce pândesc existența și obligă să iei în seama lupta destinului propriu”* (apud Pavel Șușară, art. cit. (III), „Observator Cultural”, Nr. 106, 5.03.2002).

Înclinat spre scoaterea în evidență a laturii dramatice a vieții, Corneliu Baba procedează la fel și în peisaje, fie că imaginile fixate pe pânză sunt din țară, de la Veneția, de la Toledo sau din Paris. El a refuzat să se oprească la unele priveliști pitorești, preferând imaginile în măsură să reliefeze acțiunea timpului asupra materiei, încercând să surprindă spiritul acelor locuri. De aici cea sobrietate a peisajelor sale, cea cromatică gravă și reținută, evocatoare a unor vremuri îndepărtate, care îndeamnă mai mult la meditație („Peisaj din Caransebeș”, „Peisaj din Iași”, „Veneția”, „Peisaj venețian”, „Casă la Veneția”, „Ca' d'Oro”, „Canal Grande”, „Pont Neuf”, „Assisi”, „Pod peste Sena”). Palatele elvețiene, pictate cu deosebire frontal, poartă pe suprafața zidurilor patina timpului, arhitectura lor fiind ceea ce îl interesează în mod deosebit, realizând adevărate portrete individuale ale acestora.

Personalitate viguroasă, de prim rang a artei plastice românești, pictor profund original, inventiv, creator al unei opere umaniste monumentale, durabile, Corneliu Baba este prezent astăzi cu lucrări aproape în toate muzeele de artă din România, cea mai mare colecție deținând-o Muzeul de Artă din Timișoara ca urmare a donației făcută de soția artistului. Pictura și grafica sa, rod al unei munci jertfitoare de peste 70 de ani, expresii ale adevărului unei vieți trăită de artist la mari combustii lăuntrice, înobilează simezele acestor instituții, ale galeriilor și paginile albumelor de artă, continuând să emoționeze, să genereze ample vibrații sufletești și să-i înalțe spiritual pe iubitorii de frumos.

ISTORIE LITERARĂ

ION VELICU,

*Artistul tecucean care și-a dorit
să zboare dincolo de stele!*

► Ștefan ANDRONACHE

În binecunoscuta-i lucrare „Tecuciul literar“, profesorul G.G. Ursu, după ce s-a străduit să evidențieze, într-un mod foarte inspirat, suita personalităților reprezentative din oraș, precum și a celor ce aparțineau de fostul județ, s-a decis să-i acorde o jumătate de pagină și unui tânăr promițător, Ion Velicu, care, în acea perioadă, părea că se ocupa cu tainele scrisului în Capitală.

În cadrul fișei biografice, destul de succintă, autorul menționează: „Scriitorul și sculptorul Ion Velicu, s-a născut la Crivițeni – Tecuci, la 18 mai 1915.“ El a studiat la Liceul „D. A. Sturdza“ din localitate, după care a urmat cursurile de „sculptură la Academia de Arte frumoase din București“. Preocupat fiind de literatură, el a colaborat la „Adevărul literar“ și „Curentul literar <magazin>“, printre altele conducând și revista „Game“. La toate acestea a debutat sub „pseudonimele: Ionel Crivițeanu, Horia Săracu și Horia Cremene“.

(G.G. Ursu, „Tecuciul literar“, studiu de istorie și geografie literară, Bârlad, 1943, p. 144.)

Pe plan artistic, Ion Velicu, s-a afirmat, inițial, cu lucrări de sculptură, atât la Tecuci, în interiorul Librăriei „D.A. Patron“ (1939), de lângă Grădina Publică, cât și la București, în cursul anului 1940. La 26 de ani ai săi el reușește să publice: „Lucreția Bugeac“ (poeme), București 1940, și „Flămânzii“ (nuvele), 1940. (Idem.) Scriitorul Vlad Mușatescu, unul din tinerii descoperiți și promovați, chiar de către „bădia Velicu“, referindu-se la „Lucreția Bugeac“, mărturisea că i s-a părut „un volum de versuri straniu“. (Vlad Mușatescu, „Aventuri aproximative“, 2, roman, Editura Cartea Românească, 1986, pp. 52 și 145.)

Trebuie menționat faptul că Vlad Mușatescu, aproape toată viața, l-a vorbit numai de bine pe

„poetul, făptură blajină, generoasă, cu-o inimă de jimblă în piept“, cel pe care-l considerase, încă din perioada debutului în literatură, drept „țuțărul“ său. (Ibidem, p. 270.)

În semn de omagiu adus ilustrului său înaintaș, în vara anului 1996, la 32 de ani, de la zborul definitiv spre stele al artistului de origine tecuceană, în gazeta „Jurnalul de Prahova“, Vlad Mușatescu îi dedică o suită de medalioane pline de recunoștință și afecțiune. Printre altele, aflăm că „Lucreția Bugeac era un nume real, al unicei sale dragoste de-acum doi ani, și care nu se împlinise. Numele era cel purtat de o tânără, sculptoriță, deosebit de talentată.“ Deci, precizează scriitorul, care i-a stat întotdeauna atât de aproape de mentorul său, „nu încerca să mă ducă cu preșul, ci era ceva real, absolut personal. Un fel de Veronica Micle a vremurilor noastre. Numai că madam Micle-l iubise și pe Mihai Eminescu, pe lângă alți câțiva

Ion Velicu în perioada când trăia la Paris

scriitori mari ai neamului, pe când Lucreția Bugeac nu acceptase, nici de la Ion Velicu, decât mărturia dragostei ce i-o purtase, și-aceea exprimată sub forma unui mănunchi de splendide poeme de dragoste, publicate sub titlul ce-i omagia numele“. În plus, autorul, care recunoaște că i-a fost „mentor și maestru“, ține să mai facă câteva relatări referitoare la personalitatea acestuia. (Vlad Mușatescu, „Medalioane paraliterare“, în „Jurnalul de Prahova“, 31 VIII - 6 IX 1996, p. 9.)

„Bădia Ioan, pe unde trecea, frângea cu toptanul inimile fetișcanelor amatoare de poezie, atât de bine-l strunjise maica-natură. Bronzat, țeapăn, bătând chiar în arămiu, înălțuț și suplu, extrem de îngrijit, indiferent că era tatăl amărăștenilor de pretutindeni, cu ochii sclipindu-i în cap ca doi tăciuni mocnind, vorbind molcom, ca orice moldovean

care se respectă, totdeauna era la curent cu orice apariție din lumea literară românească”. (Idem.) „Dacă o iubise el și pe Coca Farago, fetița marei poete naționale Elena Farago, fără să se lege nimic, dacă fusese îndrăgostit lulea, tun și pipă de Lucreția Bugeac, rezultând un excelent volum de poeme, dar nimic altceva, înseamnă că fuga din țară îl fericise, însă cu preț amar și mustind de sânge? Dar nici acum nu cred că nu-și iubea țara”. (Idem.) Afectat de trădarea iubitei sale, care văzuse în el un fel de „sărac” sau „mișel”, Velicu însuși, într-unul din poeme, părea să anticipe, într-un fel, dorința de aventură, care, de altfel, i-a permis, mai apoi, să aibă „țări sub picioare”, să „să sfarme hotare”. (Ion Velicu, „Lucreția Bugeac”, în poema „Timpul trimite o carte”, p. 23.)

Revenind la amintirile de neuitat ale scriitorului Vlad Mușatescu, încheiem cu ultimul său medalion din „Jurnalul de Prahova”: „Iaca așa a dispărut din istoria literaturii române poetul Ioan Velicu, o mare speranță a poeziei românești din perioada 1940 – 1945, fără să lase nicio urmă certă a petrecerii sale pe această lume. Nici măcar unde-i zac oasele, n-am izbutit, încă, să aflu. Însă n-am să mă las. Cu atât mai mult, cu cât «bădiei» îi datorez formarea mea, ca scriitor, iar amintirea sa, de multe ori, nu mă lasă să dorm cu sufletul împăcat, până nu dau de firul atât de încâlcit al vieții sale”. (Vlad Mușatescu, ar. cit., 14 IX – 20 IX, 1996, p. 9.)

Din păcate, inimosul Vlad Mușatescu, ajungând la o vârstă destul de înaintată, nu a mai reușit să descâlcească tot ceea ce se întâmplase, cândva, cu fostul său mentor, exilat pe pământul american, în afară de vaga mențiune, „necunoscut la adresă”, inscripționată pe spatele scrisorii returnate familiei din Tecuci, în anul 1965 (Idem.), pentru că, și el însuși, pe 4 martie 1999, a trecut la cele veșnice, misterul dispariției lui Ion Velicu continuând să se adâncească și astăzi.

* * *

Decenii de-a rândul, după terminarea celui de al Doilea Război Mondial, de fapt pe tot parcursul regimului comunist care se instaurase, chiar și în cadrul membrilor apropiați ai familiei, aproape că nu se mai știa nimic de existența lui. Nici rudele, și nici prietenii, nu reușiseră să primească vreo veste din partea sa.

Singura știre, despre existența lui în viață, avea să se producă, tocmai pe 25 iunie 1958, când reușește să-i parvină, familiei din Crivițeni, aflat în partea nord-estică a Tecuciului, o scrisoare protocolară din Franța, semnată de soția Jeanne, pentru a nu fi desconspirat, în cadrul căreia ținea să

menționeze că, alte misive, probabil controlate de regimul autoritar, care-l suspecta, ar fi fost posibile să nu fi ajuns niciodată până la destinație.

Părea să fie preocupat, în acel moment, de ideea de a „se retrage pe Coasta de Azur sau la Biaritz”, în sudul Franței, pentru a se ocupa „exclusiv de educația lui Jean – Dimitri, propriul lor copil, „care, acum se apropie de 6 anișori” și „seamănă, leit, cu moș Dumitru”, adică cu părintele scriitorului. Totodată, el își exprimă nemulțumirea pentru că „fasciștii au venit din nou la putere”, spre rușinea Franței. În post scriptum, ține să-și facă cunoscută, oarecum la modul discret, și o bucurie strict personală: „În acest moment, mi se joacă, la Paris, o piesă cu <oarte> mare succes”. (Scrisoarea din Paris, 25 VI, 1958, p.1/2, adresată părinților din Crivițeni. Documentul se află astăzi în posesia familiei doamnei profesoare Valeria Avram din Tecuci.)

După un alt timp de tăcere, tocmai pe 3 iunie 1964, Ion Velicu, care, între timp, emigraseră de mai multă vreme în S.U.A., îi trimite propriului său tată, primele vești din acea zonă îndepărtată. Recunoscând că el însuși nu mai știa, „de aproape o veșnicie”, nimic din propria-i țară, dorește ceva mai multe vești din familie, cerându-i unele informații și despre nepoatele sale. De data aceasta, mărturisește că s-ar fi integrat ceva mai bine în America, decât pe vremea când trăise în Franța.

Aflându-se, acum, în „cel mai mare oraș din lume”, spune el, cu oarecare entuziasm, „încerc să pun baze unui teatru ultramodern, care se va numi «Laborator»”. Din păcate, „românii refugiați”, de acolo, „îi crează enorme greutăți” și se manifestă „foarte răi și invidioși”. Velicu mai precizează că, „în acest timp, în Franța, se joacă opereta mea «Rapsodia Română», cu textul meu și <cu> muzică de George Enescu”, ceea ce părea să îi dădea totuși un sentiment de reală satisfacție. Își divinizează fiul, pe Jean - Dimitri, „care are unsprezece ani și jumătate și a terminat la Paris, unde stă cu Jeannette, // clasa a II-a de liceu”, el fiind „de-o inteligență excepțională”.

Firește că este foarte curios și de toți cei ai săi din Tecuci. Speră ca nepoții săi, studenții, să fi ajuns deja mari. Ar dori să le trimită celor de acasă diverse lucruri. Manifestându-se excesiv de sentimental, le transmite îmbrățișări la toți cei dragi din familie, inclusiv vecinilor din mahala sau prietenilor, și îi roagă pe toți să-i trimită „fotografiile și răspunsuri” pentru că le este tare dor de ei, iar „iubirea crește tot mai mult, cu timpul care crește”. (Scrisoare adresată tatălui din New York, 3 iunie 1964, p. 1/2, Documentul se află astăzi în posesia familiei doamnei profesoare Valeria Avram din Tecuci.)

În urma primirii unei misive cu caracter deschis (o carte poștală ilustrată din orașul Tecuci), expediată, în vara anului 1964, de către cei doi nepoți, Valeria și Cornel, Ion Velicu insistă acestora să le trimită neapărat cărțile: „Mușcata din fereastră” și „Take, // lanke și Kadâr” de V. I. Popa de care avea probabil neapărată nevoie. Totodată, și-a dori să le înlesnească contactul cu unii dintre prieteni din București. Și-ar mai dori să mai afle, dacă un turneu de-al său, „ar interesa în România”. Roagă nepoții să-i „scrie lui Jean - Dimitrie // la 40 quai du ... Gien (Loirete), France” pentru ca să-i trimită niște „timbre românești”. (Scrisoare adresată nepoților Valery și Corneliu, fără dată, p. 1-4, se află astăzi în familia doamnei profesoare Valeria Avram din Tecuci.)

Cea mai importantă, dar și ultima scrisoare a lui Ion Velicu, a fost expediată, pe 24 august 1964, de la New York. După acest moment firul atât de firav al comunicării dintre rude s-a întrerupt definitiv. Probabil că, la puțin timp după această dată, inima i-a cedat, neștiindu-se, nici până în zilele noastre, unde ar fi putut fi înmormântat în S.U.A.

Datorită acestei misive, desfășurată pe mai multe pagini, și adresată tatălui, fratelui și nepoților săi din Tecuci (Ion Velicu, 138, W.88 street, New York, 24, U.S.A., Scrisoare din 24 august 1964. Se află astăzi în familia doamnei profesoare Valeria Avram din Tecuci.) vom încerca să reconstituim, firește cu nu prea multe amănunte, tot ceea ce s-a întâmplat cu el după plecarea definitivă din țară, în cursul verii anului 1944, după invadarea Armatei Ruse în România.

Inițial, împreună cu Nick Varlam, originar din Tecuci (pe care, întâmplător, am avut prilejul să-l cunosc, în primăvara anului 1971, la Paris, n.n.) și pe care, dintr-o eroare, Vlad Mușatescu îl numește „pictorul Nicodim” (Vlad Mușatescu, ar. cit., 14 IX – 20 IX, 1996, p. 9.), a plecat la Viena cu scopul, așa cum spune, de a se „specializa în direcția de scenă pentru cinematograful”.

Chiar dacă, în orașul vienez, s-a afirmat inițial „prin două scenarii și o piesă de teatru,

Casa părintească din Crivițeni - Tecuci

«Ora de febră», „situația prea săracă a Austriei” l-a determinat să se îndrepte, cu concitadinul său, mai degrabă către Franța. Aici precizează că și-a publicat un nou volum, „Cathédrales” și a lansat opereta intitulată „Rapsodii” despre care amintește că i-a furat-o chiar Varlam, pe care, culmea, l-a ajutat să se căsătorească și chiar să-l boteze. El afirmă că acesta „s-a făcut arhimilionar”, fapt ce este în mare parte adevărat. Când, eu, am avut ocazia să-l întâlnesc pe Nick Varlam, în Franța, pentru a-i înmâna o scrisoare din partea surioarei sale din Tecuci, dar și pentru a-i returna acesteia câteva mici atenții din partea fratelui, a ținut să-mi spună, într-un restaurant unde mă invitase prin centrul Parisului, că el a fost, prin anii 1957 și 1958, impresar al celebrului tenor spaniol Luis Mariano, și că are, în proprietatea sa, un teatru-studio „Do-ré-mi”, în Boulogne, acolo unde trăia cu familia, ocupându-se de diverse spectacole artistice, precum și de imprimări de discuri, destul de bine vândute la acea vreme. (n.n.)

Ion Velicu a lucrat și la o dramă intitulată „Umiliții”. Din cauza preocupărilor sale pe diverse planuri, a avut acces în „Sindicatul Ziariștilor și Scriitorilor Francezi”, devenind, în același timp, și membru în „Societatea Autorilor Dramatici Francezi”. Cunoșcând-o pe Jeannine, „o fostă Miss Europă, avocată franceză”, ei s-au căsătorit având pe unicul lor fiu, Jean - Dimitri. Pentru că soția sa lucra ca secretară la Președinția generalului Charles de Gaulle, el a avut posibilitatea să-i observe o parte din greșelile pe care le comisese ilustru președinte, acuzându-l chiar de devierea „spre dictatură”, de crearea „propriei poliții”, dar și de umilirea „elitei franceze” pe care „a vârat-o la închisoare”.

Despărțindu-se de soție, „în cele mai bune condiții de adevărată prietenie”, el s-a hotărât să se stabilească în S.U.A. unde i se părea că ar fi putut avea ceva mai mulți sorți de izbândă. Din cauza inimii însă, în cursul anului 1963, a trebuit să se opereze, urmând ca, ulterior, să se afle permanent sub controlul medicilor.

În scrisoarea adresată rubedeniilor sale, Ion Velicu le aduce la cunoștință câteva din preocupările sale: „Pregătesc să-mi apară, în câteva luni, «Viața și opera lui George Enescu», «Brâncuși intim» (trebuie să menționăm faptul că, și el, fiind sculptor de formație și cu două expoziții la activ, a trecut și prin atelierul vestitului artist, n.n.), un roman «Dumnezeu petrece», opereta «Valsul magic» și deschiderea propriului (...) teatru, Institutul de cercetări drama// tice, intitulat «Laborator»”. Iată, așadar, cât ajunsese, în acel moment, să fie absorbit de preocupările sale dedicate artelor. În septembrie 1964, chiar se gândea să ajungă să joace un spectacol și la Viena, pe unde trecuse imediat după război.

Ion Velicu le face cunoscut celor de acasă și faptul că, în S.U.A., s-a întâlnit și cu câteva persoane din zona Tecuciului: „Fetele (Lisette și Christinel. n.n.) D-nei Șendrea. Una căsătorită cu celebrul dirijor Ionel Perlea, a doua cu Mircea Eliade. Eu sunt în relații foarte agreabile cu ei.“ Nu aceeași opinie pare să împărtășească și cu „românii refugiați în exil“, pe care încearcă să-i evite pentru că „toți, în majoritatea lor, nu sunt corecți; foștii țărâniști, legionarii și, mai ales, militarii // sunt turnători la poliție, ce rușine!“.

A schimbat câteva vorbe chiar și cu economistul Anghel Rugină, care l-a recunoscut, amintindu-și că părinții lui țineau o vie pe la Ocheșești, la nord-est de Tecuci.

Ca de fiecare dată, Ion Velicu are grijă să se scuze de felul cum se exprimă în propria-i limbă, amintind că, „după 20 de ani“, a „învățat nemțește, franțuzește, englezește etc.“ Ține neapărat ca „Valerica și Corneliu // să intre în corespondență cu Jean – Dimitri, băiatul din Franța, și să facă un schimb de invitații de vacanță, el <e> să vină, într-un an, în Franța, el să viziteze România în anul celălalt“.

În fine, își încheie prețioasa-i scrisoare cu mai multe rugăminți. Dorea să știe dacă i-au parvenit pachetele și banii, trimiși de actorii de la București, de ce lucruri de îmbrăcăminte ar avea nevoie fetele, ce fel de haine de proveniență externă s-ar putea primi prin vamă.

Își dorește să i se „scrie des și mult“ și îi „îmbrățișează pe toți cu dorul celor 20 de ani de când“ nu a mai reușit să-i vadă pe niciunul.

Practic, acesta se pare că ar fost și ultimul său mesaj de suflet din S.U.A. către toți cei de acasă de pe meleagurile tecucene la care începuseră să se gândească din ce în ce mai mult.

Omul atât de puternic, cândva, și plin de proiecte îndrăznețe s-a prăbușit precum cortina menită să încheie reprezentația unuia dintre spectacolele la care trudise cu pasiune. În urma dispariției lui Ion Velicu, nimeni pare să nu se mai fi interesat de vreuna din cărțile la care lucraseră și dorea să le publice, să le facă cunoscute. Toate încercările depuse de către membrii familiilor sale din Franța sau din țară, inclusiv ale scriitorului Vlad Mușatescu, de a afla unde se regăsesc osemintele și unde ar fi putut ajunge valiza cu scrierile sale prețioase, s-au dovedit cu totul zadarnice.

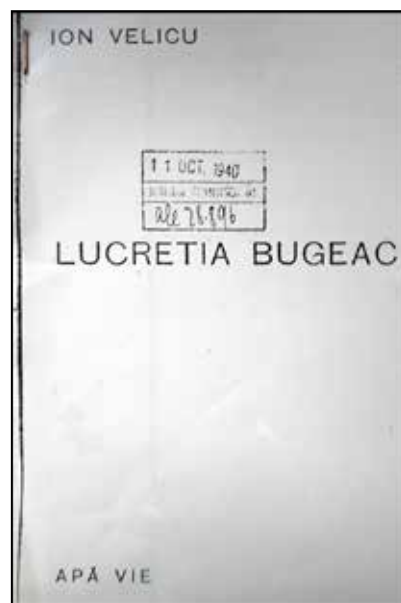
Iată, așadar, unul din episoadele rarissime și mai puțin împlinite ale unui tecucean care a trăit permanent cu visul că arta i se potrivește, chiar și atunci când s-a simțit exclus din propria-i patrie, și că ar putea s-o ridice, de ce nu chiar și dincolo de fruntariile acesteia, adică pe culmile cele mai înalte.

Interviu luat lui Liviu Rebreanu, „Curierul literar“ din 29 septembrie 1940.

Curentul literar magazin din septembrie 1940

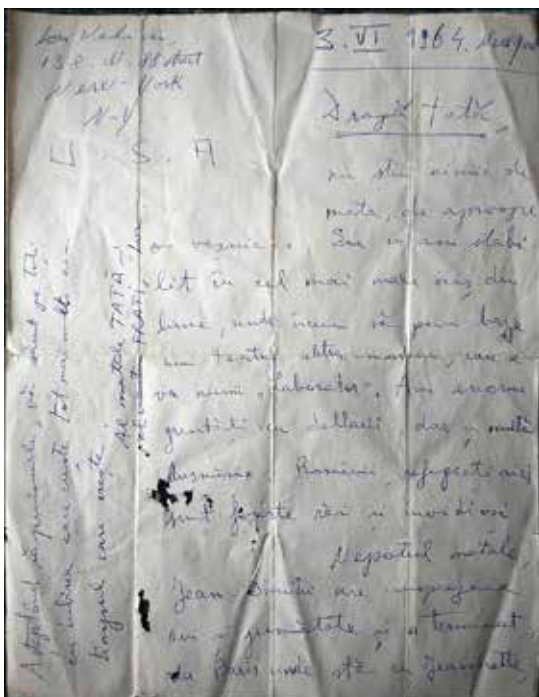
Prima sa carte de poeme Lucretia Bugeac

ION VELICU

(în corespondență)

Soția sa, Jeannine, împreună cu Dimitri, fiul lor

Prima scrisoare de la New York adresată tatălui său

25 VI 1958, Paris

Dragul meu,

Iată ani și ani, de când nu știu nimic de voi toți. Eu am scris mereu, de solicitări, sau în alte ocazii, v-am trimis câte ceva, dar n-am primit niciodată un răspuns.

Eu o duc bine, dar bătrânețea începe să se simtă. De asta aș dori să mă retrag pe Coasta de Azur sau la Biarritz, să mă ocup exclusiv de educația lui Jean Dimitri, care, acum se apropie de 6 anișori. El seamănă, leit, cu Moș Dumitru și-i foarte // bun la școală. Zilele acestea e în Elveția pentru a petrece vacanța într-o colonie școlară.

Încolo nu prea am noutăți a vă da, doar că timpul este foarte prost, plouă mereu, iar că fasciștii au venit din nou la putere. Biata Franță! Ce rușine.

Așteptând un semn de la voi, vă îmbrățișez pe toți.

Jeanne

P.S. I Acest moment ni se joacă la Paris, o joacă cu f. mare succes.

P.S. II Eu am venit din Anglia, iar luni plec la Bruxelles să văd Expoziția Universală. În toamnă, am să fiu în Italia, apoi în Grecia.

Ion Velicu
138, W. 88 street
New York, U.S.A.

3 VI 1964

Dragă tată,

Nu știu nimic de mata, de aproape o veșnicie.

Eu m-am stabilit în cel mai mare oraș din lume, unde încerc să pun baze unui teatru ultramodern, care se va numi „Laborator“. Am enorme greutăți cu dolarii, dar și multă dușmănie. Românii, refugiați aici sunt foarte răi și invidioși.

Nepotul matale, Jean – Dimitri, are unsprezece ani și jumătate și a terminat, la Paris, unde stă cu Jeannette, // clasa a II-a de liceu. Este de-o inteligență excepțională și-ți seamănă leit.

Ce fac ai noștri: Panait, Mihai, Eufrosina? Cred că Valerica este o adevărată domnișoară și George (așa mi se pare că-l cheamă) la fel. Sunt studenți?

Răspundeți-mi de ce haine, rochii etc., aveți nevoie, ca să vă trimit un pachet doldora,

Eu vă îmbrățișez pe toți și doresc să am fotografii și răspunsuri de la matala și nepoții mei. Vecinilor, prietenilor, cunoscuților, urările cele mai bune ale lui Ion care nu vă uită,

Dacă am făcut greșeli, scriind românește, iertați-mă. E atâta timp de când vorbesc alte limbi!

În acest timp, în Franța, se joaca opereta mea „Rapsodia Română” cu textul meu și <cu> muzică de George Enescu. //

Așteptând răspunsurile, vă sărut pe toți cu iubirea care crește tot mai mult cu timpul care crește.

Al matala TATA și al vostru FRAȚI, Ion

1964?

Dragii mei, Valery și Cornel,

Răspund în grabă cărții ilustrate, primită azi, fiind întâmplător la New York și venit din singurătatea de unde repet pe rupte.

Nu-mi spui dacă vrei să-mi trimiți „Mușcata din fereastră” și „Take, // Ianke și Kadâr” de V. I. Popa.

Nu-mi dai măsura piciorului ca să-ți trimit câteva perechi de ciorapi indesezirabili (care nu se rup)?

Nu-mi răspunzi dacă vrei să iei contact cu prietenii mei din București?

Nu-mi spui dacă un turneu al meu ar interesa în România (?)

Nu-mi dai nici adresa unde stai (?) Ce nepoată dragă am eu.

III Să-ți trimit ceva frumos? Vrei țesuturi ca să le faci matala, pentru mai multe rochii? Scrie lui Jean - Dimitri //la: 40 quai du Chatillon, Gien (Loirete), France, și-i trimite timbre românești.

Câți lei e un dollar?

Cum e vama?

Eu vă pregătesc un mare pachet pentru Crăciun și vreau să vă telefonez în noaptea de Anul Nou. // Mergeți cu toții la un prieten care are telefon, dacă nu, la poștă.

Acum. Iată, cu toate că sunt atât de ocupat, ți-am răspuns pe nerăsuflăte. Recitește răvașul meu și ai să vezi // că micile mele reproșuri sunt juste.

Răspunde-mi, la tot ce te rog, limpede.

Îmbrățișează pe Cornel (care-i leneș la scris) și eu te sărut de o mie de ori.

Moș Ion

138, W.88 street
New York, 24
U.S.A.

19. 8, 1964, N.Y.

Dragă tată, dragii mei toți

Azi am primit scrisoarea și vă anunț că, în câțva zile, am să vă scriu amplu.

O carte poștală adresată unui nepot din Tecuci

Cât am plâns! Dar și ce fericire!

Mă simt atât de mulțumit că nepoții mei sunt bine crescuți și buni la școală.

În viitor, să nu ne mai pierdem urma!

Vă sărut pe toți și pe foarte curând, al vostru, Ion.

Ion Velicu
138, W. 88 street
New York, 24
U.S.A.

24 august 1964, New York

Iubiții mei toți, tată, Mihai, Lorica,
Panait, Valerica și Corneliu

Iată marele răvaș, promis în scrisoarea precedentă, în care vreau să vă spun tot ce s-a întâmplat cu mine în timpul celor douăzeci de ani de când nu ne-am văzut, plecând la Viena să mă specializez în direcția de scenă pentru cinematograful.

La Viena, am început un succes fulgurent prin două // scenarii și o piesă de teatru „Ora de febră”, dar, din păcate situația prea săracă a Austriei, atunci ocupată, m-a împins către Franța, unde primul volum „Cat(h)édrales” a avut un imens succes de stimă, opereta mea „Rapsodii” pe care mi-a furat-o Varlam”, realizat în întregime, din băiat de cărciumă, făcut vedetă în Franța, căsătorit tot de mine și naș al copiilor săi – cu care s-a făcut arhimilionar; piesa de teatru jucată iarși cu im//ens succes doi ani. Drama se numește „Umiliții”.

În acest timp, am devenit, lucru aproape imposibil în Franța, membru în „Sindicatul Ziariștilor și Scriitorilor Francezi” și membru în „Societatea Autorilor Dramatici Francezi”.

Când Teatrul Național din București, a venit la Concursul Internațional și a obținut un mare succes, eu eram foarte bogat.

Atunci, v-am trimis mai // multe pachete și 70 de mii de franci. Nu știu nici până azi dacă le-ați pimit.

Între timp, am avut pe Jean - Dimitri, cu o fostă Miss Europa, avocată franceză. Familia ei deși foarte răsfățată de mică, mi-a fost mereu împotriva. Venind de Gaulle la putere, lucrurile au deviat spre dictatură. El și-a creat propria poliție, a vârat la închisoare toată elita franceză, a reușit să // facă din Franța liberă o țară subjugată în hotarele ei, un haos economic, etc., etc.

Despărțit de Jeannine, nevasta mea, cu care am rămas în cele mai bune condiții de adevărată prietenie ea este o admirabilă mamă – regretându-mi mereu, m-am stabilit în U.S.A. Aici am avut un atac cardiac, am paralizat toată partea dreaptă a corpului și <m-am> operat la inimă. Din cei 7 care au // fost operați, în anul acela, 1963, numai eu trăiesc. Acum sunt zi și noapte sub controlul medicilor. Obosesc imediat, dar în orice caz mă simt mult mai bine.

Pregătesc să-mi apară, în câteva luni, „Viața și opera lui George Enescu“, „Brâncuși intim“, un roman „Dumnezeu petrece“, opereta „Valsul magic“ și deschiderea propriului meu teatru, Institut de cercetări drama//tice, intitulat „Laborator“.

Dacă lucrurile vor merge bine sper că, în septembrie 1965, să dăm câteva spectacole la Viena, unde am să te rog să vii cu Valerica.

Cum termin repetițiile primului spectacol, îți trimit un costum de haine și Loricăi și Valericăi, material necesar pentru rochii.

De Crăciun am să // vă chem la telefon, cel puțin pentru 10 minute.

Aici mai sunt doi tecuceni, fetele D-nei Șendrea. Una căsătorită cu celebrul dirijor Ionel Perlea, a doua cu Mircea Eliade. Eu sunt în relații foarte agreabile cu ei.

Pe românii refugiați în exil îi evit, toți în majoritatea lor nu sunt corecți; foștii țărăniști, legionarii și mai ales militarii // sunt turnători la poliție, ce rușine!

Anghel Rugină mi-a scris întrebându-mă dacă nu sunt eu cel cu via de la Ocheșești. I-am răspuns.

Iertați-mi toți dacă româneasca mea suferă după 20 de ani în care am învățat nemțește, franțuzește, englezește etc.

Mai vreau să rog pe Valerica și pe Corneliu // să intre în corespondență cu Jean – Dimitrie și să facem un schimb de invitații de vacanță, el<e> să vină într-un an în Franța, el să viziteze România în anul celălalt,

Dragă tată, te rog răspunde la tot ce te întreb:

a) Ai primit pachetele și banii pe care i-am trimis prin actorii Teatrului Național? //

b) Ce măsuri au Valerica și Lorică, pentru ciorapi, și câți metri de țesut au nevoie pentru o rochie.

c) Adresa Eufrosinei

d) Interesează-te la Poștă pentru taxa Vamei.

Ce-i mai bine, să-ți trimit haine noi sau purtate numai câteva zile, ori stofă?

Acum te rog să saluți pe toți cei ce // i-am cunoscut și roagă pe Valerica să-mi scrie des și mult.

Vă îmbrățișez pe toți cu dorul celor 20 de ani de când nu v-am văzut.

Ion

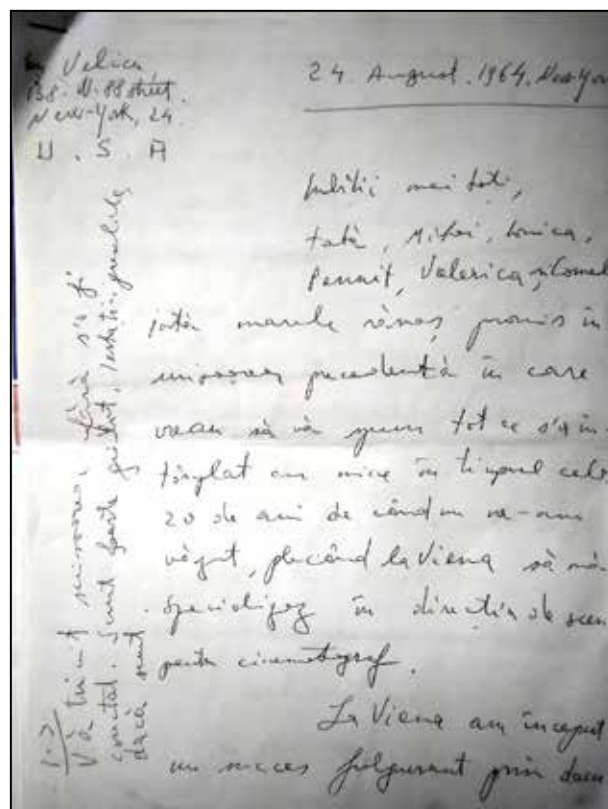
P.S.

Draga mea Valerica, scrie-mi repede. În foarte curând timp, am să-ți trimit ceva agreabil și fotografiile recente ca să vedeți cum arăt.

Moș Ion

Vă trimit scrisoarea fără s-o fi corectat. Sunt foarte grăbit. Iertați-mi greșelile dacă sunt.

Răspundeți-mi cât mai repede.

Ultima scrisoare adresată familiei din România

LUCREȚIA BUGEAC*

(fragmente)

de Ion VELICU

(III) Gândul în răspântii

Fără gând, pașii mă duc pe unde am mai fost,
nu te mai văd, dar ochii te știu pe de rost.
Te găsesc în mireisme, în melodii,
aici bucuriile erau vii.
Te scoate în cale fiecare alee,
tresar și te bănuiesc în fiecare femeie.
Învață-mă, Lucreția Bugeac,
simplu, omenește, ce să fac?
Cum să spun privirii – o știu cum plânge – când îți
ies în cale,
așteptările mâhnite, când nu va mai găsi urmele
tale?
Cum să mint în mine spaima: i s-a-ntâmplat ceva
rău?
Nu vreau să știe nimeni cum e într-adevăr sufletul
tău. //

Când n-am să mai cânt,
ai să cobori pe pământ,
să te-năbuși prin mulțime
azi frumusețe necuprinsă în rime.
Cine-o să-ți mai dea diminețile să te primenească,
depărtarea, cine să te crească?
Ai să te faci urâtă, când n-am să-ți mai fiu umbră,
răcoare,
armonie din cântec și uitare.
Soarele să te ardă, vântul să te bată,
cine să-i mai oprească, tristă, singură, proastă fată.
Ai să te uiți la toate și n-ai să știi
unde ai trăit, de unde vii.
Tu care cu nimeni nu sameni,
Doamne, cum ai să te rătăcești printre oameni!...//

De asta mă doare,
ai omorât visul, să fii femeie ca oricare
și ai plecat
să gemi, poate, în brațele întâiului bărbat.
El n-are să-ngenunche lângă nenorocul tău,
să strângă în ochi părerile de rău.
N-are să treacă pe fruntea învinsă, liniște. Veștedă
visare
nu va săruta mâinilor cuvioase așteptare.
El o să vrea,
mereu să scormonească în tine și să te bea.
Cu zâmbet strâmb te cheamă în pat cum ar cere de
mâncare.

Cum mă doare, fată tristă, cum mă doare!

Ce-ai să te faci când o să-ți fi scârbă de tine,
să vrei să plângi și să nu ai lângă cine?
O să te muște păgân și o să găfâie porcul sătul ...
Destul, gândule, destul.
Privirea n-are să străbată până la mine
Și mâna n-ai s-o întinzi de rușine.
Vremea are să te râdă
Cu tăcerea știrbă și hădă.
Ochiul obosit n-are să te mai vadă frumoasă.
Obişnuită și nesimțită femeie grasă,
Tristă, talia n-are să mai cheme niciun menuet.
Și eu am să mă mir, cum de-a iubit-o pe asta, un
poet?
Cum de-a crezut atât de frumos și sfânt în tine?
Nu te supăra dacă-mi plec ochii și iartă-mă dacă mi-
rușine.

(IV) Timpul trimite o carte

Și într-o zi, amintirile îți vor deschide o carte,
unde a gândăvit poetul despre dragoste, despre
moarte.
Din vreme
ai să vezi cum toate mâhnirile vin la tine poeme.
Poate fiecare rând
va lumina în tine un gând.
Să nu te faci că nu mă mai știi,
din carte vor năvăli în tine amintirile rele și vii.
Lucreția Bugeac, îți va fi rușine,
că într-o noapte ai fost bună cu mine?
Ai să stingi lumina gândului, că mâna ai trecut-o pe
durerea frunții
Nn știai că îmi turnai puteri să dau într-o parte munții?
Pleoapele le vei lăsa peste lumina amintirii,
n-ai să-i ierți că lângă mine ai început cântecul iubirii.
Vei roși și vei strivi trecutul întors în pleoape,
într-o primăvară ai tremurat cu sufletul lângă mine
aproape. //

Lucreția Bugeac,
Te-nspăimântai că poetul e așa de sărac?
Dacă ai fi rămas lângă el,
n-ar fi azi calic, păduchios și mișel.
Ar avea țări sub picioare,
cu privirea ar sfărâma hotare.

Dacă i-ai fi trecut liniște pe frunte,
 mișelul de azi ar fi munte.
 N-ai visat, și-ar fi plâns de bucurie, de i-ai fi sărutat
 părul.
 Azi ar fi spada și adevărul.
 El ar fi timpul, el sațiul, el materia.

Răvășită mereu,
 de plecări și întoarceri, sufletul meu,
 spumega în tine plecarea, apoi ai lăsat-o să cadă,
 cum plânge toamna învinsă în livadă.
 Ai fi vrut să iubești, să nu iubești?
 Lucreția Bugeac, nici tu nu știi cine ești ...
 Privirea te întoarce iar în carte,
 hai, Lucreția Bugeac, citește mai departe.
 Cuvântul cald sare înainte,
 nici el nu știe că fuga îl minte.
 Pe cine mai iubești? ... pe mine?
 Gândesc: poate tot nu ți-e rușine
 Dar mă strângi în altul puternic și frumos,
 cum a fost îmbrăcat în om Domnul Hristos.

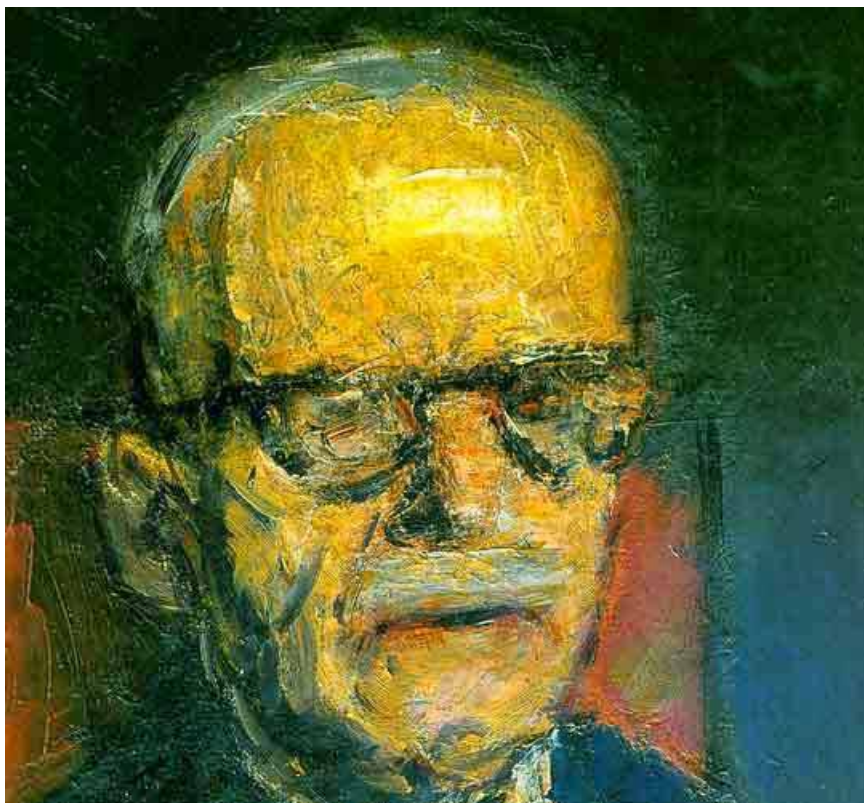
Ca pe un vin îl soarbe moartea.
 Poetul plânge acum și viața închide cartea.
 Să sfârșească, alte dureri nu pot să mai încapă.
 Ce-i lumina asta sălbatică în pleoapă?
 Ascultă, alte căderi nu mai poate strânge.
 Nu deșteptați melodiile. Ssst, Lucreția Bugeac
 plânge ...

Nu mai minți așa de frumos
 gând de poet mincinos.
 Pleacă din gând, să nu mai suni,
 în minte, în priviri să nu te mai aduni.
 Nu mai veni, noian, trecut de ieri,
 în loc, în gând, în sunet, să nu mai fii nicăieri.
 Dacă vezi târzie și stinsă comoară,
 hai, Lucreția Bugeac, ajută poetul să moară.

(X) *Întoarcerea la lumină*

Când privirea ta tristă are să aducă
 Alt suflet de nălucă
 Și fără vină,
 Tusă-i fii cântec și lumină.
 Și dacă n-ai să-l iubești, dacă nu poți,
 Știu, știu, asta e soarta poezilor, soartă de hoți.
 Fii bună,
 Câteodată din risipă te adună.
 Suflet, să tremuri lângă dânsul
 Și plecărilor sfărmate
 strânge plânsul ...
 Eu, în pământ am să tremur bucurie și-am să cresc
 Spre lumină, cu lacrimi am să viu să-ți mulțumesc.

* Ion Velicu, „Lucreția Bugeac“, [Apa Vie, București],
 1940, pp. 12-17 și 22-25.

Corneliu Baba, *Tudor Arghezi*

ESEU

CÂNTARE DIMINEȚII NOULUI AN

► Livia CIUPERCĂ

În dimineața fiecărui Nou An calendaristic este bine să ne amintim că suntem creștini, cum altfel, când „Boboteaza, Dumnezeiasca Arătare” sporește în noi necurmata nevoie de povață, reazem și tărie?!

Și privind cu vădită speranță la zorii vestirii acestui Nou An 2022, pe care ni-l dorim blând și bun, cum să nu-i dedicăm o rugăciune de speranță întru îmbărbătare?!

Dar cum amintirea mă-nvăluie cu a sa dulce alinare, în zbor fulguitor, încep să fredonez un cântec de duios alint... „Cântarea dimineții/ Din buzi nevinovate/ Cui altui se cuvine,/ Puternice părinte/ Decât ție a da?// Tu ești stăpân a toate,/ Tu ești prea bunul Tată;/ A ta putere sfântă/ Făptura țin întreagă,/ Ne ține și pe noi”.

Romantic imn-dedicațiune. Compus în 1822, în urmă cu 200 de ani, de către Ion Heliade Rădulescu (6 ianuarie 1802 – 27 aprilie 1872), „părintele culturii și nației române”, cum l-a numit Profesorul Eugen Simion.

Recunoaștem, așadar, lui Ion Heliade Rădulescu responsabilitatea față de Limba, Credința și Cultura Românilor: „În inimă-n tot omul,/ Tu ai sădit dreptatea,/ Unirea și frăția,/ Tu conștiința scumpă,/ Tu bun ce avem ne-ai dat// P-aceste saduri sfinte/ Răcoritoare ploaie/ De adevăr să zice,/ Să crească, să dea rodul,/ Să fim prea fericiți”.

Și după cum lesne observăm, într-această firească simplitate, sfioși fiori de recunoștință străbat cele două secole (1822 – 2022)! Personal, apreciez gama de termeni euharistici, cuvinte din lexicul nostru ancestral, și în prea mică măsură câte un neologism.

Nu avem voie să uităm că Ion Heliade Rădulescu este precursor al poeziei moderne românești, dar și ceva mult mai mult.

La 220 de ani de la nașterea sa (tot într-o zi de început de ianuarie), să spunem tinerilor noștri că Ion Heliade Rădulescu este unul dintre fondatorii Academiei Române, întemeietorul presei

românești în Țara Românească, precum și formator de școală românească. A fost o conștiință, un vertical: „Îndreptătorul lumii,/ Tu ai slăvit noroade,/ Le-ai dat Tu legi prea sfinte/ Ce țin aceste saduri,/ Slăvește și pe noi”.

Ei bine, acest important om de cultură, la un moment dat, mai precis, în floarea tinereții (avea 20 de ani atunci), a meditat la vulnerabilitatea ființei umane: „Ș-aceste legi prea drepte/ Orice norod le calcă,/ Sau care nu le știe,/ Cade, ruin' rămâne,/ Se face neștiut”.

Imnul său rămâne strajă de speranță, pentru fiecare Nou An înspre care pășim... generație după generație.

Merită să cunoaștem a sa „cântare” evlavioasă: „Din slava românească,/ De am căzut, ne' nalță;/ De am uitat unirea/ Ce-l întărea în toate,/ Acum ne fă uniți”!

Să nu ne mirăm că șoapta versurilor sale, acestea, de la 1822, ne însuflețesc, sperând într-un An 2022, binecuvântat.

Și nu întâmplător, acest imn va fi integrat în **Cursul său de Poezie Generală**. În speranța că poeții vor respecta, cu sfințenie, nu neapărat regulile clasice de alcătuire poeticească, ci respectarea LIMBII noastre ROMÂNEȘTI, înnobilându-o prin graiul nostru pur ca pe o „comoară” neprețuită:

„Să știm c' avem dreptate,/ Să știm ce, cine suntem,/ C' așa să nu se uite/ O' nație slăvită/ Ce-am fost și ce-am fi noi// Cu toții dară Ție/ Cântăm cântarea nouă;/ În flacăra unirii/ Întindem mâini la Tine,/ Rugăm să ne'nsoțești". [Am conservat grafia, pentru a înțelege cât de speciale erau regulile gramaticale].

Și ce poate fi mai emoționant, decât acest final? „Ne luminează mintea,/ Să ne cunoaștem, Bune,/ Să știm că ne ești Tată,/ Să Te cântăm mai bine,/ Ș' așa să ne' mpăcăm!"

Aceasta-i și dorința noastră – ca Noul An 2022, să ne înveșmânteze în armură de credință și speranță. Datină străbună!

Și rezumând, aș spune că mesajul acestui superb poem îl descoperim, în fapt, în toată opera sa didactică și patriotică: „Cântați poezi pe Dumnezeu”, prețuiți și iubiți Natura, cântați pe toți

„bărbații mari” ai țării, „înălțați-i de model înaintea posterității” – și – „înălțați Virtutea”!

Da, da! să „înălțăm Virtutea”, să vorbim, să scriem în Limba Națională și să cultivăm Limba Națională. Dar nu oricum.

De dincolo de timp, profesorul Ion Heliade Rădulescu ne atrage atenția că Limba definește și întărește Națiunea. De aceea, nu avem dreptul să o **rănim** cu fantasmagorii, cu vulgarisme, cu dominantă minusculei, cu abandonul semnelor de punctuație ș.a.m.d!

„Cântarea dimineții” confirmă ideea majoră că puritatea și sinceritatea sentimentelor noastre transformă creația (în orice formă de înveșmântare ar fi ea) în „sfântă ființă” care să ne călăuzească și dincolo de pragul acestei călătorii existențiale.

Suntem doar un fulg înspre marea trecere!

Corneliu Baba, Mihail Sadoveanu

ESEU

TOAMNA PATRIARHULUI, prilej de incursiuni în perimetrul unei vieți și-al unei opere demne de tradiția culturală a lașilor*

► Petruș ANDREI

„Cred, credem în destin, în puterea unui om de a-și modela existența în așa fel încât viața sa să poată deveni exemplară pentru a comunitate întreagă, încât viața sa să nu-l reprezinte numai pe sine” (Nicolae Breban, *Spiritul în fața unei dictaturi*, Editura „Alfa”, București, 2000, pp. 13 - 14). Fericit că am putut scrie o carte despre ilustrul și îndrăgitul meu magistru (*academicianul Constantin Ciopraga – profesorul de profesori; interviuri – recenzii – amintiri*, Editura „Sfera”, Bîrlad, 2020), i-am trimis-o profesorului universitar dr. Petru Ioan, cunoscută fiindu-mi relația de prietenie dintre cele două mari personalități. Surpriza a fost însă din partea domniei-sale, care mi-a trimis două cărți despre academicianul Constantin Ciopraga, ceea ce mi-a produs o imensă bucurie.

Eu, studentul de altădată, am văzut în Constantin Ciopraga pe „profesorul de profesori”, pe criticul și istoricul literar, pe poetul, pe romancierul și pe distinsul academician. În volumul omagial *Cu și despre Constantin Ciopraga sub semnul continuității* (apărut sub coordonarea profesorului Petru Ioan la Editura „Ștefan Lupașcu”, Iași, 2008) ilustra personalitate a culturii române este văzută prin ochii unor profesori universitari, mari oameni de cultură, academicieni care s-au bucurat de prietenia strălucitului dascăl.

Reputații intelectuali s-au raportat la ținuta civică - morală exemplară și la viața luminoasă a ilustrului sărbătorit: profesorul universitar dr. Petru Ioan (logician și semiolog); eseistul și criticul de artă Valentin Ciucă; profesorul universitar dr. Alexandru Husar (estetician, poet, critic de artă și istoric al culturii, cu licențe în filosofie și arhivistică); profesorul dr. Ioan Stănescu (geograf și hidrolog); academicianul și eseistul Valeriu Cotea (numărul unu în enologia românească); Elena Floareș Cojenel (artist plastic) și monseniorul Anton Despinescu, profesor consultant la

Institutul de Teologie Romano - Catholică din Iași (pp. 5 - 6).

S-au afiliat acestui nobil demers acad. Eugen Simion, acad. Mihai Cimpoi, respectiv scriitorii Grigore Elisei și Constantin Coroiu, care s-au înscris în grupajul „Constantin Ciopraga: profesor, critic și istoric literar” în linia volumului *Cultură și creativitate (IN MEMORIAM CONSTANTIN CIOPRAGA)*, îngrijit de Luminița Botoșineanu, Gabriela Haja și Remus Zăstroiu.

Et în Arcadia ego! Și eu am fost la Bordea, alături de Lina și Theodor Codreanu, Daniela Oatu, Teodor Pracsu și Livia Georgeta Andrei, invitați și ei la reuniunea bucolică găzduită de generoasa familie Laura și Petru Ioan.

Din scrisoarea de felicitare adresată de acad. Eugen Simion profesorului Constantin Ciopraga aflăm plăcut surprinși că la

propunerea sa și cu sprijinul membrilor din filiala Iași, Academia Română l-a primit printre membrii ei, ca o încununare a muncii de o viață în slujba culturii române și a învățămîntului românesc.

„Ca prim înscris pe lista vorbitorilor”, prof. univ. dr. Petru Ioan deschide seria exercițiilor de admirație, reunite în volumul colectiv de el coordonat, cu o seducătoare demonstrație și pledoarie în favoarea numărului 92, atins de eminentul sărbătorit: „*timp de patru vieți*”: o „*vîrstă a formării și inițierii*”, una „*a pătimirii și a reacomodării*”, una „*a afirmării plene*” și una „*a detașării de zgomotul angajamentelor cotidiene și a ilustrării virtuților înțelepciunii suverane*”, adică patru cifre: **DI-ADA, TRIADA, TETRADA** și **HEPTADA**. (pp. 11-12), într-un anume fel interrelaționate: $1 + (2^2 + 3^2) \times 7 = 1 + (4 + 9) \times 7 = 1 + (13 \times 7) = 1 + 91 = 92$. Profesorul Petru Ioan urmărește, ca-ntr-un *Bildungsroman*, fiecare etapă din viața lui Constantin Ciopraga: anii copilăriei în spațiul natal, anii școlarității (ai studiilor liceale și universitare), profesorii străluciți pe care i-a avut, mobilizarea, iadul

Constantin Ciopraga

dezlănțuit și deportarea în infernul siberian, miracolul revenirii acasă și treptele consacării universitare.

Același autor enumeră cele mai multe dintre operele fundamentale ale profe-sorului, criticului și istoricului literar Constantin Ciopraga, de la monografia *Calistrat Hogaș* (1960) pînă la cea de-a treia ediție a *Personalității literaturii române* (Iași, 2007). Cu acribie de adevărat cercetător, Petru Ioan nu redă doar titlurile operelor apărute sub semnătura magistrului, ci și comentariile pe măsură. Lista e într-adevăr impresionantă, iar mărturia academicianului nu mai puțin: „*nu pot se-para noțiunea de Iași, de noțiunea de cultură și de biografie proprie*“ (p. 54).

În țările prin care a trecut, mai ales prin dulce Franța unde-a fost mai întâi ca student și apoi ca profesor, dar și în Ungaria, Austria, Rusia, America, Italia, Germania, Anglia, Israel, Iugoslavia, peste tot a stabilit legături de prietenie culturală cu mari personalități ale lumii artistice, fiind, așadar, „*un adevărat Ulysse intelectual*“. Despre romanul *Nisipul* (Editura „Cartea Românească“, 1989) am scris și eu recenzia intitulată *Un țipăt împotriva neantului*; am scris, de asemenea și despre volumul *Ecran interior. Poeme* (Editura „Junimea“, 1975).

Volumele de autor, respectiv cele colective (peste 37 pînă în 2001), dar și eseurile, recenziile și articolele publicate în aproape toate periodicile literare, sau de cultură din țară, traducerile în limbi străine i-au adus savantului Constantin Ciopraga cele mai înalte „*sanctiuni pozitive*“ din partea Ministerului Învățămîntului (1967), din partea Uniunii Scriitorilor din România (1985), din partea Fundației Internaționale „Ștefan Lupașcu“ pentru Știință și Cultură (2002); Ordinul „Meri-tul Științific“ și „Meritul Cultural“ (1966, 1967), Ordinul Național „Steaua României“ în grad de cavaler (București, 2002), Medalia „Mihai Eminescu“ (2000), Medalia de onoare „Ștefan cel Mare și Sfînt“ (Iași, 2006). Acestea li se adaugă, multe distincții din partea universităților și Academiei Române, respectiv titlul de cetățean de onoare al municipiilor: Iași, Fălticeni, Pașcani, Tîrgu Neamț etc.

După Petru Ioan, toate acestea îl proiectează pe sărbătorit la dimensiunea unui „*mare cărturar*“, a unui „*model pentru viitor*“, a unei „*embleme a continuității*“, a unui „*armonic și solar OM*“, a unui „*duh întrupat al spiritualității ieșene*“, a unui „*exegeț, în sensul curat al termenului, care asociază erudiției și metodei un statornic simț al responsabilității etice*“.

După lectura atentă a acestui eseu, gîndurile noastre se îndreaptă spre universitarul Petru Ioan, cu profund respect și grațitudine, pentru că și noi ne-am făcut ucenicia într-ale scrisului sub îndrumarea acestei personalități care este savantul Constantin Ciopraga. Cartea în atenție continuă cu *Însemnări pentru o frumoasă aniversare* aparținînd academicianului Valeriu Cotea și cărora le-a dat citire „*sub cupola*“ înaltului așezămînt al științei și culturii care este

Academia Română. Pentru autorul acestor însemnări, Constantin Ciopraga înseamnă **PROFESORUL, ISTORICUL și CRITICUL LITERAR, SCRITORUL și TRADUCĂTORUL**, un „*cărturar de elită, cu vaste cunoștințe, un reflexiv ce s-a apropiat de fenomenul literar cu gravitatea învățatului și a adevăratului om de cultură*“ (p. 91). Omului de litere și omului de cultură Constantin Ciopraga, acad. Valeriu Cotea îi aduce „*omagiul [...] de adînc respect și de nețărmurită afecțiune*“ (p. 100).

Sub titlu *Constantin Ciopraga, sau echilibrul dintre sinteze*, acad. Mihai Cimpoi elogiază „*un autor de istorie literară clasică, pe care o construiește pe temeiul personalității, adică al datelor și codurilor ontologice - autohtonă, echilibrul între antiteze, conștiința clasică, deschiderea spre universal, relația complexă om - natură, estomparea tragicului, polyvalența dorului, prioritatea solarului față de nocturn, tentația stilului narativ, prezența activă a tipurilor de interes larg, continuitatea, aspirația rotundului, dominația sacralului*“ (p. 101). Arhitectura operei sale, mai spune acad. Mihai Cimpoi, este una „*de esență heideggeriană*“ bine fixată în spațiu. Studiul monografic despre Sadoveanu vizează „*construcția perfect sferică*“ a operei sadoveniene și o „*reconfortantă alternanță de ritmuri: de la citadin la rural, de la rural la natură și istorie*“. Și în celelalte două opere fundamentale pentru cultura română: *Literatura română între 1901 - 1918* (Iași, 1970) și *Personalitatea literaturii române* (Iași, 1973), susține pe deplin

justificat acad. Mihai Cimpoi, „*este anunțat principalul programator - cheie, racordarea într-o istorie literară a epocilor, curențelor și creatorilor, deducerea de structuri din stiluri și forme, crearea de perspective și interpretarea fenomenelor de la nivelul variabil al unui anumit moment*“ (p. 102). O „*rezonanță electivă*“ se distinge „*de la Varlaam și pînă la Sadoveanu*“. *Amfiteatrul cu poeți* (Iași, 2002) este alcătuit din „*personalități columnare*“ așa cum sînt și Constantin Ciopraga, respectiv și Mihai Cimpoi. Despre superbul dialog dintre cele două luminoase personalități am amintit și eu în cartea citată.

Nu insistăm asupra atitudinii celor „școliți“ în străinătate de a demola statui și munți pe criterii de import, secundare actului estetic, vizibilă în special în nr. 265/ 1998 din „Dilema“ (*nomina odiosa!*) „*Ceahlăul literaturii române*“, de pildă, a fost precum Eminescu, un genial cunoscător al limbii române, iar ineditul său „*nu ține, uneori, de evenimentele povestirii, cît de stilul evocării, de punerea în scenă, de bogăția limbajului*“ (p. 110). Și capodopera *Hanu Ancuței* excelează prin stil: „*impresionează cînd arhaicul cu rezonanțe cronicărești, cînd reverența cristalizată în formule, cînd diversitatea expresiei figurale*“ (p. 111). De admirat la istoricul și criticul literar Constantin Ciopraga este tocmai puterea de analiză în integralitatea magnificei sale opere.

Maestrul Alexandru Husar, cum îi spuneam în facultate, elogiază „*strădania d-lui Profesor Constantin Ciopraga de a da în cursul vieții domniei sale o operă de o rară noblețe, de un dens conținut*“ (p. 113). Profesorul de profesori Constantin Ciopraga a fost un adevărat **OM** de cultură, dublat de un adevărat **OM** de omenie. Climatul cultural ieșean, susține prof. univ. dr. Alexandru Husar nu e cu nimic mai prejos decât cel de la Oxford și Cambridge (Anglia) ori din Florența (Italia). Dragostea și atașamentul față de capitala culturală a țării, Iași, au fost mereu declarate, Constantin Ciopraga numărându-se printre „*sentimentalii lucizi*“, alături de Garabet Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Demostene Botez, Otilia Cazimir și alții. Modelele mărturisite au fost: Garabet Ibrăileanu, George Călinescu, Tudor Vianu și Mihail Sadoveanu: „*reper magistral, cel mai elocvent continuator al lui Eminescu și, în egală măsură, al cronicarilor*“. Și încă două afirmații care ne încălzesc inimile: „*avem o cultură de nivel european; avem scriitori de nivel european*“ (p. 123).

Eseistul și criticul de artă Valentin Ciucă îl vede pe nonagenarul magistru Constantin Ciopraga ca pe „*un veritabil om al Renașterii*“, ce-a avut nevoie de titani și a dat lumii titani. Acest „*uomo universale*“ a fost (lucru rar între ai noștri) un descoperitor și susținător al genialului Nicolae Labiș, „*buzduganul unei generații*“ sfîșiat de „*pasărea cu clonț de rubin*“ într-o noapte geroasă a lunii decembrie într-un oraș tentacular. Prin monografiile sale, depline reușite ale genului, Constantin Ciopraga dovedește „*vocația de constructor*“ și-i mai descoperă o calitate, aceea de strălucit comentator al unor plasticieni contemporani: Ion Irimescu și Corneliu Baba. Cel în cauză a făcut „*din serenitate un modus vivendi*“ (p. 138).

Profesorul Ioan Stănescu (geograf și hidrolog) rememorează întâlnirile cu acad. Constantin Ciopraga din cadrul „*grupului academic de la Bordea*“, o „*extensie (peste calea ferată) a satului Pădureni din componența comunei Grajduri, unde profesorul Petru Ioan și-a înjghebat o cochetă casă de vacanță devenită loc predilect al întâlnirilor pentru dezbateri bucolice*“ (p. 142). Numindu-l „*patriarh*“, autorul apreciază că prof. Constantin Ciopraga „*întruchipează, la nivelul maximei excelențe, calitățile unui intelectual de excepție, acestora suprapunându-li-se aura de părinte ocrotitor, subliniată, mai mult ca oricând, la venerabila vîrstă de 92 de ani, pe care o serbăm [...] cu bucurie*“ (pp. 144 - 145).

Scriitorul și omul de televiziune Grigore Ilisei vede în „*patriarhul*“ Constantin Ciopraga „*un înțelept și un aristocrat al spiritului*“, omul „*sobru, calculat*“, fiind, în același timp, „*un sentimental, chiar un sfîlnic uneori și un liric disimulat*“. Alte mărci

de personalitate: „*fantezia, capacitatea de muncă ieșită din comun, răbdarea, cumpănirea, puterea de a suferi, caracterul dîrz și cinstit*“.

Fostul student Grigore Ilisei, absolvent al aceleiași liceu „*Nicu Gane*“ (1961) ca și acad. Constantin Ciopraga (1937), i-a dedicat două documentare de televiziune, în 2001 și 2006, cînd profesorul a împlinit 85 și 90 de ani.

Un alt fost student, profesorul Constantin Parascan schimbă și el timpul trăirii în timpul mărturisirii, afirmînd că discursurile (și cursurile) profesorului respectat și îndrăgit aveau „*cuvinte pline de miez*“, „*măsură, echilibru, claritate, profunzime, risipă chiar de date cu semnificație în evantai, în care se întîlnesc elemente din literatură, pictură, arte plastice în general, diferite științe, mentalități*“, acesta fiind „*un risipitor clasic*“ (p. 162). Magistrul Constantin Ciopraga a-vea „*o energie uimitoare*“ și „*un dar de a se dăruia altora admirabil*“.

Un alt fost student, Constantin Coroiu, îl vede întocmai cum academicianul îl vedea pe Garabet Ibrăileanu: „*un romantic, un sentimental dublat de un spirit raționalist, sobru*“ (p. 177). Profesorul nostru nu s-a lăsat sedus de cîntecul sirenelor dîmbovițene: „*iubirea sa pentru Iași este totală, așa cum este și afecțiunea pentru literatură*“ (p. 183). Un alt reper este iubirea pentru Eminescu cu un destin tragic asemeni lui Shelley, Byron, Leopardi, Poe și Pușkin.

La aniversarea a 80 de ani, Constantin Ciopraga mărturisea că este „*o favoare a sorții fiecare zi în care lumina îi cade pe masa de scris*“ (p. 186). Artistul plastic Elena Floareș Cojenel invocă *privilegiul de a te bucura de sprijinul și de sfaturile unui mare om*. Pentru aceasta, Constantin Ciopraga e „*un adevărat mentor spiritual și un veritabil critic de artă, atent mereu la problemele ce țin de descifrarea plăsmuirilor artistice, scriind cu sinceritate și aplomb despre cei «vizitați» în lumea exponatelor*“ (p. 187). Albumul său, *Culoare*

și sentiment (Iași, 2006) „n-ar fi fost o reușită fără implicarea generoasă” a îndrăgitului magistru.

Monseniorul Anton Despinescu a consemnat câteva *Reflecții la sărbătorirea unui înțelept*. Un motto din *Înțelepciunea lui Solomon* și parabola lui Diogene Cinicul, cel ce căuta **OMUL** ziua-n amiaza mare cu lampa aprinsă, constituie uvertura acestui concert. Constantin Ciopraga este „patriarh al culturii române”, „filolog eminent”, un „**OM** foarte abordabil, foarte prietenos, cu disponibilitate de a antrena pe cei din anturajul său” (p. 196). El elogiază pe cele două doamne Margarete (Ciopraga și Husar) și prietenia dintre „cei doi corifei ai culturii ieșene: unul moldovean și celălalt ardelean. La rugăciunea sfinției sale: „Doamne, îți mulțumesc pentru astfel de prieteni” (p. 198) o adaugă pe cea a lui Eminescu.

Mărturia lui Constantin Ciopraga este cu adevărat emoționantă: „am pus, în tot ce-am întreprins bună credință și omenie”. În cadrul sadovenian, pe gura de rai din plaiul de la Bordea, sărbătoritul retrăiește momentele întâlnirilor cu „*Ceahlăul literaturii române*”, genialul Mihail Sadoveanu: mai întâi la Pașcani, pe când era un învățăcel și a citit pe scenă o pagină din opera sărbătoritului „*chiar sub ochii lui*” și pe urmă, la Iași, „*într-o sală a Rectoratului Universității*”, când marelui prozator i s-a înmînat diploma de *doctor honoris causa* al Universității Mihăilene.

Copleșiți de emoție, citim ruga laconică pe care prizonierul Constantin Ciopraga o rostea zilnic într-un

lagăr de mii de oameni, în fosta mănăstire Oranki, în 1940, aproape de Volga: „Doamne, mai dă-mi încă un răgaz: să ajung iarăși în țară, lângă mormintele înaintașilor mei, să mai trăiesc doar o singură zi, dar să nu fiu înmormintat în pământ străin!”. Din fericire, ruga i-a fost ascultată și mulți dintre noi am beneficiat de miracolul săvârșit.

Această splendidă carte se încheie cu profesiunea de credință a **OMULUI** între **OAMENI** Constantin Ciopraga: „m-am socotit, totdeauna, un continuator, un personaj, în perpetuă formare, unul care, privindu-se pe sine, nu-i pierde din vedere pe ceilalți. [...] La urmă, un cuvînt iubitei mele fiici, Magda, veghetoare tandră asupra-mi, în continuarea mamei sale, mult regretata sfetnică. Iar tuturor prietenilor de față o îmbrățișare caldă, afectuoasă!” (p. 208).

Neprețuită este și „iconografia”, la fel și diplomele, distincțiile, copertile cărților și un „Index Nominorum” care încheie această emoționantă și admirabilă lucrare științifică și operă de artă, totodată, din care răzbate toată poezia inimii. Când stelele se sting pentru un mare **OM**, lumina cărților sale ne arată calea să nu rătăcim.

* Text inedit, redactat și expedit de autorul tutovean, în preajma celei de-a LXXV - a aniversări a colegului său de „școală literară hușeană și perihușeană” (n. n.: T. D. S.)

Corneliu Baba, *Portretul unui bătrân urâcios (Autoportret)*

► Nona NISTOR

ESEU

VIBRAȚIA PRIMĂVERII

Sub încolăcirea aprigă a gândurilor am scris, am plâns, am frământat hârtia, am rupt-o frenetic, și timpul tot a trecut... Mi-am zbuguiat ființa, cunoașterea și necunoașterea, sufletul și rațiunea, puțința și neputința, și timpul tot a trecut, s-a strecurat ușor printre cotloanele libere ale minții mele, s-a transformat rapid în ceea ce numim „vâltoare”, a preschimbât frunza-n picătură, și picătura-n praf, și prafu'-n amintire, și amintirea-n uitare. M-am lipit de geam, rugându-mă lucid și matur să nu plece departe, să nu mă părăsească, căci chiar și umbra a ceea ce a fost e de ajuns pentru-a hrăni un suflet gol, împrăștiat pe tava nemuririi, a vieții fără moarte, a vieții fără frică. Timpul, atât de folositor, de credincios clepsidrei din care-alunecă, și totuși atât de perfid, de nemilos cu propriile sorți ce le susține de-un fir de ață parcă, de-un fir de viață, de-un fir de efemer, de-un fir de înțeles. A murit natura, a amuțit apa, a despuiat copacii, a acoperit iarba, a plecat florile, a lovit în neștire cu lacrimi mari și grele, zgomotoase și nemiloase, același bătrân pământ, același trup uscat al vremii ce moare încă o data...

Trupul acesta ce capturează-n el greutatea propriei vieți, a propriului gând, a propriului drum, trupul acesta ce cară, neiertat de vreme, necazul și durerea, năzuința și nevoia unui neam înstrăinat de sine, îngropat în sine, lepădat de sine.

Sub goana aprigă a vântului stingher, sub fierbințeala inimii ce tot zvâcnește, sub fuga zvârcolită-a venelor rigide, aceeași frunză cade și se contopește-n humă, aceeași fulgi pufoși de apă stropesc pământul, aceeași arșiță uscată lovește țărâna scorjită, și totuși, deșteptarea vieții nu apără nicicând, nu încolți în zarea albă, prea imensă, nu răsări în clipa unei învieri, nu apără

în iminenta râvnă-a omului, nici în crâncena-nvrăjpire a omului în minte.

Ar fi frumos să fie în acea încălțură a puternicei simțiri doar primăvară, pur, frumos și elegant, dar capriciul vremii este să despartă timpul de rigoare, și rigoare de timp, și astfel să decadă tot și toate în ale destinului captiv. Ar fi frumos să poți să-mbrățișezi o floare, fără-a gândi că-n ziua următoare, îmbrățișarea ce-o așteaptă e însăși liniștea vieții sale trecătoare. Ar fi frumos să nu mai cadă frunza, să nu mai taie cerul același cârd răzleț de păsări, să nu mai rupă zarea același cadru-al norilor îngreunați, ar fi frumos să fie doar o înviere, un zâmbet, un surâs al timpului în astă viață-ngenunchiată în corvoada propriei plăceri. De-ar ști cât pierde luna când nu prinde primăvara, cât pierde soarele când nu aprinde iar văzduhul ei, cât pierde omul când în chiar renașterea întregului, el moare, se-ofilește-n gândul greu, prea sumbru al existenței sale!

Și iar o picătură clipocind a viață căzu în însăși neființa sortii, în huma udă, îmbibată-n ploaia suferinței, în huma tare-amestecată cu durerea, în huma iute ce mănâncă viața unei vieți, viața unui suflet crâmpoțit de viață...

Nu iubi, ființă-iscoditoare, ceva ce-al tău n-a fost nicicând, ceva ce doar adâncul izgonit al tău

cunoaște, ceva ce-a fost cândva, demult, în tine, iar astăzi stă, cerșind în frig, la porți străine; nu iubi o pădure de trunchiuri scorjite, ce-nfloresc mânate de timp, nu iubi cerul pentru un stol de zburătoare, nu iubi floarea pentru parfumul ei, ci iubește-le întruchiparea fidelă a umanului, ce vine

din corpuri inumane, îngrădirea la prezent, clipă și stare și lupta lor continuă cu frenezia vremii. Nu iubi împlinirea, ci forma concretă pe care o ia în viața ta, nu iubi dragostea, ci chipul binecuvântat sub care se ascunde, nu iubi viața, ci „porția” pe care-o ai de trăit, așa cum nu-ți definitivă destinul la o competiție aprigă a minții cu sufletul, ci descătușează-le, unește-le-n ceva mai sfânt și-nălțător decât orice - FERICIREA.

Nu uita, omule, primăvara deschide un nou drum la finalul altuia, continuă să „fugă” de mână cu timpul și vântul, tot pentru tine, omule, nu pleacă decât pentru a se întoarce, nu moare decât pentru a învia, nu distruge decât pentru a reface, și toate astea urmează prea loial același drum, și-aceeași regulă nescrisă-a vieții ce te face fericit. Aceeași blestată de cărare pe care tu o calci, și-o chinui, și-o disprețuiești sub talpă, aceeași urmă-a binelui, pe care-a mers și adevărul, și credința, și puterea, dar care-au luat aceeași talpă grea, lovită de indiferență și neștiință, sub care-au ordonat mândria și invidia.

Și toate astea multiplică-n infinitul crez al corectării, au dizlocat de mult omul de uman, omul de natură, omul de trăire, omul de tipar, iar primăvara-a devenit o-nlănțuire de frumos, curat și inocent, pe care ochiul nostru-l pângărește în neștire, sub voalata pânză-a neputinței.

De-ar ști și timpul să se rupă de uitare, și uitarea de durere, și durerea de urât, și urâtul de ființă, și tot ce-a fost odat' iubit, măreț și-ncântător să urce-n sfera lumii ce azi o idealizăm, ce azi

o prețuim mai mult ca propria persoană, ce azi o-nlocuim în propriul eu, ceva ce viața nicicând n-ar face, ceva ce primăvara nicicând n-ar înșela...! De-ar ști și timpul s-adune lumea laolaltă, în aceeași celulă a regăsirii individuale, de-ar putea și timpul s-adune-n ale sale brațe laolaltă, și suspinul trist al inimii cu cântecul vioi al păsării, și sufletul ce se-ofilește cu floarea ce-nfloresce, și mintea ce nu iartă cu codrul ce se deșteaptă...!

De-ar ști și primăvara c-aduce prea multă bucurie și speranță deodată, prea mult curaj și freamăt în pipeta colectoare-a unui sentiment frivol, a unei nădușeli buimace, a unui tremur inocent, sub pleura unei comori de neînlocuit - SUFLETUL, iar azi în goana nesimțită-a altuia în noi, acea comoară sfântă se-neacă-n propriul gând, în propria vorbire, în propria epavă.

O picătură greoaie se contopi-n iarba fadă și capul unui ghiocel firav adulmecă prezentul, o frunză aruncată de vânt desprinsă amorțeala unui arbore uscat, și viața prinde a pulsa din nou, o pasăre sfioasă începu a îngâna un cântec zglobiu, de deșteptare, și văzduhul reveni la ceea ce mereu a fost - o PRIMĂVARĂ.

ESEU

EXPUNERE „DE FOND” PENTRU O JUDECATĂ VALORIZATOARE*

► Petruș ANDREI

Academicianul Valeriu D. Cotea este socotit „numărul unu al enologiei românești și una dintre cele mai reputeate personalități din sfera științelor agricole”, susține ritos coordonatorul colecției „Profiluri” din cadrul Editurii „Ștefan Lupașcu”, prof. univ. dr. Petru Ioan.

„Exercițiul de admirație” desfășurat de președintele Fundației Internaționale pentru Știință și Cultură - Iași în volumul *Cu și despre Valeriu D. Cotea, sub semnul bunului gust* (în compania „deponenților” Ioan Avarvarei, Neculai Barbu, Constantin Ciopraga, Valentin Ciucă, Constantin Coroiu, Wilhem Dancă, Alexandru Husar, Grigore Ilisei, Mandache Leocov, Petru Magazin, Constantin Parascan, Nicolae Pomohaci, Viorel Ralea, Viorel Stoian, Corneliu Ștefanache) se adaugă celorlalte derulate, în timp, de colegii ai beneficiarului din cadrul Filialei Iași a Academiei Române, din partea Universității de Științe Agricole și de Medicină Veterinară București, respectiv din partea comunității spirituale a plaiurilor natale.

Un strălucit logician precum Petru Ioan nu putea realiza un asemenea profil decât îmbinând armonios rigorile științei cu cele sensibile ale artei. „Expunerea de fond” pentru judecată „valorizatoare” (pp. 13 - 158 din cuprinsul volumului în atenție) are în vedere: ● (1) statura omului; ● (2) postura altruistului și-a generosului; ● (3) chipul militantului; ● (4) ipostaza formatorului de specialiști în horticultură și de oameni ai cetății; ● (5) crochiul cercetătorului sau al căutătorului de noi soluții la problemele înfruntate; ● (6) dimensiunea autorului de tratate, de manuale și de alte tipuri de înscrisuri necesare studiului; ● (7) înfățișarea memorialistului, a biografului și a evocatorului unor locuri remarcabile, ori a unor oameni de seamă; ● (8) ținuta oratorului; ● (9) anvergura „colecționarului de înalte titluri academice”; ● (10) conturul posesorului celei mai bogate panoplii de diplome și distincții științifice obținute în țară și,

mai ales, în străinătate; ● (11) talia reprezentantului de prestigiu al României în organisme internaționale, între care Organizația Internațională a viei și a vinului.

Ca și în cazul celorlalte „profiluri” purtând marca Petru Ioan, pe parcursul expunerii din volumul în atenție apar și alte trăsături, adiacente, cum ar fi aceea de om pe care catedra l-a fascinat, respectiv de om al învățămîntului superior.

Valeriu D. Cotea a fost și om al laboratorului, inginer de proiectare și concepție, om de cuget și de condei, savant și om al cetății.

Originar din ținutul legendar al Vrancei (cătunul Căliman, astăzi cartier al satului Vidra din comuna omonimă a județului Vrancea) dintr-o familie de eroi - martiri, personajul povestirii de care încercăm a da seamă, ajuns la vârsta de 80 de ani, își invită colegii în locurile natale, spre-a fi

declarat „cetățean de onoare a comunei Vidra”, prilej cu care se hotărăște ca școala din localitate, de unde a pornit drumul spre învățătură sărbătoritul, să-i poartă numele.

Anii școlarității, așa cum se desprind din volumul memorialistic *Fragmente de viață* (Editura „Revistei V”, Focșani, 1997), s-au petrecut în satul natal, apoi la Focșani, la București și la Bacău, unde a absolvit Școala Normală. După primul an urmat la Facultatea de Științe Naturale din cadrul Universității „Al. I. Cuza”, urmează (o vreme în paralel) Facultatea de Agronomie, din cadrul Institutului „Ion Ionescu de la Brad”, devenind absolvent în 1951.

Încă din anul al IV - lea, este numit preparator la catedra de Cultura plantelor, din cadrul instituției ieșene în profil agronomic. Este perioada în care și-i face prieteni pe viață pe istoricul Aurel Loghin, respectiv pe economiștii Mihai Todosia (viitor rector al Universității „Al. I. Cuza”) și Petru Gr. Magazin.

Alături de distinși colegi și profesori, Valeriu D. Cotea lucrează o vreme în laboratorul de chimie

al institutului ieșean de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa”. Urcă treptele ierarhiei universitare pînă la gradul de profesor consultant, iar între timp ajunge șef al catedrei de *Viticultură și Enologie* (1968 - 1989), decan al Facultății de Horticultură, iar din 1997 participă activ la congresele de enologie organizate în Italia, Suedia, Africa de Sud, Uruguay, Franța și tot așa mai departe.

Studentilor le transmite „dragostea de muncă, dorința de lărgire neconținută a orizontului cognitiv, receptivitate pentru lecțiile naturii și pentru «noua ordine ecologică», probitate și onestitate în vehicularea informațiilor, entuziasm și dăruire neprecupețită în aprofundarea proiectelor asumate”. Și nu-i puțin lucru.

„Activitatea didactică a profesorului Valeriu D. Cotea, susține argumentat autorul cărții, a fost un tărîm unde zelul s-a unit cu talentul și competența”.

Inspirat de cursurile universitarului Valeriu D. Cotea, după mărturiile fostului său student Costel Colniceanu, ajuns inginer horticol, am compus trei poeme pe care i le dedic postum ilustrului enolog:

FETEASCA: „«Fetească» fie galbenă sau neagră,/ Cu frunza sutien, o știu românii lar strugurii-s pietroși cum nu mai sîniil Cu mameloni să-ți fie via dragă// Dulceața ei a-ncreștinat păgînii/ Că-n vinul vechi o întîlnești întreagă/ Să te îmbete și să mi te dreagă/ Gustînd, cîte puțin, din miezul pîinii.// «Feteasca» mai mult tinerilor place,/ Ținută-n crame - adînci, în poloboace,/ asupra ei să se reverse harul// Cînd de pe deal, în fotă și în iel Și-o doină o aud cîntînd în viel Eu frumuseții îi închin paharul”.

COTNARI: „«Cotnaru»-i vin de viță boierească,/ E aurul care scînteie-n pahare,/ Te uită numai ce culoare are și ochii-ncep subit să-ți strălucească.// Iar gustu-i fără-asemănare,/ De-l lași anume să îmbătrînească,/ El e dispus să te înveselească,/ De-aceea spui «mai toarnă-mi iar, crîșmare !»// Să nu exagerezi, că nu te iartă,/ Cu echilibrul mai precar te ceartă,/ Incît să nu te rătăcești pe cale.// Văzîndu-l limpede cum e clesștarul,/ Eu vinului Cotnari ridic paharul/ Și mă închin sfios Măriei Sale !”.

BĂBEASCA: „«Soacră, soacră, poamă acră,/ De te-ai coace, cît te-ai coace,/ Dulce tot nu te-ai mai face !»./ Numai de te-aș ține-n lacră.// Din bobite lăbărțate,/ În picioare de-s călcate/ Și cînd fierbe-n taină mustul/ Ia atunci se schimbă gustul.// Nu-ți mai face gura - pungă/ Că e vin de viață lungă/ Ce-ți aduce bucurie/ Și, chiar de ești mort, te-nvie.// Că are puteri oculte./ Pe cei tineri să-i smintească/ De-și pun mintea c-o «Băbească»./ Licoare dumnezeiască !”.

În cursul expunerii, Petru Ioan ne-nfățișează cîteva dintre scrierile fundamentale purtînd semnătura sărbătoritului, menționînd (cînd e cazul) colaboratorii și

spicuind aprecierile critice de substanță. Respectivul volum dau seamă de rezultatele cercetărilor efectuate (împreună cu prietenii și colegii din Facultatea ieșeană de Horticultură) în legătură cu: • (1) **POTENȚIALUL ENOLOGIC** pe centre naturale de producție; • (2) **COMPOZIȚIA MUSTURILOR**, respectiv a **VINURILOR** și valoarea indicilor fizico - chimici aferenți; • (3) **CONCENTRAȚIA UNOR COMPONENTE NOCIVE** din vinuri; • (4) **RADIOACTIVITATEA** din vinuri; • (5) **PROPRIETĂȚILE BIOACTIVE ALE UNOR COMPONENTE** din vin; • (6) **OPTIMIZAREA TEHNOLOGIILOR** de producere a vinurilor; • (7) **VOCAȚIA ENOLOGICĂ A UNOR VECHI PODGORII MOLDOVENEȘTI** – Cotnari, Bohotin, Uricani; • (8) elaborarea unor **NOI METODE, PROCEDEE ȘI MIJLOACE** de analiză și diagnosticare a vinurilor (p. 55).

Recunoașterea științifică a celui transformat în personaj de poveste prin paginile pe care i le dedică Petru Ioan a venit cu asupra de măsură: premieri ale unora dintre studii; academician; doctor *honoris causa* al mai multor universități; membru corespondent al unor academii de peste hotare.

Autorul „expunerii de fond” și coordonatorul volumului ce urma să marcheze a XC - a aniversare a „voievodului enologiei românești” (o sărbătoare ratată, din nefericire, cu doar două săptămîni înainte de termenul sorocit: 11 mai 2016) afirmă cu toată certitudinea că profesorul emerit Valeriu D. Cotea a fost „un om de cercetare, un om de acțiune, de înfăptuiri și de caracter”, o performanță rară între semenii.

Cel despre care discută autorul textului în atenție a acordat o atenție deosebită stațiunilor de cercetare vini - viticolă: Iași, Odobești, Miniș (județul Arad), Ștefănești - Argeș, Fălticeni, Cotnari, Huși, Vaslui și altele

O carte monumentală a enologului ieșean, *Podgoriile și viile României* (apărută la Editura Academiei Române, București, 2000) i-a adus autorului Premiul *Oficiului Internațional al Viei și al Vinului* pe anul 2000, dar și un premiu din partea Uniunii Scriitorilor din România. Asupra acestei scrieri, „fără precedent și fără egal în literatura din acest domeniu” s-au pronunțat elogios, la vremea respectivă, scriitorul ieșean Corneliu Ștefanache și universitarul Nicolae Florea.

O altă scriere de dimensiuni asemănătoare este monografia *Vidra, Poarta Vrancei* (editat la „Tipografia Moldova”, Iași, 2004) despre care poetul și prozatorul Emilian Marcu admite că este „un amplu poem, iar nu doar o monografie obișnuită”. Cu aceeași admirație despre cartea în atenție au mai scris academicianul

Alexandru Zub, scriitorul și publicistul Nicolae Busuioc, respectiv universitarul Costică Neagu.

O altă latură a personalității vrînceanului împămîntenit la Iași Valeriu D. Cotea, autorul *Expunerii „de fond” pentru o judecată valorizatoare* o reliefează prin raportări la personaj ca *inginer*, ca „*om de cuget și de reflecție*”, respectiv ca *moralist* (pp. 86 - 108). Un motto plin de adevăr deschide acest nou capitol din expunerea autorului: „*este mai mult ca sigur că ceea ce s-a dovedit, ori se dovedește temeinic în formația noastră actuală datorăm școlii de altădată*” – Valeriu D. Cotea. Între însușirile dominante ale savantului plecat din Vrancea, universitarul ieșean Petru Ioan enumeră: • spiritul inventiv; • naturalețea împletită cu sinceritatea, ba chiar naivitatea; • inocența; • candoarea și reflexivitatea.

Toate acestea sînt decriptabile din volumul memorialistic, deja pomenit, *Fragmente de viață* (apărut la Focșani în 1997 și reeditat la Iași în 2009), în care autorul dezvăluie „*cîte ceva din trecutul și prezentul său*”, onorînd „*pe cei foarte dragi și apropiați, care i-au sprijinit și însoțit existența*” (p. 89): părinții mai întîi, Anuța și Dumitrache Cotea, apoi cei șase frați, învățătorii și profesorii, „*arhitecți spirituali*”.

Apropiații inimii sale sînt, desigur: • soția – inginer prof. dr. Victoria Cotea; • fiul său – inginer prof. dr. Valeriu V. Cotea (pe care l-am cunoscut în calitate de președinte al comisiei de bacalaureat pentru Liceul din Puiesti), astăzi membru corespondent al Academiei Române; • nora sa – medic primar Irina Cotea; • nepotul său – Victor V. V. Cotea, absolvent din a treia generație la Agronomia ieșeană și doctorand în chimie alimentară.

Pînă în 2002, acad. Valeriu D. Cotea avea aproape o sută de contribuții în volume de autor, în volume colective, sau în publicații periodice de specialitate, 152 de recenzii asupra unor teze de doctorat, legate de cultura viei, respectiv de producerea, diagnosticarea și întreținerea vinului.

De-a lungul anilor, cel de care se ocupă Petru Ioan în fermecătoarea „expunere de fond” a format specialiști în domeniu, iar în egală măsură s-a întors cu gîndul la formatorii de dinaintea sa. În *Omagiul înaintașilor* (Editura „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, 2002), împreună cu colaboratorii sînt evocați cu admirație și recunoștință 17 corifei „*din sfera gîndirii agricole românești*”.

În alt volum, *Profiluri în timp* (Editura „Cantes”, Iași, 2002), apărut „*sub semnul amintirii soției sale,*

Victoria Cotea”, acad. Valeriu D. Cotea prezintă 81 de portrete intelectuale definitorii pentru „*cunoașterea unei epoci*”. Criticul și istoricul literar Liviu Leonte, fostul meu magistrul la Facultatea de Filologie, descoperă în paginile celui evocat „*un capitol de rezistență din istoria științei și a învățămîntului românesc*”. Printre alți recenzenti ai volumului pomenit se numără istoricii Ioan Saizu și Alexandru Zub.

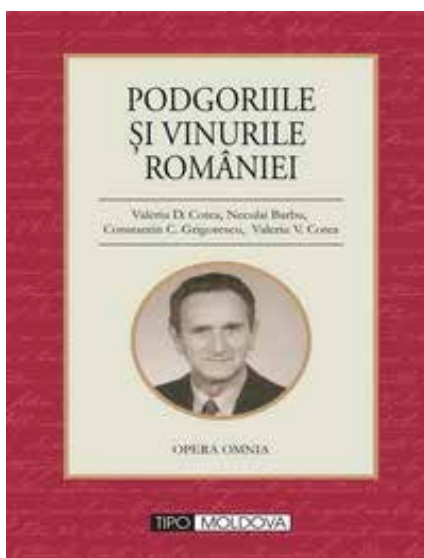
Din relatările lui Petru Ioan, aflăm că eminentul dascăl Valeriu D. Cotea s-a raportat „*cu admirație și căldură*” inclusiv la partenerii săi de dialog: academicienii Constantin Ciopraga, Nicolae Manolescu, Mircea Petrescu - Dîmbovița, iar prin aceasta, el asigură triumful „*asupra vremelniciei noastre condiții umane*”.

Capitolul 5 din *Expunerea de fond* ni-l înfățișează pe acad. Valeriu D. Cotea drept „*om al cercetării, aflat sub fascinația comunicării*”: „*Drumul pînă la aula nemuritorilor – mărturisește cel în cauză – ni-l croim singuri prin strădaniile de o viață, fără a ne propune, însă, această competiție finală. Rezultatele trudei tale devin miza unor zaruri aruncate de altcineva. Iar, uneori, ca și în cazul meu, zeii îți sînt faști*”.

La a LXXV - a aniversare, în volumul omagial apărut la Editura „Apollonia” (Iași, 2002), despre conduita exemplară a enologului ieșean s-au pronunțat „*47 de profesori, ingineri și specialiști din alte categorii socio - profesionale*”, iar atunci cînd i s-a conferit titlul de *doctor honoris causa*, la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară - București și-au pus semnătura „*29 de înalte personalități ale vieții științifice și culturale din București, ori din alte centre universitare ale țării*” (p. 113).

În 2006, la Editura „Terra” din Focșani apare volumul omagial *Nasc și la Vrancea oamenii*: academicianul Valeriu D. Cotea, la 80 de ani. Între copertile acestuia își pun semnătura „*36 de reprezentanți ai intelectualității din toate regiunile țării (profesori, ingineri, scriitori, înalți ierarhi și istorici)*”.

lată și sinteza admirabilă pe care ne-o propune cărturarul Petru Ioan: academicianul Valeriu D. Cotea este: • „*os curgător din bătrîni care au stat de strajă la poarta Vrancei*”; • un „*nume predestinat pentru enologie*”; • „*pedagogul de mari dimensiuni care a știut să modeleze (pe discipoli) în culorile vieții*”; • „*cel mai apreciat profesor de toate universitățile de științe agricole și silvice din țara noastră*”; • un „*învățat în știința și arta vinurilor românești*”; • un constructor „*al unei vieți și al unei opere de referință*”;

● „ctitorul Centrului de Cercetări pentru Enologie“ din cadrul Agronomiei ieșene (p. 117).

Ce dorește acad. Valeriu D. Cotea, din perspectiva operei sale, celor ce slujim cuvîntul? „O viață luminoasă, ca în lumină să trăim întru mulți ani !“.

O Bibliografie selectivă (pp. 302 - 306), excelentele Pagini de arhivă (pp. 307 - 318), un Index tabellarum (pp. 319 - 332) și-un Index nominorum (pp. 333 - 334), iar last but not least: **AUTOVERDICTUL** celui împricinat – Valeriu Cotea, *N-am acceptat nicicînd înfrîngerile și nici nu i-am simpatizat pe oamenii care s-au lăsat prea ușor înfrîinți* (pp. 283 - 302) – desăvîrșesc această admirabilă orchestrație omagială (la care își mai dau concursul 15 reprezentări ai științelor vieții și, respectiv, ai culturii umaniste), încît ce-am mai putea spune despre meșteșugita și ingenioasa întocmire cu înalt profesionalism și cu har dumnezeiesc, decît ceea ce spusese cîndva Tudor Arghezi (în poezia *Ex libris*, din volumul de debut *Cuvinte potrivite*, Tipografia „Cartea Medicală“, București, 1927): „carte frumoasă, cînstă cui te-a scris!“

P. S.: spre a nu risipi farmecul paginilor de încheiere ale *Expunerii de fond* din cadrul volumului *Cu și despre Valeriu D. Cotea, sub semnul bunului gust*, să urmărim cîteva secvențe din *Rezumatul și concluziile* autorului: „Viața și activitatea inginerului și profesorului Valeriu D. Cotea exced tripletei V ^{TATĂL} (cu majuscula „V“, de la Valeriu !) – V ^{MAMA} (cu inițiala „V“, de la Victoria !) – V ^{FIUL} (cu litera „V“, de la Valeriu !), la care ar vrea să-l aducă, uneori, chiar și unii dintre bunii săi prieteni“, după cum exced și „tetrada V (de la Valeriu) – V (de la Vidra natală) – V (de la viticultură, una dintre profesiuni) – V (de la vinicultură,

Corneliu Baba, *Olandeză*

cealaltă profesiune)! Într-o desfășurare mai extinsă a semnificațiilor, inițiala fastă „V“ survine, așadar: ● (1) în orizon-tul de propensiune a personalității în atenție, grație pre numelui **VALERIU** și asocierii sale cu **VISUL DE ÎMPLINIRE** și cu vocația profesională ce caracterizează pe reputatul **VINICULTOR** ieșean; ● (2) în cîmpul de încercare a unei personalități **VIGUROASE**, cum este cea de care ne ocupăm, asociată fiind cu fiul **VALERIU** (ca rod al unei statornice ancorări în «poiana de lumină» a **VIEȚII VESTITULUI VRÎNCEAN**) dar și cu **VIA**, ori cu **VITICULTURA**; ● (3) în solul ce adăpostește rădăcinile unei **VERITABILE** personalități din sfera intelectualității tehnice românești, semnalat prin **VERDELE de VIDRA** și, totodată, de **VRANCEA**; ● (4) în spațiul aerat al **VIEȚII**, în care numele soției **VENERATE, VICTORIA**, este perceput în compania **VISULUI** și a **VIZIUNILOR** înălțătoare patronate de iubirea ca **VALOARE** supremă; ● (5) în perimetrul relaționării cu semenii, sub primatul **VENERĂRII** înaintașilor și al cultului unei nedezmințite **VIRTUȚI**, precum aceea a prieteniei; ● (6) în aria de etalare a emblemelor, acolo unde **VENERABILUL VINICULTOR VALERIU D. Cotea** a reușit să revitalizeze și să resemnifice, la cele mai înalte cote **VALORICE**, o știință ancestrală precum aceea a facerii, a conservării, a prețuirii și a punerii în **VALOARE** a **VINULUI**. Pentru a-l defini și pentru a conchide în acest antrenant proces cu intenție valorizatoare, vom spune, așadar, că academicianul Valeriu D. Cotea este inginerul care descinde dintr-o localitate cu numele simbolic **VIDRA**, ce-și trasează ca areal al activității sale iscoditoare **VIA** și **VITICULTURA**, iar legat fiind de **VIAȚA DE VIE** (prin primele obligații didactice și de cercetare), el înțelege să aprofundeze tainele licorii extrase din roadele respectivei plantații, adică **VINUL**, ca simbol al transformării vegetativului într-o forță spirituală a vieții umane și, în egală măsură, ca simbol al veseliei, al dragostei și al adevărului./ El este și omul care, la timpul potrivit, a optat să rezoneze în plan sentimental cu cea mai delicată dintre admiratoarele uneia dintre primele promoții hortiviticele ale Universității Agronomice ieșene, răspunzînd la numele, nu mai puțin simbolic, de **VICTORIA**, iar prin această alegere, cel în cauză contribuie la regenerarea vlăstarelor enologiei ieșene de performanță, printr-un al doilea **VALERIU** Cotea, nefiind exclus ca ciclul să continue printr-un al treilea purtător de faste inițiale, asociat și el cu **VIA** și cu **VINUL** pe tot parcursul **VIEȚII**“...

* Text inedit, expedit de către autor redactorului de carte în ianuarie 2022 (n. n.: T. D. S.)

EVENIMENT

SMARANDA BRĂESCU S-A NĂSCUT PENTRU A SE JUCA CU VĂZDUHUL

► Daniela ALECSĂ

Și-a înfrânt temerile și a dorit să trăiască acel sentiment înălțător de zbor, de libertate binecuvântată. Un munte de curaj, ambiție și perseverență!

Privind pentru prima dată un aparat de zbor în înaltul cerului, la vârsta de 15 ani (în 1912 pilotul Gheorghe Negrescu face unul din primele raiduri București - Bârlad cu un aparat de zbor Farman 3 produs în România sub licență franceză, acesta fiind zborul pe care Mândița îl observă), hotărâtă va spune părinților ei **„Vreau să fiu pilotă și să am avionul meu”**. Visul Mândiței se va îndeplini dar nu așa de ușor și repede cum și-ar fi dorit. Cu dorința în suflet a început să urmeze acest drum – la început să devină pilot, chiar dacă această meserie era destinată bărbaților în acea vreme. Sacrificiu, dorință de performanță și o ambiție extraordinară, acestea sunt cuvintele ce au caracterizat-o pe Smaranda în toți anii ce au urmat, urmându-și visul de a zbura. Știm că ambiția, într-o măsură mai mare sau mai mică, este întotdeauna inerentă oamenilor, este scopul pentru care o persoană se străduiește. Principalele caracteristici ale unei persoane ambițioase sunt: succes și încredere în sine, gândire pozitivă, abilitatea de a-și stabili obiective realizabile, clare și realiste, credința în succesul tău, exigență pentru sine și pentru ceilalți, capacitatea de a se adapta flexibil la schimbări, fără a-și pierde din vedere obiectivul, „foc interior” și multă energie. Toate aceste principii se regăsesc în personalitatea puternică a Mândiței.

În acest om atât de firav a existat o voință de fier, o perseverență și o tenacitate ieșite din comun. Va bate la nenumărate uși, care în cele mai multe cazuri i se vor închide, va depăși toate barierele

societății conservatoare de atunci și își va urma visul, acela de a zbura.

În acel moment România nu era o țară cu multe femei în aviație. În 1914 doar Elena Caragiani – născută în orașul Tecuci, obținuse brevet de aviator, dar în Franța. Șansele ei de a ajunge pilot erau mici, dar dorința de a zbura era mai mare.

Asculta fascinată poveștile pline de curaj ale piloților Louis Bleriot, prințul Gheorghe Valentin Bibescu, inginerul Gheorghe Negrescu și Aurel Vlaicu și visa cu ochii deschiși, dar avioanele le erau interzise femeilor.

Știm că primul pas l-a făcut la școala de aviație din Tecuci, unde i-a spus comandantului, colonelul Enescu Athanase, „Vreau să fiu pilotă!”. Acesta a trimis-o să se adreseze „organelor superioare de la București”. În acel moment s-a simțit îndreptățită să ceară acest lucru, dreptul de a zbura, de a deveni pilot.

Smaranda a făcut parte din acel grup de femei care au schimbat mentalitatea în România, definind altfel rolul femeii în societate. A fost mai mult o luptă pe plan social. În momentul în care a decis să se facă pilot, nimeni nu a luat-o în serios. Dar, după mai multe încercări de a-și croi un viitor în această lume, în 1927 va participa la un miting aviatic de la Băneasa unde îl va cunoaște pe tânărul parașutist german, inventator și inginer Otto Heineke. Îi va prezenta acestuia planurile sale de viitor și dorința de a ajunge cât mai repede aviatore. Entuziasmul tinerei îl impresionează și astfel o invită în Germania la Berlin promițându-i tot sprijinul. Și astfel, dacă nu putea să zboare ca pilot, va zbura cu parașuta. Din acel moment a început acel drum lung și foarte anevoios mânăta de dorința de a zbura, demontând astfel prejudecățile unei societăți conservatoare.

Cu banii împrumutați de la profesoara sa Elena Muscan, necesari pentru a-și cumpăra o parașută, pleacă la Berlin și îl convinge pe inginerul Heineke să o accepte ca elevă. În septembrie 1928 va obține brevetul de parașutist, România devenind a patra țară din Europa care avea o femeie parașutist – după Franța, Cehoslovacia și Elveția.

Au urmat salturi după salturi, a avut propriul avion, a doborât recorduri după recorduri, a obținut brevetul de pilot (1932), a purtat cu mândrie portul popular românesc oriunde în lume cu mândria în suflet de român, a slujit țara în al Doilea Război Mondial, însă recunoștința nu a venit de nicăieri.

Înainte de război, cu tot succesul obținut, oficialitățile țării au continuat să ignore faptul că Smaranda era săracă și avea nevoie de un loc de muncă pentru a-și câștiga existența. Eroina, atât de modestă, care făcea în lumea întreagă faimă femeii române moare literalmente de foame în țara ei.

După război, când Armata Roșie a distrus elita aviației românești, avionul i-a fost rechiziționat. În 1946 a semnat un protest față de trucarea alegerilor câștigate de comuniști. În acel moment încep anchetele și condamnările la închisoare. La început condamnarea Smarandei a fost de muncă silnică pe viață [1] apoi, după anchetarea tuturor martorilor și celor implicați în procesul intentat tuturor grupărilor

declarate ilegale în acea vreme, a primit doi ani de închisoare cu executare.

Însă a fugit, al început ascunzându-se în unele sate și localități din Moldova ajungând, bolnavă și dezamăgită de tot ceea ce se întâmpla în țara pe care a reprezentat-o cu cinste și curaj, într-o mănăstire greco-catolică de lângă Cluj. Este foarte trist că această eroină extraordinară care a făcut cinste României și-a sfârșit zilele ascunzându-se de urmărirea securității. A fost ștearsă din istorie, considerată multă vreme „dușmanul poporului”.

La finalul anului 1947, aceasta era îngrijită la ferma Congregației Maicii Domnului din Cluj, purtând un alt nume. Știm că în luna februarie a anului 1948, se stinge din viață femeia erou, care a știut să treacă peste orice limite, înfruntând toate prejudecățile unei societăți blocate în timp. Totuși, asupra acestei date calendaristice sunt purtate multe discuții.

În urma lecturilor despre Smaranda Brăescu pe care le-am parcurs sunt multe lucruri care m-au impresionat și care zic eu, au definit personalitatea ei. Voi enumera câteva:

Emanciparea - a intrat într-o lume a bărbaților și a demonstrat că se poate, obținând performanțe greu de obținut chiar și de bărbați în lumea aviației de la acea vreme (i s-a refuzat înscrierea la școala de piloți.)

Inventivitatea și îndrăzneala cu care și-a găsit mereu soluții - alegerea parașutismului ca o poartă laterală pentru a ajunge în lumea aviației; felul în care „și-a furat” propriul avion comandat în Anglia (deja plătit) după luni de așteptări în care nu i s-a permis să și-l ia.

Capacitatea și curajul de a înfrunta pericolul, de a suporta suferința fizică - salturi cu parașuta de la înălțimi foarte mari, pilotarea unui avion în condiții naturale neprielnice, lipsa de oxigen, rănile făcute de chingile parașutei, etc. Așa cum ne spune în jurnalul ei, acest curaj i se datorează lui Dumnezeu pe care îl simțea mereu alături.

Perseverența - după succesul ei la saltul cu parașuta din Bărăgan (6000m) și-a dorit să atingă recordul mondial absolut ... și a reușit. La a cincea încercare, reușește în 1932 să-și îndeplinească dorința sărind cu parașuta de la 7.233 m deasupra Văii Sacramento în California de Nord; și de aici a ajuns la prima ei dorință, aceea de a fi pilot... și a reușit.

Iubirea de țară - purtarea cu mândrie a iei tradiționale la recepțiile unde restul doamnelor aveau toalete elegante și scumpe pe care ea nu și le putea permite. Ar fi putut rămâne în SUA, dar n-a făcut-o; a dorit să lupte ca pilot militar în al Doilea Război Mondial și, nepermițându-i-se, a făcut parte din „Escadrila Albă”, transportând sute de răniți de pe frontul de est.

„Smaranda era tenace și perseverentă, a sărit cu o simplă parașută, fără rezervă, a vrut să bată recordul mondial de parașutism, să zboare în raiduri pe mari distanțe și a reușit. Era de o bunătate până la sacrificiu. Purta de preferință costumul național, avea două costume, în ținuta obișnuită purta o fustă și o ie. Părul îl purta lung, având cozile împletite în jurul capului. Era pătrunsă de o mare dragoste de țară, dusă până la sacrificiu, era bună și generoasă, a fost o prietenă adevărată.” Mariana Drăgescu, București septembrie 1973 [2]

Într-o ultimă scrisoare trimisă surorilor sale, va scrie cu tristețe: **Vreau libertate, nu închisoare, vreau aripi, nu ghiare!**

*

Conform legii nr. 19/2022 anul acesta este dedicat Smarandei Brăescu, prima femeie parașutist din România, un model de curaj care a avut un vis, acela de a deveni pilot, într-o vreme în care prejudecățile privind ierarhia în societate era destul de dură.

Renumită la nivel internațional în perioada interbelică, decorată de Rege, dar vânată de comuniști, Smaranda Brăescu a doborât record după record atât în parașutism, cât și în aviație. Și-a strâns voința într-un pumn și s-a străduit să

stăpânească noi înălțimi, și a reușit prin curaj și perseverență. Și-a iubit țara până la epuizare, a avut curajul de a lupta pe front în al Doilea Război Mondial fiind mahnită că nu a putut fi pe linia întâi a frontului dar a făcut zboruri umanitare pentru salvarea răniților.

Pentru a marca personalitatea parașutistei și aviatorei, Muzeul de Istorie „Teodor Cincu” Tecuci a deschis seria manifestărilor din acest an, dedicate eroinei aerului prin activitatea desfășurată pe 2 februarie 2022. Alături de instituția muzeală au fost Primăria Buciumeni, Protoieria Nicorești, Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere filiala Tecuci, Asociația Națională pentru Cultul Eroilor „Regina Maria” filialele Galați și Tecuci, Asociația Română pentru Istoria și Propaganda Aeronauticii ARPIA – filialele Tecuci și Bacău.

Un moment emoționant s-a desfășurat la bustul eroinei realizat de sculptorul Dan Mateescu și amplasat în curtea Căminului Cultural din comuna Buciumeni. S-a adus un pios omagiu celei care a cucerit înaltul cerului, prin cuvintele rostite la deschiderea activității, menționându-se imensa personalitate a „Mândiței” ce astăzi rămâne un exemplu pentru generațiile tinere fiind un personaj istoric încă nedescoperit de mulți, prin desfășurarea unui moment religios și depunerea de coroane.

În drumul de întoarcere către Tecuci, invitații la acest eveniment au poposit la Expoziția permanentă a Aeronauticii (Muzeul Aviației) din Tecuci aparținând Filialei A.R.P.I.A. Tecuci. Gazdă a fost dl. Comandor (r.) Dorel Chiș care a prezentat invitaților exponatele din sălile muzeului, diferite brevete și medalii, uniforme militare, tehnică de aviație, aeromodele și aparate de zbor, dar și documente aparținând Smarandei Brăescu de o inestimabilă valoare.

În ultimii ani putem spune că Istoria aeronauticii s-a îmbogățit cu multe apariții editoriale care au ca subiect viața și activitatea Smarandei Brăescu. La acestea se adaugă și cartea monografică a domnului Dan Antoniu, membru al Diviziei de Istorie a Științei din Academia Română - „Eroina Cerului - mit și adevăr despre aviatorea Smaranda Brăescu”, căreia i s-a făcut o primă lansare la Tecuci în cadrul evenimentului. O carte publicată într-un „stil” deosebit, care mi-a atras atenția la început prin conceptul grafic, estetica lucrării fiind deosebită. Abundă de informații ce te transpun în lumea Smarandei Brăescu – te ridică spre cer dar te lovește și de crunta realitate a acelor vremuri în care ambiția, curajul și perseverența erau calități specific masculine. Să nu uităm că Mândița s-a născut într-un „timp” în care schimbările din societate nu se produceau într-un ritm alert, tendințele fiind îndreptate către un conservatorism

care dezavantaja evoluția femeii în societate. Este mai mult decât o incursiune în biografia Smarandei. Sunt prezentate oameni și locuri care au influențat viața temerarei, fapte și întâmplări care au marcat existența și evoluția ei în realizarea țărilor propuse.

Informațiile adunate de peste 40 de ani de către istoricul Dan Antoniu, au fost așezate pe hârtie spre a ne prezenta realizarea unui vis, acela de a zbura și de a cunoaște eternitatea văzduhului, iubirea de țară și de semeni. Ne facilitează un dialog direct cu Măndița prin relatarea unor fragmente din jurnalul personal. Și ce mod mai direct de a înțelege dorințele și temerile Smarandei decât citind fără întrerupere jurnalul eroinei! Mărturii clare reprezentând locurile și oamenii pe care i-a întâlnit în scurta sa viață sunt fotografiile care abundă în carte, fiind prezente aproape pe fiecare pagină. Fragmente cu impresii ale oamenilor care au cunoscut-o, întregesc acest tablou frumos nuanțat de către autorul Dan Antoniu. O monografie completă a unui om ce a iubit libertatea, aerul și cerul dorind astfel să fie mai aproape de Dumnezeu, cel care a însoțit-o în toate încercările vieții, așa cum consemna pe una din filele jurnalului.

Chiar dacă studiile pe care le-a urmat nu au legătură cu aviația, a îndrăgit această și lume și, așa

cum a făcut Smaranda - spre a-și îndeplini visul de a deveni pilot a executat întâi salturi cu parașuta, așa și Dan Antoniu, s-a apropiat de lumea „zburătorilor” studiind istoria lor și realizând machete de avioane. Studiile și publicațiile apărute sub semnătura lui sunt rezultatul unei cercetări făcută cu dăruire și multă pricepere.

Cu cuvinte bine alese și-a prezentat auditoriului ultima apariție editorială. A vorbit despre dăruirea cu care a lucrat la această carte, despre oamenii cu care, în desele întâlniri a vorbit despre Smaranda Brăescu, informația directă fiind esențială în relatarea monografiei.

Sesiunea de autografe de la sfârșitul evenimentului spune clar cât de mult a putut stârni curiozitatea auditoriului cuvintele autorului. Așteptăm cu mare interes noul proiect editorial al lui Dan Antoniu.

[1] *Sentițele în procesul organizației „Sumanele Negre”, ziarul România Viitoare, 10 noiembrie 1946, p.1.*

[2] Dan Antoniu, *Eroina Cerului. Mit și adevăr despre aviatoarea Smaranda Brăescu (1897 - 1948)*, ed. Host Models, Brașov, 2021, p. 396.

ESEU

GRIGORE VIERU „PREOT AL NEAMULUI SĂU”

► Narcisa BOLDEANU

Biografia lui Grigore Vieru confirmă adevărul că poezia sa vine din suferința mamei, a satului situat într-o istorie a batjocoririi religiosului, în care profesorul, educatorul, preotul sunt alungați sau obligați să recunoască valorile *noilor atitudini*, impuse de regimul totalitar. Studiarea biografiei lui relevă faptul că încă din perioada studenției el înțelege rolul scriitorului autentic, constând în a-l înlocui pe preot, pe dascăl, pe filosof. Din acest motiv, Paul Gorban îl vede pe Poetul Grigore Vieru în ipostaza unui Preot al națiunii. El sugerează că, „... Lecturând poezia religioasă sau aceea cu elemente sacre a lui Grigore Vieru, simți nevoia de spovedanie, și, parcă dintr-odată, poetul ia veșmintele monahale pe el și vine în întâmpinarea ta. Este acolo o lumină caldă care învește sufletul, o candelă care arde mereu, din care chipul lui Dumnezeu se arată. La Grigore Vieru, până și Dumnezeu vorbește limba adevărată a neamului, pe care doar poeții au curaj a o rosti, chiar dacă lira le este *în lacrimi*. Numai în *izvorul mare* al lui Dumnezeu cel rătăcit și nefericit găsește casa *străveche*” [1, p. 110]. În contextul dat, sunt relevante mărturisirile pe care însuși Vieru le face într-un interviu: „Un filosof din antichitate clasifica îndeletnicirile umane, potrivit importanței lor sociale, în felul următor: Pe locul întâi era așezat preotul. Pe locul doi venea oșteanul. Pe locul trei era învățătorul, pe locul patru filosoful și abia pe locul cinci, pe ultimul, era așezat poetul. Dar, zicea filosoful, sunt vremuri când lipsesc și preotul, și oșteanul, și învățătorul, și filosoful, și-atunci poetul trebuie să-i înlocuiască pe toți. Au fost vremuri când am fost lipsiți, în Basarabia, și de preot, și de oștean, și de învățător... Poetul a încercat să-i suplinească. Iată de ce își iubește Basarabia poeții. Poeții au eliberat Basarabia cu ajutorul celor care au crezut în cuvântul lor” [2, p. 326].

Este adevărat, ne putem întreba în ce măsură religiozitatea lui Vieru vine în acord cu realitatea bisericii, de vreme ce multe din acestea, în copilăria lui erau închise. Răspunsul îl găsim tot în biografia (sau în poezia biografică) a maestrului.

În confesiunile sale, acesta relevă că *poezia sa pornește din copilărie*, dintr-o lume legendară, în care elementele satului tradițional erau constant raportate

la elementele sacralului. În acest sens „mama”, „casa părintească”, „satul” devin, în dicționarul personajelor poetice la Vieru, elemente ale sacralului. Într-o comunitate în care preotul este absent și înlocuit cu *dascălii mincinoși* ai regimului sovietic, cea care va insufla în conștiința viitorului scriitor sentimentul religios va fi mama. În cadrul unui interviu acordat lui Adrian Păunescu, însuși poetul opinează despre starea sa religioasă: „Cred atât de mult în El, încât atunci când, din obișnuința școlii care mi-a deformat sufletul, îi scriu numele cu literă mică, îmi cer imediat iertare în fața Prea Înaltului. Am spus din obișnuință, pentru că în Basarabia, până mai ieri, nu era voie să scrii Dumnezeu cu literă mare. La buchii mare avea dreptul numai partidul comunist. Soljenițin spunea: *Vai de capul Țării care scrie Dumnezeu cu literă mică, iar partid scrie cu literă mare*” [2, p. 330].

Mama va aprinde în poet *apa vie* a tradițiilor românești. De altfel, satul copilăriei pare un *Paradis* în care predomină o liniște și o ordine ancestrală. Pornind de la comunitatea sătească, poetul și-a construit modelele demne de urmat în viață. În lirica sa binecuvântarea cerului vine din adâncuri, de unde țâșnește izvorul dumnezeirii. În acest sens, memorabile sunt versurile din poemul *Apă vie*: *Seara de la fântâni/ aduc femeile apă/ ușor înclinate către căldare/ ca și cum ar merge de mână/ cu pruncul lor./ Seara bărbații/ cuprind căldarea/ cu palmele înfierbântate,/ ridicând-i încet către gură./ Seara copiii/ în fața căldărilor îngenunchind/ sorb răcoarea/ acestor strălucitoare fântâni/ în iarba înaltă a*

ogrăzilor./(...)/ Plugarii/ se stropesc cu apă pe față/ și trupul lor se luminează/ ca o fremătătoare/ diminează.

Este o legătură minerală pe care Vieru o identifică între lumea satului și elementele sacralului. Totodată, este un ritual pe care cu smerenie femeile, bărbații și copii îl urmează, un ritual care înalță actul rugăciunii, un ritual al țărânei, al viului, al cosmosului. Găsim o mărturisire cutremurătoare, ce exprimă sacrificiul și natura profund religioasă a mamei poetului: „Tragic a fost Paștele copilăriei mele după 1945. Bisericele închise și preschimbate în depozite sau cluburi, mănăstirile profanate în modul cel mai barbar. Bineînțeles că era zăvorâtă și biserica din satul nostru de pe malul Prutului. Maică-mea, țărancă analfabetă, dar cu frica de Dumnezeu, cocea totuși de Paști pască și încondeia ouă ca toți creștinii. Moartă era biserica din satul nostru, dar rămăsese vie cea din satul Miorcani de pe celălalt mal al Prutului, al cărei clopot, în noaptea Învierii, își revarsă peste Prut zvonul de aur, zvon în care maică-mea sfințea pasca. Dimineța, gustam din bucatele sfințite, luminați la suflet ca toți creștinii” [3, p. 374].

Relația cu sacralul la Grigore Vieru este una cu adevărat specială. Poetul nu strigă către Dumnezeu, nu-L invocă în poemele lui pentru sine, ci pentru a-i pune în relație pe ceilalți și, mai ales, pe frați. Poetul dialoghează mereu cu Dumnezeu, se miră de fiecare semn pe care îl primește. Poezia cu tentă religioasă, poezia în care apar elementele sacralului, evidențiază de fapt sinele nevăzut al poetului, motiv pentru care împărtășim spusele criticului Mihail Dolgan că poezia lui Grigore Vieru este o poezie sublimă în înțelesul larg al cuvântului, o poezie animată de idei vrednice de admirație [4].

Relația cu Dumnezeu e o relație mereu de sărbătoare, în care predomină armonia și miracolul. În această arie tematică, a sacralului, poetul, de o sensibilitate arhaică, se armează cu simboluri religioase, cuvinte care pot declanșa în inima și mintea cititorului dialog cu divinitatea. În acest spațiu al sacralului poetul divulgă o continuă lumină, o continuă stare de căutare a Ființei, dar și neliniștea față de duminica limbii poetice: „configurând, din simboluri,

Spațiul Sacru, în interiorul căruia se produc dramele ființei (naționale!), Grigore Vieru a sugerat magistral drama limbii române și a limbajului poetic însuși” [5, p. 11]. De aceea Grigore Vieru, în poemele sale, elogiază momentele tainice ale duminicilor. Duminica este timpul în care golul se umple de iubire, de lumină, de mirare, de voie bună: *Duminica diminează/ Copiii noștri amândoi/ Se urcă în pat/ Între noi./ Ne scot de pe degete/ Palidele inele./ Le duc la ochi/ Și se uită la mama și mama/ Prin ele./ O, golul rotund al inelelor/ Se umple atunci/ De văzul copiilor luminos./ Și-n toată lumea/ nu există joc mai frumos!* Despre acest poem Ana Bantoș susține, într-o carte publicată recent, că îndeamnă omul să-și întoarcă privirea către cer: „Semnificația religioasă a repaosului duminical, amintind că *repaosul uman trebuie să aibă ca model pe cel divin*, lucrează, în poezia lui Vieru, în sensul readucerii omului spre cele dumnezeiești. Într-un timp cu numeroase sărbători impuse, purtând un caracter festivist profanator ce îndepărtau omul de sine însuși, poetul ne atrage atenția asupra naturii creștinești a sărbătorii, delimitate după criteriul apropierii omului de Dumnezeu” [6, p. 122]. Subscriem și la considerațiile lui Daniel Corbu care subliniază că în poezia lui Grigore Vieru „întâlnim misterul cosmic, taina, natura în plenitudinea ei, în fireasca ordine”, dar și o dimensiune morală care ordonează. Această dimensiune morală e pregnantă mai ales în poezia oracular-mesianică, în poezia de strigăt existențial” [7, p. 110]. Dar, în același timp, nu putem să nu fim de acord cu Mihai Cimpoi, care precizează că poetul basarabean „a sacralizat nu doar copilăria, maternitatea, bucuriile simple, ci și suferința care se uită în ochii poetului, *din inel, din flori de tei*, din însăși ființa omului” [8, p. 31].

Într-adevăr, Grigore Vieru identifică semnele sacralului în toate activitățile lumești, însăși lumea, în ansamblul ei, este un simbol al sacralului. Semantic, putem spune că poezia viereană ascunde aproape în fiecare vers semnele liturgicului. În acest sens *dealul* devine locul de jertfă, *pâinea* e însăși simbol al trupului divin, *țărani* lucrând și *copiii jucându-se sau cântând* trimit la imaginea cerului cu îngerii. Elementele viului vegetal, precum și cele ale satului participă la realizarea mării *icoane a divinității*. În viziunea autorului, Dumnezeu este el însuși un poet, al cărui „grai” se resimte prin unirea elementelor cosmice: *Sfânt gol se sfarmă-piatră./ Albit de-nalte patimi./ Voinic la șold cu spada./ Poet cu lira-n lacrimi./ De veacuri suni și nimeni/ N-a fost din gură-n stare/ A-ți smulge limba, nimeni./ Izvorule cel mare./ Tu, Domnule al nostru./ Ce porți pe cap cunună/ Străvechiul Soare ziua./ Iar noaptea mândra Lună! (Tu, Domnule).*

Grigore Vieru ține să observe că drama poporului este trăită, în aceeași măsură, de divinitate.

Cutremurătoare și profunde sunt versurile din *Reaprindeți candela*, în care Dumnezeu se întoarce din *Siberii de gheață*. Poemul, de un tragism rar întâlnit în literatura română, pune în atenție teme precum sacrificiul, iertarea și dreptatea: *Reaprindeți candela-n căscioare/ Lângă busuiocul cel mereu -/ Degerat la mâini și la picioare,/ Se întoarce-acasă Dumnezeu.// Doamne cel din slăvile creștine,/ Ce păcate oare-ai săvârșit,/ Că te-au dus acolo și pe Tine -/ În Siberii fără de sfârșit?!// Toate le ierți,/ Doamne de Sus,/ Cu blândețe măreață./ Chiar și pe cei/ Care te-au dus/ În Siberii de gheață./.../ Doamne, intră și-n a mea chilie/ Și-amândoi, răniți și înghețați,/ Să ne încălzim cu bucurie/ Unul lângă altul ca doi frați.* Acest poem dialogal îl evocă pe basarabeanul care, în ciuda condițiilor impuse de regimul totalitar, rămâne fidel și demn religiei și credinței sale. Recâștigarea dreptului de a vorbi în limba mamei, precum și a dreptului de a privi către semnele religiosului *aprinde candela* și repun în valoare lumina, busuiocul. Un astfel de poem nu te poate lăsa indiferent, nepăsător la cele din jur. Dimpotrivă, te obligă să meditezi, să te așezi în genunchi și să-i jelești pe cei care s-au sacrificat pentru credință. Poetul, așa cum sugerează și criticul Mihai Cimpoi, este profund marcat de o conștiință a tragicului: „Poet sacru, Grigore Vieru nu se limitează la statutul liturgic al poeziei, la *mimesis*-ul mistic. El este profund marcat și de o puternică conștiință a tragicului, de o neliniște nu metafizică, ci psihologică, profund sufletească, manifestate în fața morții, limitelor, păcatelor și transfigurată într-o frică creștină care-l urmărește permanent când vede frumusețea slujită” [8, p. 35].

De observat că acolo unde G. Vieru abordează problema sacrului nu întâlnim efecte stilistice care să șocheze. Autorul evită din discursul său liturgic tehnica (inter)textualistă, militând, în schimb, pentru simplitate, pentru un limbaj natural. Grigore Vieru realizează un portret în care Dumnezeu este rugat să-și arate *trezirea*. De altfel, în *Privighetoarea pe cruce* autorul spune: *Nimeni nu poate muta/ Pământul în Cer./ Poate că numai privighetoarea,/ Poate că numai cântecul ei.// Dar i s-a tăiat limba./ Nimeni n-o mai aude, nimeni/ N-o mai aude cum cântă/ Pe crucea bisericii:/ „Scoală, Doamne,/ să nu biruie omul”.*

În concluzii trebuie de menționat că poezia lui Grigore Vieru, așa cum ne-o descifrează majoritatea criticilor, este destinată tuturor acelor care caută să îl identifice în lucruri pe Dumnezeu. Această poezie îl încurajează pe basarabean să fie vrednic atunci când din comunitate „lipsesc” preotul, filosoful, învățătorul. Avem a face cu o poezie a regăsirii, a reîntâlnirii, a comunicării vrăjite. *Frații* se reîntâlnesc și își împărtășesc misterele, ascultă cum Dumnezeu vorbește prin sunetul privighetorilor, cum alintă firele de iarbă etc. Poezia exprimă sentimentul cel mai

înalt al nedespărțirii de mama-natură, al dialogului dintre formele de existență care alcătuiesc întregul cosmic. Poezia elementelor sacre a lui Vieru este, în cele din urmă, *apa din timpul arșiței*. Această poezie, cu elemente și constructe sacre, ne determină să-l considerăm pe Grigore Vieru un *preot al neamului său*, un patriarh al limbii române, al limbii mamei, al limbii divine.

Referințe bibliografice

1. Gorban Paul. *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru*. Iași: Princeps Edit, 2011, p. 110.
2. Vieru Grigore. *Norocul poezilor basarabeni a fost poezia română*, în *Limba Română*, Nr. 1-4 (163-166), 2009, Chișinău.
3. Vieru Grigore. *Despre Foame, Jandarmi și Tsunami*, în *Limba Română*, Nr. 1-4 (163-166), 2009, Chișinău.
4. Dolgan Mihail. *De ce „Făptura mamei” e o „Capodoperă de valoare universală”*, discurs rostit de critic cu prilejul lansării cărții lui Grigore Vieru, *Făgăduindu-mă iubirii/ Orfeo rinascenell'amore* în Venezia, Italia.
5. Leahu Nicolae, *...Ci să nu închideți cartea*, în revista *Convorbiri didactice*, Nr. 9, 2009.
6. Bantș Ana. *Deschidere spre universalism. Literatura română din Basarabia postbelică*. Chișinău: Casa Limbii Române Nichita Stănescu, 2010.
7. Corbu Daniel. *Escale în Panteon – portrete critice*. Iași: Princeps Edit, 2009.
8. Cimpoi Mihai. *Grigore Vieru – poetul arhetipurilor*. Iași: Princeps Edit, 2009.

Corneliu Baba, *Portretul lui Mihail Sorbul*

ESEU

ION PILLAT - ÎN UMBRA TIMPULUI

► Violeta Daniela MÎNDRU

Timpu nu ne dă dreptul să ignorăm trecutul. În curgerea lui, se revoltă împotriva uitării. Îi datorăm, așadar, scriitorului și omului politic Ion Pillat, un omagiu la 131 de ani de la naștere.

Ultima zi a lui mărtișor a anului 1891 a adus în familia lui Ion N. Pillat și a Mariei (una dintre fiicele lui Ion C. Brătianu) un fiu care avea să devină o personalitate marcantă a vremii pe care nici noi, astăzi, nu o putem ignora.

Studiile primare le-a făcut în particular, cu examene susținute la Școala Primară 1 din Pitești, iar cele gimnaziale la Liceul „Sf. Sava” din București. Mama lui l-a luat la Paris, unde a urmat, cursurile Liceului „Henry IV”, ca extern. Atunci s-a consolidat cetăținul și europeanul din Ion Pillat, până aproape de mondenitate.

A debutat ca poet în 1911 în revista lui Titu Maiorescu, *Convorbiri literare* cu poeziile „*Pictor ignotus*”, „*Cântec nocturn*”, „*Ruga budistă*”, și editorial în 1912 cu volumul „*Visări păgâne*”.

Ion Pillat și-a petrecut copilăria la moșiile bunicilor, la Florica, pe Argeș, și la Miorcani, pe râul Prut (în anul 1883, tatăl său, Ion N. Pillat, intrase în posesia proprietății de la Miorcani, din fostul județ Dorohoi, locul care avea să îl inspire pe poetul Ion Pillat în scrierile sale).

Ca orice tânăr în sufletul căruia fuseseră sădite mlădițele dragostei de țară, Ion Pillat și-a satisfăcut stagiul militar în România, ulterior înscriindu-se la studii la Sorbona, unde a aprofundat istoria și geografia, dar a studiat și dreptul, urmând tradiția familiei. În 1913 a obținut licența în Litere, iar un an mai târziu pe cea în Drept. Perioada pariziană este cea care-și va pune o puternică amprentă asupra liniilor interioare ale poetului, conducând, desigur, la definirea trăsăturilor dominante și profund individualizate ale poeziei pillatiene. Viața culturală pariziană la care participă Ion Pillat, autorii pe care îi citește, muzica și artiștii plastici pe care îi admiră,

spectacolele, viața mondenă, toate acestea au avut un ecou în creația sa.

Pasiunea pentru literatură a dat naștere volumului *Eternități de-o clipă* care a văzut lumina tiparului în anul 1914.

În 1915 s-a căsătorit cu pictorița Maria Procopie-Dumitrescu (cunoscută în mediul artistic sub numele de Maria Pillat –Brateș), femeie de o fină intelectualitate, care a împlinit atmosfera de artă a casei, fiindu-i în același timp o soție plină de înțelegere, „un reazem fără egal”, cum o elogia pe bună dreptate prietenul familiei, Horia Furtună. Au avut doi copii, pe Pia (1916) și pe Dinu (1921). Se pare că între Ion Pillat și Maria Pillat – Brateș a fost o iubire atât de puternică, încât s-a asigurat spațiul potrivit pentru înflorirea creației pillatiene. Însăși fiica lor, Pia Pillat Edwards, descrie astfel căsnicia părinților săi. „Dacă

tata a scris sobru, echilibrat și poetic, dăinuitor, cum a scris, e numai datorită atmosferei create de mama în jurul lui. Din mama își trăgea tata forța, echilibrul și armonia. Restul era trecător și neimportant. Curajul și demnitatea mamei și mai ales dragostea ei pentru el, i-au dat puterea și îndurarea de a rămâne o constantă a vieții lui. Căci o iubea și o prețuia mai mult decât orice.” (*Umbrele cărților nescrise* – Pia Pillat)

Dacă primele volume de poeme, *Amăgiri* (1917) și *Grădina între ziduri* (1919), stau sub semnul parnasianismului și al simbolismului de sorginte franceză, cărțile următoare, *Pe Argeș în sus*, *Satul meu*, *Biserica de altădată*, îl revelă ca poet afiliat tradiționalismului literar românesc.

Viața patriarhală de la Florica și Miorcani se transferă într-un lăcaș de perpetuă întoarcere, unde „în pereți icoane de morți bătrâni veghează”. Luxurianța mediteraneană aduce cu rodnicia ținuturilor natale, noua așezare fiind închipuită ca o „insulă pierdută colo-n mări” sau ca „ un țarm

pierdut”, cu „zei goi și mai frumoși ca muritorii”, ce păzesc stăvilarele vremii, astfel ca nimic din ce-i etern să nu dispară din înșorita lume. Un element important de inspirație îl constituie priveliștea stepei dorohoiene de la Miorcani, „unduită nesfârșit, fără umbră de copac”.

Poezia bucuriilor calme ale vieții sub umbra ușor melancolică a trecerii timpului, cântarea în forme și culori a roadelor pământului, toate acestea reprezintă filonul pur al liricii pillatiene.

Nostalgia paradisului primordial ajunge o dominantă a poeziei lui Ion Pillat. În sens psihanalitic, ea ar semnifica dorința de integrare în matricea universală sau poate de a intra în contact cu acele vremuri ale strămoșilor, când perfecțiunea domnea pe pământ. Spaima de a nu fi pierdut aceste legături tainice cu trecutul constituie imboldul poeziei lui Pillat.

Sensibilitatea unui poet îi conturează acestuia o fizionomie lăuntrică în jurul căreia se dispune acea rețea de simboluri menită să fie cauzatoare de un act al creației. Acest chip interior al autorului este adesea fundamental deosebit de felul său de a fi în viața de toate zilele, ajungându-se la conflicte personale care să declanșeze anumite imagini și metafore.

Poetul încearcă mereu, experimentează febril, ascultă tumulturile „melodice”, doar-doar va primi confirmarea că se află pe calea recuperării sufletului autentic. Tocmai căutarea, neliniștea tensionată de vibrații, a căror frecvență se schimbă uneori în desfășurarea aceleiași strofe, sunt de natură să sporească interesul poemelor anilor 20. Nostalgiiile barbare („Sunt zile când mi-i dorul flămând ca un barbar”) alternează cu cele de reculegere la malul mării „ La mare m-oi duce, la veșnica mare/ Căci astăzi dorința mă face de-un sânge/ Cu neamul străbun.” (*Mării păgâne*), căldura sufletească cu răceala, optimismul cu deprimarea, deschiderea spre oameni cu însingurarea, toate reunite într-un vârtej de stări incerte, disjuncte, trăite cu sentimentul înstrăinării: „Sunt zile când revie copilul. Zile când,/ Moșneag, stinși îmi sunt ochii ca două stele moarte./ Sunt zile când tot pieptul iubirea mi-l împarte,/ Iar altele când singur mă chinuiesc departe,/ Închis ca într-o boltă zidită-n al meu gând.” (*Sunt zile*)

„Până la volumul *Pe Argeș în sus*, din 1923, creația poetului va încerca să deslușească acea „muzică interioară”, de colorit, de simplificare sau de lărgire a rezonanței, de relief.” - remarcă D. Caracostea.

Există în poezia lui Ion Pillat, încă de la începuturile sale, o sensibilitate integrală, o instinctivitate a frumosului, o lipsă de ostentație metaforică, un echilibru structurat, o tensiune lirică egală. Pillat va transpune în versuri un anume sentiment care s-ar traduce printr-o „sete după ceva pierdut, după copilul din noi”, adică un accentuat

sentiment al frustrării, același pe care l-a resimțit și el de-a lungul întregii creații. Anticipăm doar că această nostalgie după „ceva pierdut”, rămas în copilărie și de nerecuperat, marchează din plin poemele pillatiene, încă din primele cicluri din *Casa amintirii*, dar mai ales după volumul *Pe Argeș în sus*, volume în care Pillat identifică spațiul original cu adevăratul spațiu menit revelației poetice.

Scriitorul Leo Butnaru apreciază destul de exact gradarea sentimentelor poetului Ion Pillat, revenirea la spațiul care l-a inspirat încă din tinerețe și de care nu s-a îndepărtat cu adevărat niciodată, ci l-a ocrotit în căldura inimii sale până când l-a putut așeza în versuri. „Dacă estetismul din juvenila-i perioadă de creație avea, parcă, reflexe glacial-adumbrite din vitraliile gotice sau din irizanta faianță orientală, după ce poezia sa „revine acasă”, „pe Argeș în jos”, în ea apare o sobrietate de icoană sau de frescă autohtonă de o vibrație intimă, familiară cititorului, în special celui care rămâne fidel înaltelor probe de poezie tradiționalistă”.

„Sunt totuși cazuri când limpezimea ideală rămâne totală în orbitoarea ei strălucire, fie într-un vers izolat, al cărui farmec pătrunzător nu provine nici din idee, nici din sentiment, nici din imagine, nici măcar din muzica silabelor răzlețe, dar din armonie a cuvântului în sine preexistentă tuturor, fie într-o poezie întreagă, bineînțeles de trei- patru strofe cel mult.” (Ion Pillat).

„Armonia poetică” nu se bizuie pe subiect, pe sentiment, pe imagini și nici chiar pe cuvinte, ci pe crearea „acelor sinteze favorabile fluidului poetic pur” (Ion Pillat), anti-imagine sau mai mult decât imagine, sentiment, cuvânt, luate la un loc.

Ajungem astfel la geneza „poemelor într-un vers”, singulare ca rezonanță în poezia românească din anii 1935-1936. Poemul într-un vers este acela în care un singur vers este scris, iar celelalte rămân sugerate până la sfârșitul poemului: „*Popor nomad* – cu norii și cu vântul porneam, pământul sta.”; „*Casa copilăriei* – Sub lună casa albă: o piatră de mormânt.”; „*Drum de noapte* – Ne învelise luna în cuib de amintiri.”; „*Poetul trădat* – Un vers cu plâns de ape, când îl credeai cleștar.”; „*Casă la Balcic* – Și sufletul și casa mi le-am deschis pe mări.”; „*Amintirea* – La cuib, o rândunică prin suflet zboară lung.”

„Poemul într-un vers duce această concentrare la limită. Ele se prezintă față de un poem obișnuit ca o picătură de parfum față de un coș plin de flori. Este o esență capabilă de nesfârșite diluări. Dintr-un vers, un vers în care, ca sugestie intră și titlul, se pot dezvolta poeme întregi, după puterea de realizare a fiecăruia.” – afirma la vremea aceea însăși Ion Pillat, vorbind despre poezia pe care o propunea, ca noutate a vremii.

Remarcăm faptul că poemele într-un vers nu sunt decât reveniri asupra unor momente deja cunoscute din devenirea poeziei lui Pillat. Așezate într-o anumită ordine, aceste poeme ar putea rezuma volumele anterioare, într-o curgere firească, până spre ieșirea din scenă.

Poetul are credința că după moarte, umbra sa va urma în lume viața poeziei. Nereușitele în privința cadrelor silnice ale omenescului sunt puse pe seama lipsei de asceză desăvârșită, pe lăsarea slobodă a „aripilor de foc” ale dorinței. „În vâlvătăi de patimi cădea-vor în cenușă/ Truface brațe albe și visuri, la un loc,/ Căci n-o să poți- ca mine- prin tainica ei ușă,/ S-ajungi la nemurire, cu aripe de foc!” (*Stanțe*)

Cum era percepută activitatea sa literară de cei doi copii ai săi, este încă un fapt emoționant, mai ales că mărturisirile celor doi vin la vârsta adultă, când părintele lor era plecat de mult din astă lume.

„Cred că poezia tatei, în care nu există decât măsură „armonie, echilibru și lipsă de zbuțiu interior, este, de fapt, o mască - extraordinara lui pudoare sufletească, dusă până la extrem - ascunzând vâlvătăi și furtuni, ca și mari adâncimi de simțire.” (*Umbrele cârților nescrise* – Pia Pillat Edwards)

Personalitatea lui Ion Pillat are o structură complexă. Pe de o parte el este omul modern cu informația la zi, europeanul cu aspirații spre universalitate, dar și propovăduitorul înflăcărat al specificului nostru național și al valorilor tradiționale. Aceste trăsături aparent contradictorii, rar întâlnite laolaltă, au constituit farmecul durabil al personalității sale, au pecetluit destinul operei sale în conștiința contemporanilor și l-au făcut să aibă un rol incert în ierarhiile de valori ale posterității.

Dedicat întru totul actului creației și traducerilor, în care punea o mare pasiune, Ion Pillat nu era totuși un om depărtat de viață, încuiat în biblioteci, izolat de restul lumii, ci, dimpotrivă exista în el un senzual iubitor al vieții, al roadelor ei, al formelor și culorilor în care se pârguiesc un mlădiu trup de femeie sau o piersică atârând de frunzișul crengii, dar și un om pătruns de melancoliile serii, ale timpului fugar, ale celor dorite și intangibile.

Ușile casei familiei Pillat erau mereu deschise pentru prietenii literare, devenind un locaș cu o densă atmosferă de cultură și artă. Oaspeți frecvenți îi erau Horia Furtună, V. Voiculescu, Ionel Teodoreanu, T. Vianu, Oscar Walter Cisek, Ion Marin Sadoveanu, Alfred Margul Sperber, iar mai rar veneau Mateiu Cargiale, Adrian Maniu, Cezar Petrescu, Perpessicius, Al. Philippide, Ion Barbu, Ion Minulescu. Lui Ion Pillat îi plăcea să se înconjoare de „piscuri” ale literaturii vremii. (Ovidiu Papadima - *Ion Pillat*)

Deși a atins culmi dintre cele mai înalte ca artă a cuvântului, opera lui e totuși lipsită de forța demiurgică a lui Blaga sau Arghezi, ca și de tumultul interior concentrat până la duritatea cristalului din poezia lui Bacovia și a lui Ion Barbu. Poate și faptul că, fiind lipsit de povara grijilor financiare și de constrângerea exercitării unei profesii l-a adus în stadiul de a-și urma, pur și simplu, pasiunea de a scrie versuri cu seninătate și calm, fără a avea forța explozivă de a schimba tiparele constrângerilor sociale.

Autor de antologii, traducător pasionat din lirica europeană și din cea americană, poetul se manifestă și ca eseist și critic în volumele *Portrete lirice* și *Tradiție și literatură*.

Volumul *Portrete lirice* de Ion Pillat reprezintă o lucrare de o importanță majoră în literatură noastră. Cuprinde articolele lui Ion Pillat dedicate literaturii străine: *Don Quijote, Lirica lui Victor Hugo, Actualitatea lui Baudelaire, Aspecte din lirica modernă franceză, Poezii fanteziști și tradiția franceză, Sufletul irlandez în poezie, Lirică modernă americană, Goethe – poet liric, Spre un nou clasicism german, Valery, Rilke și poezia pură, La Fontaine și poezia pură, Tragedia raciniană, Simbolismul ca afirmare a spiritului european, Spiritul mediteranean, Poezia lui Francis Jammes și Ronsard, poetul Renașterii*. (Cristian Livescu – *Introducere în opera lui Ion Pillat*).

În ultima perioadă de creație, imaginarul pillatian devine mai mobil, mai pasionat de voluptățile dinlăuntrul său, o dispoziție mai deslușită pentru metafora concentrată - „sufletul cu aripă de spumă”. În volumele *Limpezimi, Scutul Minervei, Poeme într-un vers, Țărm pierdută, Umbra timpului, Împlinire*, Ion Pillat aspiră către „poezia pură”, pentru care pledează în epocă Mallarmé și Valéry.

Asupra operei literare a lui Ion Pillat și-au exprimat opinia mai mulți critici literari și oameni de cultură, fiecare încercând să scoată la lumină noi fațete ale personalității sale.

„Ion Pillat venea să convingă, prin toată creația sa, că poezia, așa cum ar fi spus Paul Valery, este dezvoltarea unei exclamații. În circumferința rafinamentului propriei sale culturi, el a suprapus un rafinament extrem și modern al mijloacelor poetice. Dar într-un timp și spațiu nesaturate încă de experimentalism, într-o epocă de multiforme, modernistă la noi, rafinamentul poetic a fost în grabă și des confundat și interpretat drept o rarefiere a substanței poetice, iar excepționala formație și penetrație a poetului în domeniul ideilor estetice a fost confundată cu înseși cauzele generatoare de poezie, cauze nu pe deplin arătate nici de psihanalizii cei mai subtili, nici de structuralizii cei mai rafinați. Harul poetic rămîne un har, iar poezia cea mare și

adevărată – o existență pe măsură” – este opinia doamnei Victoria Ana Tăușan.

Împletindu-și propria operă lirică, de binecunoscută semnificație, cu o permanentă frecvență a liricii europene și universale, Ion Pillat a fost, în perioada interbelică, un promotor activ al valorilor contemporane, cunoscând chiar prin relații personale o seamă de autori care s-au impus ca deschizători de drumuri și ca spirite directoare în literatura secolului al XX-lea. Aceași siguranță a gustului, aceeași fermitate a criteriilor de valoare pe care o denotă traducerea lui Ion Pillat, constituie și nota caracteristică a eseurilor sale, exemplare prin finețea analizei și prin tonul deosebit de comunicativ. (Victoria Ana Tăușan).

„Ion Pillat, așadar, nu e un „simplu” tradiționalist ori peisagist; e – ca și Proust, Francois Mauriac ori Thomas Mann - un „normal” perfect încadrat în societatea, vremea și predaniile mediului, un „normal” care, totuși, a înțeles (a „știut”) prea bine, a pătruns și el - ca și ceilalți trei mari scriitori cărora l-am alăturat - universul „anormal” și reflectant al poeziei, artei, creației de-a doua.

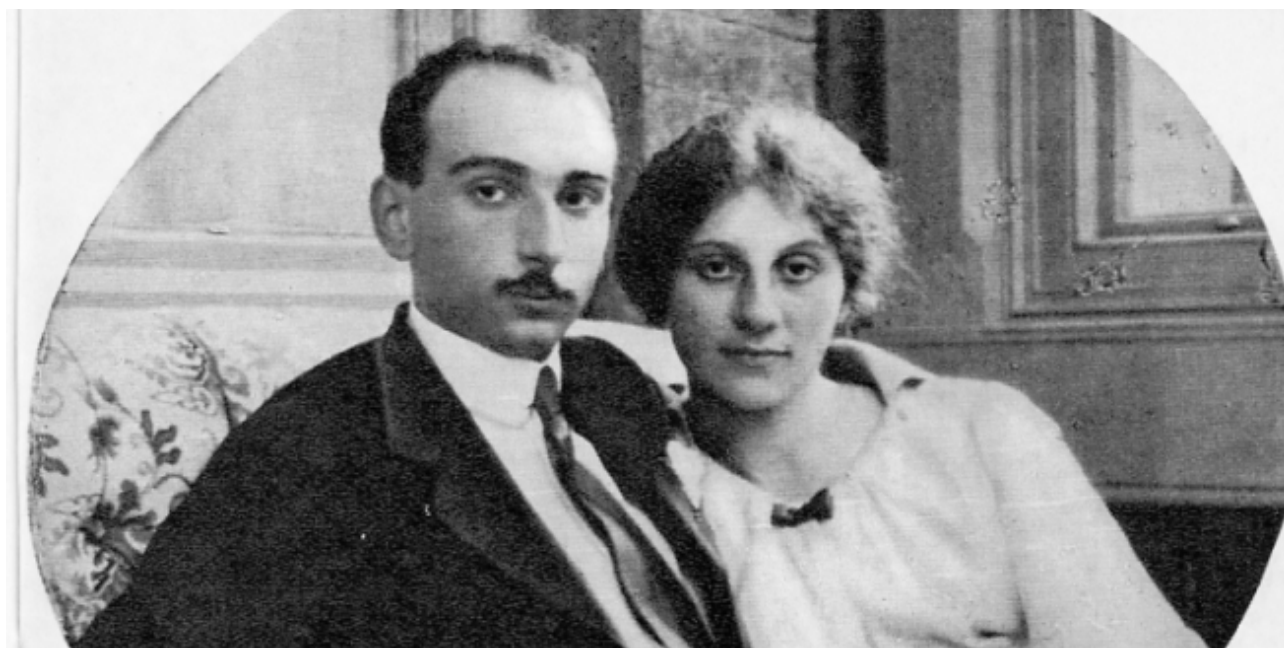
Peisajele copilăriei, împrejurările unei vieți comode și neaventuroase, încadrarea în sistemul convențiilor societății din care a făcut parte, simpatia și considerația purtate poezilor altor graiuri și glij, intima legătură (fidelă, aproape dureroasă) cu „materialitățile” ambiante, strunirea pornirilor temperamentale nu i-au fost stavile ori opreliști, ci incitări spre biruirea ritmului monoton al existenței, spre pășirea în acel domeniu - diferit, parabolic, straniu, anormal - generic și vag denumit arta.” (N. Steinhart)

Poate cea mai fină și mai pertinentă observație este fiica sa, Pia, care completează

imaginea artistului cu latura lui profund umană, așa cum se degajă din scrisorile Piei către fratele său Dinu sau cumnata Nelly (Cornelia Pillat). „momentele ce mi-au rămas din tata sunt cu totul altele. Nu literare. Deloc. Ci profund omenești. Cu extraordinara lui toleranță și generozitate de minte și de suflet față de micimile și meschinăriile altora – o îngăduință fără de margini- și, în același timp, ce largime de orizont, ce largă îmbrățișare. Tata era, în felul lui, un *grand seigneur*. Această „mărime” a lui mi-a rămas în suflet - această lipsă de îngustimi morale sau spirituale - acest compas larg deschis al minții lui. Și micile lucruri enervante, agasante din el, când eram foarte tânără - pe care acum le văd altfel și pentru care-i sunt recunoscătoare că-l făceau atât de uman.”

Și replica, tot scrisă, desigur, a fratelui ei, Dinu Pillat, adaugă o altă tușă imaginii lui Ion Pillat în postura de tată și de creator. „Modul în care îl vezi tu pe tata (...) m-a impresionat extrem de mult. Și eu îl înțeleg acum cu totul altfel, numai că receptivitatea mea față de structura lui intimă, de fin epicureu împăcat cu destinul, neagitat problematic în ideea sa, mai degrabă plană și lineară, este limitată de incongruența modului meu opus de a fi. Sentimentul final pe care-l am pentru el rămâne unul de compasiune înduioșată, deși aparent tata a fost un om fericit, care s-a realizat pe deplin, în limitele sale, în viață, ca nimeni din familia noastră.”

Ion Pillat a avut șansa de a se naște într-o familie înstărită, astfel încât resursele financiare nu au constituit vreodată o problemă majoră. Simțindu-se mai norocos decât alți scriitori ai timpului, vede în mecenat o posibilitate de a regla onorabil lucrurile. Editează pe propria-i finanțare volumul *Plumb* de George Bacovia și volumul *Poezia toamnei*, iar

împreună cu Tudor Arghezi, scoate în 1922 revista *Cugetul românesc*.

Datorită farmecului său personal, activității lui de susținere a colegilor scriitori și întinsei suprafețe pe care s-a desfășurat activitatea sa, nu doar pe tărâmul poeziei, care a constituit marea sa pasiune, dar și ca animator al vieții culturale, Ion Pillat s-a bucurat, la vremea lui, de un remarcabil prestigiu. Era când admirat fără rezerve, când copleșit de criticile scriitorilor aflați pe poziții adverse opiniilor sale.

În afară de poezie, Ion Pillat a scris și două piese de teatru: comedia *Dinu Păturică* – o încercare de a transpune pe scenă romanul lui N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*; și feeria în zece acte *Tinerețe fără bătrânețe*, care își are izvorul în basmul popular.

Ion Pillat a obținut premiul național pentru literatură în 1936, an în care este ales membru corespondent al Academiei Române.

Mai cunoscut publicului larg pentru latura culturală, Ion Pillat a avut și o carieră ca om politic, ceea ce este de înțeles, ținând cont de rădăcinile liberale ale familiei sale (ne referim la bunicul matern și la tatăl său, fost parlamentar liberal).

În primul război mondial e mobilizat ca ofițer de legătură pe lângă misiunea militară franceză, venită la noi mai mult pentru sprijinul moral, care a însemnat totuși destul. Fără a se afla permanent pe câmpul de luptă, totuși poetul a trăit dramele și primejdiile acestui război. În zilele tragice ale ultimei rezistențe a trupelor noastre în Moldova, sfâșiată și ea, își găsește un sprijin moral și o înseninare în

prietenia sub luminile artei, cu Tudor Vianu, mobilizat și el.

Participând ca secretar al lui Alexandru Vaida-Voievod, președintele delegației ardeleni, la Conferința de Pace de la Paris, din 1919, Ion Pillat trăiește și ultimul act al dramei poporului român, din anii aceluia război, dar și bucuria înfăptuirii visului milenar al unei Români întregite.

Păstrând o deosebită discreție față de prietenii săi literari în ceea ce privea activitatea lui ca deputat, aproape permanent, al județului său în Parlament, Ion Pillat a încercat să-și facă și aici datoria, în lumina convingerilor lui umanitare. Ion Pillat a realizat în județul Dorohoi, mai ales în satul Miorcani, o discretă, dar necesară operă edilitară și de asistență socială, a cărei amintire este încă vie.

În ciuda faptului că meritele îi erau recunoscute chiar în acea perioadă de tulburări politice și de transformări sociale, Ion Pillat a rămas credincios crezului și scrierilor sale, pedant, pregătit parcă în orice moment de un sfârșit apropiat. Amintirile fiicei sale, Pia Pillat Edwards, vin să confirme acest lucru: „...el și-a lăsat nu numai poezia ordonată și netedă, în puritatea artei lui, dar la fel și-a împăturit viața când știa că va muri tânăr și fulgerător. În tot timpul aceluia an premurgător morții lui, el a ars tot, a adunat și aranjat tot ce putea rămâne după el, ca să nu dea durere nimănui. La fel cu operele lui complete - era obsedat să lase în urma lui poeziile și scrierile aranjate și alcătuite de propriul lui gust, cu propria lui mână. Și a știut – aproape înspăimântător de vizionar – că nu avea decât un interval anumit și foarte precis ca să-și termine de aranjat opera și de încheiat viața lui de om exact la timp, până când l-a lovit moartea într-un colț de stradă. A murit în camera mea de copil, unde fusese transportat, dar ca ființă cugetătoare și simțitoare murise deja atunci, pe stradă.”

Scriitorul a decedat pe 17 aprilie 1945, la București.

La capătul existenței sale, curmată brusc la o vârstă când încă mai putea să elaboreze opere viabile, el lasă posterității o creație armonioasă, capabilă să-i poarte numele pe valurile timpului. (Dumitru Șerban Dragoi)

Autor de antologii, ediții, articole, conferințe, – iată aspectele unei activități febrile, depusă în slujba literelor, cum nu le-a fost dat multor poeți români.

„Convingerea lui Ion Pillat era că „progresul unui artist e un sacrificiu continuu de sine însuși”, o permanentă „extincțiune a personalității”. Cu deplină luciditate, el a înțeles greaua povară a unei asemenea misiuni. Efortul său nu a fost, însă, zadarnic. În simfonia liricii române se distinge, peste ani, timbrul inconfundabil al vocii pillatiene.” (Dumitru Șerban Dragoi).

Corneliu Baba, *Lucia Sturdza-Bulandra*

ESEU

NUMELE PROPRII ÎN OPERA LUI CALISTRAT HOGAȘ

► Grigore RACARIU

INTRODUCERE

Printr-un destin literar eminent curios, Calistrat Hogaș își câștigă notorietatea de scriitor destul de târziu, postum, la o jumătate de secol după debutul său literar.

Abia după editarea, în 1921, a celor două volume de drumeție „Amintiri dintr-o călătorie” și „În Munții Neamțului”, „amantul nestrămutat al marilor priveliști ale naturii” este cunoscut cu adevărat de publicul cititor și se impune atenției criticii literare¹.

Înlăturându-se nedreptatea ce se contura în câteva exegeze deformat, profilul său de prozator a fost definit, în sfârșit, ca pereche clasică a lui Odobescu, ca prelungire a unor direcții mitologizante ce emană încă de la Costache Negruzzi. Totodată s-a arătat că prin „erudiția evocării” trebuie considerat „părinte literar imediat” al lui Ioachim Botez cu „Însemnările unui belfer” și al lui Geo Bogza în „Cartea Oltului”².

De asemenea, istoricilor literari le revine și meritul de a fi evidențiat specificul vorbirii artistice a lui Hogaș³, lucrările de lingvistică ocolindu-i în mod inexplicabil opera.

În aceasta ordine de idei s-a insistat mai ales asupra elementelor clasicizante existente în scrierile sale. În cadrul acestei „recuzite de reminiscență umanistică” locul întâi îl ocupau indiscutabil, numele proprii. Analiza acestora⁴ considerăm că poate semnala noi date în sprijinul sublinierii unor adevăruri deja formate, poate dezvălui noi aspecte privitoare la contribuția adusă de Calistrat Hogaș la dezvoltarea limbii noastre literare.

OBSERVAȚII STATISTICE

O succintă prezentare statistică a elementelor de onomastică, folosite de Hogaș în cele două volume amintite, pune de la început în lumină înclinarea erudită care a făcut obiectul tuturor studiilor ce i-au fost dedicate: nume de personaje = 74; antroponime de proveniență livrești = 115; antroponime de proveniență populară = 15; (total antroponime = 204); toponime din Munții Neamțului = 63; toponime de proveniență livrescă = 33; (total toponime = 96); alte nume proprii = 14; (total nume proprii = 314).

Deși locurile prin care îl poartă „ghebeaua eternă a Pisicuței” sunt notate cu deosebită exactitate și atenție⁵, din cele 314 nume proprii doar 63, adică 21%, sunt toponime din Munții Neamțului. De asemenea, deși sătenii întâlniți sunt „fără excepție”, prezența cititorului cu numele

sub care sunt cunoscuți de oamenii muntelui, cele 74 antroponime, folosite în acest scop, reprezintă iarăși un procent redus.

Lăsând la o parte cele 14 nume proprii în majoritate nume de animale, rezulta că peste 50% din toponimele și antroponimele folosite nu reprezintă nume de locuri și oameni întâlniți de Hogaș în drumețiile lui.

Dacă totuși în lectură stratul livresc nu ne întâmpină cu stridența care ar reieși din statistica prezentată, aceasta se datorește mai ales faptului că, din cele 148 nume de proveniență livrescă, 79, deci mai mult de jumătate, sunt folosite cu intenții umoristice.

Se confirmă astfel statistic „deprinderea scriitorului de a apela la antichitate și, în special,

la eroii vechilor epopei, pentru a ironiza oameni, a reliefa situații”⁶.

Această „hoinăreală erudită” se caracterizează însă, din punctul de vedere al temei pe care ne-am prepus-o, prin cuvinte cu un număr redus de apariții în text, copleșite de restul numelor proprii mai puțin numeroase, dar cu o frecvență deosebită. Astfel, în povestirea *Pe Seștina* antroponimele *Axinia*, *Avrum* și *Sura* însumează 128 de apariții, în timp ce restul de 14 antroponime au doar 15 apariții.

O asemenea distribuție a numelor proprii în text reclamă, pe lângă pondere în citarea faptului cărturăresc, o latură în plus a prozei lui Calistrat Hogaș, definită prin existența unor elemente, mai puțin aduse în discuție, pe care vom căuta să le definim mai departe.

FONOLOGIE ȘI GRAMATICA

Semnalăm câteva fonetisme moldovenești, unele, ca de exemplu: *Cheatră*, *Chetroșii*, *Gligori*, *Tilică*, *Căpățină*, fiind folosite pentru a reda culoarea locală, altele, ca de exemplu: *Săcu*, *Varatic*, *Tănasă*, *Valea Sacă*, strecurându-se în vorbirea scriitorului, reprezentant și apărător al graiului moldovean⁷. Nume ca *Jean*, *Georges* sau *Alexandre* aduc prin aspectul lor franțuzit o undă de dispreț, față de purtătorii lor. Restul onomasticii folosite de Hogaș nu ridică probleme deosebite de fonetică sau fonologie.

Sub aspectul structurii gramaticale, mai ales antroponimele oferă aspecte mai interesante.

Majoritatea sătenilor întâlniți de scriitor sânt prezentați în sistemul de denotație populară: *Gheorghe a Nastasiei*, *Axinia din Gura Borcii*, *Avrum din Seștină*, *Zamfira lui Ilie Filipoiu*, *Călina lui Drăgan din Rotărie* etc. Spre deosebire de aceștia notabilitățile satului poartă nume din sistemul de denotație oficială: *Constantin Șoarec*, *Ion Mocanu*, *Ilie Marcu*, *Tasache Crăcăuanu*, *Eremia Honcu*.

Unele nume proprii de proveniență livrescă, deși ortografiate cu majusculă, sânt adesea folosite cu funcție de substantive comune: *Plutarc* (biograf), *Quasimodo* (om foarte urât), *Adonis* (bărbat foarte frumos). Transformarea unor antroponime în substantive comune se realizează și prin pluralizare: *Aspasi*, *Surele* și *Avrumii*, de asemenea prin folosirea unui determinant nehotărât ex. *un fel de Goliat*, *un alt Prometeu*, *un alt Robinson*, *vreunui Rinaldo*, *vreunei Dulcinee*. Același efect se obține prin articularea enclitică a numelui propriu: *Don Chihotul său*.

În utilizarea cazurilor semnalăm genitiv – dativul specific moldovenesc: *Floricăi*, dar și *Borcei*,

*Hălăuce*⁸. Genitiv-dativul popular în -ii pentru -ei este rar folosit: *Borcii*, *Bistriții*.

Caracteristic limbii vorbite, vocativul atrage atenția mai ales în privința numelor de personaje. Remarcăm folosirea, în special a formelor marcate desinențial, care au avantajul de a realiza o atmosferă de familiaritate, de apropiere a personajelor antrenate în dialog ex. *Axinio*, *Florico*, *Magdo*, *Filipe*, *Huțane*, *Honcule*, *Rusule*. Și mai pregnant apare acest efect în cazul vocativelor însoțite de interjecții: *mă Cârță*, *măi Ghiță*, *fa Călıno*, *fă Aniță făăă*, *hîî Sură*.

OBSERVAȚII STILISTICE

În mod deosebit atrage atenția grija pentru detaliu, pentru prezentarea până la amănunt a peisajului geografic, a oamenilor întâlniți, cu citarea exactă a numelor proprii respective. Suntem, pe de o parte, în fața unei trăsături a omului din popor, care se mândrește cu cunoașterea perfectă a locurilor prin care se mișcă la modul cotidian ființa sa. Iată un exemplu: „... din plaiul *Gitioanei* ieșim în poienile *Goșmanului*, după aceea dăm pe la fundul *Negrului* în poienile *Gemenii*, apoi apucăm plaiul și scoborâm devală în *Preluca*... răspunse Huțan care cetea ca pe carte geografia muntelui” (p.302).

Pe de altă parte, este vorba de o nouă față a înclinării clasicizante, de aceea tendința de homerizare, adusă-n discuție pentru alte aspecte ale scrierilor lui Hogaș. Oamenii întâlniți nu sunt niște țărani oarecare, ci cu nume precise. Mergând spre Tazlău, scriitorul este însoțit nu de doi ciobani la întâmplare, ci precis de *Huțan* și *Sgribincea*. În drum întâlnesc o țarancă, despre care ar fi fost suficient să i se arate rosturile pe cărările muntelui, cel mult portretul. Cititorul află însă categoric că este vorba de *Călina lui Drăgan din Rotărie*. În povestirea *Florica* se oferă un prânz. Participanții la masa respectivă sunt numiți, de asemenea, cu mare precizie, ca niște personaje pe care le-am cunoaște din totdeauna: *Florica* se puse în capul mesei, eu la dreapta, d-l *Georges* la stânga, *Magda* lângă mine, *Emilia* lângă

d-I George, Ilenuța, Antonia, Ana, Frăsinica etc. (p. 205).

Preferința pentru amănuntul aproape reportericesc ar trebui să dezavantajeze lectura, să știrbească din caracterul mereu actual al acestor amintiri de călătorie. Dacă totuși tendința trece inobservabilă, faptul se datorește, mai ales, pertinentei deosebite a numelor proprii folosite. Din noianul de antroponime, ce i-au stat la dispoziție, Hogaș le-a ales pe cele mai caracteristice pentru personajele sale. Țăranii muntelui se numesc *Bedreag, Cîrță, Căpățînă, Coșofleață, Marula, Sgribincea, Tilică, Văsui*, nume cu ecou de poreclă sau hipocristice specific populare. Chiar și numele primarului de la Tazlău, *Honcu*, conduce spre origini asemănătoare, comentate de altfel de scriitor: „sunt nume sugestive, care, în cinci litere, îți sintetizează un portret întreg” (p. 314).

Despre un nelipsit al saloanelor, chiar înainte de a-l cunoaște afirmă: „desigur că-l cheamă sau Georges sau Jean” (p. 200).

Până și zoonimele sînt alese după aceleași rigori: cîinii unor ciobani sînt *Chiperiu* și *Tataru* iar un cal poartă numele de *Burlachi* în timp ce soția domnului *Alexandre* are un cîine ce se numește *Bijou*, iar calul scriitorului este *Pisicuța*.

Această atentă selectare și măiestrită utilizare a numelor proprii impune apropierea de arta sadoveniană.

Neîntrecută sinteză de limbă românească literară, opera lui Sadoveanu lasă cu greu să se întrevadă locul unde este prezentă influența lui Hogaș, apare însă neîndoios faptul că, în „anii de ucenicie”, marele povestitor a avut ce învăța și de la „cuconu Calistrat”⁹.

Interesante din punctul de vedere al diferitelor zone stilistice realizate sunt și unele formule de adresare folosite (vezi și mai sus vocativul). Dacă scriitorul se poate adresa Axiniei din Gura Borcii cu formula: *Axinie, fată hăi*, subliniind simpatia pentru sprintena călăuză, relațiile reci dintre acesta și cărciumărița din Seștină sînt marcate clar în dialog cu ajutorul unor formule distante:

– Da eu unde m-oi culca, *madamă* Sură?

– Da ce am eu cu dumneata, *jupîneasă* Axinie? (p. 146).

Franțuzismul *madame*, adaptat sistemului limbii noastre, aduce, în același timp, o nuanță ironică în conversație. Cu aceeași funcție este folosită formula *moș Vasilică*, adresată în mod repetat unui copil.

Ajungem astfel la una din trăsăturile definitorii ale stilului lui Hogaș – preferința pentru ironie, pentru continua parodiare. Tendința este cu precădere relevantă de stratul livresc al numelor proprii.

Antonomaza, procedeu stilistic ce trădează prețiozitate, este utilizată în cele mai neașteptate momente, realizându-se tenta ironică prin nefirescul împrejurării în care se citează personaje celebre. Astfel, întâlnim un *Plutarco*, dispus a relata biografii, la Dumesnicu, un *Quasimodo* „de gen femeiesc” la Nichit, însuși scriitorul se consideră, la Pipirig, un *Apolone* înconjurat de „un cerc de grații”, iar în altă împrejurare, împresurat de cîinii de la o stîna, se consideră a prețui, „măcar de două ori, cât orice *Orlando Furioso*”.

Mitologia a impus o serie de nume ca idealuri ale frumuseții masculine. Scriitorul le citează în cadrul unor pleonasmе căutate, care, prin tendința de a reda ceva mai mult decît un superlativ consacrat, sporesc, de asemenea, nota de ironie: *tânărul și frumosul meu Alexia, frumosul meu Adonis, frumosul meu Telemac*.

Plăcerea de a parodia în marginile antichității, conduce firesc și la prezentarea caricaturală a mitologiei:

„Că *Poseidon* în ceruri e negustor de pește.
Și că, de când vaporul ieșit-a la iveală,
Naiadele fugit-au în cer cu pielea goală;
Că *Pegaz* e o gloabă, ce zace de răpciugă;
Că *Faeton* l'înhamă să tragă la cotiugă;
Că și-a pierdut *Diana* și arcul și ogarii
Ș-acum desculță mână la pășunat măgarii”

Dar „hoinăreala” pe poteca muntelui îi prilejuiește scriitorului nu numai cadrul necesar etalării erudiției sale uneori ostentative. Studiul numelor proprii, după cum s-a văzut, ne indică faptul că, în atare împrejurări, Hogaș a învățat să deprindă și mînuirea elementelor caracteristice filonului popular, cultivat cu pasiune de toți scriitorii moldoveni, de la Neculce la Sadoveanu.

Acest al doilea izvor al artei sale ni s-a părut mai puțin discutat, de cele mai multe ori amintindu-se

„lumea cărților”, pe care „dascălul de partea literară” o aduce printre oamenii muntelui. Însă caracterul sui-generis al paginilor de drumeție, oferite de Hogaș literaturii noastre, nu este dat de „recuzita sa clasicizantă”, ci de înmănuncherea măiestrită a celor două surse.

Arta lui Calistrat Hogaș, și deci aportul său la dezvoltarea limbii noastre literare, sunt date, așa cum remarca Mihail Sadoveanu, de „amestecul acesta de brad verde și bucoavnă greacă”¹⁰.

Note:

* Text publicat în *Lucrări Științifice* vol. V, 1971, Institutul Pedagogic Galați (pag.131)

1. Vezi bibliografia lui Constantin Ciopraga, *Calistrat Hogaș*, ESPLA, București, 1960.
2. Vladimir Streinu, *Calistrat Hogaș*, Editura Tineretului, 1968.
3. Constantin Ciopraga, lucrarea citată, p. 202-234.
4. Pentru utilitatea unor asemenea analize vezi: G. Ibrăileanu, *Numele proprii în opera comică, a lui Caragiale*, în Garabet Ibrăileanu „Studii literare ” Editura Tineretului, București 1962, p. 226-239; Lidia

Serdeanu, *Numele de persoane în Țiganiada lui I. Budai-Deleanu*, în „Limba română” nr.1, 1956, p.52-58; V. Iancu, *Numele proprii în poezia lui Coșbuc*, în „Studii și materiale de onomastică”, Editura Academiei R.S.R., București, 1969, p. 45-51.

5. Pentru această compară toponimele din opera lui Hogaș cu cele descrise de C. Matasă în *Cîmpul lui Dragoș, Toponimie veche și actuală din jud. Neamț*, București, 1943.
6. Vladimir Streinu, lucrarea citată, p. 138.
7. Vezi *Moldovenismele*, în Calistrat Hogaș, *Opere*, E.S.P.L.A., București, 1960; în continuare paginile notate în paranteză trimit la această ediție.
8. Cf. Iorgu Iordan, *Graiul putnean*, în „Scrieri alese”, Editura Academiei R.S.R., București 1968, p. 237.
9. Despre Hogaș, Sadoveanu scrie: „ Pe când ceteam *Amintiri dintr-o călătorie în munții Neamțului* în niște numere vechi ale *Arhivei*, am avut prilejul să-l văd și să-l ascult pe Calistrat Hogaș. ... A fost unul din oamenii... cei mai simpatici din câți am cunoscut”. În același loc mărturisește despre scrierile lui Hogaș: „ le cetisem cu interes”, vezi M. Sadoveanu, *Opere*, vol. XVI, ESPLA, 1959, p. 527- 529.
10. M.Sadoveanu, opera citată, p. 527.

GRIGORE RACARIU

(20 martie 1940, localitatea Doina, județul Neamț - 10 august 2018, Galați)

▣ A fost unul dintre cei mai avizați specialiști în probleme de gramatică istorică și de dialectologie de la „Dunărea de Jos”.

▣ Absolvent al Facultății de Filologie din Universitatea „Al.Ioan Cuza” Iași a servit învățământul superior ca asistent și lector la Institutul Pedagogic integrat ulterior în Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați.

▣ Minte scilpitoare, dotat cu o memorie fantastică, rămâne un filolog desăvârșit, autor al mai multor studii în domeniile lingvisticii aplicate.

▣ Profesor și cercetător extrem de bine informat, cu mare dragoste pentru istoria limbii, a literaturii și a culturii române în genere, s-a remarcat ca intelectual talentat și apreciat de studenții săi pentru vocația pedagogică și pentru umorul desăvârșit dublat de ironia fină dar și de cea caldă moldovenească din ținutul natal păstrată în grai și în simțire.

▣ Opera și biografia scriitorului, profesorului și publicistului Calistrat Hogaș l-a fascinat încă din anii adolescenței. Ca personalitate a culturii române trăitor pe plaiurile nemțene, feciorul protopopului de Tecuci a reprezentat un model uman și intelectual de mare forță în tot arealul cărțurăresc și geografic al Moldovei unind câmpia și dealurile molcome ale Țării de Jos cu avântatele creste ale Ceahlăului și năvalnica apă a Bistriței.

▣ Locurile, întâmplările și mai ales oamenii deveniți personaje în povestirile lui Calistrat Hogaș au constituit și pentru tânărul cadru didactic universitar Grigore Racariu un conținut generos de investigare științifică, în studiul alăturat pe care Tecuciul literar-artistic este onorat să-l publice în acest număr, prin bunăvoința membrilor familiei Domniei-Sale cărora le mulțumim.

Colegiul de redacție

PROFIL

VASILE PÂRVAN - O VIAȚĂ DEDICATĂ STUDIULUI

► Sorin LANGU

Vasile Pârvan s-a născut la 28 septembrie 1882, în comuna Huruiești – Bacău. Face primele studii la Berești-Covurlui și Bârlad, urmând, apoi, istoria și arheologia la Universitatea din București, unde i-a avut ca profesori pe Nicolae Iorga și Dimitrie Onciul (1904). În perioada 1905 – 1908 se specializează la Jena, Berlin și Breslau, unde obține doctoratul în filosofie. Vasile Pârvan provenea dintr-o familie modestă, fiind primul copil al învățătorului Andrei Pârvan (cu înaintași răzeși în Basarabia) și al Aristitei Chiriac (din Dobrenii Neamțului). Acesta a primit prenumele Vasile, la fel ca unchiului său, Vasile Conta (mama sa fiind verișoara filozofului).

În 1904 a plecat cu o bursă de la Universitatea din București (din „Fondul Hillel”) într-o călătorie de studii cu probleme în Germania, urmând cursurile a trei universități (Jena, Berlin și Breslau) și având deseori probleme financiare și probleme de sănătate. La Breslau a obținut titlul de Doctor *cum laudae*, sub conducerea profesorului Conrad Cichorius, cu teza *Naționalitatea comercianților în Imperiul Roman* (1908, în limba germană), considerat de specialiști drept unul dintre cele mai bune studii privind dezvoltarea comerțului în antichitatea clasică. Colegii germani l-au numit „micul Mommsen”, ceea ce – având în vedere că „marele” Theodor Mommsen a primit recent (în 1902) Premiul Nobel pentru monumentala sa Istorie a Romei Antice – a sugerat interesele de cercetare ale istoricului român. A devenit profesor la Universitatea din București și a fost ales membru al Academiei Române.

El a fost preocupat în special de arheologie, preistorie și istoria civilizației greco-romane. A organizat numeroase situri arheologice, dintre

care cel mai important este cel din Histria și a publicat numeroase studii, rapoarte arheologice și monografii, inclusiv un vast documentar valoros și util. El a condus situl arheologic din Histria până în 1926.

Vasile Pârvan, cel considerat părintele arheologiei românești, este omul care a adus la suprafață fascinantă cetate Histria.

Concepția sa era că singurul obiect real al istoriei este cultura, viața spirituală, celelalte aspecte ale vieții fiind utile în măsura în care ajută la înțelegerea evoluției spiritului uman. Truditor al studiului, uneori spre exasperarea pritenilor, curios până la enervare, Pârvan prefer deseori liniștea bibliotecii activităților mondene: se povestește, că învitat fiind la un dineu al lui Aristide Blank,

marele bancher, la un moment dat lipsește din sala dineului. Amfitrionii în găsesc în bibliotecă, unde motivează că „era liniște”!

Se va căsători relativ târziu, după ce cariera sa este în mare parte definitivată, cu Silvia Christescu, fiica unui mare industriaș și nepoata Mariei Bogdan, soția unui alt mare istoric Ioan Bogdan. Va fi devastat de pierderea soției, la 26 august 1917, odată cu nașterea unei fetițe care nu a supraviețuit nici ea. La 13 octombrie 1917, îi scria lui M. Simionescu-Râmniceanu din Odessa că, „*la mormântul Silviei, citindu-i numele pe marmura albă, lângă care mă așez, închizând după mine ușa grădiniței ei, grădiniței noastre de iederă, mi-e singura mângâiere; o știu că doarme jos, apăsată de greutatea pământului de deasupra; mi-ar fi fost oribil să știu că o strivește pământul; ea doarme și eu veghez lângă ea până mi se*

face și mie somn tare ca ei: viața noastră e o clipă, va veni așa de repede ceasul!"

Vasile Pârvan a avut un rol special în crearea noii școli românești de arheologie. Pasionat în totalitate de munca de pe șantier, Vasile Pârvan a ignorat apendicita de care suferea. A ajuns în final pe masa de operație, însă a fost mult prea târziu pentru a-i fi salvată viața; a decedat (d.26 iunie 1927) la doar 45 de ani, în plină putere creatoare. Prin testament, și-a lăsat averea Academiei Române, iar biblioteca a donat-o Școlii Române de la Roma, dar testament pentru urmași este opera sa, munca sa de-o viață, care poate fi rezumată în cuvintele:

„Căci între zâna Clio și închinătorii ei e această legătură sfântă: din lumina cea caldă a soarelui vieții de azi, rugătorii ei se coboară în întunericul cel de sub pământ, unde locuiesc umbrele nemângâiate. Și închinătorii către Clio ard acolo în întuneric sufletul lor, ca să facă lumină

și să dea căldură, să dea contur și să remodeleze trup palidelor vedenii, așa de tare uitate și celor care-și ard mai credincios și fără cruțare sufletul pentru morți Clio le dă, în grai și în scrisul pe piatră, răsunet și linie a eternității!"

Bibliografie:

Lucian Năstasă, *Intimitatea amfiteatrelor, lpostaze din viața privată a universitarilor „literari” (1864-1948)*, Cluj-Napoca, 2010

Vasile Pârvan, *Memoriale*, București, 1923

Al. Zub, *Pe urmele lui Vasile Pârvan, București, 1983*

Al.Zub, *Vasile Pârvan și istoria biografică, în Carpica, 26, p.258-264*

I.Mitrea, *VASILE PÂRVAN – 130 de ani de la naștere. perenitatea modelului pârvanian, în Noema, XII, 2013, p.353-360*

Corneliu Baba, *Cina*

CURENTE LITERARE, CURENTE DE IDEI ÎN CULTURA ROMÂNĂ

ȚARA DE PESTE VEAC
A LUI NICHIFOR CRAINIC

► Cristian Gabriel CĂLUGĂRU

Era perioada anilor '90 când, proaspăt licean, am luat contact cu mărturiile fervoarei intelectuale din anii '30 –'40 ai veacului XX. Aflam cu surprindere că pe atunci, conferințelor extraordinare ale profesorului Nicolae Iorga, înaltelor metafizici expuse de Nae Ionescu în sălile arhipline ale Universității București, studiilor și cursurilor lui Vasile Pârvan li se adăuga logosul inspirat al lui Nichifor Crainic.

„M-am ivit în lumina lumii venind dintr-o adâncime de două mii de ani. Hrisoavele vechimii mele n-au fost niciodată scrise. Le port în sângele care bate încă în tâmpla căruntă.” mărturisește undeva. Fiu al unor țărani extrem

de săraci din Bubucata (Vlașca), sat de pe lângă apa Neajlovului, pe numele său adevărat Ion Dobre, devine bursier al Seminarului Teologic din București, apoi absolvent al Facultății de Teologie în 1916. Scrie la revista *Neamul Românesc* a lui Iorga, apoi face parte din redacția *Daciei*, publică în revistele *Sfarmă Piatră*, *Buna Vestire*, ca, din 1926 să preia conducerea *Gândirii* - una dintre cele mai importante reviste literare ale vremii. Aici publica elita, în special conservatoare, a României interbelice: Ion Barbu, Vasile Băncilă, Lucian Blaga, Dan Botta, Alexandru Busuioceanu, Mateiu I. Caragiale, Oscar Walter Cisek, Radu Gyr, N. I. Herescu, Gib Mihăescu, Ovidiu Papadima, Victor Papilian, Ion Petrovici, Ion Pillat, Adrian Maniu, V. I. Popa, Ion Marin Sadoveanu, Dumitru Stăniloae, Paul Sterian, Francisc Șirato, Al. O. Teodoreanu, Ionel Teodoreanu, Sandu Tudor, Tudor Vianu, Pan M. Vizirescu, Vasile Voiculescu, Sandu Tudor, G. M. Zamfirescu și mulți alții. Sporadic li se alăturau personalități precum Tudor Arghezi, George

Călinescu, Șerban Cioculescu, Petre Pandrea, Mircea Eliade, Emil Cioran etc.

În numerele acestei publicații, Nichifor Crainic elaborează treptat direcțiile curentului, ce se va numi mai târziu, *gândirist*. Antiteza *neam-clasă*, în care *Neamul* reprezintă o realitate spirituală, unită prin idealurile eterne ale credinței și *clasa*-limitată de cadrele înguste ale intereselor material și egoiste, ambiționându-se, ca orice minoritate, să apeleze la ajutoare exterioare pentru supraviețuire, sunt recurente în numerele publicației.

Crainic nu s-a ferit de polemici. El cere un nou misionarism pe care „bătrânii” C.Rădulescu-Motru sau chiar N. Iorga nu îl puteau recepta în felul în care o făcea noua generație. Nu era suficient să i se prezinte tineretului o serie de termeni pentru ca să se și aprindă scânteia providențială. Era nevoie de „un nou profetism”, tineretul simțea nevoia unei „cugetări vizionare”. Această criză s-a manifestat nu numai în polemicile enumerate ci și în altele răsunătoare la care a luat parte și Mircea Eliade, Nae Ionescu sau Dumitru Stăniloae.

Dar, ca răspuns la starea lumii moderne „haotizată de păcat” măsura decisivă care corectează starea căzută e chiar recunoașterea răului, firește prin soluția religioasă. Îndreptarea vine din viziunea teandrică asupra lumii (Dumnezeu așteaptă și efortul persoanei umane în actul mântuirii).

În tot acest haos prezent atunci ca și acum, soluția venea din identificarea „punctelor cardinale”. Iar una dintre aceste direcții stabile, pe lângă credință, o dădea chiar „tradiția”.

În toate cărțile și articolele sale, „tradiția” își dezvăluie latențele multiple, concept, totuși, delimitat clar de *sămănătorismul* lui Iorga, de la care se revendică, și-l transformă în *autohtonism*

(neam-ortodoxie-demofilie), de *românismul* lui C. Rădulescu-Motru, *idealismul* lui V.Pârvan sau de *mioritismul* lui Blaga.

După 1944 trăiește hăituit prin satele transilvănene până când Securitatea îi dă de urmă și îl arestează până în 1962. După anii de detenție în temnițele comuniste de „reeducare” se înfățișează doar ca o umbră a cărturarului și luptătorului de altădată care se stinge, marginalizat și în nedreaptă uitare în anul 1972. De pe urma sa rămâne însă o opera teologică, publicistică și literară extraordinar de interesantă.

Pătruns de o vie conștiință misionară, depășind toate căderile omenești, Crainic vede teologia ortodoxă ca o sare a culturii române de atunci, ca pe o coloană vertebrală a sufletului românesc în eternitate. Alături de poeziile, articolele (polemice sau nu), studiile sau cursurile de mistică sau chiar de mărturiile cutremurătoare din închisoare, toate conturează imaginea unei vieți în care dragostea de Dumnezeu și Neam, au alcătuit

o biografie remarcabilă și cărora cedările în fața molohului comunist nu i-au știrbit cu nimic din importanță.

ȚARA DE PESTE VEAC

*Spre țara lui Lerui-Ler
Nu e zbor nici drum de fier, -
Numai lamură de gând,
Numai suflet tremurând
Și vâslaș un înger.*

*Spre țara de peste veac
Nesfârșire fără leac,
Vămile văzduhului,
Săbiile Duhului
Pururea de strajă.*

*Sus! pe sparte frunți de zei,
Șovăielnici pași ai mei!
Piscuri de-ntrebări – momâi
Să-mi rămână sub călcâi
Și genuni de zare!*

*În țara lui Lerui-Ler
Năzuiesc un colț de cer.
De-oi găsi, de n-oi găsi
Nimenea nu poate ști –
Singur Lerui-Ler.*

Corneliu Baba, Răscoala din 1907

NOTE DE CĂLĂTORIE

MONT-SAINT-MICHEL*Minunea spectaculoasă a Franței*

► Ștefan ANDRONACHE

Deși fusesem în mai multe rânduri în Franța și auzisem numai lucruri deosebite despre vestitul sit turistic Mont-Saint-Michel, cel mai frumos și mai spectaculos loc din această țară, nu avusesem niciodată și șansa reală de a ajunge până într-acolo. Anul trecut însă, mai precis spus în după amiaza zilei de 25 august 2021, mi s-a ivit incredibila posibilitate de a-l vizita grație bunăvoinței unei nobile persoane, originară din România, care s-a dovedit nu numai extrem de binevoitoare, ci și dornică de a-l cunoaște la rându-i și, de ce nu, de a împărtăși aceeași bucurie cu mine.

Pelerini îndreptându-se spre Mont-Saint-Michel

Așa se face că am pornit împreună cu mașina din renumita Pays de la Loire, mai precis spus din orașul Cholet. Am străbătut, mai apoi, străvechea provincie Bretagne, parcurgând circa 510 km pe mai multe șosele sau autostrăzi de loc aglomerate și deosebit de confortabile. Cu acest prilej am identificat diverse comune, am traversat vii nobile bine îngrijite, câmpuri nesfârșite de floarea-soarelui sau lanuri de porumb aproape coapte, livezi încărcate de roade ori păduri pitorești dar nu prea înalte, toate acestea fiind scăldate de lumina încă destul de puternică a soarelui specific sfârșitului de august.

Făcându-ni-se sete, după drumul destul de obositor pe care l-am parcurs fără întrerupere, ne-am oprit la „Maison Pèlerin“ din Beauvoir unde am servit pe nerăsuflăte băutura bio „Summer cider“, o specialitate din partea provinciei. Ceva mai departe

de locația amintită aveam să descoperim și imensa parcare în care își ocupaseră locurile sutele de autovehicule ale celor dornici să viziteze celebrul Mont-Saint-Michel, situat la granița dintre regiunile Bretagne și Normandie.

După ce am lăsat mașina noastră într-unul din raioanele inteligent gândite, aveam să străbatem o aleie ce ne-a condus cu ușurință la stația de autobuze, „Le Passeur“, unde se strânseseră destul de multă lume. Norocul nostru a fost că „navetele“, cum li se mai spune acestora, erau destul de numeroase și circulau cu regularitate. Vreme de câteva minute

Poarta de intrare în vechea cetate

am parcurs drumul-dig, de circa 1.900 metri lungime, ce înainta spre marea parcă nesfârșită, urmărind atât înfățișarea neobișnuită a golfului, golit de apă după reflux, culorile uluitoare ale cerului, precum și incredibila priveliște oferită de stânca din granit care părea să tot crească în dimensiune. Toți cei din mașină ajunseserăm să nu se mai saturească privind statuia strălucitoare a Arhanghelului Mihail ridicată chiar în vârful impresionantei Abații.

Când mai rămăseseră de străbătut vreo sută de metri până la insula-cetate, autobuzul s-a oprit definitiv, iar noi, pasagerii, am coborât urmând să parcurgem tot drumul numai pe jos întrucât, în tot Mont-Saint-Michel, nu circulă niciun fel de mașină. Practic, de aici, începea pelerinajul nostru atât de râvnit spre celebrul munte de 157 metri înălțime.

Deoparte și de alta a golfului extrem de extins, dar și scăzut în ceea ce privește nivelul apei, am remarcat grupurile compacte de turiști mai curajoși, călăuziți în marea lor majoritate de ghizii studenți bine instruiți. După ce abandonaseră complet încălțăminte, aceștia se plimbau dezinvoltiți prin patul de nisip auriu care încă continua să bălțească în urma refluxului din timpul nopții pe care noi, din păcate, nu am avut șansa ca să-l fi putut vedea. Temerarii se străduiau să profite cât mai mult de marea joasă pentru a aduna sau a se lăsa pur și simplu entuziasmați de puzderia de scoici, melci, stridii sau alte fructe de mare aduse aici de Marea Mânecii, sau „La Manche“, cum sunt obișnuiți să-i mai spună francezii.

Și în timp ce pescărușii gălăgioși ne asaltaseră cu strigătele lor stridente, turiștii, de abia coborâți, își făceau de zor selfie-uri ori fotografiau extrem de încântați de tot ceea ce le putea oferi, la prima vedere, insula stâncoasă de formă piramidală cu statuia strălucitoare din aur a Arhanghelului Mihail plasată, în mod inspirat, deasupra turlei neogotice de peste 32 de metri, cu scopul de a crea un efect cât mai izbitor posibil asupra vizitatorilor. Ne-au atras atenția totodată și cele câteva trăsuri mari, „La Maringote“, care transportau pe turiștii dornici de o plimbare romantică în ritmul copitelor cailor de-a lungul digului. La un moment dat ne-am pomenit aplaudând cu toții grupul compact de bicicliști vârstei a treia ce păreau să-și încheie primul traseu pornit tocmai de la Paris.

Aproape fără să ne fi putut da seama, ne-am pomenit în cetatea medievală unde am văzut că se adunaseră nu numai numeroșii pelerini, ci și curioșii veniți aici de pe întreg mapamondul. Cei mai mulți, dintre cei pe care i-am întâlnit, erau americani, spanioli, africani, polonezi, chinezi sau ruși. Grosul turiștilor se adunase pe strada Principală, de altfel și singura din vechea cetate, ea permițând accesul spre treptele din piatră, atât la racla Sfântului Mihail, la Mănăstire sau Biserica uriașă de deasupra ce domina stânca datorită înălțimii sale colosale.

Strada Principală

Dar înainte de a relata tot ceea ce mi-a fost dat să întâlnesc la Mont-Saint-Michel aș dori să prezint istoricul acestuia. În anul 708, episcopului Aubert din orașul Avranches, situat nu departe pe coasta Normandiei, i s-a arătat, în trei rânduri, Arhanghelul Mihail care l-a sfătuit să ridice o biserică pe insula stâncoasă acoperită de apele mării. Înaltul prelat s-a ținut de cuvânt și a conceput un mic sanctuar pe falează.

Pa parcurs, datorită creșterii numărului mare de pelerini care începuseră să vină aici pentru a se ruga, oratoriul inițial avea să fie înlocuit cu o biserică de factură carolingiană din secolul al X-lea, vestigiile acesteia conservându-se și în actuala criptă a abației. Ulterior a fost înălțată o altă construcție romanică mult mai măreață ce avea să fie terminată până la sfârșitul veacului următor. Din păcate, ea a fost distrusă în timpul devastatorului incendiu din anul 1203.

Mărețul edificiu în stil gotic, cu 82 metri în înălțime, a fost ridicat de către călugării benedictini, între secolele XIII-XVI, în perioada în care Franța părea să fie marcată de un conflict perpetuu. În vremea disoluției comunităților religioase de după Revoluția din 1789 și până prin anul 1863, Abația a fost folosită doar ca închisoare în care erau încarcerați preoții. Trebuie să menționăm faptul că însuși marele arhitect Viollet-le-Duc a ținut, în 1835, să viziteze Mănăstirea desemnând pe câțiva din meșterii vremii să se implice în restaurarea acestei capodopere a artei gotice.

Din anul 1874, ea avea să fie declarată monument istoric fiind supusă unui amplu proces de restaurare, vizitatorii de astăzi având posibilitatea să admire splendorile arhitecturale din perioada Evului Mediu. Pe 3 iulie 1877 a avut loc o sărbătoare grandioasă prilejuită de inaugurarea impresionantei statui a Sfântului Mihail, realizată de vestitul sculptor Emmanuel Frémiet, la care au participat un cardinal, opt episcopi, 1000 de preoți și 25.000 pelerini veniți din întreaga Franță.

În cetatea dominată de câteva bastioane am intrat pe poarta medievală străjuită de două lanțuri

Cele o sută de trepte de intrare în Biserică

groase, după care ne-am pomenit chiar pe strada Principală excesiv de animată, dar destul de îngustă. Am întâlnit aliniate, de o parte și de alta, magazine de suveniruri, restaurante tipice sau hanuri, precum și câteva case cu acoperișuri din țiglă și cu fațade tipice din lemn. Ajungând la capătul arterei, ne-am văzut nevoiți să urcăm o sută de trepte masive din piatră pentru a ajunge în curtea intitulată Grand Degré.

După ce am achitat taxa de 10 euro, la oficiul de bilete, am pătruns în Biserica parohială dedicată Sfântului Petru. Acest monument impresionant reușește să atragă pe toți creștinii care s-au încumetat să ajungă până aici, oferindu-le șansa de a se putea ruga sau medita în liniște. De la o asemenea înălțime am privit, pentru câteva clipe, și pelerinii aflați la intrarea în cetate și care de abia se mai zăreau pe porțiunea de nisip.

Am urcat cât mai sus posibil în piața situată chiar în fața bisericii Mănăstirii. De aici, ne-am adunat cu toții pe terasa panoramică, mai precis spus pe platforma superioară, o autentică belvedere, pentru a privi priveliștea îndepărtată a Mării Mânecii, pentru a admira partea nordică a arhipelagului, apele încă blânde și albastrii ce continuau să bălțească inofensive dar și puzderia dunelor de nisip cărora părea să nu le displacă sub nicio formă soarele dogoritor. Atunci când marea crește în amplitudine, chiar în jurul stâncii Mont-Saint-Michel, ea reușește să atingă uneori și 14 metri în înălțime, așa cum nu se mai întâmplă nicăieri în Europa, în timp ce vântul continuă să sufle cu putere.

Biserica în stil romanic mi s-a părut cu adevărat superbă. I-am admirat coloanele modeste din piatră, ferestrele deloc încărcate dar frumos colorate, motivele sculptate în calcar și extrem de fine dedicate unora dintre apostoli inclusiv lui Adam și Eva.

O impresie deosebită ne-a creat și galeria Mănăstirii care ne dezvăluia cu suita coloanelor sale nesfârșite, adevărate opere de artă, dar și vechea grădină în care puteau să se plimbe călugării din perioada Evului Mediu. Am constatat că șirul unor

astfel de coloane continuă și în celălalte încăperi monastice. Chiar și construcția cu caracter gotic care ocupă fațada nordică, înfățișează un amestec de arhitectură nu numai preponderent religioasă, ci și de factură militară. Alături, în partea de Est, identificăm cu ușurință renumita Sală a Cavalerilor ce fusese zidită pentru Ordinul militar al Sfântului Arhanghel Mihail de însuși regele Franței Ludovic al XI-lea în anul 1469.

Mai vizităm încă câteva osuare și capele ceva mai noi, pentru ca, în cele din urmă, după ce ieșim iarăși în stradă, să putem vedea și racla Sfântului Mihail care se odihnește în modesta capelă a Bisericii Sf. Petru. Aici se află și frumoasa statuie din cupru laminat a sculptorului Emmanuel Frémiet.

Amintindu-ne, la un moment dat, și de ființele dragi care ne-au părăsit, am ținut să aprindem, în memoria lor și câte o lumânare, marcându-ne, într-un fel, și trecerea noastră prin acest loc cu adevărat unic. La ieșire ne-am fotografiat în preajma monumentului renumitei Jeanne d'Arc ce a devenit unul din simbolurile naționale ale rezistenței franceze împotriva englezilor cei care nu au reușit să cucerească niciodată fortificațiile ce înconjurau zidurile grele din piatră și tunurile rezistente de la Mont-Saint-Michel.

Ne-am plimbat iarăși pe unica străduță medievală care nu părea să se golească de oameni. Dacă cu peste două sute de ani în urmă pe această insulă se pare că locuia o comunitate de peste 1000 de suflete, astăzi numărul acestora nu trece nici măcar de 50 de persoane. Am intrat într-un magazin cu diverse suveniruri reușind să achiziționăm câte ceva pentru cei de acasă sau prieteni. Dar cum, între timp, ni se făcuseră și foame, după cele aproape două ore și jumătate de vizitare continuă, ne-am decis să căutăm și ceva de mâncare într-unul din restaurantele apropiate. Chiar dacă părea să fie excesiv de aglomerat în interior, până la urmă am găsit două locuri la una din mesele proaspăt eliberate. Am fost serviți destul de repede cu somon de pește,

Interiorul curții Mănăstirii benedictine

Coloanele din trapeza călugărilor

Camera de oaspeți - Nava gotică

Coloana Sălii Cavalerilor

Sculptura Sfântului Mihail

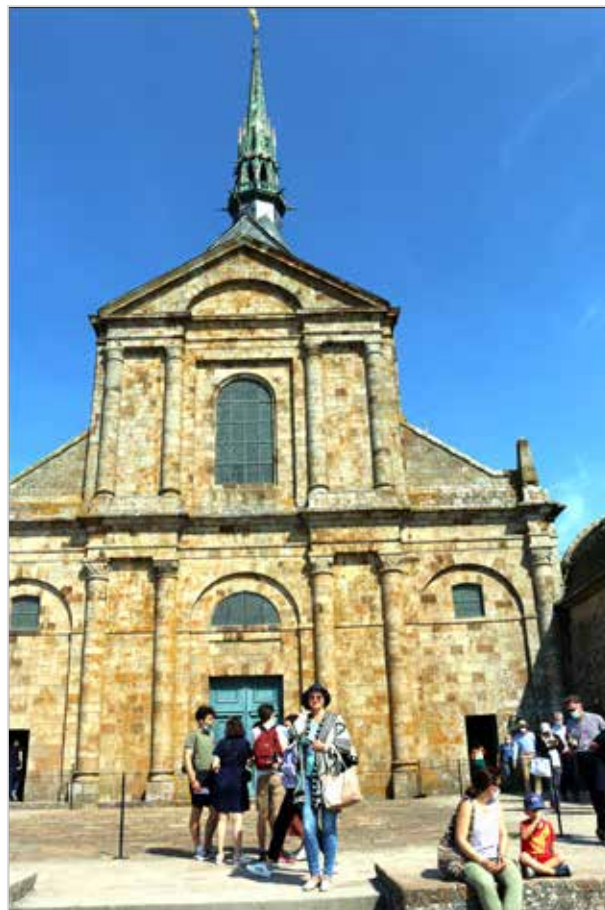
cartofi delicioși și cu câteva fructe de mare în timp ce vinul alb de Normandia a reușit să ne creeze o excelentă dispoziție.

Mă bucur enorm că am reușit să ajung la Mont-Saint-Michel, locul cel mai încântător din întreaga călătorie pe care am reușit s-o petrec în Franța anului trecut. Experiența trăită aici mi s-a părut cu adevărat unică motiv pentru care, în mod cert, nu am să o pot uita niciodată.

Bijuteria realmente magică, înscrisă, din anul 1979, în patrimoniul mondial UNESCO, datorită semnificației sale culturale, istorice și arhitecturale, marchează în mod cert și o etapă deosebit de importantă a pelerinilor interesați să ajungă până la Saint Jacques de Compostela, din Spania.

Mai adăugăm și faptul că impresionanta Abație de aici se situează ca număr de vizitatori deja pe locul al treilea din Hexagon, adică imediat după Arcul de Triumf și Sainte Chapelle din Paris. În anul 2021, în ciuda restricțiilor impuse de pandemia Covid, Mont-Saint-Michel a reușit să înregistreze 4.766.000 oaspeți.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Mont_Saint-Michel
<https://www.youtube.com/watch?v=SEJWqa9sHIA>

Fațada clasică a mănăstirii în stânga

POESIS

ADRIAN RACARU

70

Încercuiri

În răsărit Prea Sfinte s-au prăbușit biserici
 Cu tâmpile în explozii ce se topesc și ard
 Lovite de-un nebun cu generali nemernici
 Războiul defilează și pacea se uită peste gard
 În răsărit Prea Sfinte s-au prăbușit biserici

În jurul meu se zvârcolesc dureri chinuitoare
 Și groază răspândirii sfârșitului de lume
 Prin pulbera înmiresmată ce fumegă în altare
 Când se citesc șoptit șiraguri lungi de nume
 În jurul meu se zvârcolesc dureri chinuitoare

În jurul meu tătăzuiesc credințele îndurării
 Convoaie îngerești - copii și mame din icoane
 Speranțe vlăguite, înlăcrimări și glasul disperării
 Bătrâni însângerați pribegi-n camioane
 În jurul meu tătăzuiesc credințele îndurării

În răsărit Prea Sfinte s-au prăbușit biserici
 Cu tâmpile în explozii ce se topesc și ard
 Lovite de-un nebun cu generali nemernici
 Războiul defilează și pacea se uită peste gard

În care timp Prea Sfinte se prăbușesc biserici?

Balada cărții

Când te citesc mă întemeiez escaladând
 Profeticele culmi sub avalanșa de ecouri
 Și Dumnezeu mă însoțește blând
 Și-mi pripășește lunecările prin hăuri

Cum te citesc mă împrăpățez superb
 Cum mai maica m-a purta în pântec și-n gând
 Și-n slăvi smerit mă leagănă un verb
 Prin simfonia rugăciunii unui sfânt

De te citesc mă înnoiesc doinirile
 Privighetorii care trezirea îmi primenește
 De parcă neîndoielnic toate trăirile
 Sunt rodul însuflețiri care ne unește

Că te citesc cum m-ar zori o taină
 De chemare să port lumina din lumină

Că Dumnezeu mi-a dat această haină
 Să nu-mi rămână trecerea străină

Cât te citesc mă înzestrez zburând
 În strașnica săgeată pentru mănăstire
 Că Dumnezeu e-n trupul meu descălecând
 O cosmică vâltoare de iubire

Învederații

N-am mai fost să fiu de mult
 Cu atât de multă lună
 Ca-n seara când te-am cunoscut
 Ți-am împletit
 mai știi
 haloul în cunună

N-am mai fost să fiu de mult
 Cu atât de multă înstelare
 Ca-n cosmosul acela din sărut
 Aveai drăguț
 mai știi
 aveam înflăcărare

N-am mai fost să fiu de mult
 Cu atât de multă încântare
 În care trainic te ascult
 Mă ai te am
 mai știi
 în neuitare

POESIS

MIHAELA GUDANĂ

Răsărire

Am răsărit și astăzi pentru tine,
Eu, cea nerăsucită-n fir de timp,
Din gheața așteptării simt că vine
Același alb... același anotimp.

Și tot de azi, voi răsădi cuvinte
În liniștea din ceasul de nisip,
Am răsărit și azi, ca mai-nainte
Și te aștept mereu cu-același chip.

Dor de iarnă

Ce dor mi-e de zăpadă, de stele și de ger,
Mi-e dor de aripi ninse, de fluturi și mister,
De apa înghețată la streșina tăcută,
Mi-e dor de bucuria din iarna neavută.
De licuricii darnici din felinarul nins,
Mi-e dor de o cărare cu pasul neatins,
De creanga grea-n mișcare de nenăscute fructe,
De frunza-înveșmântată cu-a soarelui redute.
Mi-e dor de focul vesel din vatra cu poveste
Când scârțâie omățul răvașul fără veste.
Mi-e dor de dorul iernii, dar iarna încă tace,
Dar dorul meu de toate ninsoarea va desface.

Albul cu tine

Câteodată rămâi fără suflet,
De parcă nu l-ai avut niciodată
Ori nu a fost întreg pentru fiecare zi.
Nu înțelegi nimic din albul timpului
Te sperii și fugi fără să ceri nimic.
Nu te-a numit nimeni altfel
Decât vânt zburător pentru frângerii de viață.
Cineva se întoarce
Fără să știi dacă bucuria, boala sau nimicul.
De-atâta alb mă mir
Că totul a rămas în amintirea cu sania
Trasă de caii timpului.

Nu putem îndoii limita zborului.
Acolo scrie despre ceasul viitorului,
Despre alte ierni în care
Să mai doresc albul cu tine.
Alunecarea m-a purtat mereu spre noi
Când mă așteptai în bătaia viscolului din tine.
Aveam cărări făcute de tăcere
și căi de curaj întinse în fața lunii.

Femeie ninsă

Tu cum mă mai iubești, femeie ninsă?
Am gerul vechi și plin de amănări,
Zăpada de pe tine nu e stinsă
Și-n ochii albi ard două lumânări.
De dor aprinse, de ninsoare lungă,
Cu care te-am deprins într-un târziu,
Mai ai iubire, cât se ne ajungă,
În înflorirea care vreau să-ți fiu.
Las gerul mort și iau în spate cerul,
Din care, cu albastru să te prind,
Mai dă-mi iubirea, timpul e misterul,
Femeie ninsă, vreau să te cuprind!

POESIS

ELEONORA STAMATE

La steaua de seară

Iar plouă,
 Plouă nevralgic peste ziduri,
 peste case și peste livezi
 peste copacii tăcuți...
 Plouă sporadic,
 Peste tandre depărtări..
 peste altare...
 Neguri cenușii lăcrimează
 peste umbre, peste suspine
 peste cuvinte;
 Lunecă îngerii în poeme,
 în alb și în negru
 în haine de toamnă!
 Doar rugăciunile treze,
 îmi cheamă sufletul
 la steaua de seară!
 Îmi desfac palmele
 și îl primesc pe Dumnezeu,
 cu plecăciune
 a mia oară!!...

De dorul Tău,

Ne-am preschimbat în maluri
 cu sălcii plângătoare,
 am îmbrățișat lutul,
 și mălinii târzii
 am îmbrăcat timpul
 cu diademe de frunze nepieritoare,
 Copacilor le-am pus haine arămii,
 Am strâns înserările pe umeri,
 să nu îi uite sfinții blajini!
 De dorul Tău, Doamne,
 ne-am preschimbat
 în ancore de speranță,
 aducătoare de iubire
 și alinare,
 ne-am ascuns în cuvinte,
 și-n lacrimi de curcubeu!
 Ca-ntr-o floare!

Lumina Lui

Ca o ploaie de netăceri,
 am ascuns întunericul
 în castane,
 sub frunți însingurate,
 în doruri de piatră
 sub negre măști de ceară,
 sub un cer sângieriu,
 printre șoapte și amintiri
 printre ploi,
 printre mestecenii viselor
 pe marginea dintre cuvinte!...
 De prea multă liniște,
 încep a desluși zgomotul
 clopotelor de seară...
 Ele-mi șoptesc: Ți-am adus lumina...
 Domnu' coboară cerul în noi...
 iar Lumina Lui
 ne deschide sufletul,
 a câta oară?

POESIS

GABRIEL GHERBĂLUȚĂ

întâiul

îți voi scrie
pentru că ești departe
sau pentru că nu mai ești

nu știu dacă sunt poeme
sau scrisori
sau doar cuvinte
fluturi
mări
amintiri
un monolog al amintirilor mele
despre un personaj
în absența

le voi închide într-o sticlă
și pentru că oceanul în care le-aș arunca
e la mii de kilometri distanță
le voi arunca în mine

vei da de ele
când te vei întoarce

să te culcușești
în centrul cercului

căutam amândoi locul perfect
într-un cerc ascuns între milioane
de cercuri pătrate

fericirea – locul geometric al dorinței

al doilea

nicio toamnă ca aceea
și nicio noapte
struguri și vin negru
la trei sferturi
rar un țipăt de locomotivă
plecată din gara din apropiere
și tu mamă a iubirii mele

erai toamna nopții mele
și eram fericit

al treilea

eram amândoi închiși într-un cerc
eu căutam o margine
de care să mă sprijin
tu îți doreai

al patrulea

venea timpul mării
pe care n-o văzusem
niciodată
pentru că nu puteam ajunge la ea
o desenam prin cuvintele noastre
nisip, valuri, scoici...
marea noastră avea zeci de strofe
și sute de versuri
pe care ne bronzam
dorințele

venea timpul morții
și marea devenea o amintire
niciodată întâmplată

POESIS

ROXANA RĂCOREANU

Împuşcă-mă cu fericire!

Atunci când totul îți pare straniu,
Iar supărarea-i prea mare
Și-ncrederea parcă ti-e lipsă,
Agață-te de mine și cere ajutorul!
Strigă cât te țin plămâni!
Împuşcă-mă cu fericire!

Voi comanda cartușe,
Făcute special, chiar pentru tine,
Din bucurii și gânduri minunate, chiar de sunt mici,
Menite să te scoată din ale tale supărări și frici,
Dintr-o tristețe care te-a înngenuncheat cu totul,
Fără măcar să-ți lase o speranță-n colț de suflet,
acolo unde îi este locul.

E important să ai voință.
E important să vrei
Să dai la o parte tot ce îți face rău.
O viață fără zâmbete
E ca o floare fără petale,
O viață fără sentimente
E asemenea unei frunze moarte.

Decât să te cufunzi în gânduri
Și să te rupi de lume,
Să nu mai știi de tine,
Îmbrățișând singurătatea,
Care poate să te și doboare,
Repet pentru a nu stii câta oară:
Cere ajutorul!
Și strigă cât poți de tare!
Împuşcă-mă cu fericire!
Iar eu voi fi prezentă, fără nicio ezitare.

Nu te mișca!
Bum! Bum!
Direct la țintă.
Misiune îndeplinită!
Simularea a decurs bine.
Putem repeta mișcarea.
Ține minte!
Totul se va întâmpla aidoma, numai ca tu să fii bine.

Cine sunt eu?

Cine sunt eu să cred că pot fi
tot ceea ce și alții nici nu pot gândi,

că aș fi în stare
să desfac cerul tău în două,
apoi să-ți pătrund în minte și în suflet fără o operație
nouă,
ci doar prin cuvinte bine alese și gândite,
ori doar prin sentimente profund simțite,
ori prin tot ce pot fi eu,
invitându-te în Universul meu?
Cine sunt eu?

Tumult

Am pierdut șirul zilelor ce am stat așteptând.
Mi-am pierdut ideile din gând.
Nu mai pot. Nu mai vreau.
Nu știu ce să fac.
Îmi ridic ochii spre cer și-mi vine să plâng.

Fără mască sau cu mască
Tot eu sunt,
Doar mai tristă puțin.

Ni se pun lacăte pe ce ne dorim,
Nu mai știm sau nu mai avem cui să zâmbim,
Tot mai serioși devenim.

Inhibi dorințe,
Ceru-i cu nori,
Totul se oprește în loc,
Parcă nu-i viață,
Parcă nu-i cânt.
Te-ncăpățânezi căutând soluții noi,
La o schimbare tot sperând...sperând...sperând...

POESIS

VASILE MANDRIC

Erată

În somnul meu, coșmaruri dorm regește
 Și nu le-aș da trezirea niciodată,
 Dar, doarme-acolo-n amintiri o fată
 Și aceasta des se scoală și-mi vorbește!

A fost o vreme mai destrăbălată,
 Însă trecutul nu mă mai privește,
 În urma mea degeaba timpul crește,
 Când știu că dragostea e blestemată.

Doream să fie vie-n cânt și joacă,
 Să-mi umple zilele de veselie ,
 Dar nicio mamă nu a vrut s-o facă!

Și a rămas sărmana-n vis stingheră,
 Nici vorbe nu mai are,să nu tacă,
 Pân-ne vom naște poate-n altă eră...

SONET

Tristețea mea cu bucurii pierdute,
 De ce te ții morțis numai de mine
 Am tot sperat mereu să-mi fie bine,
 Dar,bine n-a mai fost,ci vremiri slute,

În gânduri mișunau idei șovine,
 Iar sufletul gema plin de virtute
 Când se ascundeau idei în vorbe mute,
 Din limba ce n-o-nțelegea oricine!

Forțați strigam lozinci,de ură,URA!
 Cum urlă-n lanț de foame,bietul câine,
 Pân!se-negrea,în cerul gurii, gura!

Dar, ce vom face astăzi, până mâine,
 Când cei de-acum,ne-au dat țara de-a dura,
 Amenințând că nu ne vor da pâine!

SONET

N-am timp,n-am timp,de-aceea măresc pasul
 Din urmă mă împing idei năluce,
 De umbra lor,mă țin,oriund-s-ar duce,
 Pân*voi găsi într-un ether Parnasul.

Nici drumul meu, nu știe und*s-apuce,
 Degeaba m-am zbatut, s-o fac pe asul,
 Acum când cineva îmi sună ceasul
 Și versul parcă-mi curge prin uluce!

Și obosit i-aud iubite-i glasul,
 Din groapa vremii,a-nceput să urce
 Și-o rog,nespus,să reluăm taifasul.

Dar vremurile-s,deja, cam zăbăuce,
 Poetul nu mai poate scrie versul,
 Căci Muza l-a trimis ca să se culce !

SONET

O vreme-a fost condeiul meu comoară
 Și-aveam de gând să scriu lucrări imense
 Dar vremurile-au fost, mereu, perverse,
 Că nu puteam să ies din mine-afară,

Eram chemat de cei cu interese,
 Dar eu scriam cu dragoste de țară,
 Nu foc mărunț,ci vâlvătăi de pară,
 Ardeau în scrierile mele dese!

Știam că veșnicia-i o fecioară
 Și-am vrut s-adorm la sânii ei cu vise,
 Din nemurirea lor să renașc, iară.

Am sute de sonete interzise,
 Ce-n permanent în mintea mea mă ară
 Și-s fericit, de câte le-am fost scrise!

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

„Și, în timp ce eram la pușcărie, socru-meu lucra în serviciu cu ginerele lui Gala Galaction. Și i-a spus lui Gala. Și Gala i-a trimis scrisoare lui Petru Groza, pentru mine: „Dragă Petrică, mă grăbesc. Cât de repede”. Adică e la bătrânețe – o figură de stil... Și apoi, după ce am venit din închisoare, mi-am dat seama, nu știam că el a intervenit pentru mine, dar mă aflam la Patriarhie, la Tipografia cărților bisericești și el m-a văzut și m-a luat de braț. Și-am mers de acolo, pe jos, până către Piața Victoriei, și m-a întrebat cum era în închisoare și așa mai departe, și i-am povestit un fapt. Eu am muncit oriunde și de aceea directorul închisorii a început să mă prețuiască, întrucât mă vedea, pe schele, că se făceau clădiri mari – acolo s-a făcut o fabrică de mobilă, dar de către noi, deținuții. Și, la un moment dat, era unul Bucevschi sau Bucescu, așa ceva, care era directorul șantierului, dar civil. Și, în discuțiile pe care le aveam, el spunea: „Ei, ei, ei, dar dacă dumneavoastră ați fi la putere, ce-ați face, cum v-ați purta?” Și-atunci i-am spus: «Domnule, uite cum ne-am purta: dumneavoastră sunteți comuniști și vă purtați ca niște comuniști. Noi suntem creștini și în orice perioadă m-aș purta ca un creștin». Replica simplă. Și Bucescu i-a spus-o directorului închisorii. Iar ăla a zis: «Ăla-i un popă deștept». Iar într-o noapte stăteam așa, în capul oaselor, nu dormeam, mă gândeam și eu. Și trece directorul cu politrucul, cu politicul, și mă vede. «Ce faci dumneata acolo?» Mă gândesc. «A! ăsta gândește!» Eu nu mi-am dat seama ce a vrut să spună cu «Ăsta gândește!» Deci n-aveai voie să gândești”.

„Așa am biruit toate, așa le-am biruit. Cu prezența Mântuitorului, cu credința vie în El, cu această conștiință apostolică: Hristos este viața mea”.

(Extrase din *Viața părintelui profesor Constantin Galeriu*)

„Og mens jeg satt i fengsel, jobbet svigerfaren min sammen med Gala Galactions svigersønn. Og han sa det til Gala. Og Gala sendte et brev til Petru Groza, for meg: „Kjære Petrica, jeg har det travelt. Så fort jeg kan.” Det gjelder alderdom – en talemåte ... Og så, etter at jeg ble løslat fra fengselet, innså jeg at jeg ikke visste at han hadde grepet inn for meg, men jeg var hos Patriarkatet, ved Kirkens Boktrykk, og han så meg og tok meg i armen. Og vi gikk der ifra, til Victoria Torget, og han spurte meg hvordan var det i fengsel og sånne ting, og jeg fortalte ham et faktum. Jeg jobbet hvor som helst, og det var derfor fengselsdirektøren begynte å verdsette meg, fordi han så meg, på stillaset, store bygninger ble bygd - det ble bygd en møbelfabrikk der, med hjelp av oss, de innsatte. Det var da en Bucevschi eller Bucescu, noe sånt, som var byggeplass direktør, men sivil. Og i diskusjonene vi hadde, han sa: „Vel, vel, vel, men hvis du hadde makten, hva ville du gjort, hvordan ville du oppføre deg?” Og da sa jeg til ham: „Herr, her er hvordan vi ville oppføre oss: dere er kommunister og dere oppfører dere som kommunister. Vi er kristne, og jeg ville oppføre meg som en kristen, når som helst. Enkelt svar. Og Bucescu fortalte dette til fengselsdirektøren. Og direktøren sa: „Den der er en flink prest.” Og en natt lå jeg våken, jeg kunne ikke sove, jeg begynte å tenke. Og da direktøren går forbi sammen med politruken, med det politikern, og han ser meg. «Hva gjør du der?» «Jeg tenker». «A! Han er som tenker!» Jeg skjønnte ikke hva han mente å si med „Han er som tenker!» Altså en hadde ikke lov å tenke.”

„På denne måten overvant jeg alt. Med Frelseren Jesus ved siden av, med min levende tro på Ham, med denne apostoliske bevisstheten: Kristus er mitt liv.”

(Utdrag fra *Fars liv Professor Constantin Galeriu*)

Text tradus de George Gabor și revizuit de Pr. Valeriu Dumitru (Chiorbeja) parohia din Haugesund, Norvegia

EXPRESII CELEBRE

„CONTROVERSĂ DE CONCILIU“

► Theodor PARAPIRU

Pentru rezolvarea disputelor pe teme teologale, pentru așezarea unor principii, a unor dogme funcționale în exprimarea credinței și pentru combaterea unor teze primejdioase prin conținutul lor separatist ori chiar potrivnic doctrinei creștine, Biserica a practicat convocarea unor adunări (forumuri/întruniri/sfaturi) numite concilii (lat. concillium) universale și ecumenice (cu autoritate asupra întregii comunități). Dacă în primele trei secole creștine, neînțelegerile, înfruntările și interpretările doctrinare au stat sub semnul unei relative manifestări discrete, după aceea au găsit teren incomparabil de afirmare în noua calitate a creștinismului, de religie oficială. Asociată statului de împăratul Constantin (306-337), Biserica are de apărut o poziție inconfundabilă în viața oamenilor, provenind din identitatea sa spirituală și acționează în consecință, reunind, din timp în timp, pe fruntașii săi, ca să dezbate și să hotărască atitudini comune pentru problemele doctrinare sau de altă natură.

Primul Conciliu Ecumenic Universal are loc la Niceea (Bitinia, 325, papă Sf. Silvestru I, 314-335) și este dominat de personalitatea împăratului Constantin cel Mare. Sinodul adoptă principiul episcopului Athanasie de Alexandria, conform căruia Hristos este coegal, coetern și consubstanțial cu Tatăl (v. Erezia lui Arius). Conciliul de la Constantinopol (381, papă Sf. Damasus, 366-384) așază Sfântul Duh în egalitate distinctă cu Tatăl și Fiul, combătând pe Macedonius, episcop de Constantinopol, care neagă egalitatea Sfântului Duh în Treime și consubstanțialitatea cu Tatăl și Fiul. La Efes (431, Sf. Celestin, 422-432), este respinsă teza lui Nestorie, patriarhul de Constantinopol, din 438 (Iisus – două firi, două persoane), și rămâne hotărât că Hristos cuprinde o fire divină și una umană dar o singură persoană, cea divină, întărindu-se, totodată, statutul de Născătoare de Dumnezeu al Fecioarei Maria. Conciliul de la Calcedon (451, Leon cel Mare, 440-461) afirmă că Hristos a fost Dumnezeu adevărat și om adevărat cu două naturi într-o singură Persoană, înlăturând ideile lui Eutihie, arhimandrit de Constantinopol, care dădeau prioritate naturii divine a lui Hristos. Adunarea sinodală de la Constantinopol (553, Vigilius, 537-555) condamnă monofizitismul dezvoltat de opiniile lui Eutihie (corpul lui Hristos are aparență umană dar, după unire, aceasta este asimilată

de cea divină). Tot la Constantinopol, în 680 (Sf. Agaton, 678-681), Conciliul se pronunță asupra celor două voințe ale lui Hristos, stabilind că se manifestă în deplină armonie, cea umană subordonându-se firei celei divine. Sunt dezbătute aici și aspecte ale refacerii unității creștine dintre Roma și Bizanț. La întrunirea de la Niceea (787, Adrian I, 772-795) este aprobată închinarea la icoane, o temă extrem de disputată în circumstanțele epocii, cu acuzații de idolatrie pentru iconoduli (adeptii cinstirii icoanelor) și de ignoranță ori oportunism pentru iconoclaști (contestarii prezenței icoanelor), decurgând din confuzia generată de monofizitism (v. Iconoclasmul lui Leon al III-lea). La Constantinopol (869, Adrian al II-lea, 867-872), după un Consiliu care se voia unificator, se produce ruptura între Biserica Romei și cea de la Constantinopol, cu multe reproșuri, amenințări și acuzații, de o parte și de alta (v. Marea Schismă).

Conciliul de la Roma (primul în Occident, 1123, Calist al II-lea, 1119-1124) afirmă primatul Bisericii Romei în lumea creștină, enunțând autoritatea ei asupra tuturor puterilor civile. Papei îi revine dreptul exclusiv de investire a episcopilor. Din nou, la Roma (1139, Inocențiu al II-lea, 1130-1143), Conciliul pune capăt schismei interne, în favoarea lui Inocențiu al II-lea. Altă Adunare la Roma (1179, Alexandru al III-lea, 1159-1181) se ocupă de reglementări ale sistemului ierarhiei ecleziastice și de aspecte morale din viața clerului. Roma este scena și a următorului Conciliu din 1215 (Inocențiu al III-lea, 1198-1216) care precizează sensurile transsubstanțierii (schimbării) prin împărtășanie și introduce obligația spovedaniei și a împărtășaniei cel puțin o dată pe an. Este recomandată apăsarea unei cruciade împotriva turcilor cu implicarea majoră a Bisericii. La Lyon (1245, Inocențiu al IV-lea, 1243-1254), Conciliul decide excomunicarea împăratului Frederic II de Hohenstaufen al Germaniei și rege al Siciliei și contribuie la consolidarea puterii papale. La Viena (1311, Clement al V-lea, 1305-1314), Conciliul validează condamnarea Ordinului Templierilor (v. A fi Mare Maestru). Adunarea de la Konstanz (1414-1418, Grigore al XII-lea, 1406-1415 și Martin al V-lea, 1417-1431) se ocupă de circumstanțele și de actorii schismei papale, ratificând, în trecere, și condamnarea la ardere pe rug a reformatorului Jan Hus

(16 iulie 1415). La Conclavul de la Basel (1431-1449, Eugen al IV-lea, 1431-1447, și Nicolae al V-lea, 1447-1455) sunt făcute eforturi pentru reunificarea cu Biserica din Orient. Întrunirea de la Roma (1512-1518, Iuliu al II-lea, 1503-1513 și Leon al X-lea, 1513-1521) arată preocupări pentru întărirea Bisericii, dar nu trece de formalism și de aparențe. Conciliul de la Trent (1545-1563, Paul al III-lea, 1534-1549, Iuliu al III-lea, 1550-1555, Marcellus al II-lea, 1555, Paul al IV-lea, 1555-1559 și Pius al IV-lea, 1559-1565) manifestă interes pentru aplanarea neînțelegerilor și a conflictelor generate de reforma lui Luther, dar măsurile neinspirate, lipsite de diplomație, luate în circumstanțe nefavorabile, conduc la o despărțire definitivă. Al douăzecilea Conciliu Ecumenic din istoria Bisericii se desfășoară la Vatican (1869-1870, Pius al IX-lea, 1846-1878). În cadrul lui este condamnat raționalismul gândirii moderne, este consfințită autoritatea papală asupra Bisericii și este definit primatul papei (v. Infaibilitatea Papei). Sub numele de Vatican II (1962, Ioan al XXIII-lea, 1958-1963), Conciliul convocat se ocupă de raporturile sociale și de relații ale Bisericii cu lumea modernă, pentru regăsirea creștinătății într-o instituție unică.

Prin dezbaterile desfășurate în cadrul lor și prin deciziile adoptate, Conciliile constituie momente de maximă importanță și de mare semnificație în activitatea Bisericii Creștine.

Expresia „Controversă de Conciliu” definește metaforic o problemă/idee/ opinie/un diferend care solicită discuții clarificatoare, în vederea luării unor hotărâri esențiale pentru viața și activitatea unei comunități sociale, politice, profesionale etc.

„DIVINA COMEDIE”

În literatura universală, capodopera „Divina Comedie” a lui Dante Alighieri (1265-1321) constituie o realizare de primă mărime a geniului creator uman. Prin opera sa, poetul întemeiază limba italiană, din utilizarea limbajului popular (vulgare) - amestecul viu al comunicării - și din renunțarea la stilul conservator al exprimării anacronice în latină. Astfel, sub stindardul unei lucrări monumentale, dialectul toscan devine liantul identității naționale italiene care își căuta unitatea. Intitulată Comedia, de autor, opera a asimilat epitetul de Divina, atribuit de primul biograf - celebrul prozator Giovanni Boccaccio, cel ce a scris Decameronul - impresionat de valoarea ei artistică ieșită din comun, care o făcea să pară „dumnezeiască”.

Timp de șapte zile, Dante străbate Infernul, Purgatoriul și Paradisul, călăuzit, pe rând, de marele poet clasic latin Virgiliu, autorul Eneidei - simbolul rațiunii umane, de Beatrice, „la donna angelicata” - chip luminos al iubirii și al credinței în Dumnezeu,

care inspirase poetul în scrierile de tinerețe, și de Sf. Bernard, înflăcăratul suflet al cultului Fecioarei Maria: „Divina Comedie, această operă desăvârșită, rezultatul maturității ideilor poetice și artistice ale lui Dante Alighieri, este o vastă sinteză filozofico-artistică a gândirii medievale, anunțând în același timp gândirea Renașterii, schițând de pe acum liniile de dezvoltare a literaturii și culturii italiene și vest-europene.” (Alexandru Balaci, Dante Alighieri). Universul cultural al Comediei reunește valorile clasice, tradițiile, conștiințele profane, cu viziunea sacră a creștinismului, cu marile sale contribuții doctrinare asupra existenței și moralei umane.

Imaginea unei lumi care pedepsește, compensează și răsplătește excesele, abaterile și frustrările, viciile și suferințele, după o judecată infailibilă, copleșește prin fantezie, emoționează prin fiorul mistic și impune prin concepție: „Dar călătorind în această fantastică lume a morților, Dante duce cu el toate pasiunile celor vii, trage - cum s-a zis - după el, întreg pământul.” (op. cit.). Infernul este tărâmul pedepsei pentru personaje mitologice, dar și pentru figuri din istoria medievală a Italiei; muntele Purgatoriului oferă păcătoșilor șansa recuperării prin penitență și prin împlinirea caznelor purificatoare; în Paradis, fericiții contemplă triumful divin - Trandafirul Ceresc, Fecioara, misterul Sf. Treimi, dubla natură a lui Hristos.

Structura acestei lucrări stă sub semnul perfecțiunii artistice. Ea implică un adevărat cult al simetriei arhitecturale, având ca bază cifra 3 și multiplul ei 9. Cele trei părți (Infernul, Purgatoriul și Paradisul) au câte 33 de cânturi, cărora se adaugă cel introductiv - 100, multiplul lui 10, cifra perfecțiunii, versurile sunt dispuse în terține, fiecare parte se încheie cu același cuvânt („stele”), ca o pecete inconfundabilă.

Autoritatea conferită poetului de această zidire artistică este uriașă: „Contemporanii lui Dante au văzut în Divina Comedie o operă de edificare morală și o operă didactică, o enciclopedie în care elementele de teologie, știință, filozofie și istorie, antică și contemporană, erau prezentate sub haina alegoriei. În Italia, Dante era văzut ca poetul național prin antonomază...” (Ovidiu Drâmba, Istoria culturii și civilizației, 3).

Expresia „ Divina Comedie” are sensul figurat de „edificiu al perfecțiunii”, de „ansamblu impresionant prin dimensiuni, prin diversitate, prin ordine, prin tot ce presupune funcționalitatea lui”, și de expresie a artei fascinante, de bijutier literar.

PRINȚESA PROZEI JUVENILE

VECINA DE STICLĂ

► Cristina LUCA-PARAPIRU

În apartamentul familiei lui Bogdan Popescu era o cameră „depozit” unde stăteau claie peste grămadă o serie de lucruri și haine. Într-o zi, la curățenia de vară, părinții au dat totul afară și au aranjat încăperea, numind-o „camera lui Bogdănel”. Tare ar fi vrut băiețelul ca în balconul de alături să locuiască un copil de vârsta lui cu care să se împrietenească.

Într-o zi, Bogdănel s-a comportat urât și mama sa l-a trimis în camera lui drept pedeapsă, pe durata unei amiezi. A mers foarte supărat și s-a așezat încruntat la geam. Ar fi vrut să iasă la joacă în parc, dar... Tocmai atunci auzi o voce:

- Bună ziua, copilaș!

Tresări. Era o doamnă în vârstă, cu ochelari și cu păr cafeniu, buclat.

- Bună ziua, doamnă! Și a simțit nevoia să se explice: Sunt pedepsit să stau în camera mea și nici desert nu voi primi timp de o săptămână!... Din greșeală, am spart două bibelouri ale mamei.

Doamna îi întinse un pachet de Skittles. Bogdănel ezită o clipă, apoi îl luă și mulțumi recunoscător.

- Eu sunt madam Sticlaru. Ne mai vedem!...

- La revedere, sărut mâna!...

De atunci, Bogdănel vorbea aproape în fiecare zi cu doamna Sticlaru. Deveniseră buni prieteni, dumneaei îi oferea câteva bomboane, câte o ciocolată sau câte o bucată de cozonac, ori câte un măr.

Apoi, dintr-o zi de februarie, doamna Sticlaru nu mai apăru la geam. Bogdan era foarte îngrijorat. După vreo săptămână, găsi un pretext să iasă din casă și a mers la apartamentul doamnei Sticlaru. A sunat emoționat. Ușa s-a deschis și în cadrul ei a apărut un bărbat voinic, cu privire întrebătoare:

- O caut pe doamna Sticlaru. Sunt un prieten de-al dumneaei.

- A, mama! Mi-a vorbit de vecinul ei simpatic... Eh, dragul meu, ea s-a stins, a murit... Acum, familia mea locuiește aici...

Bogdănel nu era deloc pregătit pentru o astfel de veste. Pe drumul spre casă îl năpădiră lacrimile.

*

Noii vecini aveau copii de vârsta lui, Leo și Natalia. Inventiv, Bogdănel născocea fel de fel de jocuri de balcon, iar ei îl îndrăgeau, îndeosebi fiindcă de câte ori se întâlneau, se întâmpla ca el să aibă prin buzunare bomboane, biscuiți, câte o ciocolată sau fructe de sezon.

INTERVIU IN MEMORIAM

EMIL IORDACHE

► Angela BACIU

Emil Iordache (n. 16 decembrie 1954, Climăuți, județul Suceava – d. 11 octombrie 2005, Iași) a fost un critic și istoric literar, eseist, traducător, membru al Uniunii Scriitorilor din România.

** La noi nu s-a întâmplat fenomenul Seljenitin. La noi au fost lagăre de concentrare, a fost celebrul fenomen „Pitești”, dar în momentul în care a apărut literatura română cu acest subiect, era fumat de mult în Occident de către Seljenitin.*

** Ar trebui să ținem mereu seama de ideea lui Nabokov, care spunea că pentru un scriitor care este la o anumită valoare, limba practic nici nu mai are importanță.*

Occidentul este orientat spre alt tip de cultură

A.B.- Domnule Emil Iordache, bine v-am găsit aici la Iași. Una din temele abordate la „Colocviile Convorbiri Literare” a fost și cea despre diaspora românească. Scriitorii din diaspora au conștiința apartenenței la limba română? Exilul a fost forțat, mai este el firesc astăzi?

– Întrebările Dumneavoastră D-na Angela Baci, sunt extrem de interesante și cred că cel puțin câteva intervenții de la „Convorbiri literare” au fost bine punctate. Vedeți dumneavoastră, când părăsești țara, știi, în general, la ce să te aștepti. Vă aduceți aminte ca definiția lui Marin Preda a scriitorului roman suna cam așa: scriitorul roman este cel care scrie în românește și publică în... România. În momentul în care, din anumite motive, cu anumite privilegii, scriitorul român deja format pleacă în străinătate, știe ce riscă. De ce? Pentru că el își pierde cititorul care l-a consacrat, și pe de altă parte mizează pe câștigul unor alți cititori, care de regulă nu se lasă câștigați chiar așa de ușor.

Să spunem celebra evadare din literatura română a vârfului numărul 1 care era Petru

Dumitriu se datorează, și foarte puțini oameni știu acest lucru, faptului că tocmai atunci îi apăreau primele două volume din „Cronică de familie” în Franța. Petru Dumitriu a crezut că succesul românesc fiind atât de mare se va răsfrânge automat și asupra succesului francez. În realitate, pe francezi nu i-a interesat aceasta carte, cum în mod normal, nici pe români, a interesat doar ca un monument de idee literară. De ce nu i-a interesat? Pentru că este o carte nesinceră, este o carte care acoperă complexe românești și prezintă o elită de generații care devin din ce în ce mai ticăloase și mor pe măsură ce venea comunismul.

A.B.- Aveți exemple de scriitori care au reușit să se impună?

– Cazurile scriitorilor care au reușit să se impună în țara de adopție, în literatura de adopție, sunt foarte puține. Alți artiști, să spunem muzicieni, dansatori, pictori, nu au trecut prin această dramă. Se întâmplă ca, părăsind această țară, din diferite motive, nu poți fi decât scriitor de limba română. Oamenii s-au salvat, chiar și fizic, prin evadare, dar unii au plecat chiar pe căi legale, pentru simplul fapt că era mai bine. Problema care se pune este

că, de fapt, cam toate literaturile estice și în general toate literaturile au ceea ce se numește literatură de diasporă. Cea mai puternică literatură de acest tip este, vrem nu vrem, literatura rusă. Pentru că în anul 1917 în afara granițelor Rusiei s-au pornit cca. 10 milioane de oameni care, timp de 20-30 de ani au închistat cultural cu o putere formidabilă și în Franța, Germania și peste ocean. Cazuri din acestea de succes, să spunem, în altă literatură, la noi le numeri pe degete și sunt succese pe care le supralicităm, ele de fapt nu există.

A.B. - Dar... Panait Istrati?

– Sigur, aveți dreptate, în afară de Panait Istrati care a beneficiat de o notorietate în Franța, dar este și ea discutabilă, nu prea avem pe cine cita, din păcate. Mă refer exclusiv la scriitori. Pe de altă parte, plecarea din țară a scriitorilor poate fi și riscantă. Din ce punct de vedere? Limba română este foarte tânără, este o limbă care evoluează după o întrerupere de 10-20 de ani. Străinătatea este, dacă vreți, ca o gazdă sătulă. Noi, românii, și în general est-europenii, suntem de o ospitalitate prostească. Deschidem toate ușile, toate porțile, tăiem cel mai bun cocos sau vițelul cel gras și-l punem la masă și, în concepția noastră, gândim ca așa este și dincolo. Dar, când te duci dincolo constăți că respectivul preferă să-și mănânce singur cocoșul și să nu-ți deschidă chiar așa larg porțile. Mai este încă un lucru pe care trebuie să-l subliniez: Occidentul, în general, nu citește. Occidentul este orientat spre alt tip de cultură, spre care, din păcate, ne orientăm și noi. A reuși să impui pe cineva în condițiile în care o revistă foarte importantă apare într-un tiraj de 300 de exemplare, aceea nu este cultură și vei reuși. Dacă nu scrii o carte care se numește best-seller și care în străinătate un best-seller înseamnă o carte ce se vinde în 20.000 de exemplare, atunci nu te poți impune.

A.B. - După 1990 credeți că a apărut ceea ce se numește „literatură de sertar”?

– S-a crezut într-adevăr foarte mult că după Revoluție va apărea așa-numita „literatură de sertar”. Din păcate, trebuie să constatăm că definiția lui Marin Preda pe care am citat-o la început a funcționat perfect. Scriitorul român a fost cel care a trăit în România și a publicat în România. A fost necesară cenzura? Cenzura a funcționat perfect și scriitorii cât de cât importanți, cu excepțiile de rigoare – I.D. Sîrbu și mai sunt câțiva pe care îi numeri pe degete, au publicat tot

ce aveau în România. Cazul altor țări, întotdeauna diaspora este un fenomen internațional, ar trebui să ne dea puțin de gândit. De exemplu, la noi nu s-a întâmplat fenomenul Seljenitin. La noi au fost lagăre de concentrare, a fost celebrul fenomen „Pitești”, dar în momentul în care a apărut literatura română cu acest subiect, era fumat de mult în Occident de către Seljenitin. Sau, pot să zic, o literatură cât vreți de contactică, dar locul este ocupat, că s-a dus Bulgakov cu „Maestrul și Margareta”. Sau cazuri de scriitori care au scris cărți despre ei, soțiile lor, și le-au publicat în străinătate. Câte neveste de scriitori romani care au suferit în lagăre au îndrăznit să scrie cărți despre soții lor și apoi să le publice în Occident? Dimpotrivă, soția română obișnuiește să „umble” prin operele soțului. Cum s-a întâmplat în jurnalul lui Rebreanu, care este tăiat în fel și chip, sau cu Agatha Bacovia, care a scris niște tâmpenii despre soțul ei și despre fapta lui comunistă, mai mari ca ea. Or, uneori este bine să ai nevasta în literatură, dar, uneori, mai degrabă să te lipsească. Este și cazul celălalt, dacă sunt mai multe neveste îți dăunează și așa. Lui Esenin, de exemplu, cele câteva neveste și rudele care i-au supraviețuit i-au creat o faimă de scriitor sovietic, pe care Esenin, de fapt, nu a avut-o. Părerea mea, în privința diasporei, trebuie să ținem cont că deja locuim într-un spațiu mediatic. Nu mai este situația de acum 10 ani. De fapt, acum 10 ani nici nu mă puteam gândi că o să mă pot trezi dimineața și să citesc ziare apărute la Moscova sau Paris. Nu-mi puteam imagina că voi putea trimite un articol de la Iași în Johannesburg și va fi publicat imediat. Se va întâmpla ceva cu ideea de diaspora și probabil că va dispărea, spre binele ei, al diasporei, dar, spre ghinionul unor scriitori care nu au alta valoare decât aurora exilului benevol sau forțat, dar, de ce să nu recunoaștem de cele mai multe ori benevol, și chiar asigurat prin trimiteri în străinătate de către Uniunea Scriitorilor. Nu am auzit de scriitori care să treacă Dunărea înot, deși se știe ca tentative au fost. În general, s-a rămas în străinătate ca lector trimis de vreo universitate, s-a rămas ca urmare a unei delegații oficiale, iar dizidența care n-a existat în România a fost inventată în Occident. Este o părere poate prea dură, dar nu cred ca este foarte departe de adevăr. Însa ar trebui să ținem mereu seama de ideea lui Nabokov, care spunea că pentru un scriitor care este la o anumită valoare, limba practic nici nu mai are importanță.

A.B. - Fiind și un traducător de excepție, profesionist, credeți că literatura română are mai

multe șanse de a fi cunoscută în Occident, prin traduceri?

– Sunt un optimist, consider că fără traducători nu există noțiunea de literatură universală. Ar trebui acordată mai multă importanță acestei categorii. Și totodată, notorietatea unui scriitor în străinătate depinde în mod cert de notorietatea lui în țara respectivă. Critica, exegeza unui scriitor în străinătate depinde în mod evident de felul în care s-a scris, bine sau inteligent, despre scriitorul respectiv.

A.B.- Exista în urmă cu aproximativ 30 de ani așa-zisa „critică de întâmpinare” ce ajută destinul unui scriitor; mai există astăzi?

– Critica de care foarte bine amintiți a existat până m-am lansat eu, cred. Astăzi cărțile apar în foarte puține exemplare, greu se difuzează, deci nici nu mai poate fi vorba de o asemenea critică.

A.B.- Care ar fi tirajul ideal pentru o carte de valoare?

– Un exemplar...

A.B.- La ce lucrați în prezent?

– Săptămâna trecută am dat bun de tipar pentru a doua versiune românească a romanului „Ana Karenina” a lui Tolstoi, am sub tipar un roman de Vladimir Nabokov, care se numește „Glorie” și am trimis deja prin poșta electronică ultimele nuvele ale unui alt mare romancier, Andrei Platonov, cuprinse într-o carte care se numește „Moscova cea fericită și alte nuvele”. Pe de altă parte, sunt bursier al Fondului Literar și mi-am luat angajamentul să scriu o carte care se va numi „Dostoievski și Eminescu – jurnaliști la 1877”. După sărbători mă întorc la prietenul meu Dostoievski și o să pun pe primul plan o traducere mai veche a „Însemnărilor din subterana”, să traduc romanul „Jucătorul” și povestirea „Eternul soț”, ca să scoatem o carte bună pentru cititorul român avid de Dostoievski. În secret, Emil lordache gândește să scoată și o culegere din corespondența lui Dostoievski, pe care să o intituleze cât se poate de contemporan „Corespondența unui scriitor fără bani”. Apoi, dorește să scrie ceea ce îi este predestinat de fapt să facă, să scrie o carte care se va numi „O istorie a literaturii ruse” pentru că practic, în România, nu există o istorie viabilă a literaturii ruse, cele care sunt, de fapt, sunt traduceri din rusește apărute de prin anii '50, în limbajul epocii.

A.B.- Descrieți o zi din viața Dumneavoastră.

– Ziua lui Emil lordache, astăzi, de exemplu, a fost foarte dificilă și plină, datorită faptului că am început cu o noapte lungă, am plecat din locul scriitoricesc de întâlnire pe la 3 dimineața, am apucat să trag un pui de somn, de la 8 dimineața la 10 am avut un curs la masterat de literatură comparată, am avut apoi mai multă alergătură și câteva probleme pentru un motiv personal, pe care nu este cazul să îl discut. Așadar, dimineață m-am manifestat ca profesor universitar și după-amiază, cum ați văzut, m-am manifestat ca și critic literar, prezentând cărți, și bănuiesc că și ziua de mâine va începe la fel de greu, pentru că nu sunt semne să se termine încă nici cea de azi...

Oricum, nici o zi nu seamănă cu cealaltă.

Iași, 2003

(Publicat în volumul „Despre cum nu am ratat o literatură universală”, Editura „Junimea”, 2015)

Corneliu Baba, *Studiu pentru Concert de violoncel*

ANIVERSARE

ANGELA BACIU – 52

La mulți ani!

Angela BACIU, s-a născut pe 14 martie în Brăila, România. Este poetă, prozatoare, publicistă, trainer. Membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași. Membră PEN CLUB România. A publicat **21 cărți**, printre care: *Maci în noiembrie* (1997), *Trei zile din acel septembrie* (2003), *Tinerețe cu o singură ieșire* (2004), *De mâine pînă mai ieri alaltăieri* (2007), *Mărturii dintre milenii* (2012), *Despre cum nu am ratat o literatură grozavă* (2015), *4 zile cu nora* (2015), *mai drăguț decît dostoevski* (2017) - carte scrisă împreună cu Nora Iuga, , *Hotel Camberi* (2017), *Charli. Rue Sainte – Catherine 34* (2017), *Mic dejun la Frida* (2020), *Spiegel scrie peste tot* (2021).

Spectacole: *mai drăguț decît dostoevski* - adaptare după poemul dramatic cu același nume (carte publicată la editura Polirom), de Nora Iuga și Angela Baciu; regizor Chris Simion-Mercurian - în cadrul Festivalului Internațional de teatru Independent "Undercloud", edițiile din 2018 și 2020, București; *ce-i aia apă verde pe cerul gurii* – text de Nora Iuga și Angela Baciu scris pentru Grivita 53; regizor Chris Simion-Mercurian - în cadrul Festivalului Internațional de teatru Independent "Undercloud", ediția 2021, București.

Selecție premii: **2008** Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași - pentru eseu și publicistică volumul „Mărturii dintre milenii”; **2015** Premiu pentru Publicistică la Concursul de Creație Literară "Vasile Voiculescu" (Buzău); **2016** Marele Premiu la Festivalul Internațional de Literatură „Lucian Blaga” (Sebeș-Lancrăm), **2016** Premiul Balcanica pentru poezie românească la „Festivalul Poeților din Balcani”, ed. a X-a; **2017** Premiul I la Concursul Național de Poezie "Lidia Vianu Translates"- în urma căruia a fost publicat volumul de poezie "Charli. Rue Sainte-Catherine 34" în ediție româno-engleză; **2018** Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași - pentru calitatea operei și activitatea scriitoricească; **2021** Premiu pentru volumul "Mic dejun la Frida" la Festivalul Național de Poezie „George Coșbuc” (Bistrița); Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași „Cezar Ivănescu” pentru volumul „Mic dejun la Frida”.

la ora asta nu îmi vine să scriu nimic n-am chef de nimic nici de citit
cartofi prăjiți nici de mopul ud din balcon îl cheama țetcov stă acolo
pitit de ieri vrea spălat ești egipteană?
să se spele singur. ce, moartea își spală în fiecare zi coasa?

în egiptul meu mă privesc într-o oglindă de bronz cândva înaintea
erei noastre scrijelită murdară pe spate e un desen indescifrabil (sau
nu înțeleg) nu mă văd doar forma feței goală fără ochi buze nas dar
sunt acolo!

ieri n-am vorbit atât de mult la telefon, slavă-Domnului! a fost o zi mai liniștită. astăzi au mai căzut gradele din telefon, scuzați, din termometru! ați văzut? deja telefonul a devenit o obsesie. cu ceva vreme în urmă am avut o problemă la gât, am mers la ORL-ist și în ce credeți că a constatat tratamentul? pe lângă niște pufuri nazale... repaus vocal! adică să nu mai vorbesc la telefon! un soi de post al tăcerii de-am face toți asta din când în când, ne-am auzi gândurile pădurile tăcerile bătăile inimii. și în timp ce mă tot gândesc la asta m-am apucat să fac curățenie în dulapul mare din bucătărie. de ce e mare? pentru că acolo în dulap mișună tot felul de creaturi. aspiratorul cu toate accesoriile lui: filtru, saci, perie universală, alți saci de hârtie, alimentator, furtun, adaptor, set perii duze, filtru de schimb și un cablu de rezervă, nici nu știam că am atât de multe lucruri în dulap

și stați că n-am terminat. mai am...pungi. da, pungi. și la voi se adună pungi? mă apuc cu mâinile de păr. le scot pe toate odată și le așez pe masă. o piramidă uriașă dă să mă înghită în propria casă. sacoșe în tot felul de culori și modele de la piață, Profi, Billa, Kaufland, Mega, Lidl. în altă pungă sunt punguțe mici de la farmacii, magazine de cosmetice și suveniruri, librării, prăvălii. urmează o pungă mare cartonată în interiorul căreia sunt alte pungi-cadou: cu flori, inimioare, scoici, ouă de Paște, Crăciun și 8 Martie „*special pentru mama*”. apoi sunt pungile de rafie pentru cartofi, morcovi, varză, gulii și alte leguminoase. urmează cele transparente *pentru orice*: depozitat fleacuri, medicamente, ceva pentru frigider sau congelator...am obosit trag aer în piept și încep să le împăturesc. mă gândesc să fac un soi de arhivă a pungilor, de la a la z, să mă descurc mai bine. pungile încep să-mi vorbească, șușotesc între ele și râd pe seama mea. de parcă eu n-aș ști că dulapul meu e doldora de idei păi, chiar așa, la ce mi-o fi trebuind atâtea pungi? gata! m-am eliberat: fără pungi! sună la ușă curierul îl aud fredonând: „*Locuința mea de vară, e în altă țară...*” mi-a adus o carte pe care am comandat-o de pe internet: „*Cunoașterea omului*”

tocmai am vorbit despre fobii. știți câte fobii sunt în lumea asta? de pildă: acarofobie – teamă de acarieni și căpușe, acrofobie – frica de locuri situate la înălțimi, aerofobie – teamă de curenții de aer, agorafobie – teamă morbidă de spațiile goale, largi, deschise, de piețe și locurile publice, ar mai fi ailurofobie – teamă de pisici, androfobie – teamă și repulsie față de bărbați (nu mă încadrez) și astea sunt doar cu litera a. am mai găsit una la e: egofobie – teama de sine însuși, de propriile acțiuni, de conduită și gânduri proprii. firește, m-am regăsit și eu în odontofobie, adică teama de durerea de dinți. sper până la sfârșitul cărții să scap de ea...v-am spus că mă dor dinții, nu?!

cine sunt?

Haya.

numele meu e Haya zici, ce înseamnă?

viața.

(grupaj din volumul „*Spiegel scrie peste tot*”, Editura „*Charmides*”)

REFLECȚII

FOI CĂZUTE DINTR-UN LETOPISEȚ TECUCEAN

► Ionel NECULA

Pe unde-o mai fi așteptatul meu trubadur?

Vara anului 2001

În fiecare dimineață îmi iau ibricul cu cafea fierbinte și ceașca și ies pe balcon s-o savurez în răcoarea dimineții între două fumuri de țigară. Ritualul este același de ani de zile și nu concep să încep o nouă zi de lucru altfel decât cu aceste minute de destindere și de meditație matinală asupra celor ce sunt de făcut în restul zilei. Îmi place să privesc oamenii dimineața, cum se vâzolesc pe la centrul de pâine și pe la alimentarele din zonă, îmi plac doamnele răspândind în jurul lor mirosul șamponului folosit în baia matinală.

De la o vreme însă, în fiecare dimineață, la ora 9,45 trece pe trotuarul din fața blocului meu un tip anonim șuiernd aceeași melodie neschimbată cu *Hai Dunărea mea*. Cunosc bine melodia, a trebuit s-o învăț cu ceva ani în urmă când un coleg coreean de la Căminul studentesc din Grozăvești repartizat în camera mea m-a rugat să-l corectez dacă o cântă bine sau nu. Mai greu a fost cu primul cuvânt din textul cunoscut de toată lumea, cu *trști și negri rămân norii*. Din monosilabic îl făcea bisilabic, păstrând accentul pe prima silabă, dar conferind o intensitate anormală și ultimei silabe. Bisilabnicul de început strica toată armonia cântecului.

Așadar, în fiecare dimineață anonimul meu trubadur ocazional, venit probabil cu trenul de pe undeva din comunele limitrofe, cu o punctualitate de ceasornic își făcea apariția pe trotuarul din fața blocului șuierând aceeași melodie. Îl urmăream cu privire până când imaginea dispărea din raza privirii și-mi puneam aceleași întrebări despre identitatea lui și de ce are un repertoriu așa de sărăcăcios. Era un fel de Vasile Nebunul, cel ce vrăjise copilăria lui Cioran, dar, firește, era decupat din cu totul alte tipologii.

Așteptam cu înfrigurare să se facă ora 9,45 și să apară dinspre Gara de Nord prietenul meu – totdeauna nebărbierit și-mbrăcat în haine zdrențăroase. Dacă se-ntâmpla să nu fiu în balcon când se auzea șuieratul, ieșeam repede. val-vârtej să-l prind în bătaia privirii.

Într-o dimineață, când s-a făcut ora 9,45 am văzut că prietenul meu nu-și mai face apariția dinspre Nord. Am întârziat pe balcon mult mai mult decât în mod obișnuit, așteptând să apară de undeva. N-a apărut și-n ziua aceea n-am mai fost bun de treabă. Am tot încercat să-mi intru în ritm, dar a fost imposibil. Diminețile erau tot senine, cafeaua la fel de amară, doamnele de pe trotuar tot șamponate, numai trubadurul meu nu apărea de niciunde. N-a apărut nici mai târziu, cum speram c-a pierdut un tren și va reveni cu următorul, și n-a apărut nici în zilele următoare. Multă vreme, după aceea, așteptam încă șuieratul cu melodia cunoscută ca să-mi pot intra în ritm și în normalitate.

Ce s-o fi întâmplat cu el nu știu și n-am să știu niciodată, dar a fost o vară când ziua mea de lucru începea cu trilirile aceluia personaj anonim, care nu doar că-mi deschidea ziua de lucru cu partitura lui lăutărească, dar îmi elibera energiile, proiecta asupra mea o crocantă poftă de muncă și mă tonifica pentru întreaga zi. M-am dezobișnuit greu de ideea că pot începe ziua de lucru și fără acel moment aprioric de trezie a simțului acustic și de mobilizare a sărăcăcioaselor mele resurse subiective. Au trecut de atunci atâtea decenii, dar amintirea aceluia iulie dogoritor, cu rapsodul meu tuciuriu și zdrențaros mi-a rămas la fel de proaspătă și de enigmatică.

Sărmane trubadur, poți să revii. Nu sunt supărat pe tine că mi-ai lipsit atâtea amar de vreme. Eu te aștept la fel de învolburat și nu te cert pentru lunga absență. Sunt în lumea aceasta și mistere menite să rămână taine nepătrunse de mintea omului.

TEATRU

VENI, VIDI, VICI

Scenariu dramatic după „poema pedagogică”
Cele trei zeițe (1901), de Ion Luca Caragiale (1852-1912)

► Livia CIUPERCĂ

Personajele:

Marius
 Andrei
 Iunona
 Minerva
 Venus
 Profesorul Euclid

Scena 1

Marius intră în scenă, rostind o maximă binecunoscută.

Marius: „Veni, vidi, vici”!

Din direcție opusă, apare Andrei.

Andrei: Salve, Marius! (*gest întrebător*) „Am venit, am văzut, am învins”? Ce dorești să spui prin aceasta? De ce ai recurs tocmai la străbuna replică a lui Cezar? Doar nu suntem într-un război cu cineva?!

Marius: Salut, Andrei! O! Tocmai am ieșit dintr-un cerc vicios, marca „Nenea Iancu”!

Andrei: I. L. Caragiale, vrei a spune?

Marius: Da, îmi repugnă incultura, favoritismul, imoralul.

Andrei: Și crezi... vei găsi, cumva, leacul?

Marius: Toată opera lui Caragiale este un stilet împotriva imoralității, dar, săracii de noi, în plină democrație, ne-am cam înecat... cu totul.

Andrei: Balcanismu-i balcanism... vrei a zice?... Așază-te, respiră puțin. Nu strică nimănu (se așază pe două scaunele în partea stângă a scenei, ei urmând a fi martorii scenelor următoare)! Aaașă!... Acum, te rog, explică-te!

Marius: Ei, bine tocmai m-am întâlnit cu „Cele trei zeițe”!

Andrei: Ha, ha, ha! Am înțeles. (*cu intonație specială*) „Juno, Iunona – mamița”, „Minerva – sora mai mare a mamiții” și... „Venus – sora ei mai mică”.

În timp ce se rostește această replică, cele trei „zeițe”, Juno(na), Minerva și Venus – apar din partea dreaptă – și se vor opri în mijlocul scenei.

Junona: Dragele mele. Eu, mamița Iunona, zeiță protectoare a fiului meu, Mișu Guvidi, vă cer, expresss (*accentuat*), să-mi fiți alături.

Minerva și Venus (*aproape în cor*): Dar ce s-a întâmplat, soro?

Junona: „Trei profesori infami îmi persecută fiul”.

Minerva: Cum e posibil așa ceva?

Venus: Dar... suntem la fine de an școlar, nu?!

Junona: Imaginați-vă!... „Mișu cade la trei obiecte”.

Venus: Au!

Minerva: Revoltător!

Junona: La Matematici, Istorie și Morală.

Venus (*infatuat*): Moi, Venus, zeiță a Justiției, nu voi permite o așa infamie!

Minerva: Iar eu, Minerva, zeiță a Războiului, scot teaca! (*către celelalte*) Ca zeițe protectoare ce suntem... îl vom apăra! (*triumfal*)

Junona: La atac! (*iși încrucișează evantalele, precum spadasinii, apoi, ies din cadru, prin partea opusă a scenei.*)

Marius: Ei, ce părere ai?

Andrei: Ai dreptate. Vorba lui Nenea Iancu: „Măiastră-i natura! În veci nu greșește,/ Ci toate le pune la loc potrivit...”.

Marius: Da, da! Cu un june de baltă...

Andrei: ... specimen guvidi...

Marius: ... un guiț... pietros...

Andrei: ... specimen de apă nedulce...

Marius: ... și...rupt de-nvățătură...bietul june guiț-guiț... (*teatral*)

Andrei: Bietul trăiește pe fundul pietros al...

Marius (*rar, accentuat*): ... inculturii și ignoranței...

Andrei: Rezon! (*Când o zăresc pe Minerva, cei doi...*) Ssst!...

Scena 2

În mijlocul scenei, ușor în spate, așezat la o măsuță, profesorul Euclid scrie ceva într-un caiet... Se aude o ciocănitură, tăcere, intră Minerva.

Minerva (*precaut*): Pardon, scuzați, aici e cabinetul domnului profesor de Matematici?

Profesorul Euclid: Aici, stimată doamnă. Ce doriți?

Minerva: Eu mi-s Minerva, mătușa lui Mișu Guvidi și-am venit la domnia voastră...

Profesorul Euclid: Să vă prezentați la examen în locul nepotului guvid? (*o privește pe deasupra ochelarilor ceva mai mari decât normal, așa, ca să producă tot hazul și să scoată în evidență ridicolul*)

Minerva (*alintându-se*): O, dac-ar fi posibil... cu plăcere! Vă spusei? Mișu-al nostru are un trei la Matematici!

Profesorul Euclid: Nota... sau... media?

Minerva: Mhhh!... Are vreo importanță?

Profesorul Euclid (*privind-o, în același mod, comico-ironic*): Ar cam avea!...

Minerva (*fandosindu-se, teatral*): „Veni, vidi, vici”!

Martor al scenei, Marius o imită, caricatural. Andrei râde – pe înfundate.

Profesorul Euclid: Vă credeți Caius Iulius Caesar?

Minerva (*tresărind, arogant*): Eu mi-s Minerva, domnule!

Profesorul Euclid: Mă tem să nu ieșiți de-aici... precum... Pharnaces din Pont...

Minerva (*mirată*): Cine, domnule? (*apoi, gest infatuat*)

Profesorul Euclid: (*ca pentru sine*) Iată și-un guvid de baltă...feminin!...

Minerva (*scoate oglinda, se privește, gest cochet și nepăsător*): Ah! (*alintat*)

Profesorul Euclid: Așezați-vă, rogu-vă!

Minerva: Cu plăcere!

Profesorul Euclid: Prima întrebare... (*rar*)

Minerva: (*clipește, uimită*) Prima întrebare?!

Profesorul Euclid: Da. Formulați, într-o frază concentrată, să zicem ...

Minerva (*cu aceeași tonalitate*): Să zicem...

Profesorul Euclid: „Teorema lui Pitagora”!

Minerva: Teo... Pi... gora?

Profesorul Euclid: Ascult?

Minerva: Domnule... eu mi-s... Minerva...

Profesorul Euclid: Ei, și?... (*hotărât*) Știți, ori nu știți?

Minerva (*revenindu-și*): Domnule, dvs. sunteți domnul profesor de matematici?

Profesorul Euclid: În persoană, madam(e)! Mă recomand... Euclid – „părintele geometriei”!

Minerva (*uimită*): Părintele cui? (*își revine, teatral*) A, eu îl caut pe domnul (*accentuat*) Vladimirescu!...

Profesorul Euclid: Cine, revoluționarul de la 1821?

Minerva: Pardon! Scuzați! (*lese din scenă. S-aude un clopoțel. Minerva revine, radioasă. Agită evantaiul! Profesorul râde copios. Asemenea, și Marius și Andrei.*)

Minerva (*revenind, agitându-și evantaiul*): Doamne, ce emoții! Teo... gora... ce-o fi și aia?! O, dar Vladimirescu... (*cu încântare*) Un domn! Chiar în fața mea a transformat pe 3 în 8. Cât ai clipi! Ce domn! Mișulică, dragule ești salvat! (*se îndreaptă, radioasă, spre partea opusă a scenei*).

Scena 3

Minerva și lunona intră-n scenă din direcții opuse.

lunona (*nerăbdătoare*): Ei?!

Minerva: Vai, de-ai ști prin câte-am trecut!... Dar... mulțumesc Domnului, am învins!

lunona: Brava! Și eu, asemenea. Chiar sunt fericită. Profesorul Popescu... Un Popesco sadea. Nici n-a fost nevoie de parlamentări. Dintr-un foc a transformat pe 5 în 6! (*teatral*) „E așa de ușor a face pe șase din cincii!” (*se-mbrățișează*)

Apare și Venus.

Venus: Ce faceți voi, dragelor?

lunona: Important ce-ai făcut tu, soră Venus. Ei, l-ai tradus pe cel de la Morală?

Venus: Și-ncă cum! Parisache-i parisachi. Putea rezista frumuseții și-nțelepciunii mele?! O nimica toată... să așezi un „zero” lângă un „unu” (*gest aerian*)!

Minerva: Triumf total!

lunona (*fericită*): Am biruit și-n acest an! (*se îmbrățișează tustrele „zeițele”, apoi, salută publicul, triumfător, fericite. Din colțișorul lor, Marius și Andrei rostesc ultimele replici, moralizatoare.*)

Marius: „Într-o societate fără moral și fără prințipuri”, nici nu-i greu...

Andrei (*accentuând*): ... sau imposibilă...

Marius: ... corupția!

► Marin NĂSTASE

PROZĂ

S.R.L. „AMARU”

Moto: *Amărat e omul, Doamne,
Când se culcă și n-adoarme!*
(cântec popular)

Cap 1. BATE VÂNTUL DE PELIN

- Ai făcut lista, Bălțatule?
- Ce listă, dom'inginer?

Ion Mărășteanu, care se spăla pe mâini la W.C.dădu încet jetul de apă și ciuli urechile. Șeful de secție, inginerul Breazu, venise în inspecție la echipa de electricieni din tura de noapte. Al dracului, gândi Mărășteanu, ora unu și el ne verifică. Zvonul cu noul val de șomaj uite că se adeverește. Curcanu și Bălbăitu sunt la intervenția de la LTG, eu m-am întors din alta și asta face pe zmeul în miez de noapte. Ia să fiu atent ce coace!

- Bă, tu joci bambilici cu mine? Ți-am spus să-i treci pe listă pe cei care trebuie să plece voluntari în șomaj? De ce nu-mi prezinți cererile lor?

- Am crezut că glumiți, dom'inginer. Din cinșpe am mai rămas cu șapte. Nici nu știu cum să-i mai întind în trei ture. Dacă vreți să mai ciupiți vreunul... mai bine, desființați-ne!

- Nu-i rea ideea. Tot ești în prag de pensie. Stai și tu pe tușă câțiva ani și scapi.

- Hă, hă, hă! râse forțat maistrul Bălțatu, știam eu că sunteți glumeți. Cum vă mai merg afacerile? Am văzut că ați mai deschis un magazin în piață. Parcă... și la Tecuci. V-ați reprofilat pe produse alimentare. Păpica, săraca!...

- Ia ascultă, bă! De când te tragi de bărneț cu mine?

- Am glumit și eu, dom'șef. Voiam să-mi fac intrarea pentru fo două'dă tone de tablă.

- Mă, ți-am spus că ai pierdut trenul? Până să ne cumpere indianu', de ce nu ți-ai făcut firmă? Acu'... a-nțarcat bălaia. Gara e pustie. Totul se vinde la firme cu contracte. Ai firmă, ai contract. Primești marfă.

- Păi, tocmai asta vă rugam. Am un prieten din Mediaș, firmă-n regulă...

- Șmecherul ăla? Nu vreau să mă complic cu el, pentru că e-n colimator. Să-și vadă de treabă! Trebuie să ne păzim, Bălțatule, să fim corecți! Vezi ce faci cu echipa! Reține-i pe cei vrednici și pricepuți, restu'... valea!

- Asta ziceam, dom'inginer, că toți din echipă...

- Mă superi, Bălțatule! Nu înțelegi că trebuie să ne mai înpuținăm cu vreo două mii? Hai, că n-am timp de palavre! Trece-l pe listă pe amărășteanu'ăla! De vreo opt ani tot îți spun să-l scuipi. Nu pot să-l sufăr, bă!

- Nu se poate, dom'inginer, este cel mai bun, mâna mea dreaptă!

- Pe dracu, cel mai bun! Pune-l pe listă, că nu se prăpădește Combinatul fără el!

- Nu vrea în șomaj, dom'inginer, l-am întrebat eu.

- Păi ce, trebuie să vrea? Șomaj voluntar, da'... obligă-l! Adică... lămurește-l, omule! Ce mă, ai uitat când duceam muncă de lămurire? Ți-ai pierdut antrenamentul? Hai, peste trei zile mi-aduci cererea lui de șomaj! Dacă nu te descurci, vii cu el la mine!

- O să... văd, dom'inginer. Da', cu cererea mea cum rămâne?

- Bă, nu mă supăra! Hai, salut și... vezi-ți de treabă! Nu uita, scuipă-l pe amărăștean! Nu pot să-i sufăr pe amărăștenii ăștia care ne suflă-n borș.

- Mărăștean, dom'inginer. Cică un străbunic de-al lui ar fi murit la Mărăști, în primul război.

- Ei, și? Mi-o spui de parcă ar fi murit la revoluția din optzecișinouă. Nu contează, scuipă-l!

- O să...văd.

- Bă, nu-nțelegi? Scuipă-l! Ssscuipă-l!

Mărășteanu se făcu galben. Îi venea să iasă și să-l întrebe încet, calm: de ce, dom'inginer, de ce? Pe urmă, să-l scuipe el între ochi. Dar tot mai spera să scape și de data asta. Tremura tot. Se apucă de consolele chiuvetei și își privi chipul schimonosit în oglindă. Scrâșnea din dinți și gândea: parșivă mai e viața asta! Cu ani în urmă, când m-au făcut membru de partid, domnul inginer Breazu luase cuvântul, spunând cu o voce puternică: „da, tovarăși, de oameni ca Mărășteanu are nevoie Combinatul nostru. Harnic, priceput, corect, cinstit. Cu oameni ca Mărășteanu s-au construit în țara asta atâtea fabrici, uzine, combinate. Oameni dârji, curajoși, perseverenți, competenți... Ei sunt sarea pământului nostru! Ei, muncitorii ăștia au dus România la demnitatea și respectul celorlalte țări din lume. Mărășteanu și alții ca el sunt talpa țării... Ha, ha, ha! rânji Mărășteanu, eu

I-am crezut, eram convins că sunt talpa țării cu care călca în lume. Talpa țării... Ce tâmpiți am mai fost! Munceam până la epuizare, pentru că aveam acea demnitate de „talpa țării” și credeam că toată lumea ne respectă. Când stăteam la cozi pentru toate cele, înjuram doar pe Ceaușescu, dar credeam cu tărie în țara noastră, care călca în lume pe toată talpa. Iar acum, domnu' inginer mă scuipă... nu mă poate suferi... Ranchiunosul! Îmi poartă pică de atunci, când, întâmplător, am surprins discuția aia dintre tipul de la marketing și șoferul camionului încărcat cu tablă. Era tot într-o tură de noapte... Parcă-i aud: asta, a cui e mă? Nu știți? A lu' dom' inginer Breazu. Câte? Douășcinci. Bine, vino să-ți dau actele! Da'... spune-i să treacă imediat pe la mine! Păi... a zis că știți dumneavoastră. Băă, tu-i spui să treacă imediat pe la mine. Era clar. Aveam dovada că se fura tablă cu forme legale. Ce trebuia să fac? Să reclam ca tâmpitu' la poliție? Inginerul Breazu avea firmă cu un magazin în centrul orașului. Firmă serioasă... Iar eu aveam nevoie de vreo două tone de tablă. Mi-am zis că e momentul să prind și eu un fir de afacere. Ce naiv am fost! M-a repezit cât colo. Adică, afacerile nu-s de nasul muncitorilor. Muncitorul are o singură menire: să hâiască! Ei, dom'le inginer... domnule inginer... am să-ți dovedesc eu, dacă fac rost de capital, că și muncitorul poate fi capitalist. Trase aer în piept, luă o mină de om indiferent, voios, calm, se mai privi o dată în oglindă și ieși. Maistrul Bălțatu îl luă la rost:

- Unde-ai fost, mă?
- Păi, nu mai trimis mata? Ai uitat?
- A fost în control șefu'. L-a apucat verificările.
- Și, s-a întâmplat ceva?

Maistrul s-a întunecat la față. L-a privit lung și a tăcut. Apoi, cu o voce gravă, îi spuse, așa cum obișnuia să anunțe veștile proaste: măi... Mărăștene... tu, parcă ești aerian. Nu știi că trebuie să mai plece din Combinat încă două mii?

- Unde să plece?
- Băă! Îți bați joc de mine? Parcă spuneai că vrei să te apuci de afaceri. Mereu m-ai speriat că vrei să pleci.

- Când am spus eu asta?

- N-ai spus-o, dar de fiecare dată ai bâzâit că se fură tablă din Combinat, că tu cunoști pe câțiva îmbogățiți datorită afacerilor cu tablă...

- Și, n-a fost așa?
- Ai dovezi, mă? Dacă i-ai știut, de ce nu i-ai reclamat? De ce nu te-ai apucat și tu de afacerile cu tablă?

- Auzi, șefu'? Și eu am pierdut trenul ăla.

Bălțatu a tresărit și s-a uitat la el speriat.

- Ce te uiți așa la mine? Stai liniștit că nu aștept să-mi atârnați voi tinicheaua de coadă. De treizeci de ani am fost supus și mi-am văzut de treabă și voi,

tot timpu' m-ați lăudat. Acu', vreți să plec... să mă scuipați. Stai liniștit, că n-o să-ți creez probleme!

- Mă, Ionică tată!

- Ce... Ionică tată! Îți țâțâie bumbul. Normal că te gândești la pielea dumitale. Dar, te întreb eu acum: cât am fost în serviciul ăsta cu dumneata, ai avut vreo problemă cu mine? Ți-am creat eu greutăți?

- Nu. Dar...

- Niciun „dar”! Nu aștepta de la mine vreo cerere, că n-am de gând să plec voluntar în șomaj. Ce porcărie! Auzi, voluntar în șomaj... Adică, stăpânul te mituiește ca să te faci șomer. Asta da, afacere! Singura „afacere” a muncitorilor.

- Înțelege, mă Ionică...

- Ce să-nțeleg, șefu', ce să-nțeleg? Crezi că de vreo cînșpe ani nu mă roade și pe mine chestia asta cu afacerile? N-am fost și eu în Turcia să vând rulmenți? Și? Am vrut să încropesc capitalul de început. Am făcut pe dracu! Visam să-mi fac un chioșc, dar am văzut la timp că niciun chioșcar nu s-a îmbogățit. Dacă au ajuns câțiva, mari bogătași, ăia au dat tunuri cu tablă sau alte chestii dubioase, în care au riscat.

- N-ai avut curaj, omule! Dar, asta-i legea: cine nu riscă...

- Una e să riști într-o afacere curată și alta în afaceri necurate.

- Da, mă Ionică! Însă, capitalul, dacă nu-l moștenești, sau nu-ți pică plească de la loto, trebuie să-l scoți de undeva. Eu cred că ni se dă o șansă mare cu „mita” asta de șomaj. Tu, cum ești băiat deștept, cu această sumă și, poate, cu ceva fonduri europene, poate încropești o afacere undeva, pe la țară.

- Las-o, că măcăne, șefu'! Nu mă bate la cap! Ți-am spus că nu fac cerere. Am senzația că vrei să mă lămurești. Așa cum a fost „lămurit” bietul tata ca să intre în colectivă.

Maistrul Bălțatu a tăcut. Și el știa cum a fost lămurit taică-său ca să intre în C.A.P. I se făcu greață de vorbele lui. Gândi: o fi tras cu urechea sau a „intuit” dispoziția dată de inginerul Breazu. Oricum, nu mă mai obolesc să-l „lămuiesc”. Mărășteanu ăsta este prea isteț, ca să nu-și dea seama că este „săpat”. Acu', Dumnezeu cu mila! Cum i-o fi norocul! De aceea, schimbă vorba.

Din noaptea aia, lui Mărășteanu a-nceput să-i curgă prin suflet o mângă clisoasă și cleioasă. Se lipiseră de el, atât amenințările inginerului Breazu, cât și vorbele mieroase ale șefului său. Simțea, sau... presimțea că rolul lui în Combinat, de „muncitor vrednic, priceput, corect și cinstit”, se sfârșise. Trecuse primul și al doilea val de „șomerizare”, cărora le supraviețuise. Poate ar fi trecut și de al treilea, dacă n-ar fi fost râca inginerului Breazu. Cine l-a pus să-și bage nasul în afacerile lui? E clar că îi vor găsi

o chichiță și până la urmă tot îl vor scoate ca pe o măsea stricată. Fără șomaj, fără cele optsprezece salarii „mită”... Ei, Mărăștene, Mărăștene, alege: ori șomer mituit, ori oaie neagră aruncată lupului. Apoi, nu visezi tu de cînșpe ani să guști din pâinea asta misterioasă de capitalist? Uite că ți se oferă visul pe tavă! Nu uita nici vorba aia: un șut în fund, un pas mare înainte. I-a spus și nevesti-si, Dora, că, de data asta s-a hotărât. Orice amânare îl depărtează tot mai mult de visul său. Nevastă-sa a rămas năucă:

- Ai fost deștept până acum și, așa, deodată, te-ai prosti? Destul că m-au scuipat pe mine de la Șantier și acum sunt aruncată din S.R.L. în S.R.L. Ține cu dinții de post, omule, cu dinții! N-are ce să-ți faci! Și nu te amesteca printre ăia care protestează pentru mărirea salariului. Fofilează-te, vezi-ți de serviciul tău și mulțumește-te cu salariul care-l ai! Mic, mare, îl primești lună de lună. Avem ce mânca și cu ce crește copiii.

- Dar cu întreținerea, ce facem mă? Că s-au adunat peste zece milioane.

- O să... o să... Trebuie să...

- Vezi? Nu se mai poate! Ți-am spus că trebuie să fac ceva? Gata, m-am hotărât!

De fapt, nu prea era hotărât, mai mult disperat. Parcă ajunsese într-o fundătură de pădure deasă, fără nicio cărare. Întotdeauna s-o apuce? A-ntâlnit un cunoscut, șomer din valul doi, care se lăuda că în câțiva ani va fi moșier cu o mie de hectare.

- Cum e, nea Marine? Făcuși milionul de euro? Ți-a dat mormăit printre dinți:

- Făcut pe dracu! Nu știi vorba aia: rău cu răul, dar mai rău fără rău. Am fost un fraier! Am pierdut și apartamentul, că l-am pus gaj pentru un împrumut de la bancă. Acum, ne ține mama la țară. Noroc că avem ce mânca și, cu ce ne mai trimit copiii plecați în Spania... ne descurcăm.

Mărășteanu a zâmbit și a șoptit în gând: n-am să fac greșeala cu băncile! Am să caut o afacere cu investiții minime și un câștig pe măsură, cât să-mi asigure existența. Nea Marin a fost un lacom și Dumnezeu l-a pedepsit. Dar... ce să fac? Auzi vorbă! Făci ce te pricepi! Adică? Păi... deschizi un atelier de reparații electrice. Ce reparații? O siguranță arsă, un bec spart, o priză stricată? Fleacuri! Cine te cheamă pentru asta? Poate vreo vădană, care să te plătească doar cu zâmbete și promisiuni. Hai, că ai luat-o razna! Nu, băiete, un atelier de reparații electrocasnice. Care, mă, că erau câteva în cartier și toate au dat-o chix. Acum vând casete, C.D.-uri, telefoane mobile, cartele pre-pay... trezește-te, neică! Tot comerțul e baza! Deschid un chioșc. Investiție mică și câștigul... la fel. Păi, n-am observat că nu-i nicio scofală cu chioșcul? Atunci? Stai, omule, unde ești, că stai bine! Cum să stau, dacă ăia vor să mă scuipă? Care „ăia”? Doar inginerul Breazu, șeful nu. Dar dacă Breazu

pune șaua pe șefu? Șefu o să se scuture. De mine. Și dacă mă opun? Poftim?

Gândurile astea îi rașchetau sufletul, până-l apuca durerea de cap. Și ofta... ofta... La serviciu se vorbea tot despre chestiile astea, dar pe șoptite. Colegii între ei, sau fiecare cu șefu, uitându-se toți chiorâș la el. Toate astea îi atârnavă de suflet tot mai multe gânduri de plumb. Și aștepta deznodământul cu întrebare fatală: de ce nu faci cererea, Mărăștene? A trecut termenul! Încă mai ai timp să prinzi pleșca asta de bani. Pe urmă... Se pomeni bătut pe umeri de maistrul Bălțatu:

- Ionică, tată, sunt chemat cu lista și cererea ta. Dom' inginer a spus că tu...

- Și dacă nu vreau, ce-o să-mi faci dom' inginer?

- De la noi trebuie să dispară unul. Adică, ori unul, ori toți. Ție nu ți-e milă?

- De cine?

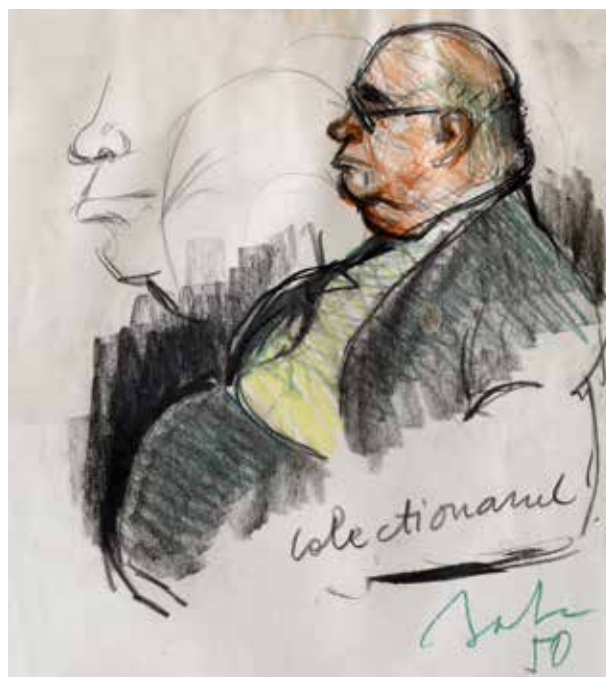
- De noi toți, colegii tăi. De Combinat...

- Și de Combinat? De ce?

- Păi... rămâne fără echipa noastră de la întreținere.

- Mă faci să plâng, șefu! Săracu! O să-nvețe să se întrețină singur. Iar de voi? Mă doare tot acolo unde vă doare pe voi de mine. Și dacă nu fac cerere, mă dați afară? Pe ce motiv?

- Oho, câte motive avem... Ești obraznic, indisciplinat și... am făcut niște verificări. Ai cele mai multe învoiri. Eu ți le-am trecut cu vederea, dar le-am notat. Am înțeles că te zbați cu privatizarea aia.

Corneliu Baba, Portretul lui Zambaccian

- Ce privatizare? Ce învoiri? Nu m-ai învoit decât atunci când mi s-a îmbolnăvit soția și a doua oară când am fost cu fetița la spital...

- Lasă, mă, că am înțeles pretextele. Am fost om cu tine, însă...

- Ce... om! M-ai învoit în contul orelor suplimentare pe care le-am făcut fără crâncire atunci când nu mai aveai cu cine să-ți rezolvi problemele...

- Ia, ascultă! ridică tonul Bălțatu. Să-ți intre bine în cap că ești în colimator! Eu mă străduiesc să te protejiez, să te salvez de nenorocirile care te pândesc și tu îmi vorbești obraznic? Nu înțelegi că asta e ultima ta șansă ca să te retragi cu demnitate din viesparul pregătit să te distrugă? Fii cuminte și înțelept, tătucule!

Derutat, Mărășteanu tăcu. Își cuprinse fața cu palmele și izbucni în plâns. Se simțea absorbit de vârtejul destinului. Ce să mai țină cu dinții? De ce să țină? Cei din jur îi aruncau priviri de gheață. Pe toți îi înnebunise cu prostiile lui de privatizare. Că toți șmecherii se-nfruptă din mărul privatizării, interzis fraierilor, care hâiesc. Bălbațu i-a spus odată: muș... muș... că... că și tu, cine te... te... ține!? Bălțatu se sperie și-i șopti:

- Ce-ai mă, omule, te-am supărat? Te rog să mă ierți!

- Gata șefu, nu mai rezist! Trece-mă pe listă! Peste câteva zile îți dau cererea.

- Nu, mă, azi mi-o dai! Măine e ultimul termen.

- Atunci... lasă-mă până mâine!

A plecat acasă împleticindu-se. Vântul sfârșitului de noiembrie îl pleznea peste față cu stropi reci, de gheață. Toți alergau spre tranvaie sau autobuze, ferindu-se de ploaie. El a luat-o la pas pe viaduct, privind blocurile din depărtare, ce se profilau prin ceața stropilor, ca niște monștri care se apropiau agresiv de el, hotărâți să-l strivească sub tonele lor de beton. Iar ploaia asta îi biciuia sufletul și i-l spăla de gândurile otrăvite, dizolvându-le. A ajuns acasă ciuciuțete, tremurând de-i scăpărau fălcile. Apartamentul era pustiu. Dora-la serviciu și copiii-la școală. A schimbat țoalele ude, a fiert niște țuică, i-a pus zahăr, cuișoare și piper, așa cum îi plăcea lui și s-a aruncat în pat, cu ibricul și paharul pe noptieră...

- Să le spun... să nu le spun?... O să mă toace... și Dora... și fata. Mai bine, nu le spun! O să le anunț când voi avea un cont în bancă burdușit. La ce bancă? Sunt atâtea în cartier!... Le-a luat locul fostelor magazine de stat, falimentate de chioșcurile de lângă ele. Așa cum depozitele din apropiere au fost falimentate de roiul chioșcurilor din jurul lor. Fostele depozite au ajuns niște schelete ale fostului comerț de stat. Cochilii goale, din care chioșculețele au ros carnea lor. Dar și ele vor fi ronțuite de mastodontiiăștia străini, uriașele supermarketuri, plantate aici de mult iubitul și stimatul Occident. Asta-i viața! Mama

ei de viață nenorocită! Că doar noi am vrut-o așa. Vorba e... eu ce fac? Tot un chioșculeț? Ce să mai rod, că s-a ros, ce era de ros? Nu, tătucule! (vorba lui șefu'). Eu vreau să fac ceva, să produc ceva pentru oameni. Ce să produc? Cine mai produce-n țara asta inundată de mărfurile străinilor? Astăzi toată lumea cumpără, nu produce. Asta era! O firmă de import. Ce să aduc? Orice, că fraierii cumpără orice din import. Și gunoaie! Mai ales, gunoaie, denumite „mărfuri second hand”. Că asta am ajuns: Țara „Second Hand”.

Sufletul lui Mărășteanu, viforât de frământări, se îngropa încet-încet în omătul de gânduri negre, disperate. Nici nu și-a dat seama că s-a golit ceainicul și... ar mai fi vrut țuică fiartă, să-i întrețină pârjolul care-l mistuia. Dar era secătuit de voință. Mai bine... să doarmă... să uite că se află în starea asta. Să-și lase sufletul purtat pe norii pufosi ai viselor. Închise ochii și așteptă... Dar Moș Ene nu putu străbate troienele de temeri și disperare. Cohortele de gânduri trăgeau de genele lui și urlau fioros prin pădurea de nervi din creierul său. Pupilele ochilor săi se fixaseră în albul tavanului, în speranța că vor scăpa de pliciul gândurilor-fiare. În starea asta l-a găsit Dora când s-a întors de la serviciu și l-a certat cumplit:

- În ce hal ai ajuns, omule! Chiulangiu și bețiv. Degradare totală... Și l-a tocat aproape o oră, în timp ce el nu scotea o vorbuliță. A doua zi a depus cererea. Șefu' și ceilalți din echipă l-au felicitat și au dat o masă-n cinstea lui, cu multă băutură. Toți au fost de acord că Mărășteanu ăsta e foarte isteț și curajos. Uite la el, tu-i mama lui de jmecher, mai are câțiva ani până la pensie. În loc să se fofileze cu niște concedii medicale, să dea șpagă doctorilor ca să iasă la pensie pe caz de boală, el ia privatizarea de coarne și-o bagă-n jug. Ca mâine-poimâine face primul milion și dă peste tine cu merțanul. Păi, să nu-l înjuri? Curcanu a mârâit: cam târziu, bă, cam târziu! Ceilalți au rânjit: pentru jmecheri, niciodată nu-i târziu. Credeți c-o să dea de băut când o să-și umple teșchereaua? Mărășteanu îi asculta privind năucit la ei. Se mira de ce nu poate să înghită măcar un strop din băutura lor. Ar fi aruncat fiecare în obraz câte un pahar de băutură și i-ar fi dat în mă-sa. Dar le-a răbdat cu stoicism obrăznicia, ca să vadă până unde le merge ticăloșia.

Șefu' l-a anunțat că trebuie să-și deschidă un cont în bancă, în care să-i intre zecile de mii de ronii, adică sute de milioane de lei vechi. Colegii amuțiseră. Cu fețele galbene de invidie, începură să-l roage ca să-i împrumute. La tăcerea lui, devenită agresivă: ce bă, n-ai de unde? l-a privit stupefiat: mama voastră! a spus în gând. Voi mă înjurați și eu să vă împrumut? Ah, de mi-ar reuși! Ce? Asta îl chinuia cel mai mult. Ce să facă el cu milioanele alea? Le-ar lăsa să doarmă liniștite-n cont, să clocească și să-i dea din

când în când câțiva pușori acolo. El este modest, se mulțumește cu puțin, cât să trăiască. Dar, n-o să sară cața de Dora și să-i spună să cumpere aia, aia, că, avem destui bani? Cât de... destui? Când o să-i roadă inflația bănișorii, peste câțiva ani o să-i rămână doar pentru pâine. Hotărât lucru, trebuie să fac ceva cu ei!

Pe la mijloc de decembrie, șefu' l-a dus în biroul inginerului Breazu:

- Felicitări, măi... Mărăștene! Ai făcut, ce-ai făcut și te-ai descotorisit de noi. Acu'... nu că te invidiez, dar să știi că ești de invidiat. Băăă! Ești stăpânul tău, faci ce vrei cu tine! Contul din bancă... dă p-afară... baftă cu caru'. Am înțeles că ți-ai luat și banii de concediu... și lichidarea. Ai făcut plinu'! Păi, ce să-ți mai doresc de sărbători? Chef mă, petrece mă, că noul an te așteaptă cu muncă mă, muncă de ocnaș. Asta-i munca patronului! Ia spune, în ce afacere te bagi?

Mărășteanu nici nu-l asculta. Privea pe fereastră cum ninge liniștit. Tresări.

- Poftim? A, nu știu.

- Cum nu știi, mă? Ce-ai făcut până acum?

Niciun plan de afaceri?

- Nu!

- Măă, eu credeam că-ți sfârâie, dar văd că ți-a înghețat. Mi se pare că tu ești de pe la țară, de undeva de pe Bărăgan. Dacă ai ceva pământ, curte mare, fă o crescătorie de struți, sau de prepelițe! Astea se caută acum. Hai, că te ajut eu!

Și începuse să-l toace cu ouăle și carnea de struț, foarte solicitate în occident, cu ouăle și carnea de prepeliță, foarte căutate de bolnavi, cum să facă rost de ele, cum să le crească, să le vândă și alte probleme de „management” al acestor afaceri deosebit de mănoase. Baliverne, pe care, Mărășteanu nici nu le asculta. Privea pe fereastră cum cad fulgii de zăpadă și se gândea dacă acum este momentul să-l scuipe-ntre ochi și să-i spună: mulțumesc pentru grijă! Dar se abținu. La sfârșit, mormăi cu capul în jos: bine, vă salut!

Când a ieșit din Combinat, a simțit cum i se chircește sufletul. După câțiva pași, s-a întors și a privit lung spre poartă... pe unde intrase și ieșise... ziua... și noaptea... aproape treizeci de ani. Parcă, cineva îl strângea de gât. Parcă inginerul Breazu, sau Bălțatu se repeziseră la beregata lui... Fulgii i se topeau pe sprâncene și i se prelingeau pe obraji. Deși... se simțea ușor... ușor, precum fulgii care zburau în jurul lui, ca niște fluturi.

Corneliu Baba, *Peisaj din Caransebeș*

ATITUDINI

DAN MATEESCU... UN ARTIST DIN TECUCI

► Viorel BURLACU

Recunosc că de multe ori trimiterea hâtră, la „ideea de Tecuci” a inegalabilului poet Mihai Ursachi, prin versurile „un om din Tecuci avea un motor/ dar nu i-a folosit la nimic” mă cam necăjea, părându-mi-se nedreaptă, însă după ultima ispravă tragicomică a unor neisprăviți ai locului, acum mi se pare potrivită și chiar incompletă. Cu acordul „magistrului” ieșean, cred că am putea adăuga fără rezerve și continuarea: „un artist din Tecuci a făcut o statuie/dar autorităților nu le-a folosit la nimic”... Pentru necunoscători precizez că este vorba despre bustul din bronz al lui Ștefan cel Mare și Sfânt realizat de artistul plastic tecucean Dan Mateescu, lucrare dispărută dintr-o magazie aflată în responsabilitatea Primăriei Tecuci.

Dar nu despre dispariția ei însăilez aceste rânduri, ci despre omul, artistul care nu a avut bucuria de a-și vedea ridicată pe soclu lucrarea plămădită de mintea și de mâna sa, deși au trecut aproape 20 de ani de la predarea ei către cei responsabili cu demersurile de autorizare și dezvelire.

Primele întâlniri cu Dan sunt destul de adânci în timp, mai dese fiind după venirea lui la muzeul tecucean. La început întâlnirile erau ocazionale, sau la anumite evenimente culturale. În fond eram în aceeași barcă, în care vâslași sau pasageri cu rândul, eram toți, cei din instituțiile culturale tecucene. Expozițiile personale erau mai rare, dar atunci când ne invita la vernisaj aveam în față lucrări deosebite, pe care publicul, dar mai ales critica de specialitate le-a primit în termeni elogioși.

Afișam mereu un zâmbet care, parcă ascundea o undă de tristețe, deși ochii aveau o lumină caldă, pătrunzătoare, care contraziceau impresia inițială. Nu era un foarte bun orator, aproape timid în situații de mesaj public, discursurile sale erau scurte și clare, asemenea loviturilor cu care cioplea materialul sculptat: scurt, precis și viguros.

Cât timp a fost director al Casei de Cultură, am colaborat foarte bine cu el, era adeptul unui stil managerial democratic, consultativ, nu-i plăceau ședințele de nici un fel, de aceea nici nu prea ne convoca „în plen”, discuțiile fiind mai degrabă cele de „intersecție”, fără a fi deloc protocolar. Era un om de șuetă, mai degrabă în spații neconvenționale, nu la birou...pentru el biroul a fost timp de zeci de ani, atelierul de lucru, pe care într-o vreme l-a împărțit cu pictorul Ștefan Buțurcă...

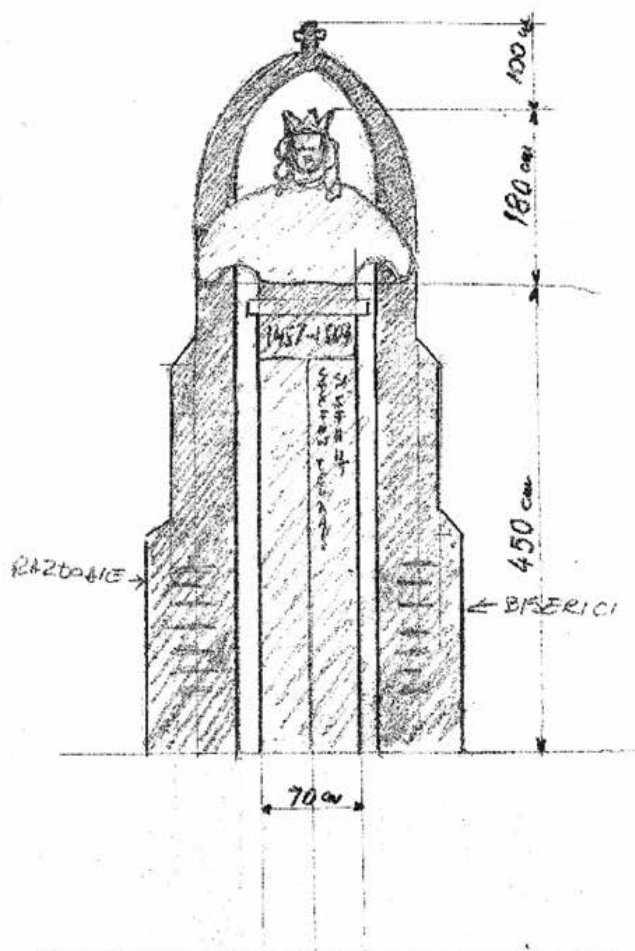
Ca orice artist liber în spiritul său, nu prea s-a simțit confortabil în haina directorială, și după

doar 3-4 luni s-a retras la „munca de jos”, adică în atelierul său de la muzeu, unde mlajele, lemnul, piatra și chiar metalul așteptau artistul să sufle peste ele vraja talentului său ca să prindă viață.

A îmbrățișat tot timpul orice propunere care venea să dea plus de valoare patrimoniului cultural local, el însuși venind deseori în întâmpinare cu idei pe care nu toți administratorii decizionali le-au ascultat cu atenție. I-am cunoscut mâhnirea că propunerile lui pentru reabilitarea Galeriei de artă „Gheorghe Petrașcu”, erau tot timpul amânate și chiar uitate, la fel ca și interminabilele promisiuni întinse pe un interval de aproape 20 ani, că se va rezolva în sfârșit problema dezvelirii bustului care îl reprezintă pe domnitorul Ștefan cel Mare. Într-o perioadă a anului 2018, lucrurile chiar păreau să se miște din loc. Primarul vorbea de posibilitatea ca, în sfârșit statuia să fie amplasată la intrarea în Tecuci, pe partea dreaptă, dinspre Galați sau la ieșirea spre Munteni, la intersecția cu centura ocolitoare a orașului. Aici i se părea lui Dan, a fi un loc potrivit, avea o deschidere mare, dar mai ales o perspectivă deosebită dinspre centura ocolitoare a orașului. Mi-a arătat schițele cu viitorul soclu, a venit cu mapa la primar, a fost consultat asupra materialelor necesare acestei lucrări, dar lucrurile nu au avansat din pricina unor neînțelegeri ale administrației, cu proprietarul terenului de la centură. Nu a fost să fie, iar amărăciunea lui D. Mateescu a fost mare, văzând că lucrarea rămâne în continuare în magazia fostei unități militare, departe de ochii publicului. Trecuse iarăși de la entuziasm, la o nouă dezamăgire, așa cum se mai întâmplase în ultimii aproape 20 de ani de când lucrarea era gata...iar patru primari și câteva zeci de consilieri locali nu au găsit o soluție „salvatoare”...

Acum hoții, oameni practici și cu inițiativă au „rezolvat” probabil definitiv problema statuii: cazane, ibrice și „alambice”.

Pentru tine Dan Mateescu, tu însuși un spirit hâtru, care într-un interviu de demult, spuneai că nu se dezvelește statuia pentru că Primăria a avut bani pentru cal, dar nu și pentru potcoave, reiau în final versurile: „Un artist din Tecuci a făcut o statuie/dar autorităților nu le-a folosit la nimic...”

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

CAPCANE ALE LIMBII ROMÂNE: ASPECTE MORFOSINTACTICE (I)

► Gh. N. VASILACHE

1. Toponime cu formă de plural

1. Sărbătorile *lașului/ lașului/ lașilor?*; Cum era *Bucureștiul* înainte de Revoluție?; Episcopia *Bucureștilor* a decis să suspende manifestările religioase în interiorul bisericilor?

Ample și îndelungate discuții s-au purtat atât la nivel popular, cât, mai ales, în rândul personalităților lingvistice academice, în legătură cu pronunțarea articulată a orașului *lași*. Știut fiind faptul că moldovenii pronunță (*laș*) numele orașului, fără a muia consoana *ș* din final, unii lingviști (de ex. lingvistul Stelian Dumistrăcel, profesor universitar doctor de la Universitatea „Al. I. Cuza”), plecând de la pronunție, au admis că forma articulată a orașului *lași* ar trebui să fie *lașul*, invocând un principiu enunțat de marele lingvist român Eugen Coșeriu: „În lingvistică, vorbitorul este măsura tuturor lucrurilor. Lingvistul nu trebuie să uite niciodată că limbajul funcționează prin și pentru vorbitori, nu prin și pentru lingviști”. Așa se explică prezența, într-o vreme, a unor titluri precum: revista *lașul literar*; Sărbătorile *lașului* 2013, *Harta Sărbătorilor lașului*, *Noaptea albă a lașului* etc.

Se pare însă că forma originală a orașului a fost *lași* care apare în documentul primei atestări a numelui, redactat în slavonă, datând din 1408. De altfel, așa se scria până în secolul al XIX-lea, dovadă fiind unele titluri ale unor opere precum *lașii în 1844* și *lașii în carnaval* (1845), de Vasile Alecsandri, *Cu Mihai Eminescu și Ion Creangă prin Târgul leșilor* (1990), *Cu lașii mână-n mână* (1997), semnate de I. Mitican, ultima în colaborare cu C. Ostap. Astăzi istoricii și oamenii de cultură susțin folosirea exclusivă a formei *lași*, care, formal, corespunde unui plural, ca și în alte câteva cazuri: *București*, *Foltești*, *Negrilești*, *Pitești*, *Ploiești*. Acum vine, inevitabil, întrebarea: care este forma corectă articulată hotărât a acestui toponim? Deși *lași* e formal un plural, „bunul-simț comun acceptă greu ideea de plural, care dă impresia că ar fi mai multe localități într-una”. (G.Pruteanu). De aceea, formele consemnate mai sus (*lașii*), reprezentând o variantă mai veche, au fost abandonate, deoarece „vorbirea curentă a ajuns

să devină normă în cazul articulării numelui propriu *lași*, astfel că formularea *lașii*, ca nume al orașului, pare să reprezinte o formă ușor arhaică, respectiv o selecție și o preferință de coloratură elitistă” (Stelian Dumistrăcel). Prin urmare, deși persistă și formele articulate de plural, gramaticienii (ex.: Al. Graur, *Puțină gramatică*, Ed. Acad. RSR, Buc., 1988, p. 45; Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, Ed. Humanitas, Buc., 1997, p. 57) recomandă singularul. Aceeași soluție ortografică a fost adoptată și de autorii *Gramaticii limbii române*, I, 2005, în care la pagina 123 se precizează: „Unele substantive proprii *pluralia tantum* manifestă tendința de refacere a unei forme de singular (marcate de articolul definit), adecvate specificului individualizator al numelor proprii. Prin urmare, vom putea spune și scrie *Sărbătorile lașului*, *Episcopia Bucureștiului*, *Zilele Galațiului*, *străzile Piteștiului*, fără a fi sancționate sever și formulările ceva mai vechi, de tipul *Bucureștii de odinioară*.”

2. Modalități de adresare directă

Doamnă director Popescu, vă rog să-mi aprobați... ? sau *Doamnă directoare Popescu, vă rog să-mi aprobați... X ?*

Deși limba română are un sistem bogat de sufixe moționale pentru a denumi ocupații exercitate de persoane de genul feminin, în ultima vreme asistăm, din cauze multiple, la o reacție de respingere a variantelor feminine, când este vorba de profesii, titluri, funcții, care se manifestă diferențiat, în strânsă legătură cu mediul profesional, nivelul sociocultural, contextul lingvistic. Variantele feminine circulă tot mai puțin, pe măsură ce ne depărtăm de baza piramidei sociale sau profesionale. Astfel putem zice *Adriana este profesoară la un liceu din oraș.*, dar *Adriana este profesor la Universitatea Al.I. Cuza din Iași. Ea poate fi directoarea sau secretara unei școli generale.*, dar în cadrul Ministerului Educației va ocupa funcția de *director* sau *secretar de stat*, după cum, vorbind despre o profesie, putem spune că *Ana este doctoriță.*, dar în adresarea directă ori pentru a indica titlul științific vom folosi exprimarea

doamnă doctor sau *Cristina este doctor în științe medicale*. Varianta cu masculinul (1) este mai modernă, mai elevată, indicând un rafinament motivațional (lingvistic, psihologic) specific unui mediu sociocultural ridicat.

3. Despre pluralul unor substantive neutre

3.1. „Poți să ai și eșecuri, poți să ai și succesuri...”

Pentru marcarea pluralului, substantivele neutre folosesc două desinențe principale (*-el-uri*), între care se manifestă o concurență permanentă. Despre variația și criteriile de selecție ale desinențelor de plural la substantivele neutre s-a scris mult în lingvistica românească, adu-cându-se argumente diverse, cum ar fi: registrul stilistic folosit, structura silabică a radicalului etc. Cert este faptul că, indiferent de structura fonetică a cuvintelor, înregistrăm oscilații între cele două desinențe, atât pentru substantive deja impuse în uz, cât și pentru termeni nou intrați în limbă, oscilații care provoacă nesiguranță în exprimarea vorbitorilor, așa cum se observă la unul dintre cele două cuvinte din titlu (*succesuri*), a cărui formă de plural nu este acceptată de normele ortografice actuale. Acest cuvânt, dar și altele asemănătoare ca structură fonetică (*acces, abces, deces, interes, regres, progres, proces* etc. cu accentul pe ultima silabă) folosesc desinența *-e* pentru marcarea pluralului: *accese, abcese, interese, regrese, procese, progrese*. Oscilațiile frecvente dintre desinențele *-e* și *-uri*, mai ales în cazul cuvintelor care în mod obișnuit au pluralul în *-e*, (dar și al altora) se explică prin faptul că în flexiunea substantivelor neutre, desinența *-uri* ocupă o poziție predominantă în româna actuală. (cf. GLR, I, 2005, p.82). În cadrul larg al utilizării lui *-uri*, vorbitorii extind adesea această desinență și asupra altor substantive cu structuri fonetice asemănătoare, cărora nu le cunosc suficient de bine pluralul. Așa se explică prezența în limbajul cotidian a unor **forme lexicale incorecte** cu pluralul în *-uri* precum: *baremuri, betonuri, canaluri, cozorocuri, extrasuri, făgașuri, fileturi, ghișeuri, limbajuri, mormânturi, pacturi, parbrizuri, pâ râuri, rasteluri, tăpșanuri, trepieduri, ventiluri* ș.a., deși normele actuale prevăd folosirea desinenței *-e* în aceste cazuri. Curios este că pluralul *succesuri*, utilizat de o persoană cu mari aspirații politice, ironizată îndelung în spațiul public, a început să fie folosit și la alte cuvinte din aceeași sferă lexicală cu substantivul în discuție (*serviciuri, mastodonturi*). O distinsă doamnă, avocat de profesie, dar și parlamentar cu mai multe mandate, se arăta foarte îngrijorată că, într-un sat cu drumuri

foarte proaste, s-au produs două **decesuri** (sic!). Selectarea desinenței *-e* în locul desinenței *-uri* se produce mult mai rar, dată fiind productivitatea tiparului *-uri* în româna contemporană. Cu toate acestea, nu lipsesc în exprimarea publică **forme lexicale greșite** precum: *chibrite, defilee, eșafode, fitile, moteluri, negligee, paradise, profile* ș.a. A intrat deja în folclorul lexical românesc **forma greșită almanahuri**, utilizată de cunoscutul primar M.V., formă criticată vehement pe mai toate canalele de televiziune, iar autorul ei ridiculizat.

Ezitățile frecvente care au loc în cazul substantivelor neutre la plural pot fi puse pe seama tendinței limbii de a folosi cu precădere desinența *-uri* la substantive mono- sau bisilabice, dar, în același timp, pot fi și rezultatul unei opțiuni de moment sau al unei analogii cu alte cuvinte cu aceeași structură fonetică. În cazul alegerii formei **succesuri**, aceasta poate fi efectul analogiei cu *eșecuri*, substantiv folosit corect în același context. Pe de altă parte, nu trebuie uitat faptul că într-o exprimare orală obișnuită sau în cazul unui interviu în spațiul public, timpul de selectare a unei forme lexicale sau a alteia este foarte limitat, spre deosebire de limbajul scris care este mult mai elaborat.

3.2. Am străbătut cinci tunele? sau Am străbătut cinci tuneluri?

a. Concurența dintre desinențele *-e* și *-uri* se manifestă și în cazul substantivelor neologice de genul neutru, care, în cele din urmă, au adoptat una dintre cele două forme. Au selectat forma cu *-uri* substantive precum: *aerodromuri, aragazuri, avataruri, cabluri, chibrituri, defileuri, dueluri, fundaluri, hiaturi, hoteluri, monologuri, moteluri, paradoxuri, pasteluri, profiluri, totemuri, transplanturi, turniruri*. Variantele terminate în *-e* ale acestor substantive trebuie evitate. În flexiunea substantivelor neutre, desinența *-uri* ocupă o poziție predominantă. Specificitatea și frecvența desinenței *-uri* în marcarea pluralului substantivelor neutre explică tendința de adaptare a substantivelor neologice prin adoptarea acestui model flexionar: *trend/trenduri, brand/branduri*, extinse și la numele de animate: *star/staruri, vip/viuri*. Uneori se păstrează și forma de număr din limba de origine: *gadgetsuri, party-uri, story-uri* etc.

b. Sunt corecte formele de plural în *-e* ale unor substantive terminate la singular în consoană, consoană palatalizată, *-u* vocalic sau (uneori) în *-i* semivocalic precum: *aragaze, bareme, canale, filete, gradene, jobene, limbaje, lipoame, opise, pandișpane, protocoale, refrene, sindroame, șampoane, viraje; bice, brice, gârbace; candelabre, căpestre, filtre, teatre, temple, timbre; butoaie, călcâie, crâmpeie, cucuie, curmeie, gunoaie* ș.a. Primesc, de asemenea, desinențe *-e* la nominativ-acuzativ plural,

substantivele **împrumutate** din alte limbi terminate la nominativ singular în diftongul **-eu**: *apogee, atenee, elizee, ghișee, instantanee, jubilee, licee, matinee, mausolee, muzee, nuclee, planșee, portmonee, procedee, relee, trasee, trofee, trolee, turnee* ș.a. (pronunțate e-e, nu e-ie). Câteva substantive din **fondul lexical vechi** schimbă la nominativ-acuzativ plural pe **-u**, în diftongul **-ie**: *curcubeie, heleșteie, jujeie, resteie, zmeie*.

c. Numeroase substantive neutre au la plural forme duble, în **-e** și **-uri**, care sunt, în gene-ral, rar diferențiate ca registru stilistic, ambele fiind admise de norma literară: *amanete/ama-neturi, artimoane/artimonuri, canate/canaturi, cerdace/cerdacuri, cerebele/cerebeluri, cere-moniale/ceremonialuri, chivote/chivoturi, chipie/chipiuri, crucifixe/crucifixuri, debușeuri/-debușee, esofage/esofaguri, guturaie/guturaiuri, hamace/hamacuri, jersey/jerseuri, madrigale/madrigaluri, maratoane/maratonuri, nivele/niveluri, piedestaluri/piedestale, tunele/-tuneluri, țintirime/țintirimuri* etc. Ambele variante din titlu sunt corecte.

d. Cele două desinențe (**- e/-uri**) pot marca, în unele situații, o diferență semantică evidentă între omonime parțiale, situație în care fiecare formă este corectă numai când este folosită cu sensul cerut de context: *arce* (de cerc)/ *arcuri* (resorturi), *accese* (intrări)/ *accesuri* (atacuri, izbucniri), *brăie* (cingători)/ *brăuri* (dansuri), *capete* (părți ale corpului, extremități, vârfuri)/ *capuri* (promontorii), *cămine* (instituții, casa părintească) / *căminuri* (sobe, vetre), *ciubuce* (pipe)/ *ciubucuri* (bacșșuri), *complexe* (tendințe comportamentale)/ *complexuri* (construcții), *cristale* (minerale)/*cristaluri* (obiecte), *gheme* (înfășurări de fire)/ *ghemuri* (la tenis), *matinee* (spectacole)/ *matineuri* (înv. capoate), *minute* (unități de timp)/ *minuturi* (mâncare), *mobile* (telefoane)/ *mobiluri* (obiective), *ocoale* (împrejmuiiri)/ *ocoluri* (mișcări), *rapoarte* (relații)/*raporturi* (documente; cât între două mărimi), *resoarte* (sectoare)/ *resorturi* (arce), *vise* (imagini în timpul somnului)/ *visuri* (aspirații, iluzii, idei, planuri).

3.3. *itinerarele/ itinerariile/ pline de farmec ale Bucegilor?*; *roșii cultivate în solare?*/ *în solarii?*;/ *mai multe seminare/ seminarii academice?*

Substantivele similare celor din construcțiile date mai sus sunt neologisme de genul neutru care, raportate la normele limbii literare, se încadrează în două tipuri flexionare.

a) Au pluralul în **-ii** neutrele care la singular se termină în **-iu**: *adagii, acvarii, ambulatorii, amfibii, armistiții, artificii, auditorii* (sali, public), *echinoctii, frontispicii, marsupii, micelii, purgatorii, sanatorii, servicii* etc. Formele de singular *salar, servicii, sanator, purgator* nu sunt acceptate de exprimarea literară.

b) Primesc desinența **-e** la plural substantivele neutre terminate la singular în consoană, cum ar fi: *laborator – laboratoare; itinerar – itinerare; solar – solare; sanctuar – sanctuare; seminar – seminare* etc. De remarcat că forma de singular *solariu* cu pluralul *solarii* este acceptată de DOOM 2, dar cu semnificația „spațiu pentru băi de soare”, nu cu sensul „spațiu destinat cultivării roșiilor”.

3.4. *Cumpăr robinețe/ robineți pentru baie?*; *Am descărcat cinci vagonete?*/ *vagonete?*; *ingrediente folosite în alimente?* sau *ingredienți folosiți în alimente?*

În ultimele decenii au intrat în lexicul românesc numeroși termeni tehnici. Încercând să se adapteze sistemului morfologic românesc, aceste neologisme au oscilat, cel puțin o vreme, între masculin și neutru. Formele de masculin au fost „susținute” mai ales de specialiștii în domeniile tehnice: *acumulatori, adaptori, amortizori, comutatori, conductori, robineți, vagonete* etc. Pătrunderea treptată a acestor termeni în limbajul comun a schimbat în mod evident raportul în favoarea neutruului. Având în vedere uzul general, DOOM 2 consideră corecte numai formele de genul neutru: *adaptoare, amortizoare, amplificatoare, comutatoare, condensatoare, condensoare, ingrediente, suporturi, vagonete* etc. Pot fi folosite în variație liberă atât formele de masculin, cât și cele de genul neutru: *acumulatori/ acumulate, elemente* (de calorifer)/ *elemente* (fenomene, componente), *izolatori* (persoane)/ *izolatoare* (piese), *nuclei/ nuclee, robineți/ robinete, torenți/ torente, tranzistori* (termen strict tehnic)/ *tranzistoare* (aparatele construite cu asemenea dispozitive).

Ca o concluzie la observațiile din acest capitol, putem preciza faptul că selectarea corectă a formelor substantivale de genul neutru la plural reprezintă o dificultate serioasă pentru foarte mulți vorbitori, deoarece la mai toate tiparele morfologice recomandate apar și excepții, fluctuații care generează oscilații, confuzii, greșeli, făcute fie din grabă, fie din insuficiența cunoaștere a normelor. Erorile săvârșite de persoane foarte importante, aflate în atenția opiniei publice, sunt mai mult mediatizate pe diverse canale, iar cei care le-au comis au fost adesea satirizați. În schimb, greșelile accidentale ale unor oameni obișnuiți trebuie corectate în virtutea normelor ortografice actuale, dar „tratate” cu mai multă îngăduință, fără trimiteri ironice la adresa celor care au greșit.

Adevărata dragoste de patrie este de neconceput fără dragostea pentru limba ei. (Konstantin Paustovsky)

► Violeta IONESCU

VIAȚA CA UN VAGON

„NOI ERAM CÂNDVA CIRCARI”

Îmi amintesc de ei ca de niște personaje decupate dintr-o poză veche...

Au venit și au tras la poalele Caruselului din Galați. Au instalat acolo o menajerie, călușei și un rondou cu mașinuțe electrice. Pentru câțiva lei, copiii de toate vârstele se pot plimba cu cai de lemn sau se pot bucura văzând urși, o vulpe și trei maimuțe, da, da, toate adevărate. Și mai pot, eventual, ameți, stând pe o bancă, în timp ce orașul se învârtește în jurul lor...

Un „bâlici al deșertăciunilor”, închipuind bâlciurile de altădată! Așa cum tradiția s-a deteriorat, plimbată prin praful marilor drumuri și oprită din când în când la răspântia de timp a hramurilor, iarmaroacelor, „Zborurilor” (cum li se mai spuneau odată „Lanțurilor”), ceea ce mai putem vedea sporadic acum, mai ales în orașe, pare o timidă spărtură printr-un tunel al timpului...

Circarii vin și pleacă. Își descacă bagajele, cuștile, coviltirele, își întind arenele, strălucesc pentru câteva seri și gata, căruțele se încarcă la loc și... p-aci ție drumul!

De data aceasta au venit cu două vagoane-dormitor, unul dintre ele, ni se zice, trece de venerabila vârstă de o sută de ani - și două vagoane-cuști, toate patru închizând o curte interioară în perimetrul căreia se desfășoară spectacolul: o maimuță se privește curioasă într-un ciob de oglindă, alta aruncă furioasă cu farfuria după îngrijitor... Un urs se lasă scărpinat pe spinare, altul, mai năzuros, rupe cu dinții bățul, dar se ridică în două picioare când se țipă mai tare la el.

Însă, ce întrece „Cartea recordurilor” în materie de senzații tari este „Fenomenul”. Părinții sau bunicii își mai amintesc poate de el, pentru că ultima oară a venit în orașul nostru în urmă cu 30 de ani. O „arătare”, o ființă cu o anomalie genetică - totuși, un om - căruia nu îi e dat să trăiască printre oameni, Cu toate acestea, tocmai urâtenia aceasta îi asigură existența. Ce s-ar face fără ea? Ar fi un nimeni, pe când așa... toți îl caută, plătesc să-l vadă, se sperie, vor să-l atingă și nu îndrăznesc... Urâtenia are și un nume. Îl cheamă Gheorghe Constantin. Și, n-o să credeți, are deja 70 de ani și este din Onești. S-a născut cu jumătate față de om, jumătate de bou. Are un corn într-o parte, un ochi de om și unul de bou și merge mereu cu jumătate de cap acoperită cu o pânză neagră. Numai dacă-i ceri, și plătești bine, ție-o arată. Și totuși e om...

Face parte dintr-o familie normală, este căsătorit cu o femeie normală și are un băiat de 21 de ani,

absolut normal. La banii lui... are un medic personal, care-l consultă periodic și îi prescrie vitamine. E tocmit de diferite trupe pentru a atrage publicul. Știe că este vedetă, își cunoaște valoarea și e destul de pretențios!

Patroana bâlciului, doamna C.V., o femeie voluminoasă și deosebit de energică pentru vârsta pe care n-o arată, și soțul ei, iluzionist de profesie, ne povestesc cu ce greutate străbat ei țara în lung și-n lat, străduindu-se să mai păstreze ceva din ce au moștenit de la părinți.

„Noi suntem circarii de altădată”, ne spune cu nostalgie doamna C.V. Mie mi se zicea „Balaurul”, pentru că aveam, dar ce n-aveam! Aveam lanțuri mari, lanțuri mici, valuri, balaur, tot felul de călușei... Aveam artiști angajați, acrobați, fachiri, clovni... Am avut și o pitică fără mâini care croșeta cu picioarele... A murit, săraca! Aveam muzică, pentru a atrage publicul. Acum nu ne mai lasă să facem zgomot, cică deranjăm locatarii... Aveam un Panopticum fenomenal, cu siamezi în formol și în parafină, copii cu ochi de broască sau cu cap de maimuță sau cu corn în frunte... Le-am dat, pomană să fie! Am avut și „Zidul morții”, prin care zbură o fată de-a mea. Avea 17 ani, era motociclistă. Într-o seară, după un spectacol, mi-a furat-o un oltean. După aceea, a venit cu părinții, a cerut-o și le-am dat-o, ce era să fac?...

Cât despre animale, am avut un leu, o panteră, vreo patruzeci de maimuțe. Șaisprezece mi-au ars într-un vagon din cauza neglijenței unui îngrijitor. Acum o maimuță costă 30.000 lei, ca să nu mai pun la socoteală mâncarea. 20 de pâini pe zi mănâncă urșii, restul le dau mere, morcovi, mâncare gătită, carne câteodată, dar mai rar, fiindcă nu-mi permit. E mai ușor să ții un bâlici cu mașinuțe decât cu maimuțe.”

Viața acestor oameni, viață de nomazi care de când se știu sunt peregrini și au avut ocazia să trăiască experiențe unice, nu se poate opri aici. „Acum s-au modernizat toate, ne spune domnul V. Nimeni nu mai e nebun să țină animale care costă atât de mult. Dar eu m-am atașat de ele, sunt tot ce mi-a rămas. Dacă mor ele, mor și eu. Ne-am ajutat copiii, acum suntem bătrâni. Vedem și noi că nu mai merge, dar de ce ne putem apuca? Mai avem o speranță, de sărbători, când vom angaja din nou artiști. Poate, cine știe, publicul ne va căuta din nou, și atunci...”

► Petre ISACHI

FRAGMENT DE ROMAN

TRĂIM ÎMPOTRIVA VOINȚEI NOASTRE?

3.3. *Conversațiile dintre M. E. și p. i. – un posibil curs atipic de miracole***Motto:**

„Minunea - erată la legile lui Dumnezeu.”
(Nicolae Iorga)

miracolele ridică vălul falselor percepții; # doar Dumnezeu demitizează autocrația Eului; # totul și toate sunt vizibile prin apa vie a ficțiunii; # foarte important: conștientizarea metanarativității; # ideile eliadești au venit de dincolo de personalitate?; # Eliade – modul original-genial de a fi în Dumnezeu, de aici forța unicității sale, de a-și asuma dilemele și interogațiile exilului; # nu există filosofia exilului fără ideea de întreg.

Să fie această carte pe care eu, autorul, încerc să o construiesc (cum o va face și Măria-Sa Cititorul) rezultatul unor iluzii ce pleacă de la ideea că, în mod practic, nu ai cum să te crezi pe tine. Adică trăim sub protecția miracolelor care ridică din când în când, vălul falselor percepții. N. Iorga spunea că minunea ar putea fi o erată la Legile lui Dumnezeu! Nu întâmplător, peste scriitură plutește „sentimentul unui filosof”(Platon), adică mirarea, iar mitologia, lux de credință, cum îi spunea Goethe, satisface dorința de miraculos a fratelui nostru, cititorul. Foarte simplu, dacă avem în vedere că mitologia (= expresia cea mai elevată și mai poetică a unui popor) este un recipient incomensurabil al realității, în care încap toate domeniile cunoașterii: istorie, geometrie, geografie, astronomie, poezie, matematică, filosofie, spiritualitate, religie, magie, fizică, biologie, chimie, fizica cuantică etc. Totul și toate sunt vizibile prin apa tulbură a ficțiunii, unde fumegă și izvorăște vulcanul de vise, idealuri și necesități al celor peste 7,8 miliarde de oameni ai Pământului de azi. Realitatea/realul este fără îndoială un produs al imaginației/imaginarului, ce are, totuși, ceva din evidența unei axiome. Cele două personaje, Mircea și Petre, în „Conversația” lor mitologico-miraculoasă, confirmă „efortul Omului ce gândește să transporte fragmente de vise de pe malul umbrelor, pe malul lucrurilor”(P.

Valery). Scriitura ne cere permanent să facem distincția între realitate – ceea ce este/ provine de la Dumnezeu - și irealitate (sau cunoaștere și percepție). Cunoscută sau nerecunoscută, realitatea divină nu poate fi schimbată. Ea este dincolo de timp, în contrast cu irealitatea/ percepția ce reprezintă mai curând interpretarea, decât faptele.

Ceea ce percepem (eu, autorul, mă îndoiesc că suntem doar ceea ce suntem percepuți?) pare adevărat, dar este adevărat numai prin grila filosofiei prin care privim. Contează în scriitura acestui „curs de miracole”/ carte a iluziilor, relațiile imanente dintre sacru și profan. De observat că majoritatea relațiilor pe care omul le-a avut în ultimele câteva mii de ani au fost modelate de egoism, prin urmare, o relație lipsită de sfințenie, în care doar scopul nostru este cel ce acordă sens relației. De știut: conversația fără un program prestabilit, dintre Petre și Mircea, nu este impusă de autorul cărții, așa cum ar părea la o privire superficială. Cele două voci caută Adevărul, care este „o stare subiectivă a sufletului, intransmisibilă” (Platon). Recunoașterea lui Dumnezeu indică „nonexistența eului”, demitizează identitatea autocrată a Ego-ului. Ideea recurentă din „Conversații”: doar iubirea este reală, ea singură „mișcă” lumea, sugerează cititorului, că orice altceva – lumea întregă – este o iluzie, iar în complemetaritate ideea că nu există sine sau/ și suflet unitar; concret, suntem, pur și simplu o îngemănare de percepții în continuă schimbare.

Toate instanțele comunicării narative – îl parafrazez pe Walt Whitman – sunt complexe și conțin multitudini sau cum demonstrează Julian Baggini în **Artificiul Eului**: „suntem cu toții mult mai puțin uniificați, coerenți, conștienți și pereni decât avem tendința de a crede, dar rămânem reali și unici”, încât se justifică în comunicare, paleta și interferența sistemelor de gândire, în care primează ontologia misterului. Eu, Autorul, recunosc, sunt marcat de poststructuralism, încât resping ideea autorității Textului și mă concentrez pe interpretările multiple ale materialului cultural emis într-un flux cvasi-polemic de cele două ficțiuni: M. E. și p. i. Paradoxal, dar nu mă interesează neapărat mesajul comunicat

de mine, ci modul în care acesta este interpretat. Conceptul de adevăr obiectiv devine irelevant în vol. „**Conversații în**”; Contează „jocul ielelor”, spiritul polemic și complementaritatea punctelor de vedere. Conștientizarea metanarativității sau a utopiilor/ideologiilor care modelează cultura, spiritualitatea și societatea antebelică și (post)comunistă configurează teleologia, epistemologia, stoicismul cu rădăcini în Grecia antică etc. și nu în ultimul rând Lumea fenomenală.

Nu ascund că am o înțelegere cu personajul-idee, p. i. Amândoi intenționăm să descoperim de unde această putere neobișnuită la savantul Mircea Eliade, motivul-cheie al acestui roman polifonic, pe care-l rescrie, am mai spus-o, dar îmi place să o repet, Măria-Sa Cîțitorul? Cum? Pornind de la personalitatea, de la sufletul său, de la complexul de filosofii care-i configurează spiritul. Un Carl Jung, Albert Einstein și William James etc. pretind că toate ideile lor au venit de undeva de „dincolo de personalitate”. Aceasta ar putea să fi fost „puterea autentică” a celebrului scriitor și istoric al religiilor? L-am luat drept consilier în această misterioasă și greu de demonstrat teză, pe Gary Zukav. Nu pe cel din **Maestrii dansului**, unde analizează legăturile dintre fizica cuantică și spiritualitate, ci pe cel din **Lăcașul sufletului**, care susține că omul cu putere autentică este pur și simplu o persoană ce a reușit o aliniere a propriei personalități cu cea a sufletului – puterea unicității. Desigur, unicitatea unor Buddha și Iisus, Mahomed etc. au fost recunoscute postfactum și confirmă alinierea personalității cu sufletul care, se știe, trăiește dincolo de corp. Zukav sugerează că „numai prin emoții poți întâlni câmpul de forță al propriului suflet”. Fizicianul este încredințat că doar personalitatea poate crea și experimenta emoțiile negative, de frică, furie, lăcomie, regret, indiferență, cinism etc.

Cu siguranță, putem afirma că Mircea nu și-a trăit viața doar prin prisma celor cinci simțuri, numai prin perceperea și acceptarea adevărului a ceea ce putem vedea, auzi, simți, mirosi sau atinge, adică nu s-a închis în el însuși, în fața oricărui alt tip de adevăr. Și, în primul rând, a crezut necondiționat în mitul sacrificiului/Meșterului Manole și în certitudinea invincibilității spiritului românesc/universal. Și, mai ales, a înțeles că naționalism absolut nu există. A știut că de la excesul de naționalism li s-a tras sfârșitul legionarilor, naziștilor, leniniștilor/staliniștilor, ceaușiştilor etc. De aceea a practicat din convingere principiul maioreșcian: să fim naționali cu fața spre universalitate. Parafrazând pe filosoful Liiceanu – atunci când vorbea despre Țuțea – pot spune că Mircea Eliade s-a „revărsat” în toată Istoria Umanității din ultimii 4 - 5000 mii de ani, cu firescul și înțelepciunea lui Ulyse. Ceea ce mi se pare unic

la acest „personaj” al culturii universale este spiritul său de sacrificiu, modul original de a fi în Dumnezeu, altfel spus, voința de a fi „robul”, simultan, sacrului și profanului. Ca să fii în lucrurile cotidiene ai nevoie doar de liber arbitru, ca să fii în sacralitatea Lumii, ai nevoie să fii și în Dumnezeu, adică să fii cu adevărat liber. Doar în spațiul contradictoriu al exilului, emigrației, imigrației putea M. Eliade să se reverse în toată Istoria arhetipală a Umanității din ultimii 7000 de ani. Poate e bine de reamintit, deși toată lumea o știe: nu există o filosofie autentică a exilului fără ideea de întreg.

3.4. Conștiința cosmică și păsările migratoare

Motto:

„Întotdeauna când gândesc în spiritul poporului român, mă mut cu arme și bagaje, cu speranța în viitor. Un grec , mi se pare, a spus, nu știi dacă la Atena sau aici, în București: *Noi nu mai suntem, dar voi, românii, veți fi. Grecii, când își citesc istoria gândirii din spațiul lor, ar trebui, vorba lui Cioran, să se sinucidă. Capătă sentimentul inutilității și al decadenței. Adică nu mai poartă numele de greci decât în mod geografic. Atât! Ceea ce nu e cazul cu noi.*” (P. Țuțea)

de unde și de ce disprețul românului, față de orice centru de putere și dependență?; # nu întâmplător, el se consideră o ființă cosmică cu destin transmundan; # Opera lui Eliade – un tratat implicit despre exil; # Ubi bene, ibi patria?; # de ce omul nu coincide niciodată cu el însuși?; # este cetatea, pentru om, o închisoare?; # biserica = cosmosul cosmosului?; # polemica Eliade – Eminescu.

Capodopera folclorului și mitologiei românești **Miorița** transfigurează genial, conștiința cosmică a neamului românesc: „*Iar tu de omor/ Să nu le spui lor./ Să le spui curat/ Că m-am însurat/ Cu-o mândră crăiasă, A lumii mireasă;/ Că la nunta mea/ A căzut o stea;/ Soarele și luna/ Mi-au ținut cununa./ Brazi și paltinași/ I-am avut nuntași,/ Preoți, munții mari,/ Paseri, lăutari,/ Păserele mii,/ Și stele făclii!...*”. Versurile celebrei balade confirmă teza că românul s-a considerat o ființă cosmică cu un destin transmundan. Problema relației cetății cu cosmosul se naște în Grecia cetăților elenice. Un contemporan al lui Socrate era convins de resorbția legilor polisului în organizarea naturală a cosmosului. Este transmisă până în prezent, o zicere de-a lui: „*O, voi oameni aici adunați, voi sunteți toți rude, cunoscuți prin natură și nu prin lege*”. Dacă mi-aduc bine aminte, Democrit (Marx s-a ocupat de el, în teza lui

de doctorat) considera că „patria unui suflet excelent este universul”... Desigur, dar care este omul cu sufletul excelent? Împăratul Marc Aureliu mi se pare, prin viziune, mai apropiat de M. E., numai că în locul Romei, pentru Înțeleptul român, „centrul” nu este doar Bucureștiul. Dar să-l auzim pe filosoful-împărat: „*Cetatea mea și patria mea, în calitate de An(t)onim, e Roma, iar ca om este cosmosul*”. După stoici care susțineau că scopul existenței omenești este o viață în acord cu Natura/ Rațiunea, apologetii Bisericii (Tertulian, Origene) definesc Biserica drept cosmosul cosmosului, și-și trimit apostolii în întreaga Lume. Toate aceste tradiții cosmopolite sunt perpetuate ca o revoltă de cinici. Cosmopolitismul lor seamănă cu cel al românilor de azi, adică este expresia neîncrederii și a disprețului față de orice este autohton, față de orice centru de putere și de orice dependență. Mă îndoiesc de mitul independenței.

Se povestește că atunci când Alexandru cel Mare l-a întrebat pe Crates, discipolul lui Diogene, dacă ar dori să reconstruiască Teba, orașul său natal, acesta i-ar fi replicat: „*E oare necesar? Cine știe dacă un nou Alexandru nu va veni să o distrugă încă o dată?*” Din aceleași rațiuni, probabil, nu mai refacem noi, România postbelică/ postcomunistă...! Un Favorinus (80 – 160) scrie chiar un **Tratat despre exil** în care comdamnă individualismul posesiv și consecințele sale imperialiste. Ofer personajelor mele preferate, gândirea lui Favorinus: „**Oamenii plini de orgoliu își împart pământul, micșorează**

Corneliu Baba, *Mama pictorului*

darul divin și împărțindu-se unii împotriva altora, stabilind bariere de fluvii între Asia, Europa și Africa, frontiere de munți între țări limitrofe, ziduri de fortărețe între compatrioți, case între concetățeni, uși între omenii aceleași familii, ei învrăjesc chiar cu ajutorul cuferelor și lăzilor cu bani, pe cei ce locuiesc sub același acoperiș. De unde războaiele, invaziile, jefuirea caselor.” S-a schimbat ceva în bine, între anii 122 – 2022? Dimpotrivă. Te mai poți întreba de ce preferă oamenii migrația, imigrația, exilul, de ce nu suportă zidurile chinezești, berlineze, americane, mai nou, poloneze etc., de ce același Favorinus în același **Tratat despre exil** face un aparent bizar elogiu al păsărilor migratoare: „**Cocorii sunt cu mult mai inteligenți decât noi: din Tracia ei migrează în Egipt, fără a se gândi că Tracia e patria lor, nici că Egiptul este pământ al exilului.**” Ubi bene, ibi patria?

Să aibă dreptate, prietenul personajelor mele, Cioran, atunci când afirmă, cum numai el știe să o facă: *Nimic nu se explică, nimic nu se dovedește, totul se vede?* Și apoi, de s-ar explica?... Se știe: o explicație nu schimbă o realitate, iar despre „dovezi”...; ele nu fac decât să ne înece în Oceanul subiectivității... Dreptatea ar putea fi a Sfântului Augustin: *Adevărul este ceea ce se vede?* Tot înecați rămânem. Cum de ce? Pentru că Lumea = Dumnezeu se confundă și coincide cu eclipsa sa... Încotro, încotro? rămâne interogația interogațiilor. Când am scris rândurile de mai sus, mi-a trecut prin minte bănuiala că personajul meu, Mircea Eliade, l-a contrazis prin tot ce a făcut, face și va face, prin Opera lăsată moștenire, pe autorul versurilor: „**Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;/ În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază; Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în nimic!**”. Iată un model de polemică!

3.5. *Pro rege saepe, pro patria semper*

Motto:

„Este trist că adesea, pentru a fi bun patriot, ești dușmanul celorlalți oameni...Aceasta este deci condiția omului și anume: că a dori măreția patriei sale înseamnă a dori vecinilor, răul. Cel care ar dori ca patria sa să nu fie nici mai mare, nici mai mică, nici mai bogată, nici mai săracă, ar fi cetățeanul universal.”(Voltaire)

războiul dintre culturi nu este un mit „pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este”; # nu ne putem sustrage spiritului patriei noastre; # și totuși nu avem acces la adevăr (se știe: adevărul ucide); # continuă umanismul cosmopolit al Renașterii; # intelectualul contemporan: „un parazit al spiritului” ce perpetuează o umanitate înecată în vocabulare?;

atâta exil, câtă conștiință a exilului; # ideea nu se identifică cu realitatea în sine; # eu însumi sunt patria mea; # poți să nu te simți „străin” oriunde te-ai afla?; # absolut tragic: „străin” în propria țară.

Din Conversația petre – Mircea reiese ubicuu, ideea – nu impusă de Autor - că scopul final pe care-l urmărește orice cultură națională (*Nationalbildung*) este ca această cultură (în cazul nostru cultura/mitologia românească) să se extindă la întreg neamul omenesc. Dar în ce mod concret, întreb eu, Autorul, pe fratele meu, Cititorul, s-ar putea realiza această extindere imperialistă, de la particular la universal? Istoria Lumii amintește celor interesați, trei-patru moduri concrete care se experimentează și azi: cel al colonizării, al ocupației, al cuceririi și/ sau al exterminării. Să nu fie cosmopolitismul decât un egocentrism care-și depășește frontierele? Sau o doctrină ce-și propune utopic pacea perpetuă și extinderea bunului comun? Toate instanțele comunicării narative ce configurează într-o arhitectură postmodernistă, dezbaterea patriotism – cosmopolitism, din romanul polifonic, „**Conversații în oglindă ...**” sunt de acord că nici un scriitor/artist nu se poate sustrage în materie artistică, spiritului patriei sale. În cazul unor personaje-idee ale cărții (Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Cioran, Brâncuși, George Enescu etc.) exilul/ migrația, ideea cosmopolită a fost acceptată, în primul rând, ca un subterfugiu în fața tiraniei. Dar există și tirania Eului/ a pluralității Eurilor...

Cititorul stoic, cel cucerit de procesele Rațiunii cosmice studiate și de filosofia naturii, – termenii de Natură și Rațiune, asemeni celor de Soartă, Providență, Dumnezeu se referă, în fapt, toți, la aceeași instanță – va insista și va perpetua ideea că scopul existenței omenești este o „viață în acord cu Natura”, sau cu Rațiunea, deși nu se va putea elibera de scepticismul grecesc, adică va înțelege în ultimă instanță, că nu are acces la adevăr. Explicația pare simplă: realitatea fiind exterioară lui, toate judecățile lui afirmative și negative au aceeași valoare gnoseologică, etică și estetică. Cosmopolitismul stocilor nu se diferențiază în esență, de cel al cinicilor sublimat într-o filosofie a exilului sau a migrației. În „conversație”, cei doi, Mircea și petre, care discută polemic, dubitativ și complementar, cam prea academic, uneori, într-o libertate de expresie deplină (Doar Dumnezeu ne mai acordă o asemenea libertate) încearcă să răspundă de ce anume privează exilul, pe om sau ce rău i se pune la socoteală, știut fiind că noi, oamenii, nu sfârșim niciodată cu violența Istoriei sau în expresia lui Hobbes: continuăm permanent „războiul fiecăruia împotriva tuturor”.

Dezvoltarea Universităților (Paris, Oxford, Salamanca, Germania, Roma, Iași, București), schisma religioasă care sfâșie Europa începând cu anii 1520, spiritul Renașterii încă activ, omniprezența pe glob a războaielor, doctrinelor politice etc. au potențat, fiecare în parte și toate la un loc, permanenta migrație a savanților, scriitorilor, teologilor, artiștilor, specialiștilor din toată lumea. Biografia lui Eliade, întâlnirile lui destinice cu marile spirite ale Europei, Americii, Asiei confirmă efectele benefice – pune în valoare vocația specifică a popoarelor - și continuitatea până în zilele noastre a umanismului cosmopolit al Renașterii. Numai în diversitatea formelor istorice (primitive, sclavagiste, feudale, capitaliste, comuniste, postcomuniste, globale) devine manifest idealul omenerii. Dar care este „idealul” acestei umanități „de împrumut, cerebrală, savantă ce trăiește ca parazit al spiritului”, ne întrebăm odată cu celebrul (auto)exilat Emil Cioran? Rămâne exilatul, „suspendat în vidul deșărării”, cum nota într-un **Jurnal**, Vintilă Horia. În realitate, parafrazând cunoscuta paradigmă camusiană: există atâta tragic, câtă conștiință a tragicului, putem spune că există atâta exil – am în vedere și exilul interior - câtă conștiință a exilului. Ontologic vorbind, cum spunea undeva, Irina Mavrodin, omul este condamnat la exil ca virtualitate, ce se realizează cu atât mai implacabil, cu cât partea de umanitate din om este mai substanțială. Putem vorbi în acest caz: câți indivizi, atâția exilați... Desigur, altul este exilul politic și altul exilul metafizic, fie el religios sau laic. Se impune în prim plan, noțiunea de patriotism constituțional. Adică legătura individului cu conaționalii nu trebuie să se mai definească doar în jurul unei comunități lingvistice sau istorice, ci în jurul principiilor juridice și politice. Eu, autorul, nu cred că suntem pregătiți încă, să delegăm dreptul la constrângere unui stat supranațional. Brexit-ul nu mi se pare un simplu moft politic. Cinismul, stoicismul și creștinismul au adâncit fenomenul exilului, migrația, imigrația, cosmopolitismul.

Dintre cele trei opțiuni filosofice novatoare și fecunde, cinicii apar drept una din sursele importante ale cosmopolitismului în gândirea occidentală și explică filosofic – „marele socratim”, care este filosofia platoniciană vs. „micii socratici”: Antisthene, Diogene, Crates din Teba etc. - migrațiile în masă ale unor popoare spre Europa. Diogene departe de a fi un avatar caricatural al atitudinii socratice, nu s-a speriat de fenomenul migrației/ imigrației. „Școala cinică” impusă de „micii socratici” contestă realitatea ideilor platoniciene și, prin extensie, în contemporaneitate contestă toate normele, doctrinele, ideologiile, și trăiește în spiritul naturii, fără să fie preocupat de podoare. După cinici, nu există decât realități individuale sensibile. Ei adoptă

nominalismul (nu acordă ideilor generale, decât statutul de nume, de existențe mentale abstracte, și nu pe acela de realități în sine. Nominalismul clarifică celebra legendă după care Diogene se plimba în plină zi cu felinarul în mână răspunzând cui îl întreba: *caut un om*. Răspunsul are înțelesul că există și pot fi găsiți numai indivizi singulari, ideea de om nefiind decât o abstracțiune. El, răspunsul, arată imposibilitatea de a stabili existența conceptului.

Eu, Autorul pot afirma că personajul meu, petre, caută în „**Conversații în oglindă...**”, omul-M. E., cel locuit de scriitor, savant, istoric al religiilor, prieten, exilat, călător, profesor, filosof, soț etc. Filosofia lui petre (îl știu aproximativ, nu total) urmează înainte de toate, o etică atemporală, ce se întemeiază pe voință și pe credința (oarbă – are voie să fie dubitativ și autorul?) că nu există cale de acces la fericire, decât proliferând autonomia și libertatea. Înțelepciunea din „Conversația” celor doi Mircea – petre nu mai este socratică, adică definită doar prin măsură și stăpânire de sine, ci prin afirmarea libertății individului, care-și este, de cele mai multe ori, suficient sie însuși. Aparenta apatie a înțeleptului de acest tip, care nu este impresionat de nicio Putere, omniprezent în carte, își află rădăcinile în puterea asupra lui însuși.

Doar cine se învinge pe sine cucerește lumea. Se învinge pe sine cel care nu devine rob al valorilor convenționale și al prejudecăților: avere, reputație, origini nobile, onoruri, lux, reușită etc. și, mai ales, deși nu-și uită polisul, nu se simte „străin”, oriunde s-ar afla. Este omul care spune: „*Eu însumi sunt patria mea!*”? Un exilat în sine însuși a fost Emil Cioran.

Am mai spus-o, influența cinică s-a exercitat indirect prin stoicism (Zenon din Cittiium a fost elevul lui Crates) și mai ales prin primii creștini – toți împărtășesc într-o anumită măsură, un același ideal de viață simplă și austeră, cum au dus-o, mai aproape de noi, Cioran, Brâncuși și, parțial, Mircea Eliade, fără să fi îmbrăcat nici-unul dintre ei, atributele cinicului, în sensul pe care Diogene îl dădea acestei filosofii. În ansamblu, corelația patriotism vs. cosmopolitism a fost alimentată fie de naționalismul de stânga, fie de cel de dreapta. Conflictul este normal, dacă nu se alunecă, ideologic vorbind, în radicalism: stânga radicală vs. dreapta radicală. Nu trebuie uitată nici sintagma greacă: măsură în toate. Desigur, contrar aparențelor, nu toți oamenii, ontologic vorbind, sunt condamnați la exil – sfântul, eroul, geniul, omul moral, omul prometeic, omul religios...

Corneliu Baba, *Familia artistului*

► Virginia PARASCHIV

PROZĂ

LA SPARTUL NUNȚII *

Domnul Gheorghe a murit fericit, de bătrânețe. A murit luminat, cu popă și cu lumânare. De-a dreapta și de-a stânga patului de finală chibzuință, erau așezate, ordonat, șterse de praf, volumele sale de poezii, multe la număr. Domnul Gheorghe era poetul municipal cel mai titrat, liceu și facultate, ranguri politice locale cu indemnizații în formă continuată. Diplome și premii de recunoștință municipală, urma să fie denumit post mortem, cetățean de onoare al orașului pe care l-a slăvit. Cenaclul literar finaliza meticolos epitaful versificat, confrății literari verificau cadența și ritmul nemuririi de pe monumentul funerar: "Aici se odihnește/ Și se nemurește/ Poetul Gheorghe cel vestit/ Ce versuri mari a făurit." Un monument spectaculos, din beton armat, cu chipul poetului înconjurat de chipurile colegilor consiliului local, ce votaseră în unanimitate o sumă impresionantă pentru cinstirea funerară. Numele poezilor erau gravate fără chip. La baza monumentului o cruce aurie, din metal vopsit. Preparativele monumentale fuseseră planificate din timp, în așteptarea răbdătoare a suspinului final. Acum poetul Gheorghe poposea pe năsălie, un cor de preoți intona imnuri înălțătoare. Distinsa mulțime nu plângea cu zgomot, se ștergea la ochi cu batista brodată pusă cu bold la piept, de niște doamne venerabile repartizate pentru serviciul de ceremonii. Căldura făcea să curgă transpirația la domni, iar la doamne rimelul de la ochi. Noroc cu șervețelele umede demachiante, doamnele pierdeau din farmecul cochetăriei, dar câștigau în austeritate. Domnii se ștergeau discret cu mânecile de la costum. Cântările bisericesti au durat vreme îndelungată, pentru ca viii să aibă timp să-și ia adio de la mort. În cele din urmă, clopotele au început să dăgănească, iar mortul a fost scos și pus în duba funerară. O anumită confuzie și busculadă, pentru mulțimea de enoriași grăbiți să iasă la aer liber și să se așeze în primele rânduri din alai, în urma popilor călăuzitori. Credincioșii se grăbeau să ridice veștmântul preoțesc și să-l pupe cu smerenie și cu credință. Popi erau destui să le ridici sutana, mai greu era să stai în reculegere și nemișcare

când popa făcea stânga-mprejur cu dexteritate îndelung exersată, și apuca să te troznească pe creștet cu sfânta cruce contondentă. Domnul Gheorghe, răposat și pus în dricul oficial omologat, imun la zbaterile celor vii, se lăsa dus pe drumul fără întoarcere. Alaiul pietonal se întocmea într-o respectuoasă lentoare. Dintr-odată se auzi suind spre cer, muzica de mort de la fanfara municipală. Bărbații au scăpat din mâini țigara din dotare, s-au așezat laolaltă cu femeile. În avangarda cortegiului, se instaurase credinciosul purtător de cruce. Urma coliva și vinul. Ei aici, cortegiul domnului Gheorghe frânge tradiția arhaică și poartă insemne novatoare, izvorâte din imaginarul poetic. Poeții municipali au venit cu o idee sclipitoare; pe suporturi de aluminiu, acoperite de pluș de culoare purpurie, fiecare poet ducea spre cimitir, în semn de omagiu suprem, câte o carte de poezii, cu autograful personal. Ca să-și facă și ei curaj, poeții purtau în buzunarele de la pantaloni un recipient minuscul de tărie, mă rog, să-i zicem cuviincios apă de prune sfințită. Poeții nevoiași se puteau adăpa și cu vinul pentru înmormântare, strecurat de camarazii antemergători. Poezie și alcool pentru îmbălsămarea regretului la marea despărțire. Un cortegiu cu o bibliotecă itinerantă, inițiator și coordonatorul de proiect, custodele bibliotecii ostenite. Îl cunoșteam prea bine pe acesta, fusesem într-o audiență cu un volum de proză în dar pentru bibliotecă. Întrevederea a fost scurtă și lămuritoare. Ochi de vultur, așa i se spunea marelui erudit și evaluator al literaturii municipale, s-a uitat într-o doară pe cărticica mea de povestiri. A găsit 3 litere sărite, și asta la prima vedere. Concluzia: a acceptat cu milostenie să trimită cartea la un raft destinat literelor zgubilitice. Și asta a fost tot.

Să revenim la mortul nostru, ilustru și purtător de glorie antumă.

Convoiul îndoliat a dat de două ori ocol de jur împrejurul patruleterului cu bisericile surori rivale. Trotuarele erau arhipline de cetățeni care se înghesuiau să fie văzuți părtași la întristata reuniune comunitară. Dă-i cu Doamne miluiește, dă-i cu Veșnica pomenire în aromă de țică și

de tămâie, urma a treia și ultima rută ocolitoare, înainte de îmbarcarea în automobilele strălucitoare, pentru drumul final către îngropăciunea din cimitir. Edilul comunitar dăduse ordine precise și clare de ridicarea peste noapte a maidanezilor. În pragul bisericii, așteptau parcate, cu semnul de doliu la oglinzile retrovizoare, vehiculele transportoare patru ori patru, pentru demnitari. Poeții se îmbarcaseră într-un autocar. Clopotele, dang, au dat pornirea jeluitoare, pe bulevard, în linie dreaptă. Cântăreții de la fanfară, au trecut de la pas la galop, pe patine cu rotile. Preoții precedau procesiunea, în limuzine silențioase. Crucea, vinul și coliva, plecaseră demult, cu dricul. După nici câteva sute de metri, zbang, cortegiul se oprește brusc. Preoții s-au trezit brusc din somnolență când au văzut ce au văzut. S-a încins adrenalina în ei când au înțeles că le stătea în cale un alai de nuntă. Tot motorizat, și alaiul ce se arăta din contrasens. Muzica de nuntă se auzea ca la nebuni din mașinile cu funde și floricele artisanale. Cuvioșii popi, răcnind afurisenia de oportunitate, au descins din limuzine și au luat-o la sănătoasa, la dreapta, pe o străduță liberă și silențioasă. În goana lor nebună după mort, transferau vizualului niște blugi cu petice și cu rupturi, ultimul răcnet al modei elevilor de la seminar, de cum scăpau din chingile orelor de clasă. Și sfinții cuvioși se integrau din mers noii civilizații subterane consumiste. Blugi mulați, cu rupturile și sfâșieturilor de rigoare. Deocamdată era momentul cinetic cu orientare către cimitir, pentru mortul cu metafore înflorate și cu neamuri foarte înstărite. Nu punem la socoteală văduva cu pălărie neagră, cu boruri de catifea și voalul de mătase fină, transparentă. Numai că a fost ceasul rău al zilei, niște maidanezi isterici scăpați de furcile hingherilor, au țâșnit venind de prin cotloanele adormirii post prandiale, cu lătrături fioroase și cu balele turbării specifice agorafobiei canine. Popii au făcut o piruetă salvatoare și s-au întors la adăpostul 4 ori 4. Zădărnicia zădărniciilor, limuzinele grase și somptuoase, înaintaseră spre lumea mundană a nuntașilor hedoniști. Șoferii automobilelor mortuare dădeau noroc cu nașii și cumetrii din dotarea alaiului domnesc. Se cunoșteau cu părinții mirilor, vehiculele negre fuseseră asediate de doamnele leșinacioase, acestea se stropeau cu apă de trandafiri sau de lavandă pe obraji, apoi își desfășau și-și înfășau bebelușii agresivi și indecenți, care, zice-se, purtau noroc miresei. O mireasă cu coroniță de sânziană, cu o rochie dantelată cu fir argintiu, o rochie cu falduri bogate, ca să nu se vadă graba senzualității premaritale.

Noroc cu mirele, băiat de caracter, a luat-o de nevastă în extremă urgență, după ce a deliberat cu socrii cât și cum să fie lada și contul de zestre. Erau

prea tineri ca să nu greșescă și să nu se iubească în avans de nuntă, așa a fost de când lumea și pământul. Pe noi însă nu ne interesează viața intimă a mirilor, nici negocierea cu scandal: fata venea cu speranța unui prunc sănătos, ecografia era corectă, nu mințea, băiatul, o tânără speranță în arta cântării populare, un tânăr frumos și duios cu mama soacră. Ne aflăm așadar în locul geometric al unor trame narative, mortul cu mortul, viii cu viii. Lăutarii lăläiau "ia-ți mireasă ziua bună, de la casă de la mumă". Plângeau nuntașii că oare cum de se făcuse întâlnirea amară a despărțirii, și prin moarte, de la viață, și prin nuntă, de la casa părintească. Cum o dădeai, tot rău era, și o tristețe păguboasă amenința darul de nuntă la orizont, dar și prezența la un parastas îndestulător. Oamenii de acțiune, din cele două tabere antagoniste, s-au sucit ce s-au sucit și au dat-o la pace unii cu alții. Nașii de cununie au dat tonul împăcăciunii. Au dat ferme porunci la starostele de nuntă să facă ce să facă și să aducă la adămașul stradal platourile cu friptură până nu se sleiește, sarmalele din portbagajul unei camionete, pâine, țuică vin și gogonelele murate, toate din belșug, niște fețe de masă întinse pe mijlocul străzii. Alaiul funebru a pus la bătaie niște farfurii și tacâmuri de unică folosință, colacii proaspeți și o găleată de colivă, săltată din camioneta cu gheață. Să fim cinstiți și să nu uităm a trece în revistă și băuturile, precum urmează: coniacul, lichiorul și vinul alb din partea nunții, țuica și vinul negru pentru parastas din partea cerniților prea întristați. Desertul nu se pune la socoteală, oricum tortul miresei era turtit, iar pișcoturile de la proviziile alaiului funebru, puțeau a vin, se vărsase o găleată de vin peste ele, de unde și tocmeala lexicală de "vin vărsat". A fost o pace pe pământ, nuntașii și enoriașii alaiului pentru mort, au dat câte o înghițitură din băuturi, pentru mort au zis în șoaptă "Dumnezeu să-l ierte" ceilalți, la fel de cuviincioși și de timizi, au dat-o pe "hai noroc". O doamnă corpulentă, plină de viață și de sănătate, a venit cu o idee fericită. A pus și celor inhibați de la mort, câte o fundă de nuntași. Uite așa, doliul s-a înfrățit cu nunta, lăutarii atâta au așteptat, au dat tonul muzicii de petrecere. Patinatorii s-au dat de partea lăutarilor, s-au integrat pe ritm de vals. De jur împrejurul fanfarei dinamice și vii, s-a întins o horă mare, creștinii de la mort și de la nuntă, au ridicat praful de pe asfalt cu forța pașilor de dans. Pardon, domnițele și-au cam înfundat tocurile în asfalt. Și-au pus în loc papucii care nu se prea vedeau, rochiile erau cu poale lungi. O hărmălaie cu ritm și arome dionisiace, prea smeriții preoți ai bisericilor rivale, au asistat cu mare îngândurare la înfrățirea spontană a oamenilor, până și groparii rămăseseră cu munca neplătită. O babă singuratică stătea la buza gropii cu

o găină strânsă sub ilic, grijulie să nu cotcodăcească. Ar fi dat-o peste groapă, dar n-avea cui. În cele din urmă un gropar a înșfăcat-o cu mare supărare. Mortul era la locul lui, la doi metri sub pământ, Cântarea de aleluia a zis-o dascălul de la biserica din cimitir. Era caniculă și mortul trebuia îngropat ca să nu se transforme în strigoi. Băbuța a plecat bodogănind, nicio fărâma de colac și de colivă nu primise de la nimeni, a rămas și cu găina neplătită. Mortul solitar zăcea acum sub cruce, laolaltă cu semenii lui plecați din lumea profană și înălțați cu sufletul spre cele sfinte. Cărțile de căpătâi nu l-au însoțit. Dincoace, în vacarmul și confuzia stradală, se amestecaseră creștinii laolaltă, erau sături și beți criță. La spartul nunții nimeni nu a dăruit decât cu un anemic " să rămâneți sănătoși". Cucoanele , cu rochiile lor de seară stropite cu uleiul de la sarmale și cu vin, își căutau în zadar consoarta, cine știe pe unde zăcea reprezentarea masculină a familiei ieșite din istoria recentă, cu urlete de dor și jale, după viața de fecior pe veci pierdută. Preoții nu s-au ales nici măcar cu mărunțiș, dar dacă așa a vrut Cel de sus, s-au resemnat și s-au pupat unii pe alții și s-au retras mai la răcoare în bisericile lor prea mănoase și prea cinstite. Cutia milei fusese luată de săracii discriminați, popii s-au resemnat , în fine și cu asta. Mai vine și altă zi, cu nuntă și cu înmormântare, ei să fie sănătoși. Colegii din cenaclul poetului defunct, s-au pus pe declamat și pe bârfe magistrale despre confratele lor răposat. Au luat la citit cuvânt cu cuvânt din versurile celui se credea cel mai Ales poet municipal. Aiurea, s-au pus ei de acord, decedatul fusese un măgar și un impostor: versuri șchioape, fără conținut. Ranchiuna i-a ținut

treji și vii până în zori, când au luat-o pe trei căări spre casa lor, în speranța că nevasta își face milă și-i mai primește. Nucleul de boemi, s-a așezat cumiți pe băncuțele din parc, așteptând ora de deschiderii a bodegii Poema. Locul îmbinării armonizate între moarte și viața în desfășurare, a fost stropit cu furtunul și măturat.

Doi tineri, ea părea înfășurată în rochie de mireasă, el cu papion și pantofi negri cu scârț, moțâiau în gară, așteptând un tren. Ea plângea pe umărul lui. El îi spunea că ia drumul băjeniei prin străini, ca să câștige de-ale gurii. Era foarte supărat că nu s-a ales cu nimic de la nuntă. Nuntă fără dar, nu e nuntă, zicea el sfătos. Și apoi nici nu era sigur de paternitate. Timpul e un sfetnic bun, pentru amândoi. El în autoexil de purificare, ea, desigur să nu mai ceară nuntă fără banii de dar în avans. A venit un tren și dus a fost. Fata plânsă și însingurată, a mers de-a lungul bulevardului spre centru, apoi a făcut un mic ocol, pe o străduță , pe sub teii romantici de seculară pomenire. Niște colibe de carton , parese, locuite, făceau o notă discordantă în planul de urbanism promovată de edilul loial comunității. ... Ne oprim aici , citând o știre de presă despre o fată părăsită de mirele ei, abuzată apoi, probabil, de niște tineri fără căpătâi. Fata a scăpat cu viață, au găsit-o polițiștii cu un boț de om înfășurat în rochia-i de mireasă. O rochie însângerată. Giulgiu de mireasă pentru fătul mort...

* Premiul I la Concursul Internațional Armonii Literare Ediția a II-a, Tg Mureș 2020.

Corneliu Baba, *Canal Grande*

FRAGMENT

PRIMĂVARA FEMEII ÎN GALBEN

► Katia NANU

Ei, de exemplu, erau doi frați singuri pe lume. De când se știau au locuit împreună. Unul aproape de optzeci de ani și celălalt mai tinerel, la vreo șaizeci, șaptezeci, cine să-i mai știe? Se chiverniseau cum reușeau ei mai bine, ajutându-se unul cu celălalt. Tândă cu Manda, le ziceau vecinii, amuzându-se de faptul că nu mergeau nici până la poartă decât împreună. De fapt, îi chema Anton și Nicuțu.

Amândoi găteau, roboteau prin gospodărie, se duceau la magazin sau pliveau buruienile din grădină. De când cu venirea covidului nu prea mai ieșeau, îi dădeau cinci lei unui băiat din vecini să le facă niște cumpărături, mai aveau ce le trebuie în beci și în grădină...

Numai că, de la o vreme, a tot apărut Anton singurel pe aleea din fața casei, la fereastră sau la coadă la pâine. Nicuțu, nicăieri. Când să-l întrebe careva ceva, bătrânul, doar cel mai mare se vedea prin afara casei, spunea că frate-su e răcit, nu-i în apele lui și tot așa. De frică să nu se molipsească și ei cu cine știe ce carcalac, oamenii nu le intrau în curte și nici nu-l iscodeau prea tare.

Azi așa, mâine așa, până ce s-a spart târâța curiozității în tanti Irina. Prea se adunaseră morman de zile de când frații nu mai erau văzuți împreună. Ea mai spusese în dreapta și în stânga:

– Nu-i lucru curat aicea!

Dar cine s-o asculte? Așa că și-a făcut curaj, a dat porțița la o parte și-a intrat în curte, după care, fără să bată la ușă, direct în camera mare din față. Acolo, sub un pled murdar era ceva urât mirositor. A ridicat un colț exact când Anton intra și el pe ușa din dos, grăbit să vadă cine le-a invadat casa.

– Lasă-l să-și doarmă somnul lui liniștit, s-a grăbit bătrânul să o certe pe tușa Irina.

Însă ea nu s-a potolit, prea o lua cu leșin de la miros. A ridicat hotărâtă pătura și a văzut sub ea un corp în putrefacție.

Cum era femeie zdravănă și cu mintea acasă, i-a întors spatele octogenarului, care se

pusese pe pișat ochii și stătea doborât pe un scaun, și nu s-a oprit până la poliție. A bătut cu pumnul în biroul șefului, așa că s-a dumirit repede tot satul cum că Nicuțu era mort bine de vreo câteva săptămâni. Stătuse frate-su cu el în casă toată vremea asta, fără să spună nimica nimicula.

Medicul chemat de urgență a constatat și el că mortul nu prezenta nicio urmă de violență. Se dusese pe cea lume în urma unui atac de cord.

Toți erau în ceață. De ce să-l fi ținut octogenarul pe frate-său ascuns în casă? Nici pensie nu avea să zici că s-ar fi bucurat la ceva bani. Trăiau amândoi din pensia celui mai mare... Nedumerirea era completă și umbla despletită prin satul năuc, mai ales când au aflat și amănunte. Cică, zilnic, Anton vorbea cu Nicuțu, la început îl puneă cu el la masă, îl culca de după-amiaza, până s-o zdrențuit carnea pe el și a început să lase urme.

– Dar de ce, de ce naiba, Doamne iartă și păzește, nu-l îngropase creștinește?

La urma urmei, tot el trebuia să răspundă, dacă nu era nebun de legat.

– Ce dracu, Doamne iartă-ne! voiai de la bietul mort? De ce îl țineai în casă?

Și Anton le-a răspuns, un pic jenat, dar hotărât:

– De singurătate. Mi-era frică să nu mă trezesc singur în odaie. Habar nu aveți voi cum e să nu fie niciodată nimeni lângă tine. Cu voi... Abia o dată în an dacă-mi treceți pragul...

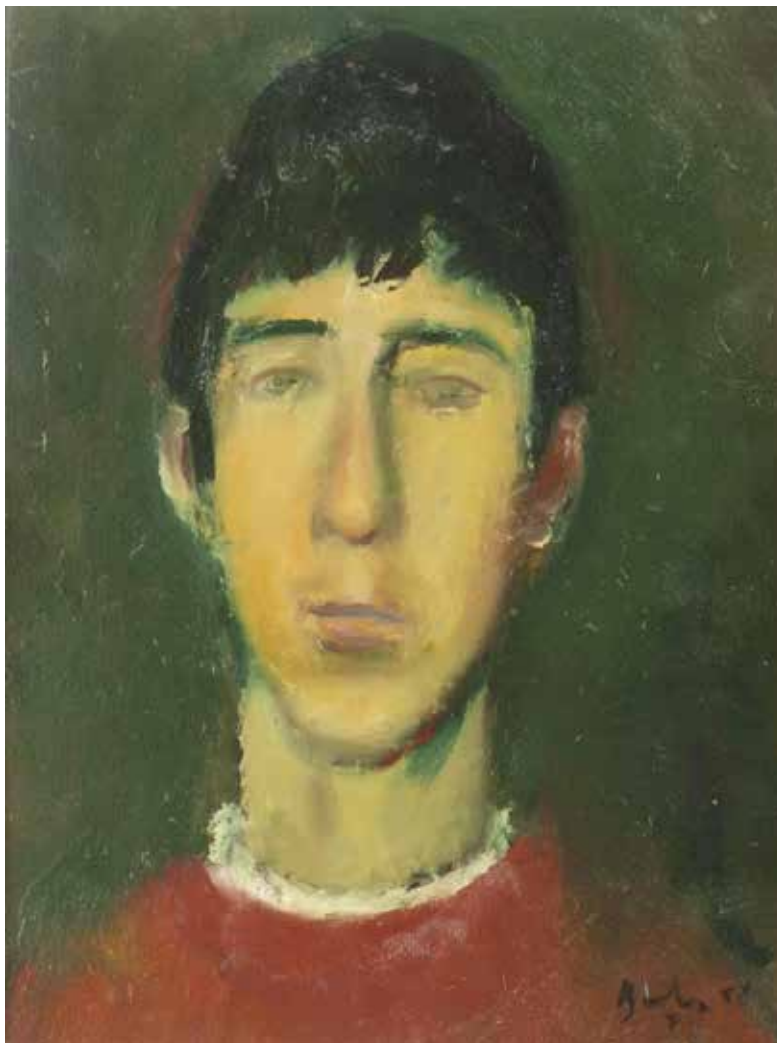
Rușinați, sătenii au pus capul în pământ. Mai puțin tușa Irina, care s-a jurat să-l viziteze zilnic. Dar, cu pandemia asta, mai știe cineva cum este să-ți ții jurămintele?

Eu n-am jurat să învâț Ierusalima? Am jurat în mintea mea. Pe mâna albă și rece, întinsă de Alin Andrei, am jurat. Și, în loc să mă ocup de trebușoara asta, mă învârt pe străzi căutând nici eu nu știu ce. Sunt în fața blocului în care locuim odată. Cred că ar trebui să mă

îndrept spre centru, adică spre dreapta, dacă nu cumva drumul corect ar fi exact în direcție opusă...

*Primăvara asta umflă burta pisicilor
mai repede decât mugurii.
Mi-au trecut prin față trei pisici foarte gravide...
și nici măcar nu erau negre,
să-mi tripleze ghinionul de dimineață,
cu cel de seara mă descurc și singură...
Își plimbau legănat făpturile rotunjite de căldura
dragostei,
alunecându-mi ca apa printre picioare,
ștergându-și blana de gleznele mele bolnave.
În timp ce eu port încă iarna în oase,
rezemată de-o durere comună,*

*pisicile miaună insinuant și senzual,
trecând cu ochii bovin înmuguriți direct prin mine.
E clar un anotimp al preaplinului,
Se vede cum vântul umflă bluzele fetelor,
soarele crapă mugurii
și serile sinilii scapă fiori incandescenti
printre degetele împreunate ale îndrăgostiților.
Acoperișurile se aud pe întuneric, scârțâind la
lună.
În mine hibernează o pisică bătrână,
cu tabieturi și hachițe,
gata să scoată ghearele
la primul semn de retragere aureliană a primăverii.
Care va să vină.*

Corneliu Baba, *Ucenicul*

CRONICĂ LITERARĂ

O CARTE PENTRU CITITORII DE DINCOACE ȘI DE DINCOLO*

► Ghiță NAZARE

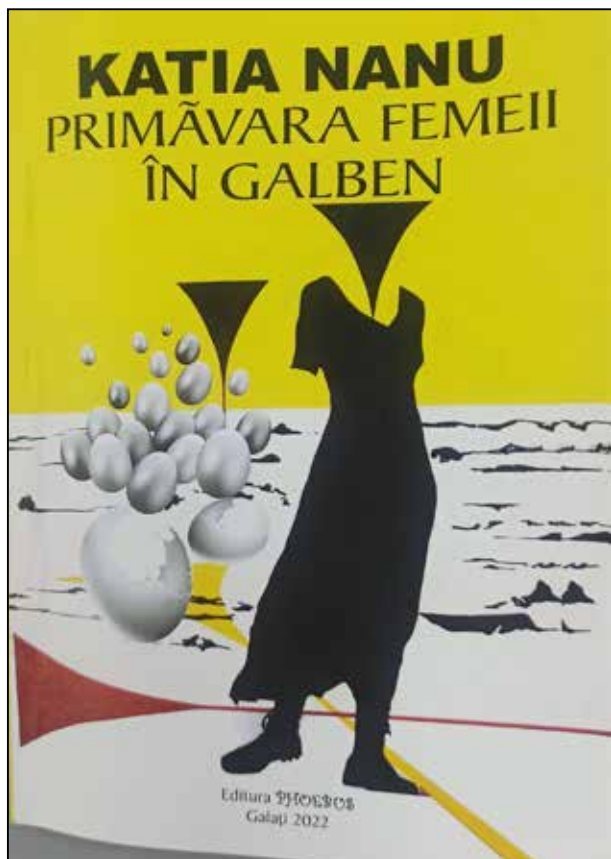
Katia Nanu a scris de când o știu. A scris versuri, a scris eseuri, a scris romane, a scris proză scurtă, a scris teatru. Scrie de mai bine de 50 de ani. A scris versuri pentru copii și pentru adulți, romane pentru toate vârstele. Jurnalistă prin vocație, Katia Nanu a scris, evident, și publicistică, fiind, aproape 30 de ani, un reper în presa gălățeană. De la debutul editorial, în anul 1984 („De demult cu elefanții”, versuri, Editura „Ion Creangă”, București), a cunoscut un ritm alert de apariții, în anul 2013 semnând deja cea de-a 20-a carte („Ochiul de sticlă”, dramaturgie, Editura „Axis Libri”, Galați), pentru ca tocmai peste patru ani să trimită cititorilor volumul de proză scurtă „Cine a golit Prutul de pește”, apărut la aceeași editură, „Axis Libri”. Au trebuit să mai treacă încă cinci ani, până la începutul lui 2022, pentru

a ne oferi, considerăm noi, apogeul creației sale literare, „Primăvara femeii în galben”, carte care face acum obiectul însemnărilor noastre.

Cartea Katiei Nanu este dincolo de tipare, de genuri literare, este un fericit amestec de fapte de viață, adesea banale, dar cu semnificații filosofice, sau privind viața de Dincolo, bucurie sau nostalgie. Repetarea obsedantă a cântecului *Ierusalem* în împrejurări în aparență inadecvate – dansul pe melodia respectivă într-o cameră mortuară, în care dansatorii împing spre perete cosciugul unui mort pentru a-și face loc de dans, într-o scenă halucinantă – reprezintă, de fapt, bucuria dansatorilor de a merge Dincolo, în viața veșnică, strigând către Dumnezeu: „Salvați-mă, salvați mă, salvați-mă/ Nu mă părăsi aici./ Locul meu nu e aici./ Regatul meu nu e aici./ Salvează-mă! Însoțește-mă!” Este explicit, versurile fac referire la faptul că dansatorii/pământenii îi cer lui Dumnezeu să-i ducă într-un loc unde este „fericire și bucurie”.

Și titlul cărții, „Primăvara femeii în galben”, îndeamnă la judecăți contradictorii. În mod obișnuit moartea în lumea pământească este asociată „doamnei cu coasa”, dar Katia Nanu o redefinește drept „femeia în galben”, care poate apărea oricând și oriunde. Dar chiar culoarea galbenă, asociată aici cu moartea, are semnificații contradictorii: poate inspira atât dragoste, fericire, optimism, iluminare și creativitate, cât și ură, lașitate, trădare, egoism. Mai mult, galbenul poate atrage atenția unor pericole, fiind asociată cu boli incurabile. La fel de contradictorie pare a fi și relația dintre primăvară – reînvierea naturii, viață, bucurie, veselie-, și moarte, trecerea Dincolo, în viața veșnică. Poate fi asociată femeia în galben bucuriei primăverii pentru viața de Dincolo? Dar ilustrația copertei ne sugerează o femeie în negru.

Citim cartea Katiei Nanu într-un registru contradictoriu: este o carte de proză/poezie, ancorată într-un peisaj pestriț, într-o mare

aglomerație cotidiană, este o carte de filosofie a vieții și a morții, realități adesea complementare. Autoarea ne spune explicit că moartea altuia face parte din viața noastră. Mai mult, Katia Nanu ne surprinde când afirmă că moartea își are cauza în existența vieții, că dacă nu ar fi viață nu ar fi nici moarte. „Nu știm să ne detașăm, să cântăm, să dansăm la despărțire”, că n-am preluat această practică chiar de la strămoșii noștri daco-geți, care se veseleau când unul dintre ei pleca Dincolo (și ne mai lăudăm că suntem urmașii lor!).

Moartea avea o înfățișare omenească încă din copilăria Katiei Nanu: „Moartea era ceva care se petrecea rareori în prezența noastră și aproape întotdeauna în vecini. Aia mici erau ținuti departe de tragediile familiilor, cu cravata de pionier la gât și ghiozdanul din carton plin de caiete învelite în hârtie albastră. Școală, casa la bloc, fundul curții la bunici sau la rudele de la țară, în vacanțe.” (p.11). Mai mult, continuă: „Te obișnuiești cu moartea exact la fel cum te obișnuiești să-ți conștientizezi viața”. (p.27). Cartea Katiei Nanu se poate asemui cu un testament scris cu luciditatea vieții: „Cu uimire și mai apoi cu teamă, omul începe să se împrietenească puțin câte puțin cu sentimentul că i-a murit pe undeva, prin preajmă, chiar propria lui nemurire. Știe că va pleca și el”. (p.28).

Visele Katiei Nanu îi readuc în fața ochilor pe mulți dintre cei cu care, cândva, a viețuit: părinți, rude, prieteni, colegi, vecini, cunoscuți etc. „Sigur îi cunosc. Dintr-o altă viață. Da, din copilărie”. O lume care nu i-a mai rămas decât în vise: mama, tata, Sonia, Volodea, Doina, Anton, Nicuțu, profesorul de matematică, Lucica, Irina/Irușca, Cristina, Pavel, David, Aluna și...tot neamul lor cel adormit. Katia Nanu își amintește că este și poetă și încearcă să versifice durerea: „Dispar oameni din existența noastră/Se surpă case, se îndepărtează amintiri/ Pierdem prieteni, lucruri, obiceiuri, puteri./Și, uneori, pierdem cuvinte”.

Katia Nanu rămâne însă obsedată de trecerea în viața de Dincolo a lui Alin Andrei. Alin Andrei „A fost, este? mentorul meu. Ei bine, Alin Andrei are stofă de spectator inteligent, subtil și un simț al umorului inegalabil. Îl văd, îl aud și nu mi se pare ciudat să-l povestesc...dacă nu l-aș fi cunoscut, ar fi trebuit să-l inventez. Aveam un loc gol în existența mea, un loc ce se cerea populat cu un prieten special. Un om pentru care lumea era fascinantă ca un spectacol și atrăgătoare ca o mereu altfel de aventură. Știa să se bucure și să îi bucure și pe cei din jur. Era generos, dăruia și se dăruia pe sine, lucru pentru care era mereu

înconjurat de nenumărați băgători de seamă, unii adulându-l pur și simplu, alții copiind ce puteau, luptându-se cu el și cu ei înșiși pentru o clipă de atenție, o fărâma de interes” (p.97). Alin Andrei, și-l amintește Katia Nanu, „Ajunseser să fie supărat pe oameni, revoltat pe prostia și suficiența lor arogantă”. (p.98).

Marcată de obsesia pentru Alin Andrei, acesta îi apare în vis stând pe o bancă în compania femeii în galben. Realitatea visului este zguduitoare: „Femeia în galben, aproape transparentă, strălucește câteva secunde, așezată alături de el, pipăindu-i nemișcarea. Este statuară și maiestooasă, virându-și înspre amiază culoarea. Stă picior peste picior, încruntată și demnă. Mai clipește odată și ea dispăre lăsând doar razele de soare să măture nesigure parcul.” (p.61). Într-un alt vis, „Femeia în galben are un farmec molipsitor, dar rece, care mă înspăimântă. Dar îmi și lipsește. Mă strânge, aruncă peste trupul meu un giulgiu de ceață. Îi consemnez absența. Sunt dependentă de amintirea ei? Locuiește în mintea mea laolaltă cu Alin Andrei. Sunt, deodată, inseparabili. Cum să le explic îngemănarea?” (p.66). Doar prin faptul că ei sunt împreună Dincolo și-și trăiesc viața în moarte, în vreme ce autoarea este sigură și încântată că Alin Andrei a devenit înger: „Pentru că înger s-a făcut după trecerea în lumea cealaltă, asta era sigur, mai sigur decât existența balustradei de la etajul 12 a unui bloc cu carton gudronat deasupra” (p.74). Este, poate, singura consolare pentru Katia Nanu și să nu regrete acea fracțiune de secundă când l-a urât pe Alin Andrei, atunci când, pe pământ fiind, a pierdut singura luptă din viața lui: „O fracțiune de secundă l-am urât pentru singura luptă pierdută din viața lui. El care era un învingător, un ales, un binecuvântat, special, unic, se lăsase învins de o boală.” (p.123). Ce mai putea face Katia Nanu acum pentru Alin Andrei? Doar să-i împlinească porunca venită de Dincolo, în mod repetat, în ureche: „Eu când o să dispar întru Domnul/ tu să scrii o povestire/ în amintirea mea./ Despre mine cum eram cu adevărat,/cum m-am purtat cu oamenii/ și chiar cu dușmanii...” (p.131). Și Katia Nanu a scris această carte.

Într-un alt registru tematic, descrierile Katiei Nanu sunt de un realism debordant. Ochiul critic al autoarei nu iartă pe nimeni și nimic: comunismul, revoluția decembristă, democrația postdecembristă, pribegia românilor peste hotare și instalarea prostocrației. Este impresionată, dar și revoltată, de tragediile care ne-au marcat viața în ultimii ani: epidemia de covid, nenorocirea de la

Clubul Colectiv din București, incredibila moarte a celor peste 2/3 dintre bătrânii de la Căminul din Galați, ajunși acolo tocmai pentru aș trăi liniștiți bătrânețea, crimele oribile de la Caracal, dar...

Autoarea este moralistă, judecă, dar este și conciliantă cu viața, este meditativă din dorința de a fi puternică: „Zilnic asist la spectacolul morții și mie, personal, nu mi-e neapărat frică de virus, de boală, de suferință. Însă mi-e frică de singurătatea bolii, de faptul că poate nimeni nu mă va compătimi.” (p.56). Adesea se hrănește cu amintiri, dând chiar impresia că regretă că mai există pe acest pământ, atât de legată este de cei plecați Dincolo, atât de mult le duce lipsa. „Dacă eu am șansa de a mai face umbră acestui pământ populat de bezmetici, nebuni și inconștienți, cum noi nu am fost niciodată (sic!), ci doar trăitorii de astăzi se îngrămădesc să fie, dacă eu încă mai sunt, am voie să rumeg alune și să mă dedulcesc la niște choux a la creme sau la un tort cu două feluri de ciocolată. În amintirea lor. Fie-le eternitatea plină cu mese îmbelșugate și băuturi fine, că tare le-au mai plăcut chiolhanurile și pokerul cu păhărelul de-a dreapta! Și discuțiile lungi, inteligente, despre cărți și filme...” (p.86). Mai mult chiar, când femeia în galben nu mai apare, Katia Nanu pare îngrijorată, întrebându-se: „Unde a dispărut femeia în galben?”.

Katia Nanu vede cu ochi pătrunzători/iscoditori/întrebători realitatea strâmbă în care trăiește pe pământ, încercând să o îndrepte, aducându-și aminte, brusc, de o întâmplare semnificativă: „Îmi aduc aminte cum m-am ridicat odată într-o întâlnire a consiliului profesoral să spun cum vorbim...discuții. „Lozincile nu țin loc de căldură în clase și nici de lumină după ora înserării”, peroram înflăcărată. Atunci, frica de a coborî trei etaje cu aproape 40 de copii, pe întuneric, mi s-a părut mai mare decât cea de a arăta cu degetul adevărul. Nu s-a schimbat nimic. Colegii profesori au zâmbit scrâmb și au schimbat subiectul. Ce-ar fi putut să facă? Economia de curent electric și căldura era o directivă a partidului comunist. Cine eram eu, o mucoasă, să comentez condițiile în care se învăța, în trei schimburi, cu ore și pauze reduse, într-o școală mărunță de cartier?”. (p.92). Iar astăzi am ajuns acolo unde am fost acum 30 de ani.

Cartea Katiei Nanu este una complexă, greu de încadrat în anumite tipare tematice sau metodologice. Poate că este nimerită doar pentru o anumită categorie de cititori, nu pentru toți, care să o citească pe zi lumină și nu la venirea

amurgului și a întunericului. Este o carte grea, despre filosofia vieții și a morții, sugerând chiar o continuitate între cele două lumi, de Dincoace și de Dincolo, o comunicare permanentă între acestea.

Katia Nanu are știința povestirii, are cultul cuvintelor, rigoarea analizei, focalizarea pe realitatea social-politică a momentului, a esențialului. Sunt convins că autoarea „Primăverii...” este conștientă de faptul că tot ce va mai scrie de aici încolo se va raporta la această carte, care va reprezenta un reper pentru creația ei viitoare.

Asociem la succesul cărții și contribuția editurii gălățene PHOEBUS, a editorului Violeta Ionescu, reputata scriitoare a urbei noastre, a realizatoarei copertei, plasticiana Anca Tofan și acuratețea tehnoredactării realizate de Camelia Lupu.

* Katia Nanu, *Primăvara femeii în galben*, Editura PHOEBUS, Galați, 2022

Corneliu Baba, *Portret de fetiță*

CRONICĂ LITERARĂ

UN COPIL SEPTUAGENAR ÎN CĂUTAREA DATINILOR CREȘTINE

Cuvânt de întâmpinare

► Cezarina ADAMESCU

Sunt oameni care, în întreaga lor existență, nu uită de unde au plecat. Nu uită frumoasele datini care le-au înfrumusețat copilăria, transmise prin bunici și străbunici, legate de viața spirituală a satului, despre sărbătorile creștine care erau cu adevărat trăite și simțite de săteni, pregătite cu smerenie și evlavie ca pe cele mai de seamă evenimente din viața omului.

Satul românesc este leagănul tradițiilor înrădăcinate în genomul ființei. Și orice am face, ele nu se șterg și nu se distrug, chiar dacă ar fi să se abată asupra naturii vreo calamitate. Pentru că sunt înscrise cu litere de aur în codul uman. De aceea, sunt păstrate cu sfințenie. De asemenea, avem parte de tablouri idilice în natură, unde fiecare făptură își are rostul său și niciodată nu uită ce au de făcut. În crâng, în poiană, există o efervescență și un tumult care înseamnă viață: „*Ziua era plăcută, soarele le zâmbea tuturor. În poiană era un concert în toată regula. Păsările se întreceau între ele, care de care să cânte mai frumos. Fluturii, gazelle au plecat și ele în călătorie pe cărările pline de soare, printre flori și ramurile copacilor. Apa pâraiașului curgea susurând printre pietricele și smocuri de iarbă*”. Toate aceste descrieri atestă harul neîntrecut de povestitor al autorului.

Ori de câte ori ne aducem aminte de cum era în sat de sărbători, ne emoționăm și adeseori lăcrimăm discret. Pentru că tradițiile au tendința de a se pierde într-o civilizație ultrasofisticată, datoria noastră, a tuturor, este de a le reînvia, de a le transmite și a le înmulți, prin propria noastră contribuție.

Fiecare a avut ori are încă, (din fericire), strămoși în lumea satului. Nu există om să nu fi avut, bunici, străbunici, părinți, frați, verișori și alte rubedenii la care să se raporteze, atunci când e vorba de originile noastre. Întâlnirea, chiar și mai rară a familiilor la diferite sărbători și evenimente aniversare este cel mai bun prilej de a rememora vremurile de altădată, frumoasele tradiții care s-au perpetuat, cel puțin în sufletul nostru și o dată cu bucuria care se instaurează în astfel de ocazii, să nu se strecoare și câțiva stropi de melancolie pentru tot ce-a fost și nu se mai întoarce. De aici și amintirile scriitorului Gheorghe Antohi, care, reîntors în satul de baștină, a găsit răgazul de a-și rotunji ideile și a alcătui o culegere de povestiri, tocmai pentru a ilustra aceste amintiri.

El a creat câteva tipologii, de pildă, bunicul și bunica. El – șugubăț, mare meșter în vorbe, gata să se

joace laolaltă cu cei mici. Bunica, femeie gospodină, harnică, pricepută, cu mult bun simț, portretul perfect al bătrânei cu fii, nepoți, este bună, caldă, simțitoare, veșnic cu ochii umezi și cu dor în priviri. E mare iubitoare de tradiții și învățături, pe care le împărtășește cu dragoste celor mici. Are un șorț fermecat în care ascunde bunătați. Talentul narativ al autorului și disponibilitatea de a intra în comuniune cu generațiile de copii și tineri, lucru ce l-a făcut întreaga viață și-au găsit, de data aceasta expresia în povestirile pe care le pune la dispoziția cititorilor într-o carte frumoasă, utilă, educativă într-o lume în care educația are mult de suferit și și-a pierdut întrucâtva din proprietățile inițiale.

Munca de cercetător și păstrător al bunelor tradiții, în acest domeniu trebuie să fie, de aceea cu atât mai asiduă, pentru a nu se pierde de tot, istoria, limba, vatra și aceste tradiții, în negura modernismului care nu întotdeauna este prielnic dezvoltării armonioase a personalității umane. Ele ne definesc ca ființă, ca oameni integri, capabili de a face distincția între adevăratele și falsele valori din societate.

Școala, alături de familie și de Biserică, sunt factorii educaționali care contribuie din plin la dezvoltarea personalității, a viitorilor tineri.

Preocuparea dascălilor din totdeauna trebuie să fie, așadar, dezvoltarea din toate punctele de vedere a copiilor și tineretului, cu precădere, dezvoltarea lor spirituală. De aceea, o carte despre tradițiile creștine, despre datinile îndărcinate în ființa noastră națională, prin punerea în valoare a folclorului autentic, a istoriei locurilor, a limbii strămoșești, îmbogățită cu elemente noi, fără a o denatura, dar și apărarea pe toate căile a religiei moștenite și practicate cu sinceritate și devotament. Un adevărat român trebuie să țină seamă de toate aceste elemente constitutive ale ființei umane. Cartea are toate ingredientele necesare poveștilor: zmei, eroi pozitivi, personaje legendare, zâne, prințese, și, cele mai multe din folclorul religios: Baba Dochia, Dragobetele ș.a.

Și vocabularul este specific basmelor: *A fost odată, Pe vremea când, În vremea aceea, Se spune că...*, etc.

Gheorghe Antohi, în lunga sa activitate didactică, a militat activ pentru aceste dimensiuni covârșitoare ale omului, încă din primii ani de viață.

Cartea de față este o mărturie.

CRONICĂ LITERARĂ

PREOT IONEL RUSU, „CĂDIND MIRESMĂ”,

Editura Printech, București, 2017

► Vasile Sevastre GHICAN

Preoții sunt duhul pământului, ei au adus aici murmurul izvoarelor și pacea privighetorilor; de la ei am învățat cum se face curățenie în suflet. De la ei am învățat de ce Soarele e mai dulce ca Luna și de ce oamenii uită atât de repede pe Dumnezeu, chemându-L doar atunci, ca pe o salvare la urgențe, atunci când apusul se aude năvălind peste noi; ei ne amintesc de ce clopotul, la porunca lui Dumnezeu, ne cheamă la biserică. Preotul este prima Catedrală a Mântuirii omului, iar atunci când ne iese în cale trebuie să-i sărutăm veșmintele și mâna dreaptă, aceea cu care a primit în suflet sfântul har de la Dumnezeu. Da, preotul este prima treaptă din templul, templul nevinovatului Ierusalim al ființei tale. Da, omule, când întâlnești un preot trebuie să te consideri un fericit al zilei în care te afli, un privilegiat al puterilor îngerești, pentru că atunci îți se scoate în cale crucea pe care o cauți prin întuneric de o groază de timp. Așa cum din alb și negru poți obține multe culori plăcute ochiului, la fel din lumina zilei și din negrul nopții poți face sufletul să zâmbească sau să tresară. Preotul Ionel este poet, un poet sensibil, talentat și mult blagoslovit de Dumnezeu.

Dă-i singurătății tale sângele veacului tău și condeii pe care timpul l-a hărăzit să brăzdeze până la lacrimi mântuirea ta, omule!

Cartea „Cădind miresme” adusă pe lume de harul preotului Ionel Rusu, eu o consider o carte sfântă de poezie. O carte care emană mireasma celui care o citește, o carte care te cheamă la lectură așa cum primăvara-și cheamă livezile la rod.

După ce scrii o astfel de carte te poți considera un poet așezat la casa ta; și atunci te întorci în interiorul tău și spui plin de satisfacții: „Odată, ca-ntr-un vis, cupe cu flori împrăștiau miresmele lor printre nouri”.

O carte scrisă cu penița înmuiată în cupele tuturor florilor lumii; iată puterea unui fior poetic de o astfel de intensitate sufletească; să nu ai pretenție ca anotimpurile să te oblige a te chema îndărăt, la ospățul fericitelor noastre plăceri de-o clipă: „Să intru în casă seara târziu ca-ntr-un templu al simplității...”

Cartea „Cădind miresme” este o minune care îți schimbă păcatele în sfinte rădăcini pregătite pentru alte și alte zboruri nupțiale: „Cărări pierdute în troiene de suspine,/ se urcau în văzduhuri, sub Pantocrator,/ ca o iederă de-a pururi neastâmpărată”.

Iată cum cuvântul, stăpânul simțurilor noastre păstrează prospețimea apetitului pentru timpul mereu nerecunoscător, pentru pedeapsa primită mereu prea târziu: „Revenind în sat cu drag,/ Ne-am gândit la colindat/ Prin troiene foarte mari,/ Către oameni gospodari”, o poezie care dă cu barda în cimentul leneș al trecutului descoperind fericirea de a savura versurile cu miros de mahala medievală, ca mai apoi veșnicind să convingă.

„Râuri de lacrimi din ochii dimineților l-ar mai putea opri/ din ucigătorul chin,/ scânteie și lacrimi din cer vor absorbi din oase un repetat suspin”, aici vine să ne infuzeze gândul cu scopurile lui imaginare, aici, „Pământul se făcea că doarme-ntr-una somnul de veci al bunicii”. Enigma poetului preot Ionel Rusu este acidă și cred în cuvintele sale născătoare de idei ce pot devora un adevăr fie el și în fașă: „Tată și mamă care m-ați adus pe lume și m-ați învățat să surâd/ cu gingășie,/ unde sunteți?” Poetul preot Ionel Rusu, talent autentic, aici stând mărturie în fiecare vers puterea de-a impresiona, sinceritatea de-a invoca și harul de a aduce în casele lumii adevărul și credința: „Pământul care se clatină din temelii,/ La porunca Domnului,/ Este ca un stâlp de granit,/ Care nu putrezește niciodată”. Poetul preot Ionel Rusu este stăpân pe „mistria” verbului pe care l-a șlefuit până la sânge pentru a da culturii o literatură de înaltă clasă. Nu aș vrea ca vorbele mele să devină aspre; biserica și poezia sunt frați de suflet; propun ca fericirii să i se dea meritul avut înainte de naștere; incontestabil talent! aici încep și aici se termină granițele literaturii române; aici se găsesc cei ce se caută pe sine Sărut versul sfinției voastre părinte Ionel Rusu, acum când știu că zborul vă este senin și mult prea departe de inimile curioșilor și mult prea aproape de patima cititului. Dați vă rog voie cuvintelor să iasă la arat, semn că primăvara din sufletul dumneavoastră este veșnică.

„Un biet puiuț de vișin, uitat demult de tata și de mama în pământ într-o toamnă târzie, printr-o năstrușnică săpăligă,/ de lemn,/ s-a îngărășat ca un balaur imbatabil,/ s-a întins, odihnindu-se peste casă, ca o balcăză liană dintr-o junglă,/ care sufocă cu nesimțire flora de dimineața până seara“. O carte scrisă cu lumina lumii, acolo unde poezia poetului preot Ionel Rusu seamănă lanuri de poezie, de poamă americană, de zâmbete de fecioare și de vise de prunci.

Preocuparea lumească a preotului Ionel Rusu este poezia; o poezie care în fiecare dimineață se scoală cu noaptea în cap și-și face de lucru prin Marea Piață a Eternității, prin Gări interstelare acolo unde fericite comete așteaptă să plece spre nemuritoare destinații: „Să vină în prag la noi moșii de vară,/ Cu străchini și ulcele din pământ străbun,/ Cu câni din lumea lor și-orez cu lapte și cireșe,/ Cu miros de tămâie, cu câte-o carte de duh,/ C-aștept din nou pe nana de botez să-mi dea pomană“. Poetul preot Ionel Rusu scrie cu pană de păun, o poezie caldă ca o zi de iunie, dulce-amăruie ca o gutuie ce-așteaptă să fie îmbrățișată de inima feciorelnică a lui Septembrie.

„Zidurile casei părintești te pomenesc,/ ca pe un hrisov, peste care se s-aștern,/ din când în când pe de ceară,/ sau nebiruita patină a Timpului“.

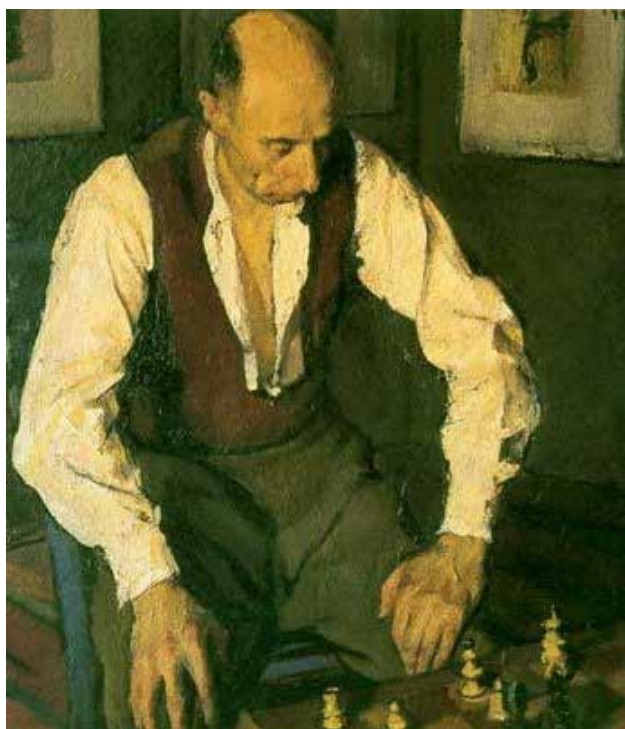
Poetul preot Ionel Rusu scrie o poezie sfioasă ca un cântec de privighetoare într-un crâng nederanjat de urletul drujbei; bună ca un cozonac ăn seara sfântă a Învierii Mântuitorului Iisus Hristos.

Un poet care scrie numai la îndemnul inimii sale, o poezie care-și cunoaște pe de rost canoanele la care sunt supuși oamenii aleși ai zeiței Poësis!

Vrem sau nu vrem poezia se măsoară între bătăile inimii la ceas de zi și la ceas de noapte. Oare cu câte secole ar amâna Dumnezeu sfârșitul de lume dacă toată lumea ar fi la fel de bună și de curată ca inima poetului preot Ionel Rusu? „Cădind miresme“ este o carte fără zorzoane scriitoricești, o poezie fericită să glăsuiască nu numai cu sine ci și pentru cei ce privesc peste gardurile sale: „stâlpări din pletoase sălcii horeau, ca niște fete mari,/ între ogrăzi și grădini,/ pe sub streșini cu oceanul soarelui“. Așadar poezia preotului Ionel Rusu are tot și din toate câte i se poate cere unei vămi la intrare spre cele sfinte. Doresc să înalț acest volum de versuri, „Cădind miresme“... la rang de spirit divin, astfel ca Măria Sa cititorul să ia aminte că și la Galați încă se mai scrie o poezie foarte bună: „Pe un fir subțire se plimbă viața,/că țâșnește dintr-un izvor pe care un Fântânar l-a săpat,/ ca să fie înconjurat de o fântână,/ ale cărei ape sunt scoase afară de o cumpănă fermecată“.

O poezie bună scrisă de un poet bun nu poate fi decât temeliea unui nou început de lume. Să bați la ușa poeziei, e bine să ți se deschidă, e vai de cel ce-i devine sclav. Poezia preotului Ionel Rusu nu se citește, se savurează; o carte născută dintr-o mare dragoste față de om.

Cunoaște-te, omule, și mai apoi vino spre cel ce te-a chemat!

Corneliu Baba, *Jucătorul de șah*

► Al. Florin ȚENE

REFLECȚII PANDEMICE

ACERODON & KARANTIN

Am primit din Baia Mare două cărți, prima intitulată simptomatic „ACERODON“, apărută la Editura „Transilvania”, Baia Mare, 2020, semnată de Mihai Ganea, medic de profesie, scriitor, compozitor și specialist în imaginea de televiziune.

Volumul are o prefață de cunoscuta latinistă și critic literar Virginia Paraschiv, iar concepția copertii este creionată de Maia Martin. Și a doua carte de poeme scrise în perioada epidemiei, ca și prima, intitulată „KARANTIN” de același autor, plachetă apărută la aceeași renumită editură băimăreană. Încă din titlu, autorul ne atrage atenția, în primul volum, că este vorba de lilieci, numiți științific „acerodon”. Este un gen de lilieci din familia Pteropodidae care conține cinci specii, toate originare din pădurile din Asia de Sud-Est. Autorul fiind medic, în câteva rânduri pe ultima copertă, își face un proces de conștiință, în numele generației sale, concluzionând: „Îmi este rușine de generația mea. Secolul XX și XXI. Nu am putut să asigurăm, prin medicină și științe, supraviețuirea specie umane, a semenilor noștri, deci, noi, cei care ne considerăm oameni de știință și civilizație. Nu ne-am gândit, anticipat, ce vom face

în cazul evitării apariției unei pandemii de tipul celei ce-a lovit planeta, ca un meteorit, gigant biologic programat pentru distrugere globală. Rușinea mea, rușinea tuturor. Să ne fi ținere de minte pentru viitor.”

Citind cartea, practic, aceasta fiind un jurnal din timpul actualei epidemii, mă gândesc dacă nu

cumva suferința prin care trece întreg mapamodul nu face parte dintr-un război biologic pornit din laboratoarele chineze? Cu mulți ani în urmă umbla un zvon prin redacțiile ziarelor că se pregătește un război biologic de către URSS. În acest context mi-a venit în minte zicerea preotului Gheron Iosif Isihastul: „După ce trece tăvălugul răzmeriței, va veni pacea desăvârșită. Atunci, fie că ești învingător, fie învins, poți să arăți fără patimă și pagubă sufletească și folosul răbdării ostașilor răzmeriței. În felul acesta se zidește

VIRTUTEA.”

În cheia motto-ului, semnat de Dominique Vandenberg actor născut în Waasmont din Belgia cu care se deschide cartea, am citit jurnalul lui Mihai Ganea: „Conflictul generează moarte/ iar moartea îl stinge,/pe măsură ce ucizi mai bine/ atingi nivelul de violență/ care îți poate salva viața.”

Structurată în trei părți: Partea întâia „IZOLAREA”, Partea a doua „CARANTINA”, Partea a treia „RELAXAREA” și o postfața de Virginia Paraschiv, volumul se deschide cu câteva pagini despre locul unde se desfășoară acțiunea, fiind vorba de localitatea M, din Țara de Sus, sau de margine, cum scrie autorul, despre cele două personaje Marcus și Antonia, pe care îi bănuiesc a fi autorul și cea care a scris postfața, despre oamenii locului, întâmplări și poezia vieții acestora. Practic, rândurile despre orașul și locuitorii din nordul țării constituie un adevărat poem în proză din care emană sentimentul inefabil al iubirii față de locurile unde autorul a respirat prima bulă de aer la venirea pe lume, în urmă cu peste optzeci de ani.

Scrierile lui Mihai Ganea sunt remarcabile prin predilecția pentru pitoresc și culoare, putere de evocare realistă, concizie tăioasă sau amplificări retorice ale stilului. De aici vine și simbolistica celor două nume, unul poet al trupului, cealaltă chirurg al cuvântului.

Jurnalul începe cu ziua de marți 17 martie 2020 pe când autorul se afla cu automobilul său la un atelier auto, pentru schimbarea anvelopelor de iarnă, aflând la radioul de la bord transmiterea decretului prezidențial privind starea de urgență. De aici începe firul jurnalului, chiar de la propoziția: „Întotdeauna am susținut că numai organismul uman se poate apăra de agresiunea vitală.” (p.17).

Primele capitole din jurnal („Izolarea”- 180 de pagini) se constituie într-o frescă multicoloră a ideilor despre politică, călătoria la Viena, transmisia de televiziunea Porților Nordului, pe care o conduce, despre izolare și semnificația literelor PCR. Partea a doua „Carantina”, începe din ziua de 16 aprilie. Însă, descifrăm în etimologia cuvântului carantină, următoarele: cara, înseamnă negru. Cuvântul de *carantină* provine dintr-o variantă venetă din secolul al XVII-lea a italianescului *quaranta giorni*, în Evul Mediu, când Europa era bântuită de ciumă. Începând cu anul 1347, „moartea neagră”, cum i se mai spunea, în timp de câțiva ani, a omorât între o treime și jumătate din populația Europei! Oamenii credeau că a venit Sfârșitul Lumii. În 19 aprilie, autorul ne reamintește că era prima zi de Paști. Oamenii sunt în casă. Privesc la televizor, ecranul devenind o fereastră spre o lume îndoliată, cenușie și tristă. Marcus citește un articol semnat de președintele Academiei naționale, nu altul decât Ioan Aurel Pop, despre bătrâni. Discuția dintre Antonia cu Marcus continuă pe diferite teme. În ansamblu și acest capitol este un eseu conturat din discuțiile celor două personaje, mai ales pe tema sănătății și a unor analize literare și morale, precum situația din „Baltagul” de Sadoveanu, în care o mamă își îndeamnă fiul să omoare cu toporul pe un semen.

Mihai Ganea este un scriitor cu înclinații spre comentariul cotidianului și cu însușiri remarcabile de eseist, o conștiință literară care se exprimă nu o dată în diferite forme, stiluri și genuri. Acest capitol, precum și primul, dar mai ales partea a treia, „Relaxarea” comentează situația unui bătrân din Țara Oașului, și alte întâmplări, folosind personificarea în caracterizarea unor oameni.

Întreaga carte este scrisă cu naturalețe, unde biografia directă se combină cu contemplația intelectuală, prin fraze sensibile, sagace, de moralist. Pretutindeni, în perioada epidemiei, scriitorul aude ecurile istoriei contemporane.

Acest jurnal îmi evocă ceva din Kandinsky, Klee, Kafka și Freud, prozatorul memorialist bizuindu-se pe o gândire lucidă redată într-un stil elegant.

*

Așa cum scriam la început, Mihai Ganea este un scriitor polivalent. În timpul acestei epidemii prin care trece omenirea a scris și un volum de versuri, intitulat „Karantin”, apărut la aceeași editură.

Pe a doua copertă, poetul, își exprimă gândurile despre originea poeziilor sale în lumina tragediei condiției umane. Scrie aceste rânduri cu durerea chirurgului care a fost, și a cunoscut sute de cazuri tragice.

Volumul se deschide cu o „Mărturie de credință” subliniind că poemele „curg cuminiți alături de o pandemie, ca un râu lângă altul, ca două râuri sub același nume”, cum Oltul și Mureșul, gândesc eu, până la un moment dat. Poeziile sunt însoțite de grafica semnată de Maia Martin, lucrări sugestive ce completează imaginea sugerată în versuri de poet.

Cartea se deschide cu un poem, o adevărată litografie de viață, intitulat „a fi sau a nu fi”, dedicată regretatului scriitor Florin Paraschiv, pe care și eu l-am cunoscut: „(...) și nu re-ncarnarea mă frânge zăpavă/ când grele ciocane bat clopot de argint/ iar clipele tandre aleargă degrabă/ spre alte tărâmurii spre alt labirint.”

În cele 34 de poeme descoperim o lirică barocă a clarității. Uneori apocaliptic, Mihai Ganea e un liric al transparențelor, care pășește pe cărări răsbatute în pas fugos, aerian: „gând pervers acerodonul otrăvindu-și plasma grasă/ tremură-n copaci coroana aurită și vâscoasă.” (acerodonul). Poetul adâncește viziunile (vezi: Castalia, Cântecul lebedei negre, karantin etc.) le face mai teribile, mai vizionare, deși poezia acestuia este prizoniera limpezimilor singuratică. Mihai Ganea e un Narcis cu ochii vizionari (lupul blestemat) de înfiorări în pădure, făcând liricul să hamletizeze ușor, halucinant în regim sonor. Lumea nu e totuși percepută sensual, liricul nu are simțul direct al elementelor, ci o transfigurație în vis sau în amintire ca o pădure văzută în gând, și cu animale multe, inclusiv câini.(septentrion). E peste tot, la Mihai Ganea, o simpatie pentru fenomenele naturii, dar și o spaimă în fața dușmanului nevăzut. Mihai Ganea exprimându-se în proză, romane, eseu și poezie e un remarcabil scriitor polivalent, în fapt este expresia unei gândiri profunde despre viață și univers, din planul unei ingenuități originare care e însăși inima acestei literaturi.

► Dan ANGHELESCU

CRONICĂ LITERARĂ

ELENA NETCU – OMUL PĂDURILOR

Existența literară a Elenei Netcu se dezvoltă parcă de sub semnele unei inasățiabile fascinații a unui ținut din mijlocul căruia s-a ivit ca ființă: lumile străvechi ale Dobrogei. Este un teritoriu pe care îl percepe ca pe o misterioasă *margină de lume* și totodată ca un orizont ce strălucește și dincolo de timpuri ori poate chiar deasupra lor: „Strămoșii mei aud răsuflarea pământului, iar eu le ascult oftatul” - spune ea în una dintre cărțile publicate în urmă cu ceva vreme.

Acest fabulos spațiu situat între Dunăre și Mare se vedește și ca purtător al unor „... *legende de demult peste care s-au suprapus altele. Ele rămân ascunse în adâncuri de istorie, în straturi pecetluite în timp, zăcând încă în pământ, neștiute de noi!.../ călcam cu smerenie pe acolo au trecut și au trăit tătari, turci, cerchezi și mulți alții, toți au dus cu sine povestea neamului lor!*...”

Așa se face că nume și cuvinte strănii, vin către noi pline de misterul trecutelor timpuri. Ni se vorbește despre o civilizație din zona tătară, de întâmplările numitului cu *Sari Saltuk Baba* venit – se pare din Capadocia – de mormintele dervișilor (türbe), de legenda Emirului Nogai (derviș cu însușiri miraculoase revendicat și de creștini și de musulmani), de Babadag. Apoi despre *Fântâna cu uluc*, *Legenda lui Moș Stavilar*, despre *Suhat*, cătunul izolat de pe lângă orașul Isaccea, (cetate străveche); trec spre cititori, ca niște umbre încărcate de timpuri fântâna și movilele de pe Tabia, melosul tărăgănat al unor țibulci la auzul cărora femeile se retrag în smerite rugăciuni. O întreagă lumea orientală este adusă sub privirile noastre, cu tot cu bătrânii care, în levantinele lor răgazuri își fumează netulburăți ciubucul. Toate acestea capătă ceva de imemorială amprentă arhetipală. Și de din toate transpare, vibrează, strălucește, respiră pacea unui amestec

de neamuri turci, cerchezi, rromi, tătari, români, bulgari, o diversitate de nații care știe să trăiască într-o deplină armonie.

Și astfel, în scrierile Elenei Netcu vremurile și întâmplările se îmbracă în poveste. Dar povestea continuă și cu dealurile care aveau să intre în pământ; până și Dunărea, ni se mai spune, fusese cândva mai lată și cu mai multă apă; avea legătură cu un braț care trecea prin Suhat și ieșea tocmai departe la zeci de kilometri întâlnindu-se cu celelalte brațe răsirate precum niște degete ce se aruncau în mare. Prin toate și peste toate trec drumuri nesfârșite de ape ducând în adâncuri povești, destine, dureri și cântece sfâșietoare. Dar, vocea unui personaj ne mai spune ceva deosebit de important: – „ *Dumnezeu are grijă să nu-i cunoaștem chiar toată lucrarea lui. Se zice că și acum ar fi un bazin în adânc cu mai multă apă*

decât ar avea Dunărea la un loc cu brațe cu tot!.../ Aia e rezerva lui Dumnezeu!.../ Voi credeți că Dumnezeu nu se gândește la noi? Toate sunt făcute cu socoteală!”²

Scrierile de până de curând ale Elenei Netcu se vădesc pline de mit și istorie, dar – într-un plan secund – și de un straniu presentiment al pierderii, al risipirii unei taine, ca și a unei trăinicii care lăsa impresia că a început să se dizolve sub ochii unui prezent deloc atent și nici sensibil la cele ce se întâmplă; și incapabil să sesizeze ori să reflecteze asupra posibilelor consecințe. Astfel s-ar putea traduce imaginea simbolică prăbușirii vechilor fântâni, imagine ce va lăsa în urmă dezesperantul sentiment al dispariției acelor mirifice lumi arhetipale.

Evident, mileniul trei se vedește ca un timp al dezlănțuirii unui haos informațional, iar globalizările, cu gigantesca lor super-tehnologizare, adaugă deja

ritmuri noi în spulberarea miturilor, a sacralității și în pustiirea interioară a omului de azi.

Cu recenta sa apariție editorială, *Omul pădurilor*³ scrisul Elenei Netcu migrează către o problematică ce atinge o cu totul altfel de realitate decât aceea a cărților anterioare. La prima vedere s-ar părea că această „poveste” gravitează în jurul unui personaj de evidentă straniețate. Încă de la începutul narațiunii, cititorului i se oferă un oarecare „*suspans*”, Se spune despre acesta că „*nimeni nu-i știe viața și nici câți ani are.../ar fi trecut de șaptezeci de ani.*” Și că de fapt ar trăi „*ca un lup singuratic, încrâncenat, ducând în spate o poveste*”, locuind de mai bine de treizeci de ani într-o casă la marginea unei păduri, casă aflată într-o deplină sălbăticie „departe de oraș”. Iar acolo unde își duce traiul nu-i *nimeni care să-l întrebe ceva. Cei care l-ar fi cunoscut ori au avut de-a face cu el, vor încerca să-l evite, nu îi vor da binețe, îi întorceau spatele, iar.... „până la urmă, îl lăsa în boii lui și-l evitau.*”

Numele lui real, *Mieluță*, (numele cu care era chemat în copilărie atunci când trebuia să capete cele mai aspre pedepse) le-a rămas aproape necunoscut celor cu care, într-un fel sau altul intra în contact – mai exact spus ar fi în – conflict!.. Omul este, fără îndoială, un personaj conflictual. Are o statură remarcabilă; chiar măreață o consideră unii. Este un veșnic revoltat, rebel, gata să răstoarne munții, om al dreptății, spun alții și, în consecință apare ca un veșnic acuzator. Inteligent, reușește de-a lungul diferitelor sale experiențe, deosebit de dure, învață repede și profund și se va descurca bine în numeroasele meserii în care soarta (el spune carma!), deloc blândă cu el, îl tot aruncă mereu, din timp în timp. Și pentru că în virtutea acestor repetate întâmplări știe să repare aproape orice, în situații diferite și – evident conflictuale – nu lasă nimic de la el!.. Așa se face că una dintre aparițiile, oarecum episodice din poveste, Țugui, unul dintre cei despre care nu se poate spune că i-ar fi fost prieten sau admirator recunoaște că „*țara avea nevoie de oameni ca el...N-am fi acum ca frunza-n vânt.*”

Dar, din istorisirea tuturor momentelor legate de existența lui, se vede limpede că deciziile care se iau nu au nicio legătură cu logica firescă a unor

situații și nici cu nevoile reclamate de interese ale țării.

Cât despre numele cu care personajul traversează prin mereu agitatele situații, acesta este Wolf. De fapt avem de-a face cu o poreclă, căpătată târziu, încoace, după așazisa revoluție, atunci când a apucat să umble și prin cele străine țări. De proveniență germanică, respectivul nume înseamnă, în traducere, Lup. Conotațiile acestuia conțin, evident, sugestia – pe de-o parte – a unei prezențe periculoase; dar și pe aceea a unei mari singurătăți. Sintagma *omul pădurii* augmentează, ba chiar întărește ambele impresii. Deși aproape

mereu discretă, cu destul de rare intervenții din *off*, *vocea auctorială* intervine, doar din când în când, considerând că trebuie să ne facă să înțelegem că „*în sinea lui (omul) își dorea tovărășia celorlalți*”. Ceea ce se poate deduce și din iritările lui izbucniri atunci când spune: „*Uite ce face singurătatea din mine! O s-o iau razna.*”

Numai în aparență *Omul pădurii* este puternic și încrâncenat. Istorisirile legate de el ni-l arată biruit de miraje, de singurătate și disperare. Sub copleșitoarele fantasmă ale iernii gândurile negre îi inundă sufletul: „*Ce rău ar fi să moară omul – își spune el – în*

vremea iernii!.../ în iarna mea nu vreau să mor! Nu mă va căuta nimeni, ar uita toți că am existat, eu, rebelul, înverșunatul, negru-n cerul gurii! Nimeni n-ar mai spune din când în când că sunt al dracului.”

Imaginea lui – pentru cei din preajmă – înțelegem dintr-un final al istorisirii că este înșelătoare. Unul dintre personajele adiacente își spune, rememorându-l așa cum i-a fost dat să-l știe, că *omul acesta era așa de mare și tare, toți îi știau de frică* și că, în cele din urmă, a *intrat în poveste*.

În realitatea pe care a traversat-o, singura forță a acestui personaj o reprezintă doar revolta, o revoltă în gol care ne arată că a încercat să fie o ființă vie într-un timp al unui cataclism al istoriei, un timp al marilor pustiiri. Nimic și nimeni nu mai pare viu în jurul lui.

Ca spațiu, lumea cu care ne pune în legătură cartea Elenei Netcu rămâne tot cea din cărțile anterioare: Dobrogea. Orașul Izvodeni (cel ce trimite de fapt cu gândul la Isaccea) locul unde se desfășoară existența numitului Wolf este așazat tot undeva pe malul răsăritean al Dunării. Spre

deosebire de scrierile anterioare – toate fantasmalele istoriei au fost extirpate. Sublimele tărâmurile levantine au fost golite de legende, de povești și de Dumnezeire. Wolf nu poartă cu sine nici o istorie; și nu frământă în gând altceva decât absurdul fostelor lui înfruntări cu comunismul totalitar. Peste el, ca și peste cei din proximitatea lui s-au așternut cenușiul, Pe toți din carte nu îi mai vizitează decât amintirile din timpul totalitar. În rest pe aici nu mai bântuie nicio memorie!

Spuneam la începutul acestor simple considerații că această istorisire gravitează în jurul unui personaj și a întâmplărilor care, fatalmente, sfârșesc în repetate căderi și ratări existențiale. Ele de fapt nu ating doar existența unui singur om, ci ele s-au repercutat/ s-au extrapolat asupra unei întregi generații care și ea, după repetate ratări și căderi, își cere acum intrarea în poveste.

În post decembrismul actual nu doar că se vorbește din ce în ce mai frecvent, dar – înainte de toate se simte și se resimte o dezesperantă abandonare a umanului.

Nu pare să fie deloc întâmplător faptul că pe frontispiciul acestei cărți autoarea a așezat un cunoscut adagiu (*Homo sum...*) al lui Terentiu „... **nimic din ceea ce este omenesc nu îmi este străin**”. Într-adevăr, nimic mai omenesc decât singurătatea de acum a omenității în vremurile de sălbatecă dezlănțuire a Covidului când încă trăitorii au – mai mult ca oricând – nevoie de liniștea și adăpostul depărtat al pădurilor. Ca și personajul Wolf, tot ce este omenesc se revoltă, devine încrâncenat și îi denunță pe toți cei care-l aruncă în izolare și singurătate. Așa se profilează astăzi ceea ce numim omenescul și foarte recentele lui deveniri. Ar trebui să ne reamintim că pentru antici omul era gândit ca o dreaptă și incontestabilă *măsură a tuturor lucrurilor*.

Și iată că indirect, ajungem la acest subiect controversat în actualitatea noastră globalizantă: *devenirile omului*. Știm chiar prea bine că acestea nu au fost niciodată – în toate istoriile – nici pe departe spontane. De fapt, cel puțin în ultimul veac XX s-a încercat, cu o nedezmințită obstinție, ca aceste deveniri să fie cât mai drastic controlate, orientate, manipulate. S-a încetățenit în exprimările din ultimul secol apariția unui *homo sovieticus*, specie despre care lumea a fost obligată să afle ce poate să însemne. Umanitatea fiind traversată de asemenea avataruri a devenit imperios necesară o evaluare a cotei reale privitor la ideea de valoare a umanului astăzi. Edificările într-un asemenea sens pot fi realizate fie și numai dintr-o simplă examinare a vorbirii curente. S-au încetățenit în limbaj expresii ca: resurse umane, material uman,

ceea ce arată că valoarea omului s-a redus la cote similare cu valoarea materiilor prime, minereurilor, nisipului, sau piatra de construcție. Omul ca *măsură a tuturor lucrurilor* a dispărut. Civilizația productivist-consumistă l-a aruncat în rândul valorilor derizorii. Omul de astăzi este obligat să se livreze, să se supună mereu unor instanțe oculte care survin de peste tot. În realitatea post-comunistă nu se mai poate vorbi nici despre memorie, nici despre istorie sau spiritualitate. Ar trebui să ne reamintim că omul era gândit – și mai ales prețuit, cândva – și din perspectiva lumilor sale interioare, lume ce a fost continuu supusă unor ample disoluții. Valoarea spirit este astăzi – cum spunea la un anumit moment Paul Valéry – într-o cădere liberă.

Cu *Omul Pădurilor* Elena Netcu ne dă o carte tristă reflex al unei actualități dezolante.

Note:

1. *La margine de lume*, Editura Contraste Culturale, Giurgiu, p. 7.
2. *Ibidem*, p. 66-67.
3. Elena Netcu *Omul Pădurilor* ed. ex Ponto, 2021.

Corneliu Baba, *Olandeză*

CRONICĂ LITERARĂ

DESPRE LOCURILE NATALE, CU DRAGOSTE, ÎN SPIRITUL ADEVĂRULUI

► Ana DOBRE

Vasile Ghica este cunoscut, mai ales, ca aforist și promotor al aforismului. O dovedesc operele sale: *Surâsuri migdalate* (1989), *Cristale de fum* (1991), *SOS Iubirea* (1995), *Recviem pentru mileniul doi* (1997), *Răscruce de milenii* (1997), *Chef pe Titanic* (2008), *Perdafuri* (2009), *În ghearele râsului* (2009), *Rezervație gri* (2011). Nu trebuie omise celelalte creații, volumul de proză umoristică *La balamuc, birjar!* (2008), nici contribuțiile sale de istorie culturală: *Nasc și la Tecuci oameni* (2008), căreia îi adaugă acum, în 2021, lucrarea *Tecuciul în ipostaze ilustre*.

Cele două lucrări de istorie culturală, *Nasc și la Tecuci oameni* și *Tecuciul în ipostaze ilustre*, izvorăsc dintr-o mare iubire pentru aceste locuri ale Moldovei sudice, dar și din amărăciunea unei constatări dureroase legate de receptarea națională a realizărilor oamenilor dăruți, iviți pe aceste locuri, necunoaștere care lipsește Tecuciul de locul bine meritat, la care are tot dreptul, în istoria culturii naționale. Acest gol îl umple Vasile Ghica prin lucrările sale, efortului său adăugându-i-se cele ale lui Ionel Necula și Daniel Bradea. Nu de personalități notabile, de anvergură națională, duce lipsă Tecuciul, ci de o defectuoasă promovare a lor.

Vasile Ghica își conține noua carte, o mică istorie locală, la purtător, *Tecuciul în ipostaze ilustre*, ca un *divan*, o gâlceavă a scriitorului cu lumea, într-un dialog antrenant, structurat pe șapte capitole: *Oraș al Unirii Principatelor*, *Oraș erou*, *Nasc și la Tecuci oameni!*, *Sufletul cercetășiei românești*, *Tecuciul areopag al aforiștilor români de pretutindeni*, *Mica Vienă*, *Leagănul aviației române*, precedate de un prolog, cu titlu omonim, un fel de argument al demersului cultural recuperator, finalizat cu un epilog, *Gânduri spre mai bine*, o provocare adresată viitorului, o invitație la continuitate.

O valoare permanentă, adevărat leitmotiv al dialogului cu sine și cu lumea, este patriotismul, în înțelesul lui nobil, ca dragoste pentru locurile în care ai văzut lumina zilei, ca prețuire și respect pentru înaintașii care au construit o țară, o limbă, o istorie, o cultură.

Cartea afirmă și polemizează cu toți cei mefienți față de personalitatea locului și/sau față de personalități precum Cocuța Conachi, de exemplu, cea care a schimbat, prin alegerea pe care a făcut-o, între familie și țară, destinul poporului român în anii premergători Unirii Principatelor din 24 ianuarie 1859; cu cei care neagă adevăruri evidente, dar pe care Vasile Ghica nu le lasă să se neantizeze. În demersul său cultural, el punctează principalele merite culturale, anume că Tecuciul este un oraș erou, întrucât, în vara anului 1917, în timpul Primului Război Mondial, aici a funcționat frontul celei mai mari bătălii din istoria

modernă a României. De asemenea, Tecuciul este sufletul cercetășiei românești, aici ridicându-se, în 1925, prima stătuie din Europa în onoarea copiilor cercetași morți pe frontul Primului Război Mondial. Tot la Tecuci, susține cu argumente Vasile Ghica, a fost leagănul aviației românești, înainte ca școala de pilotaj să se mute la Bobocu, în județul Buzău. Se adaugă la acestea, mândria de a fi dat țării, în prima jumătate a secolului al XX-lea, 17 academicieni. Păcat că nu-i enumeră pentru buna ținare de minte. Poate la o ediție viitoare.

În contemporaneitate, Tecuciul este locul cu o bogată, activă și meritorie activitate culturală. O dovedesc festivalurile de literatură, cel de poezie „Costache Conachi” și cel internațional al aforismului, care a implicat intelectuali de pretutindeni, proiect ambițios, care a pus Tecuciul pe harta culturală a lumii. În cadrul acestui festival al aforismului, s-a

născut și s-a materializat cartea *Gânduri desenate*, editată la Beirut, în șase limbi, tipărită în 3000 de exemplare și distribuită în multe țări. Tecuciul tinde la apelativul *Mica Vienă*, întrucât, prin Fundația Pelin, aici au loc, aproape săptămânal, concerte de muzică clasică, susținute de valoroși artiști contemporani.

Toate aceste întâmplări cu oameni, susținute și bine argumentate în dragostea pentru adevăr, și nu doar monedă calpă, efect al unui orgoliu inflammat nejustificat în realitate, și-au avut impulsul în atașamentul lui Vasile Ghica pentru aceste locuri. Istoria atestă orașul Tecuci (a cărui etimologie se explică fie prin slavul *teci*, *teciot* „a curge, apă curgătoare”, fie prin uralo-altaicul *tehek* „târg”) la 1 septembrie 1435, în timpul lui Iliăș Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, așadar, cu 20 de ani înainte de atestarea orașului București. Gândul a biruit asupra tuturor obstacolelor și, din comparația cu alte locuri, a prins acest contur pentru a demonstra încă o dată că Nasc și la Tecuci oameni, personalități. În Germania, mărturisește Vasile Ghica, a văzut că elevii au ca obiect de studiu istoria și cultura localității în care trăiesc, un meritoriu mod de a-l lega pe copil de zona lui, dar și o formă subtilă de a face educație patriotică. Deviza lui este: „Să ne cunoaștem valorile și să defilăm cu ele!” În acest fel, doar prin cultură, se poate recrea limba pe care semidoctii o stâlcesc astăzi, se poate ieși din amorțeală. Așadar, „Să redescoperim virtuțile meritocrației!”

Personalitățile care au însuflețit prin idealurile și valoarea lor acest loc (Costache Conachi, Costache Negri, Dimitrie Olănescu-Ascanio,

Hortensia Papadat-Bengescu, D. Hârlescu, Constantin Botez, Eremia Grigorescu, V. Pârvan, Tudor Pamfile, Anghel Saligny, I.M. Rașcu, Ștefan Petică, I. Valerian, I.D. Mușat, Gabriel Drăgan, Anghel Rugină, Clara Cantemir, Dănăilă Negoită, C.Z. Buzdugan, Pamfil Șeicaru, Smaranda Brăescu, Constantin Solomon, G.G. Ursu, Ion Petrovici, Iorgu Iordan, George Apostu, Sorana Țopa, Ernest Bernea, George Ivașcu, Ovid Caledoniu, Brăduț Covaliu, C.D. Zeletin, Tamara Buciuceanu-Botez ș.a.) pot fi un exemplu și astăzi, un start pentru resetarea țării, pentru redescoperirea meritocrației.

Cu plusuri și minusuri inerente, se poate spune acum că la Tecuci există o viață culturală și oameni care însuflețesc, prin dăruirea lor, proiecte, manifestări care, altfel, ar rămâne nematerializate în cuvânt și faptă. Există, așadar, argumente pentru ca Vasile Ghica să fie optimist și să exprime *gânduri spre mai bine*.

Tecuciul în ipostaze ilustre îl onorează, ca intelectual de aleasă cultură, pe Vasile Ghica, după cum înnobilează înseși locurile ale căror valori intră în lume pe această poartă deschisă generos și meritoriu de un iubitor al culturii. *Tecuciul în ipostaze ilustre* este statuia pe care Vasile Ghica o înalță spre neuitare, în speranța revigorării virtuților meritocrației. Să-i urăm succes!

* Vasile Ghica, *Tecuciul în ipostaze ilustre*, Editura Studis, Iași, 2021.

Corneliu Baba, *Omul cu lingură*

CRONICĂ LITERARĂ

„VREMURI ÎN FLĂCĂRI”, DE ION CROITORU

► Tase DĂNĂILĂ

Ramură a unui arbore genealogic viguros, cu rădăcinile adânc înfipite în sfintele pământuri vrâncene peste care a trecut tăvălucul nemilos și distructiv al istoriei este în firea lucrurilor, o datorie sacră pentru preotul-scriitor Ion Croitoru să își asume misiunea de a deveni o voce distinctă a neamului și locurilor de unde și-a extras substanța vieții de vreme ce a primit darul de a ticlui cuvintele într-o devenire literară.

Și-a asumat această necesitate ca pe o datorie de conștiință, cu responsabilitate, înțelegând că misiunea de sacerdot nu se oprește doar în fața amvonului ci trebuie să se reverse în social prin diferite forme de manifestare. Nevoia de a aduce în pagini fiorul mistuitor extras din istoria neamului a fost dintotdeauna o nobilă obsesie pentru scriitorul Ion Croitoru.

Născut și copilărit la Răstoaca, în inima Vrancei care a fost poartă de istorie, trăitoare și făcătoare de istorie, el aduce în expresie literară nu fabulații ci ceea ce el a trăit împreună cu neamul său și comunitatea pe care o eternizează în pagini.

I-am citit cele cinci cărți pe care le-a publicat până în prezent și în toate este focalizată viața reală a oamenilor cu obiceiurile moștenite genetic până la noi, istoria, cu involburarea sa într-o alcătuire când cu nuanțe tragice în vremuri de zbucium, când cu refulări umoristice în vremuri de tihnă. Toate însă au o morală sănătoasă, un mesaj de un patriotism netrucat, sincer. Aproape că ne jenăm să mai aducem în textele scrise tema patriotismului, a devenit obositor acest cuvânt sacru care s-a tocit prin folosire abuzivă de prea mulți demagogi, electoral, fără nici o câțime de emoție curată, de flecării timpului.

Scriitorul Ion Croitoru nu este istoric în înțelesul tehnic al cuvântului, *el face o respirație artificială memoriei noastre*, cum ar zice poetul Blaga, aducând în actualitate istoria orală din ținuturile locurilor sale de baștină

cu care se află într-o permanentă și profundă relație sentimentală: *Romanul reprezintă viața vrâncenilor precum și poziția unor oameni politici din perioada Primului Război Mondial*, cum ni-l prezintă autorul și, trebuie să spunem că este un roman însângerat dintr-o etapă a timpului de grele încercări pentru însăși ființa noastră națională când neamul nostru se află la marginea dintre *a fi sau a nu fi*. Discursul narativ este focalizat mai ales în zone de foc continuu din această grea încercare pentru românismul însăși, prin mărturii luate direct de la trăitorii acelor cumplite timpuri pe care autorul le-a trecut prin filtrul trăirii sale aducându-le la o formă literară bine conturată, incitantă, plăcută lecturii și de interes pentru generațiile ce vor veni. Romanul *Vremuri în flăcări* este o cronică a unor timpuri, a unor locuri dar și o cronică de familie. Aproape întreaga panoplie de fapte alcătuită din mărturii ale neamului scriitorului dar și a altor personaje colaterale, martiri nu doar în expectativă ci implicați în faptele de viață care alcătuiesc acest roman fluviu scris cu o evidentă participare emoțională a autorului

Bunicul său, Ioniță Mohor – pseudonim în roman - își descarcă tolba de amintiri fiilor și nepoților săi pe care scriitorul, cu tact și răbdare, le consemnează și le aduce în memoria timpului într-o desfășurare cronologică, într-o meșteșugită mânuire a verbului, pentru că, autorul a deprins o bună experiență în expresie literară.

Nu ne-am propus să urmărim în mod descriptiv axa romanului, lăsăm cititorului bucuria de a se întâlni cu trecutul unor timpuri și cu șoapta străbunilor de dincolo de mormânt iar empatia noastră să devină o mângâiere pentru suferința lor. Pentru că ei au purtat cu demnitate jugul greu al istoriei nu doar pentru ei ci, mai ales pentru noi, care le suntem datori cu recunoștință, cu pietate. Ei au suferit pentru țară, pentru națiune. Pentru că, așa cum spunea Petre Andrei: *Dintre toate formele de comunități spirituale, nici una*

nu stăpânește atât de mult sufletul omenesc ca Națiunea.

E o dragoste firească, duioasa dragoste de neam ce face parte din fiecare om căruia îi aparține. Nu ținem acum un discurs forăitor despre țară și neam dar trebuie să ne mai aplecăm măcar tangențial și asupra unor teme care au devenit tabu în această mișcare brawuiană a vremurilor.

Vom face însă câteva considerații, desigur subiective, despre alcătuirea stilistică a romanului. Cu siguranță, cititorul va fi fermecat de construcțiile arhaice, cu subtilitățile lexical-metaforice, file de romantism, uneori cu descrieri aproape poetice: *Era în vremea secerișului. Pe cerul senin, ziua prinse luna cu lumina ei ștearsă, care aluneca încet, să se ascundă în munți. Norii, ca niște pâlcuri de tufișuri, ascundeau stelele de privirile indiscrete ale micilor licurici îndrăgostiți. Floarea și Ioniță, cu toată familia, plecaseră de dimineață la secerat de grâu până să se reverse în valuri căldura ce devenea sufocantă peste zi când soarele se ridica sus, sus de tot. Nu aveau cine știe ce de secerat dar puținul pe care îl aveau, trebuia strâns bob cu bob.*

Pentru cei ce vin din lumea trecută a satului, nu pot să nu fie inundați de nostalgia unor astfel de scene descrise aproape moromețian despre timpurile lăsate în urmă.

Cartea are o largă paletă de reprezentări, de stări, de scene variate de viață. Suferință, spirit de jertfă, tragism, intrigi, romantism cu tensiuni imprimate textului și uneori ca un umor trist, care separat și în întregul lor alcătuiesc viața. *Vremuri în flăcări* se constituie ca o verigă din lanțul nesfârșit al istoriei.

Suntem cu toții grăbiți, încorporați în timpul nostru, să nu uităm însă cuvintele rostite de Bălcescu: *O nație fără istorie este un popor încă barbar, și vai de acel popor care și-a pierdut religia.*

Prin acest roman scriitorul Ion Croitoru aduce în actualitate un timp care a început să rămână acoperit de uitare din cauza ingraturii și indolenței noastre. Nu sunt vorbe de complezență dacă spun că este o lectură bună, captivantă și care nu ar trebui să lipsească din biblioteca celor care mai simt în ființa lor vibrațiile românismului.

Corneliu Baba, *Ca' d'Oro*

ISTORIE LOCALĂ

ÎN ZODIA PROLETARIATULUI. DIMENSIUNI ALE DICTATURII LA TECUCI (II)

► Daniel BRADEA

Tecuciul în anii după război. După preluarea puterii în stat comunistii au declanșat un atac violent asupra valorilor naționale și sub protecția armatei sovietice au preluat sub control viața economică, socială și culturală.

Ideologia comunistă intolerantă avea să se manifeste și în orașelul moldovenesc cu atmosferă de contemplație, străduțe liniștite, case curate și un frumos bulevard de tei¹.

În presa locală se susținea că Tecuciul era „un târg sărăcăcios al negustorilor și comercianților speculanți de cereale și manufactură, părăginit, cu dughene și maghernițe, cu străzi înguste murdare și pline de băltoace, un târg unde domneau sărăcia și mizeria, crunta înapoiere economică, socială și culturală. Câteva mori particulare și o așa-zisă Fabrică de cărămidă cu o presă și un cuptor mic, amplasat sub o baracă, asta era toată industria Tecuciului”². Din alte surse aflăm că peste apa Bârladului era Fabrica de tăbăcărie și pielărie „Sfâr”³, ale cărei ruine se înălțau, în februarie 1950, precum un crater distrus de erupție⁴.

Ifrim Gheorghită, doctor în matematică, a consemnat relatarea „avocatului militar” Cantoneanu Alexandru (a locuit în Satu Nou, pe strada Vornicului nr. 50) referitoare la modul în care, pe 23 august 1944, Armata Roșie a intrat Tecuci: „La întoarcerea armelor, când armata română s-a dat cu armata rusă, acesta a intrat în Tecuci prin două direcții: prima pe la nord - prin cartierul Satu Nou și a doua pe la est - prin comuna Matca”⁵.

Despre abuzurile și crimele comise de armata sovietică în Tecuci, după 23 august 1944, am relatat într-o altă lucrare. Menționăm aici doar asasinarea fără vreun motiv a profesorului Ion Peiu⁶, precum și uciderea lui Panaite Dragu, din cartierul Bulevard al orașului, de către ostași sovietici, în data de 26/27 august 1944, așa cum rezultă dintr-un raport întocmit de Mocanu I. Gheorghe, ajutor de comisar la Poliția orașului Tecuci⁷.

În perioada 1945-1948 erau exercitate presiuni politice asupra funcționarilor din instituțiile statului. Datorită rezervelor asupra comunismului

cei mai mulți profesori s-au înscris în Partidul Social Democrat Român, condus la Tecuci de Jenică Popescu (fost liberal). În cele din urmă, organizația tecuceană avea să voteze necondiționat pentru comasarea cu partidul comunist⁸.

În timpul foametei, prin noiembrie 1946, copiii cu vârste între 3 și 12-13 ani erau strânși la școala primară de lângă biserica „Sfântul Dumitru”, de unde, ulterior, au fost duși la gară pentru a fi transportați în „zonele excentare”⁹. În același timp, elevii de la Liceul de Băieți primeau obligatoriu, pentru a nu coborî în subdezvoltare, câte o lingură de untură de pește. Apoi au urmat anii 1948-1949 când, liceul a cunoscut o perioadă de arestări masive, aproape zilnic mașina poliției poposea la intrarea din fața instituției, lăsând unele clase mai sărace cu 2-3 elevi¹⁰.

În fața primăriei erau postate tablouri cu „biroul politic” sau „clasicii marxism - leninismului”. La școală elevii erau obligați să amenajeze în sălile de curs „colțuri A.R.L.U.S.” și să pună în scenă piese sovietice, gen „Puterea cea Mare”¹¹, iar la mitingurile organizate în oraș, unde consilierul sovietic era nelipsit, se cânta „Internaționala”¹². Este adevărat că după câte o agapă, în miez de noapte, pe bulevard, unii tinerii aburiți bine după mai multe halbe de bere cântau „Proșciai libimăi gorod”. Ne aflăm în plin stalinism¹³.

În 1949, profesorul Constantin Solomon a fost îndepărtat din funcție de comuniști și trecut la învățământul agricol și general¹⁴.

Miliția și Securitatea au primit ordin, în 1950, să „asiste la organizarea gospodăriilor agricole” din 17 județe, printre care și județul Tecuci. Acest fapt a dus la o intensificare a represiunii în procesul de colectivizare¹⁵.

Adunarea populară organizată pe 21 martie 1950, cu prilejul Săptămânii Mondiale a Tineretului, s-a desfășurat într-o atmosferă necunoscută până atunci tecucenilor: valuri de flamuri roșii, tunete de lozinci, lanuri de mâini unduindu-se ritmic, marșurile celor două fanfare (militară și a Liceului de Băieți),

retragere cu torțe prin tot orașul și, la final, o mare horă¹⁶.

De altfel, la Tecuci, erau organizate frecvent manifestații politice la care participau obligatoriu toți funcționarii de la instituțiile publice și elevii de la licee cu profesorii lor. Martor al acelor vremuri, profesorul Emil Motovelea descrie astfel cele întâmplate atunci: „*Elevii de la Liceul de Băieți erau scoși în stradă în fața școlii, încolonați și cu fanfara în frunte mergeau cântând cântece revoluționare în pas cadențat. Unii purtau portretele oamenilor politici ai zilei. Printre acei elevi mă număram și eu. Ne opream în fața primăriei (actualul local al Casei de Cultură), alteleori în fața clădirii băncii „Prevederea” (unde funcționează astăzi Biblioteca Municipală). Balcoanele acestor clădiri erau ocupate de oamenii politici din Tecuci. Unul dintre ei ținea câte un discurs interminabil pe o temă legată de viața politică de atunci. Elevii și unii indivizi din mulțime strigau din când în când lozinci: „Trăiască I. V. Stalin, marele conducător al popoarelor!, Jos labele de pe Coreea!, Jos călăul Tito!, Ana, Luca și cu Dej au băgat spaima-n burghezi! Jos imperialiștii americani! și altele. Aceste lozinci erau urmate de urale îndelungate. Uneori se făcea și retragere cu torțe. Se părea că lumea își ieșise din țâțâni”¹⁷.*

Atunci când lideri locali aveau nevoie de vreun articol pentru ziar sau de ținut o cuvântare apelau la Maria Vartic care, deși avea o vârstă înaintată, le făcea materialul până a doua zi¹⁸.

Locurile de cunoaștere, de întâlnire și de promenadă erau străduța dintre Catedrală și Librăria „Patron” și Bulevardul Gării¹⁹, iar la filme se mergea cu „școala”²⁰. La construirea stadionului, în 1949-1950, au trudit din greu și locuitorii orașului, făcând muncă voluntară²¹.

În iunie 1950, profesorul Alexe Alexinschi încă mai avea acasă „o colecție de fluturi exotici, foarte frumoși”²².

La începutul lui august 1951 Statuia cercetașului era încă la locul ei, și Sfatul Popular îi „trasa sarcină Secției Ind. și Gosp. ca în cinstea zilei de 23 august”, printre altele, „să repare grilajul de la statuia de pe str. Elena Doamna”²³. Până la urmă „acest simbol al purității eroice” avea să fie demolat în 1954²⁴.

Pe 21 decembrie 1950, la ședința de constituire a Biroului Executiv al Sfatului Popular Tecuci a fost alesă următoarea conducere: Gorea Spiru – președinte, Lupu Vasile – vicepreședinte, Mihăescu Elena (secretar), Gheorghiu Miron (secția învățământ), Cărlig Pavel (secția sănătate), Cătăuță Alecu (secț. financiară), Pantaze Caulea (membru)²⁵.

La începutul lui martie 1951 situația igienică a orașului lăsa de dorit: nu erau stabilite platforme

pentru depozitarea rezidurilor menajere și locuitorii orașului aruncau gunoiul la întâmplare, nu exista o zonă de vidanjanare, iar closetul din piață „*dăuna sănătății publice*”. Localurile publice nu erau toate „*corespunzătoare igienic*”, situația brutărilor era și ea proastă, așa încât „*pâinea nu este de prea bună calitate, condițiile în care se fabrică și transportă nu sunt igienice*”. În urma analizelor făcute apei s-a constatat că, în unele puncte din oraș, aceasta nu era potabilă. Datorită numărului mare de câini vagabonzi de pe străzile orașului, în Comitetul Executiv, s-a propus înființarea unui serviciu de ecarisaj. Totodată, s-a recomandat „*constituirea de echipe pentru a îndruma curățirea curților și closetelor particulare*”²⁶.

În centrul Tecuciului, pe locul unde era piața, de fapt, „*un maidan cu zeci de tarabe, de unde duhoarea gunoiului umplea tot orașul*”, a fost amenajat „*un parc de toată frumusețea, care întinde pe aproape două hectare*”. La amenajarea și la plantarea lui cu puieti de fag, stejar și brad au muncit voluntar locuitorii orașului²⁷. Comitetul Executiv al Sfatului Popular Tecuci își

luase angajamentul, în ședința din 27 martie 1951, ca lucrările la Grădina Publică din oraș să se încheie până pe 8 mai, „*ziua de luptă a partidului nostru*”, când era programată inaugurarea. Urma ca în parc „*să fie construite bănci, să fie făcută rețeaua pentru iluminat, să fie plantați pomi și să fie verde*”. S-a hotărât ca denumirea parcului să fie „*Grădina Publică 8 Mai – 30 de ani de luptă a partidului*”²⁸.

Ne aflam în perioada în care era ridicată în slăvi cultura sovietică, în timp ce clasiile literaturii române erau scoși din biblioteci, iar la singurul cinematograf din oraș rulau filme imbecile. Vasile Curelaru, rememorând acele timpuri, arăta că „*în societatea de atunci, politrucii incuți și agramați, agersivi și haini, pătrundeau cu forța buldozerului în sufletele noastre, a pedagogilor noștri, ne dădeau lecții și sfaturi, considerându-ne ființe lipsite de importanță, niște sclavi care trebuiau să le satisfacă orgoliile lor jalnice. În timp ce elita intelectualității noastre zăcea în celule umede și întunecoase, sau la canalul morții, drojdia societății era pusă să ne conducă... Cei care au scăpat de opresiune stăteau închiși în casă, în beciuri, sau poduri, îngroziți de frica de a nu fi ridicați și duși la destinații necunoscute*”²⁹.

Bratoveanu Marcel se pregătea în vara anului 1952 să dea examen la Institutul de Mine din București, dar a fost eliminat din examen, întrucât tatăl său fiind considerat chiabur a fost arestat³⁰. Elevii proveniți din familiile de chiaburi aveau să sufere și ei rigorile represiunii comuniste. Aceștia au fost excluși din liceu în cursul anului 1953³¹.

Prigoana la care au fost suspuși locuitorii orașului Tecuci, precum și cei ai fostului județ și mai apoi al raionului Tecuci, este relevantă de documentele de arhivă. Să răsfoim câteva file.

Pentru „*reeducarea elementelor dușmănoase R.P.R. și în vederea pregătirii și încadrării lor pentru viața socială în condițiile democrației populare și construirii socialismului*” prin Decretul nr. 6 din 14 ianuarie 1950, emis de Prezidiul Marii Adunări Naționale, s-au înființat legal unitățile de muncă³².

Într-un tabel de „*elemente propuse pentru a fi încadrate în ord. 100. C/1950*”³³, și trimise la unitățile de muncă, îi găsim pe:

Țocu V. Nichifor, 51 de ani, plugar din Tecuci. Încadrat de autoritățile comuniste la categoria *țăran sărac*, a fost reținut pentru *deținere ilegală de armament și favorizarea infractorului*, fapt pentru care s-a propus trimiterea la unitățile de muncă pe timp de 12 luni. Pentru aceleași motive a fost reținut și **Gheorghiu Constantin**, de 31 de ani, lăcătuș, din Tecuci. În trecut legionar, era considerat mic burghez și a fost și el propus pentru a fi trimis un an de zile la U. M.

Mihăilă Gheorghe, de 59 de ani, agricultor, din Crăești – Tecuci, fost membru P.N.Ț., a fost reținut din cauză că *a dus o activitate dușmănoasă contra înființării G.A.C. și a adus înjurii la adresa membrilor de partid*.

Sobieschi Toader, de 47 de ani, plugar, fost perceptor, din Umbrărești – Tecuci, *chiabur*, fost membru P. N. L., a fost reținut deoarece *a ultragiato organele administrative și politice și a dus propagandă împotriva înființării G.A.C.*

Pleşcan Tudorache, de 60 de ani, fost cârciumar, din Furceni – Tecuci, exclus din P.M.R., a fost reținut întrucât *a instigat și a lansat zvonuri alarmiste, amenințând organele politice și administrative*.

Florin Capotă, de 26 de ani, agricultor, din Brăhășești - Tecuci, fiu de preot, *chiabur*, exclus din P.M.R., a fost reținut pentru faptul că *a dus activitate dușmănoasă față de regimul nostru și a instigat populația contra organelor administrative*.

Cichindel Constantin, de 35 de ani, agricultor, din Stănișești – Tecuci, țăran mijlocaș, fost membru P.N.Ț., exclus din Frontul Plugarilor, a fost reținut deoarece comuniștii au considerat că *a instigat și colportat zvonuri alarmiste, cu privire la colectări și însămânțări*.

Mândru T. Ioan, de 29 de ani, plugar, din Țepu - Tecuci, *chiabur*, a fost reținut din cauză că *a dus propagandă contra înființării G.A.C. și a calomniat organele administrative și politice locale*.

Niță I. Nistor, de 52 de ani, sanitar, din Țepu – Tecuci, a fost reținut întrucât *a dus activitate dușmănoasă contra regimului nostru și a adus înjurii la adresa membrilor de partid*.

Mitriță C. Oiță, de 31 de ani, plugar, din Țepu – Tecuci, fost simpatizant legionar, a fost reținut motivat de faptul că *a dus activitate dușmănoasă contra ordinii interioare a statului și a adus calomnii la adresa membrilor de partid*.

Dodu C. Vasile, de 59 de ani, din Matca – Tecuci, plugar, *chiabur*, fost membru F.R.N., în prezent în Frontul Plugarilor, a fost reținut deoarece *s-a manifestat ostil față de regimul nostru, aducând înjurii la adresa guvernului și a membrilor de partid*.

Dintr-un alt document aflăm că cei propuși au fost reținuți și au primit următoarele pedepse: 12 luni la unitățile de muncă - Pleșcan Tudorache, Florin Capotă, Mitriță C. Oiță; 18 luni - Dodu C. Vasile; 24 de luni - Sobieschi Toader, Cichindel Constantin, Mândru T. Ioan, Niță I. Nistor, Mihăilă Gheorghe. În tabelul cu cei ce au primit pedepse apar și două nume noi, care nu se regăseau inițial printre cei propuși: **Ifrim Nicolae** (51 de ani, țăran mijlocaș, din Șerbănești – Tecuci, fost membru P.N.Ț., reținut deoarece *a instigat și a colportat zvonuri alarmiste în rândul țărănimii pentru a nu se înscrie în G.A.C.. De asemenea, a lansat zvonuri în legătură cu izbucnirea unui nou război*)³⁴ și **Radu Zisu** (56 de ani, chiabur, din Grivița – Tecuci, fost membru P.N.Ț., reținut pentru că *a dus activitate dușmănoasă contra măsurilor luate de guvern și ordinii interne a statului*)³⁵.

În condițiile în care „*problema agrară*” nu era rezolvată securiștii au întocmit și alte tabele cu „*elemente*” ce urmau să fie arestate și cercetate, iar mai apoi trimise în lagărele de muncă: **Ungureanu Tache** (56 de ani, agricultor, chiabur, fost simpatizant legionar, din Brăhășești - Tecuci); **Neculai Buliga** (50 de ani, agricultor chiabur, fost membru P.N.L., Drăgănești – Tecuci) **Dumitrache Cuza** (54 de ani, agricultor, chiabur, fost legionar, Puțeni – Tecuci); **Gheorghe Popovici** (66 de ani, agricultor, chiabur, fost legionar, Muncelu – Tecuci); **Costea Andrei** (54 de ani, agricultor, mijlocaș, fost membru P.N.Ț., Puțeni – Tecuci); **Bejan Gheorghe** (42 de ani, preot, chiabur, fost membru P.N.L., din Tecuci); **Cucoaneș Alex**. (43 de ani, agricultor, mijlocaș, fost membru P.N.L., din Ivești); **Pralea Gheorghe** (40 de ani, agricultor, mijlocaș, din Corbița – Tecuci); **Spiru Mironescu** (50 de ani, preot, chiabur, fost membru P.N.L., din Stănișești – Tecuci); **Dumitrache D. Ioan** (53 de ani, agricultor, mijlocaș, fost membru P.N.L., din Puțeni – Tecuci); **Lupașcu Neculai** (41 de ani, funcționar, fost legionar, din Berheci – Tecuci); **Iuliu Nacu** (35 de ani, învățător, burghez, fost membru

P.N.Ț., din Matca – Tecuci); **Sandu Novac** (39 de ani, agricultor, mijlocaș, fost legionar, din Puțeni – Tecuci); **Gociu Vasile** (46 de ani, învățător, mijlocaș, fost membru P.N.Ț., din Crăiești – Tecuci); **Gheorghe P. Gherman** (30 de ani, agricultor, chiabur, fost membru P.N.L., din Ivești – Tecuci)³⁶.

Au fost cazuri în care deținuții politici cărora le expira pedeapsa nu erau eliberați, datorită avizului negativ dat de D.G.S.P., întrucât nu prezentau garanție pentru a fi puși în libertate. Aceștia erau internați în unitățile de muncă, însă nu toți aveau dreptul să fie scoși la muncă, deoarece erau considerați periculoși pentru securitatea regimului democrat - popular. Spre exemplu, în adresa Direcției Generale a Securității Poporului - Secretariat nr. 333.572-P din 5 iulie 1950 către Direcția Generală a Penitenciarelor se arăta că 15 deținuți, (condamnați pentru instigare contra ordinii sociale, activitate legionară, activitate subversivă), cu pedeapsa expirată, să fie scoși din evidența condamnaților și să fie trecuți la dispoziția Direcției Unităților de Muncă, însă fără dreptul de a fi scoși din penitenciar. Printre acestea s-a aflat și studentul tecucean **Tacu Aurel**, în vârstă de 27 de ani, condamnat la doi ani pentru activitate legionară, deținut în Penitenciarul Pitești, cu pedeapsa expirată³⁷.

Au fost și cazuri în care cei arestați aveau să moară în penitenciar. Iată câteva exemple.

Ioan Pintilie s-a născut la Tecuci, pe 30 decembrie 1926, și a fost student eminent al Facultății de Medicină din Iași. În 1948, pentru că era membru în organizația „Frățiiilor de Cruce”, a fost arestat și supus la torturi în timpul anchetelor de la Securitatea Iași și Suceava. După condamnare a fost încarcerat la închisoarea din Pitești, în vederea executării pedepsei, unde a fost trecut prin Experimentul Pitești. A decedat pe 16 ianuarie 1951, în urma torturilor suferite în timpul „reeducării”³⁸.

Spiru Blănaru era avocat originar din Crăiești, județul Tecuci, membru al Mișcării Legionare, șef al „Frățiiilor de Cruce” din Oradea, șef de cuib la Facultatea de Drept din Iași. În 1948 a constituit un grup de partizani anticomuniști în zona muntoasă a Banatului. Prin Sentința nr. 1091/21 iunie 1949, a fost condamnat la moarte prin împușcare și confiscarea averii. Avea să fie executat pe 16 iulie 1949 la poligonul de tragere din Pădurea Verde³⁹.

*

Pagini din gulagul românesc. În continuare prezentăm câteva pagini în care sunt descrise suferințele și umilințele la care unii dintre trăitorii melagurilor tecucene au fost supuși în închisorile comuniste.

În toamna anului 1963, **Ion Țimbolschi** era încarcerat la închisoarea de la Gherla. După 4 ani

petrecuți izolat în celulă i s-a aprobat cererea de a munci ca salahor într-o echipă de zidari. Aceasta se ocupa de construirea centralei termice a închisorii. Zidarii erau și ei tot deținuți politici (avocați, profesori, muncitori și țărani condamnați pentru că s-au opus colectivizării) „calificați” ad-hoc. Cu toate că nu era deprins cu muncile fizice și era slăbit după anii de izolare, datorită solidarității, înțelegerii și bunăvoinței care exista între deținuți a reușit să se adapteze la noile condiții.

Într-una din zile, Țimbolschi a fost însărcinat să care var cu roaba de la varnița aflată la o depărtare de 300 metri. Acolo se cobora în groapa betonată, adâncă de doi metri, în care se afla varul în stare de pastă. Acesta era aruncat cu lopata pe marginea gropii, mai apoi încărcat în roabă și transportat la locul de destinație. În timp ce mergea cu roaba în apropierea gardului închisorii a fost strigat de un copil aflat dincolo de sârma ghimpată: „*Nene banditul, îmi dai mie cutia aceea?*”. Era un copil de 6-7 ani însoțit de alți 3-4 copii de aceeași vârstă. Ei locuiau în casele de lângă închisoare și erau odraslele personalului închisorii. Folosirea cuvântului de bandit nu era surprinzătoare întrucât în acest fel se adresau deținuților aproape toți paznicii, așa încât limbajul a fost împrumutat și de copiii acestora.

Pentru a satisface plăcerea aceluși copil, Țimbolschi a luat cutia goală de conserve aflată lângă gardul de sârmă electricat și a aruncat-o în curtea în care se afla copilul. Din păcate a fost văzut de gardianul aflat în post și dus la ofițerul politic pentru interogatoriu. Țimbolschi povestește că „*degeaba am justificat gestul meu. Mi s-a dat 7 zile de „neagră”. Inutil să mai spun ce „plăcere” era să petreci o săptămână în condiții cu totul și cu totul inumane. Noroc că era prin septembrie și frigul încă nu-și făcuse prezența*”⁴⁰.

Mitică Drăgan, fost elev al Liceului „D. A. Sturdza”, acuzat că „*a omorât comuniști în Basarabia*” a fost arestat timp de 13 ani, deși într-un document transmis securității de președinția Consiliului de Miniștri al Basarabiei, semnat de Migali Traian, se spunea că „*a salvat viața a mii de comuniști*”.

Drăgan s-a condus toată viața după principiul profesorului și directorul Liceului „D. A. Sturdza”, Ion Dianescu⁴¹: „*Nu ești în stare să faci bine, rău să nu faci niciodată*”.

În perioada în care a fost încarcerat la Aiud i-a văzut pe Mircea Vulcănescu (a murit la „Zarea” – închisoarea separată de la Aiud) și Ion Petrovici „*în jale de nedescris*”.

Mitică Drăgan prezintă în amintirile sale și teroarea la care a fost supus în timpul anchetei de

la Securitatea Galați: „Am suferit cele mai cumplite schingiuri pe care mintea omenească greu și le poate imagina. Eram legat cu funia, ridicat în plafon cu capul în jos pentru ca de acolo să fiu slobozit cu viteză, să cad în cap și să mor. Alteori eram așezat pe o dormeză cu fața în jos, imobilizat de doi haidăi bine hrăniți, iar al treilea, cu o vargă de fier acoperită cu cauciuc, îmi trăgea la fiecare talpă câte 50 de lovituri, până se umfla pielea ca o pâine bine crescută. Mă întorceam în celula de la subsolul securității Galați în genunchi și mâini. Nu mai vorbesc de bătaia cu funia udă de 3-4 metri. Mă băteau să declar neadevăruri, să mă învinovățesc singur în așa fel încât să pot fi condamnat la moarte”⁴².

Vasile Duțescu a fost arestat și condamnat, în 1958, la 15 ani de închisoarea, pentru „delictul de uneltire împotriva orânduirii socialiste și a statului”, conform sentinței nr. 646 dată de Tribunalul Militar din Constanța.

Vasile Duțescu povestește cum, într-una din zile anului 1960, pe când era „pensionar” al penitenciarului Gherla, a fost surprins de gardian în timp ce scria, din dor de mamă, versurile: „Mai crezi că vom avea noi oare/ În casa noastră sărbătoare?/ Ce semne ar putea să-ți spună/ Că vom fi iarăși împreună?”. Pentru acest fapt avea să primescă „corecția obișnuită: injurături, lovituri cu pumnii și picioarele și 7 zile de izolare”. Celula de izolare „avea dimensiunile de 2/3 m.p.”, iar singurul mobilier era reprezentat de „un fel de targă care servea și ca pat de dormit, fără pătură sau slatea”. În amintirile sale, Vasile Duțescu arată în ce consta izolarea: „Zilele de izolare erau grupate în cicluri de câte trei. În primele două zile primeam numai așa-zisa cafea cu o felie de pâine de 100 grame (în realitate mai mică întrucât serviciul la bucătărie era asigurat de deținuții de drept comun care aveau grijă să-și rotunjească porțiile lor), iar în a treia zi beneficiam de hrană normală. Mai precis, în această zi primeam, în afară de felia de pâine cu cafeaua respectivă, un turtoi (un fel de mămligă prăjită de 300-400 de grame) cu o ciorbă la prânz și seara constând din apă cu varză sau cu boabe de fasole ce puteau fi numărate, alteori cu câteva boabe de arpacaș și numai rar de tot, în zilele socotite de sărbătoare, mai puteam pescui prin castron bucățele de burtă, curățată ca vai de ea”. Asta dacă nu cumva la controlul celulei gardianul de serviciu găsea, din punctul lui de vedere, ceva în neregulă (de pildă, păstrarea în celulă a unei părți din turtoiul primit la masă). În această situație primea „tratamentul cunoscut: cu pumni și picioare”, urmat de „o foame cumplită în zilele următoare”⁴³.

Transferat la Stoienești și Periprava, din cauza muncilor grele, Vasile Duțescu a ajuns distrofic, cu

o greutate de 40 de kilograme, astfel că a fost trimis înapoi la penitenciarul Gherla pentru „refacere”. Atunci l-a cunoscut pe scriitorul Wolf Aichelburg⁴⁴. Acesta, în timpul detenției, își amintește Vasile Duțescu, „ne cucerea cu prelegerile sale despre marii pictori ai lumi. Noi bandiții (denumirea noastră oficială) îl asultam cucernici, îi absorbeam frazele elegante și uitam de foame... Înainte de a părăsi țara, m-a onorat cu o vizită la modestul meu domiciliu din Tecuci. Cum aş putea vreodată uita minunatele clipe pe care le-am petrecut atunci împreună!”⁴⁵.

Petrică Matei rememorează și el clipele teribile trăite după arestarea sa, produsă în noaptea de 8 spre 9 mai 1949, pe când era învățător în satul Vasile Alecsandri din Dobrogea: „Către ziuă am ajuns la raion (Casimcea) unde șeful securității m-a și luat la interogator. Mă înjura, mă amenința și se repezea să mă apuce de păr. Mă retrag, protestez energic, el enervat de nereușită îmi aruncă ciudos: „Lasă Dumnezeii tăi că ai să spui tu tot”... Un locotenent major de securitate și ajutoarele sale mi-au aplicat toate metodele „ingenioase” de anchetare: scuipat în față, lovituri în gât, bătăi sub coaste, menținerea într-un picior cu mâinile în sus cu fața la perete, (deși nu puteam să îndoi un picior) bătăi la tălpi... și șocuri electrice atunci când nu se obțineau cu celelalte proceduri informații suficiente pentru scenariul juridic care urma să aducă avansarea „lucrătorilor” din securitate”. La folosirea electricității în timpul anchetelor recurgea și securistul șef care, își amintește Petrică Matei, „mă șoca până cădeam jos, după care mă lovea cu picioarele să mă scol și reîncepea. „Spui crucea ta, ce le-ai spus la adunare? Dumnezeul tău! Lasă că scap eu satul de tine. Cincisprezece ani îți dau măi banditule”.

Pentru „crima de uneltire” Petrică Matei avea să trăiască timp de 13 ani prin beznele închisorilor dela Constanța, Aiud și Jilava, printre zeci de mii de români uscați de foame, frig, bruscați și torturați⁴⁶.

Doctorul **Mihai Gavrilesco** relatează în „Memorii din pușcăriile comuniste” despre regimul de exterminare din Penitenciarul Galați: „Deși îl cunoșteam bine pe Florea, ofițerul politic, mă trezesc băgat într-o celulă fără geamuri. În celulă era un frig îngrozitor și mi-am pus un prosop sub capelă și așa am rezistat vreo trei zile. Plantonul de pe celular era un oarecare Frunză, fost contabil la IAS Independența și avea o condamnare de 18 ani pentru delapidare. Când m-a văzut acolo s-a mirat și a întrebat de ce m-a băgat acolo și mi-a zis să nu am nicio grijă că se va ocupa special de mine. Mi-a adus o găleată cu apă fiartă și mi-a dat să beau cu castronul și mi-am mai revenit din frig. Mi-a adus o porție dublă de mâncare și tot așa o găleată de apă

fierbinte. După trei zile sunt scos din această celulă și readus în vechea celulă care era încălzită. Aici am avut senzația că toată carnea de pe mine se dilata. A doua zi, la raport, căpitanul Florea mi-a răspuns că a vrut să verifice pe corpul meu tânăr cât poate rezista un deținut în asemenea condiții⁴⁷.

Doctorul Gavrilescu a stat aproape un an (februarie 1962- ianuarie 1963) în aceeași celulă cu „lotul Siret de la Tecuci, (arestat în 1958-1959 ad. n.), compus din Gelu Popovici, Huruianu, Călimănescu, Chelu și Țimbolschi”. Doctorul susține că pe timpul detenției a avut cu ei „discuții interminabile”, deși „erau foarte slăbiți fizic și foarte deprimați psihic”.

Prin august 1962 „au apărut semne că se pregătea eliberarea în masă a legionarilor pentru că a început o campanie de strângere de declarații de desolidarizare de Mișcarea Legionară”. Gavrilescu aflase despre eliberarea legionarilor din închisoarea de la Aiud, de la un deținut (ing. Merceanu) transferat de acolo. După ce a povestit cele aflate colegilor de celulă, doctorul susține că „cel mai bucuros din toți a fost Gelu Popovici care a ieșit la raport la căpitanul Florea și a dat o declarație de desolidarizare de Mișcarea Legionară⁴⁸”.

*

Din „Situația arestărilor efectuate de organele Securității Statului în anii 1950-31.03.1968” rezultă că în perioada 1950 – 1954 au fost internate în unități de muncă 22.077 persoane, dar în ceea ce privește legalitatea „pentru marea majoritatea a acestora măsura nu a fost justificată⁴⁹”.

Până în 1964 aproximativ 237 de locuitori ai fostului județ și mai apoi raion Tecuci aveau să fie arestați de autoritățile comuniste⁵⁰.

În memoria tecucenilor ce au avut de pățimit în timpul regimului comunist Asociația Foștilor deținuți Politici, filiala Tecuci, a ridicat în anul 1995, în Parcul „Alexandru Ioan Cuza” din oraș, o troiță „în memoria martirilor căzuți în lupta împotriva comunismului”. Pe monument au fost montate patru plăci de marmură pe care sunt inscripționate 77 de nume: ingineri - Popovici Ghe., Marin F., Cursaru C., Velea A., Mladinovici C. și Gavrilu C.; doctori - Marin A. și Țanu I.; avocați - Sobieschi F. Păvăluță I., Stoenescu V., Băleanu P., Avram C., Moțoc Gh., Militaru I. și Hărgălas V.; căpitani - Țigănescu T. și Iscu A.; farmacist Stratulat H; preoți - Dubau I., Sevastre V., Tașcă P., Micu A., Doniga V., Marin C, Tudose Gr., Iftimie I., Concită C. și Păcuraru I.; maica Iordache M.; asistent univ. Chirulescu V.; profesori - Iordache N, Stoicescu A., Țimbolschi I.; învățători - Căsăneanu Gh., Popa D., Constandache C. și Costantinescu C.; funcționari - Pohrib Gh., Huzum C., Benâan P., Duțescu V., Varga C.; studenți - Naciu V., Poloboc V., Pintilie I., Florea V.,

Oprișan C., Șerbănescu V., Adămoaie M., Micu E., Nemțeanu A. și Gorbatâi Gh.; elev - Sobieschi E.; ceferist - Guguianu V.; sal. Matei Petru; muncitori - Teodorescu S., Toma T., Varga G., Lazăr T., Andrei P., Anton I., Stoicescu Z., Ciocîrlan N., Stan I., Pohrib V., Pohrib N. Petrea E., Hulea A., Ilie Gh., Hulea I., Donici Gh., Păunescu M., Epureanu I., Pohrib V., Fluture C., Munteanu I. și M. Gavrilescu.

Menționăm faptul că pe monument se regăsesc și nume de martiri ai luptei împotriva Regimului Carlist. Este vorba despre Teodorescu Spirache din Ivești, învățătorul Căsăneanu Gheorghe din Găiceana și studentul Naciu Vasile din Tecuci, asasinați în dimineața zilei de 22 septembrie 1939 din ordinul regelui Carol al II-lea⁵¹.

Bilanțul tragic al celor aproape 50 de ani de ciumă Roșie numără peste două milioane de victime ale **represiunii, care au suferit în peste 450 de locuri de detenție și tortură**⁵².

Note:

1. Vasile Curelaru, *Amintiri... amintiri...* în „Noi despre Noi. Promoția 1952 a Liceului Dimitrie A. Sturdza Tecuci (din 1948 Liceul de băieți)”, ediția a -II-a, Iași, 2002, p. 31-33.
2. A. Gogotă, *Ce a fost și ce este*, în „Avântul”, anul V, nr. 379, 2 martie 1961, p. 2.
3. Petrică Suciu, *Tecuci, orașul tinereții noastre*, în „Noi despre Noi”..., p. 22.
4. Alexandru Moldovanu, *Tecuciul, văzut cu ochi de adolescent*, în „Noi despre Noi”..., p. 19. În vara anului 1948, în preajma naționalizării, mulți patroni din Tecuci și-au dat foc proprietăților. Atunci a ars și tăbăcăria. (Vezi Emil Motovelea, *Sub vremi*, Editura Grapho Press, Tecuci, 2019, p. 38; Daniel Bradea, *Tecuciul în vremea ciumei roșii (1945-1950)*, vol. 1, Editura PIM, Iași, 2019, p. 115).
5. Ifrim Gheorghită, informații oferite pe 12.01.2021.
6. Sorin Ștefan Dimitriu, *Amintiri din liceu 1946-1948*, în „Observator”, anul XI, nr. 508, 2 iunie 2006, p. 4
7. SJAN Galați, *fond Poliția orașului Tecuci*, dosar nr. 26/1944, f. 93.
8. Sorin Ștefan Dimitriu, *Amintiri din liceu 1946-1948...*, p. 4.
9. Emil Motovelea, *Movilenii de Sus – satul copilăriei și adolescenței mele*, Editura Grapho Press 2017, p. 31-32.
10. Gheorghe Pamfil, *Rememorări* în „Noi despre Noi”..., p. 178-179.
11. Virgil Condrea, *Aptitudini artistice*, în „Noi despre Noi”..., p. 87.
12. Alexandru Moldovanu, *Cum am visat noi*, în „Noi despre Noi”..., p. 95.
13. Marița, (Bratoveanu Maricel ad. n.), *La 50 de ani*, în „Noi. despre Noi”..., p. 84.
14. Ștefan Rugină, *Profesor Constantin Solomon* în „Noi despre Noi”..., p. 78.

15. Sorin D. Ivănescu, *Rolul Securității în procesul de colectivizare al agriculturii*, în „Zargidava”, an VII, Bacău, 2008, p. 190.
16. Alexandru Moldovanu, *Tecuciul, văzut cu ochi de adolescent*, în „Noi despre Noi”..., p.21.
17. Emil Motovelea, *Sub vremi...*, p. 45.
18. Alexandru Moldovanu, *Profesor Maria Vartic – limba română*, în „Noi despre Noi”..., p. 61.
19. Idem, *Cum am visat noi*, în „Noi despre Noi”..., p. 93.
20. Idem, *Tecuciul, văzut cu ochi de adolescent*, în „Noi despre Noi”..., p. 20.
21. Idem, *Liceul „Dimitrie Sturdza” așa cum l-am cunoscut la început*, în „Noi despre Noi”..., p. 33.
22. Idem, *Profesor Alexe Alexinschi – Științe naturale*, în „Noi despre Noi”..., p. 72.
23. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci – Secția Secretariat*, dosar nr. 2/1951, f. 31.
24. Vasile Ghica, *Vis împlinit*, în „Glasul Tecuciului”, an VII, nr. 76, mai 1996, p. 3.
25. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci – Secția Secretariat*, dosar nr. 2/1951, f. 1.
26. *Ibidem*, f. 10-11.
27. C. Căpraru, I. Pleavă, *Orășelul de pe malurile Bârladului*, în „Scânteia”, an XXIII, nr. 2852, 23 decembrie 1953, p. 2.
28. *Ibidem*, f. 13- 13v.
29. Vasile Curelaru, *Amintiri... amintiri*, în „Noi despre Noi”..., p. 30-31.
30. Marița, (Bratoveanu Maricel ad. n.), *La 50 de ani*, în „Noi despre Noi”..., p. 85.
31. Emil Motovelea, *Sub vremi...*, p. 50.
32. Decretul 6/14.01.1950, <http://www.memorialsighet.ro/decreetul-614-011950/>, accesat la 1 iulie 2019.
33. Ordinul nr. 100 a fost emis 3 aprilie 1950 și privea lupta „împotriva dușmanului de clasă”, prin care se defineau „categoriile de cetățeni ce vor intra în obiectivele securității cu propuneri de a fi trimiși la unitățile de muncă”.
34. Într-un alt tabel apare Ifrim Neculai, având vârsta de 49 de ani.
35. Într-un alt document era consemnată vârsta de 45 de ani.
36. ACNSAS, *F.D., tabele nominale cu persoane internate în C.M., pentru manifestări dușmănoase – 1950-1952*, dosar D 008179, f. 21, 24-27, 29, 30-31, 33, 35, 40, 41. Vezi și ACNSAS, *F.D., referitor la persoanele internate în unitățile de muncă pentru manifestări dușmănoase împotriva regimului democrat – popular în 1951 – 1952*, dosar D 011650, f. 50, tabelul nominal de elementele trimise în U.M. pe anul 1951, cu mențiunea că cei cuprinși în tabel se încadrează în problema agrară-sectorul particular.
37. ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 76, f. 187-188, apud Nicoleta Ionescu-Gură, *Internările administrative din timpul regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej. I. Internarea în unitățile de muncă (1950-1952)*, în „Caietele CNSAS”, Anul VII, nr. 2 (14)/2014, Editura CNSAS, București, 2015, p. 37-38.
38. Daniel Lăcătuș, *Fețele durerii. Apel la memorie, vol. I. Personalități decedate în închisorile comuniste...*, p. 50
39. **Spiru Blănaru**. S-a născut pe 23 iunie 1919, în comuna Crăiești, județul Tecuci. A fost absolvent al Facultății de Drept din Iași și al Școlii de Ofițeri din Lugoj (*Ibidem*, p. 18).
40. Ion Țimbolschi, *Cutia de conserve*, în „Tecuciul”, an I, nr. 5, 8 martie 1990, p. 2.
41. Ion Dianescu a fost director al Liceului „D. A. Sturdza” Tecuci în perioada 1 ianuarie 1929 – 31 august 1932.
42. Mitică Drăgan, *Amintiri de închisoare*, în „Tecuciul”, an I, nr. 8, 15 mai 1990, p. 2.
43. Vasile Duțescu, *Zile de izolare la Gherla*, în „Tecuciul”, an I, nr. 3, 8 februarie 1990, p. 2.
44. **AICHELBURG Wolf** (1912-1994), născut la Pole (Iugoslavia), mort la Mallorca. Scriitor, poet, compozitor, critic de artă. A făcut traduceri din literatura română în limba germană. Familia s-a stabilit la Sibiu în 1922. În 1948 a fost arestat și condamnat la 4 ani de detenție urmați de alți patru ani de domiciliu forțat. În 1956 s-a reîntors la Sibiu, dar după trei ani a fost arestat din nou, împreună cu scriitorii Hans Bergel, Andreas Birkner, Georg Scherg și Harald Siegmund pentru „uneltire” împotriva ordinii de stat socialiste și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A fost eliberat în 1964, iar în 1981 a emigrat în Germania. În România a publicat patru volume de poezie, două culegeri de nuvele, o carte de eseuri și un volum de piese de teatru, iar în Germania patru cărți de poezie (editate în Austria), un volum de eseuri și câteva culegeri antologice de poezie, proză și dramaturgie.
45. Vasile Duțescu, *Wolf Aichelburg un „coleg” de pușcărie*, în „Tecuciul”, an I, nr. 9, 31 mai 1990, p. 3.
46. M. (Matei) Petrică, *Dați-mi bastonul înapoi*, în „Tecuciul”, an I, nr. 6, 26 martie 1990, p. 2.
47. Dr. Mihai Gavrilă, „*Inchisorile mele*” – *Memorii din pușcăriile comuniste*, în „Observator”, nr. 591, 28 octombrie 2005, p. 14.
48. *Ibidem*, p. 14; Dr. Mihai Gavrilă, *Activitatea subsemnatului la dispensarul TBC Tecuci în perioada 1950-2006*, în „Observator”, nr. 621, 7 decembrie 2006, p. 12.
49. ACNSAS, fond Documentar, dosarul D 000053, vol. 26, f. 4.
50. *Ziua deținuților politici anticomuniști din perioada 1944-1989. Tecuci 2019*, postat pe 10.3.2019 pe blogul <https://istorieazi.wordpress.com>.
51. Vezi Daniel Bradea, *Represaliile ordonate de regele Carol al II-lea în 21-23 septembrie 1939*, în „Contribuții la istoria orașului Tecuci”, Editura Studis Iași, 2021, p. 524-531. Cei trei au fost executați fără judecată, doar pentru faptul că erau membri ai Mișcării Legionare. Doi dintre ei au fost împușcați, pe 22 septembrie 1939, în pădurea de la Furceni (CNSAS, Inventar F. D. București, p. 447, nr. crt. 7467, cota S.R.I. 9816, nr. vol. 48), iar cel de al treilea, conform unor mărturii orale, probabil, la marginea pădurii de la Munteni.
52. Romulus Rusan, *Cronologia și geografia represiunii comuniste în România. Recensământul populației concentraționare*, Ed. Fundației Academia Civică, București, 2007, p. 62. „*Cifra victimelor directe ale represiunii comuniste se ridică la 2 milioane. Dacă adăugăm victimele indirecte (membri de familie care au suferit discriminarea socială), atunci suma globală a celor reprimi crește de 3-4 ori, ajungând la jumătate din populația țării, cifră în anii 50 la 16-17 milioane*”.

„TELEGRAF SELECTIV”

REVISTA REVISTELOR

► Adrian RĂCARU

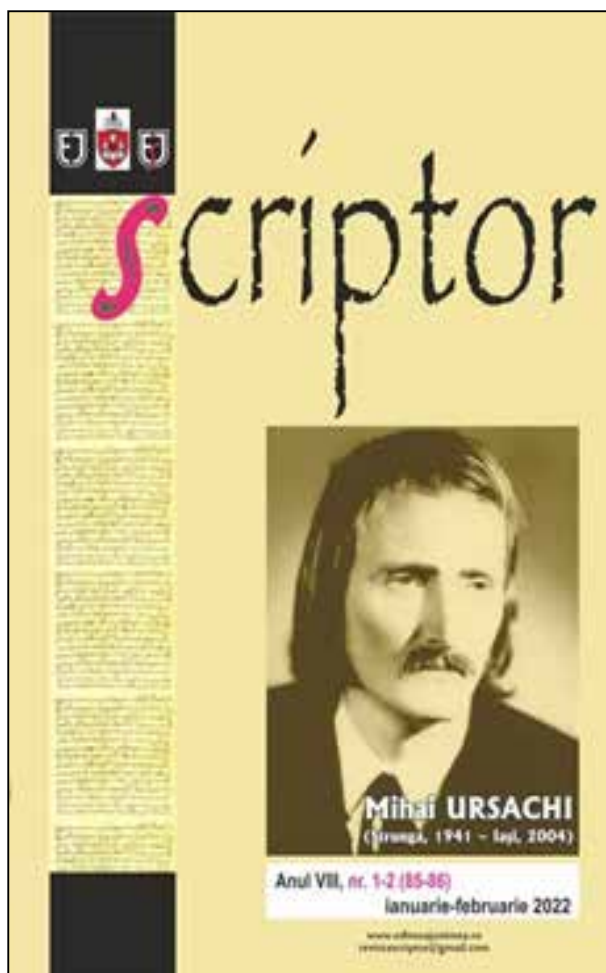
**Scriptor, nr. 1-2 (85-86),
ianuarie-februarie 2022**

Revista „Scriptor” ne întâmpină cu înviorearea amintirii poetului Mihai URSACHI prin fulguri de gând în „Poezia pierdută”: „Doar căprioarele, când rumează frunzele scrise,/lăcrimează și tac”. UN POET, O PAGINĂ ne atrage cu: Maria CEAUȘ / *Stampă pe limba română*, Ioan Tudor IOVIAN/ *Întâlnire*, Ioana SANDU/*Noaptea se retrag singure*, Liviu Vișan/ *Galop* și premiantul editurii JUNIMEA la Festivalul Național de Poezie CONACHI, ediția a XXIX-a – Claudiu-Liviu ONIȘOARĂ/ *Vrajba celor care se afundă*. Cu fragmente de proză se

prezintă: Viorel BUCUR(Germania) „Filozofam și recitam versuri” din volumul *Vremea de după și Lila*, Cătălin CROITORUL (Canada) „Holograma din volumul *Holograma de la etajul 7*, Dragoș Voicu (Polonia) Macii de la Miclăușeni din volumul *Atelierul de măhuri*. În secțiunea *Lingvistică* remarcăm: ACORDURI DESUIETE, ACORDURI ACTUALE de Emina CĂPĂLĂȘAN cităm concluzia „ Rupturile de logică ar putea fi în spatele unor rupturi de fraze sau ale unor forme... rupte și ele de norme minimale.”; LIMBĂ ȘI MORALITATE(IV) de Laura Carmen CUȚITARU; Cristina FLORESCU cu „melodia alternantă a stărilor sufletești” și cu „arpeggiile în gamele când reconfortant majore, când melancolic minore” conturează o GAMĂ SUFLETEASCĂ; LIMBA ROMÂNĂ, O INSULĂ LATINĂ(I) de Ruxandra GHEORGHE NEGREA.

În *eminesciana* cu judecăți lucide, inedite eseuri semnate de: Constantin CUBLEȘAN care întreabă(nu pe struți!) în DEFĂIMAREA LUI EMINESCU „...numai pe cei mici îi incomodează statuia lui Eminescu?” și demonstrează că DA!; Doru SCĂRLĂTESCU cu UN EMINESCU „MORE GEONETRICO” adaugă „un nou argument pentru a-l așeza pe Eminescu printre arhitecți și întemeietori”; Lucian-Zeev HERȘCOVICI(*Israel*) cu EMINESCU PUBLICIST ȘI POET: EVREII ÎN OPERA LUI PUBLICISTICĂ ȘI LITERARĂ , ca să calmeze spiritele (sau nu?!) deschide documentata expunere cu o destăinuire subtilă „Sunt un iubitor al poeziei lui Eminescu.” și „... fiecare iubitor de poezie are un Eminescu al lui.”

În *historia magistra vitae* studii, amintiri, memorii semnalate de: Ioan-Aurel POP (Moldova pe la 1200, între Roma și regatul Ungariei III), Gheorghe CLIVETI(Timpuri moderne în ISTORIA ROMÂNILOR de Nicolae Iorga III), Lucia-Gabriela MUNTEANU(A fi învățător pentru învățători – vocație și misiune III), Ioan SCURTU(Povestiri adevărate. Memorii III), Ion ȚURCANU(Chișinău) (Memoria istorică, patria noastră) și Liviu Ioan STOICIU cu Din anul revoluției. De uz personal(XXXIX).

La taifas în dialog: Vania ATUDOREI (Canada) - Jacques BONNAURE (Franța) *L-am cunoscut pe Eugen Ionescu*; Grigore ILISEI – George PAȘCU („Oleacă de taifas”, TVR II Iași 25.09-02.10.1994); Robert ȘERBAN – Radu Pavel GHEO *Eu sunt întotdeauna omul cu planurile*.

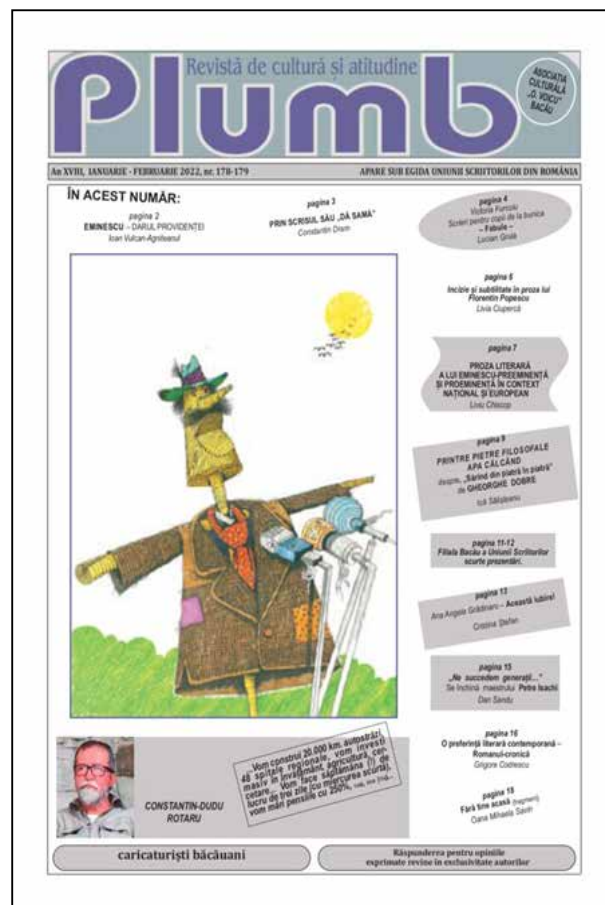
Mai consemnăm douăsprezece prezentări de carte semnate de: Ioan RĂDUCEA -România-RPR și retur (Eugen Uricaru-leșirea din Pustie), Vasile IANCU- O tentativă de reconsiderare a unei nedreptăți (Constantin Călin- EUSEBIU CAMILAR Secvențe monografice), Nicolae BUSUIOC- Biblioteca și labirintul ei (Mircea V. Ciobanu- *BibLIOTEcA*), Menuț MAXIMINIAN – Sonete în actualitate(Traian Ștef-Sacoul demodat), Cristina HERMEZIU(Franța)- Încordarea lumii la Mariana Codruț, Lucian SCURTU -Vlăsiile micilor erezii (Călin Vlăsie- micile întâmplări), Elena VIERU- Romanul politic sub camuflaj (Adrian Lesenciu-Balada), Ioan HOLBAN – Stau în trupul unei fetițe și respir lumea ei(Florina Zaharia- # plânsul), Ioan Alexandru TOFAN – Despre viața spirituală (Cristian Bădiliță- Sfinți păgâni, iudei și creștini. Bibliografii spirituale din Antichitatea târzie), George VULTURESCU – Lumina vine numai din cărțile de poezie (Liliana Maria Ursu-Loc ferit /poeme alese), Stelian ȚURLEA – Ultima vară otrăvită (Tony Mott)... și în „Cum grafiezi *erotezii* în alfabet latin” Gruia NOVAC îl cercetează întrebător pe Dan Viță , autorul tecucean al volumului „Erotezii” și îl alină (anină) între „agonie și extaz”: „Dan Viță e un soi de erudit practicant, care, refuzând parcă să recunoască proximitatea de vatra lui Conachi(!), vrea neapărat să (ne) demonstreze că, în timp ce „înaintașul” său e depășit(ehe!), el, „urmașul temporal”, e un om al secolului de acum, în curs de deslușire,....”

PLUMB, nr. 178-179, ianuarie-februarie 2022

Revista Plumb ne fascinează cu EMINESCU – DARUL PROVIDENȚEI în care Ioan Vulcan-Agniteanu ne oferă „Gânduri, rostite sau scrise, referitoare la omul-poet” EMINESCU și ne îndeamnă „Vă rog, aduceți-vă mereu aminte și de *Bădița Mihai!*” și să fim „Cu gândul și cu fapta la EMINESCU”.

Eseuri, comentarii și consemnări de Mihai Buznea -*Rețeta fericirii*, Ioan Florin Stanciu-*Aspecte ale mitului*, Constantin Dram - *Prin scrisul său „dă samă”* despre volumul *Vă doresc poezii / Mircea Țâmpău*, Serghei Bucur- *Sublima viață la țară*, Mioara Bahna- *Din catacombele ființării*, Cristina Ștefan: „*Molando SF*”, Lucian Gruia – Victoria Furcoiu *Scrieri pentru copii de la bunica – Fabule-*, Petruș Andrei – *Anotimpurile*

poeziei lui EMINESCU la VĂRATIC, Ionel Necula-Petrache *Plopeanu perfecționistul* , Livia Ciupercă-*Incizie și subtilități în proza lui Florentin Popescu*, Liviu Chiscop- *Proza literară a lui EMINESCU-preeminență și proeminență în contextul național și EUROPEAN*, preotul dr. Marius Popescu – *Vocile psalmiștilor de ieri și de azi*(Daniel Nicolescu – De la psalmistul David, la psalmiștii moderni și postmoderni), Ică Sălișteanu – *Printre pietre filozofale apa călcând despre*, „*Sărind din piatră în piatră*” de Gheorghe Dobre, Valeriu Traian – *Miruna*

Luiza Sprințeroiu: FARMACIA în civilizațiile omenirii, Doina Stoica – „Poarta spre veșnicie”, o realitate posibilă sau ficțiune ? (*Emilia Amariei* - „Poarta spre veșnicie”), Alexandru Dumitru- SEIFUL CU FLORI („Mai aproape de Dumnezeu” și „Găsind fericirea” de Camelia Popovici), Cristina Ștefan- *Ana Angela Grădinaru – Această iubire!*(*Antologie de poezii de dragoste*), Constantin Vorniceasa – *Un vis străvechi - omul nou*, Lucian Strochi – *Neculai C. Muscalu: Despre limbă, stil și discurs în scrierea istoriei în limba română și despre un savant devenit personaj: ALEXANDRU DIMITRIE XENOPOL*, Dan Sandu - „*Ne succedem generații...*”/Se închină maestrului *Petre Isachi*, Grigore Codrescu – *O preferință literară contemporană – Romanul-cronică*(Dumitru

Barău cu „Măștile fericirii”, Dumitru Brăneanu – *De la un covid, la altul*, Romulus-Dan Busnea – *Noua Revoluție Culturală, Marea Resetare și Sfâșiata Democratiei(5)*, Adrian Simeanu – *Muzica zilelor noastre/ Domnu'Doctor Sbârcea Omagiu postum*, Firiță Carp – *Stilong(Hazoasă frază întinsă pe două coloane până când s-a golit sitlongu și a picurat în final trei puncte n.n.)*

Proză de Oana Mihaela Savin – *Fără tine acasă*(fragment). Patru poeme, dogmatice, semnate de Ticu Leontescu iar în LIRICE poezii de Rodica Dascălu și de Cristina Vărășteanu.

În pagina 11 și 12 după titlul emblemă **Uniunea Scriitorilor din România- FILIALA BACĂU-(pe scurt)- I** semnalăm nobila și necesara prezentare a scriitorilor din filială Bacău , în concise medalioane biografice și aprecieri avizate. Legitim și luminos apare aici și un membru din redacția revistei noastre, *Tecuciul literar-artistic*, scriitorul Vasile Sevastre-Ghican.

ATENEU, nr. 630, februarie 2022

Acest număr de „Dosar” instrumentat „În oaza insolitului” unde se află „mașinăria science-fiction” (Dan Perșa). Ilustrația ediției: lucrări ale artistului plastic Dionis Pușculiță care, aflăm de la S. SAVU, că sunt(lucrările) „Bestii pictate”.

Că avem de-a face cu un dosar vechi aflăm din dialogul lui Ioan Dănilă *Cu Vladimir Colin, despre enigm(istic)ă, basm și literatură științifico-fantastică*, dialog înregistrat pe 3 oct. 1980 și difuzat de Radio Craiova! Dosar documentat cu ample eseuri și comentarii semnate de: Ovidiu PETCU(*De la marile teme ale literaturii „mainstream”, la tematica literaturii SF*) , Dan PETRUȘCĂ (*Despre fantastic și alte împrejurări*), Gheorghe IORGA (*Un experiment literar: metapovestirea /2*), Constantin D. PAVEL(*Nevoia de știință și ficțiune*) , Costi GURGU (*Canada*)/(*O literatură a noului mileniu*) Dodo NIȚĂ (*2021 – anul benzii desenate SF*) Marius MANTA(*Când fantasticul devine știință /Niadi Cernica- Indiile greșite...*) Violeta SAVU (*Nevoia de acasă, în filmul „Solaris”*), Bogdan MIHĂILESCU (Reprezentarea temelor Sci-Fi în cinematografia autohtonă), Elena CIOBANU (*Viață fără de moarte*), Mircea Dorneanu (*Fragmente de frescă/ Rodica Bretin - AMURGUL ELKILOR*). Și Eugen CADARU cu o proza SF „Albastru..”.

În *perna cu ace* marca Vasile SPIRIDON, un eseu cuprinzător „*Între cuvintele tribului și limbajul creator*” din care cităm „Prin efortul său hermeneutic de excepție, grație căruia a întreprins exegeza romanului Finnegans Wake, Mircea Mihăieș oferă un model al felului cum trebuie să ne dezbărăm de proastele obiceiuri de lectură(urmărirea acțiunii, sărirea peste pasajele descriptive, parcurgerea rapidă a dialogurilor, pentru a ajunge cât mai rapid spre final).”

În cronică literară Adrian JICU ne introduce „În intimitatea secolului...18” cu precizarea că „Doina Ruști își continuă aventura în eterna și fascinanta lume dâmbovițeană a sfârșitului de secol XVIII, propunându-ne, de această dată, un volum de povestiri cu un titlu incitant: *Ciudățeni amoroase din Bucureștiul fanariot* („Litera”, 2021).” Poezie cu foc ironic și împătımire fierbinte în poemele semnate de Adrian LESENCIUC și Violeta SAVU.

13 PLUS, Revistă de cultură, nr. 202/2021

Revista, cu aleasă cuprindere ocrotitoare a valorilor, în spiritul exigenței statuate de ctitorul ei, profesorul Petre ISACHI, ni se oferă lecturii . În *criza lecturii* cu „Galaxia Gutemberg și deplasarea spre roșu (2)”, Ion DINVALE opinează că „ De vreme ce tot mai mult se vorbește de energia întunecată, energie care ar exercita o atracție formidabilă asupra galaxiilor, ipoteza plauzibilă a expansiunii universului, n-ar fi exclus ca și galaxia Gutemberg să se supună acelorași legitimități.” Și același autor

ne delectează cu o înfloritoare poveste înmiresmând în(de) cuvinte *Întâlnirile de la Vărătic (ziuă a II- a)*.

Petre ISACHI spectaculos rătăcit în laboratorul scriitorilor ne prezintă în **Configurații critice** pe: Ioan FERCU cu *Dac-aș fi fost Dumnezeu*, Roxana MEDVEȚKI cu *duminica de mâine*, Alexandru DUMITRU cu *Asta e și ideea. Rebuseme* și pe Silvia Ioana SOFINTEI cu *feline pândind printre gânduri*. Profesorul Ionel NECULA în rubrica *filozofia culturii* ne deslușește „o altă maladie a identității românești”: *Scepticismul – binefacere sau rana neînchisă a spiritului românesc*. Și cu aceeași energie destăinuitoare, I.N., îi surprinde pe *Mircea Vulcănescu și Ion Petrovici în polemici cordiale*. În *critice* prezentări și comentarii de: Cristina ȘTEFAN- *Afganistanul în literatura de azi/ Dac-aș fi fost Dumnezeu, Ion FERCU versus Vânătorii de zmeie, Khaled Hosseini.*, Corneliu VASILE - *Victoria MILESCU, Încă liberă*, Corneliu VASILE - *Alexandru MARGHILOMAN, contemporanii și posteritatea (Viorel Frîncu, „Adevărul” despre... Moartea lui Alexandru Marghiloman- studiu de caz)*, Camelia ARDELEAN - *Emilia Stroe-Țena „Destin românesc”*, Otilia ARDELEANU – *Pe linia imaginară a iubirii(Verdele ceai al miezului de noapte de George Nina Elianorge Nina Elian)*. Mai remarcăm că poezia este consistent prezentă în paginile revistei de: Eleonora

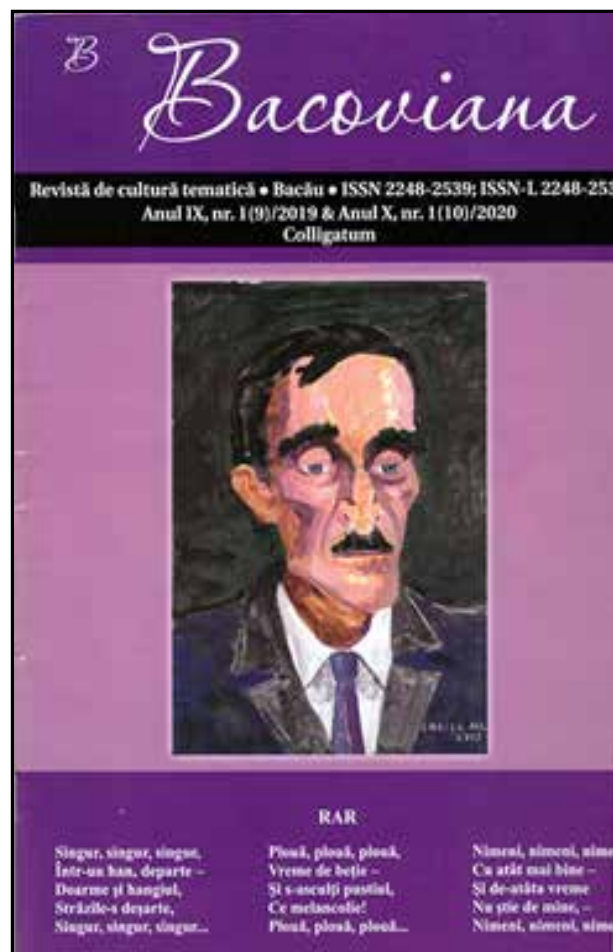
STAMATE, Otilia ARDELEANU, Mara PARASCHIV, Rodica DASCĂLU, Alexandru DUMITRU și Nicolae MIHAI

BACOVIANA, Revistă de cultură tematică, Bacău, Anul XI, Nr.1(11), 2021

Apare sub egida Societății Cultural-Științifice „Vasile Alecsandri” Bacău și a Editurii „Alma Mater” (Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău)

Bacoviana este o revistă anuală, elegantă și inedită prin conținut și formă, care a apărut în 2011, cu dorința fermă „de a evoca nu doar numele poetului, ci și pe cele ale familiei sale (Agatha și Gabriel) și, de ce nu, al urbei natale”. Nobilă cauză și misiune îndeplinită timp de 11 ani de editorul șef, conf.univ. dr. Ioan Dănăilă.

Consemnăm doar selectiv și telegrafic din cuprins: Theodor-George Calcan – „*Bacovia, poetul singurătății multiple*”, Ioan Dănăilă – „*Bacovia și Alecsandri – două familii prietene*”, Viorel Șoldea – „*Despre Agatha Grigorescu-Bacovia – locuri și oameni*” Serghie Bucur – „*Bacovia, povestit de Agatha*”, Cornel-Simion Galben – „*Optimistul Bacovia*”, Dan Petrușcă – „*Istoria unui poem*” și Doina Cernica – *Despre Bacovia, în orașul lui Bacovia la 140 de ani de la nașterea poetului*.

CRONOGRAF

Prima ediție a **Salonului de Carte LIBRIS # TECUCI**, 11-18 februarie 2022 !

Organizat de Casa de Cultură din Tecuci, destinat autorilor de carte din întregul Ținut, redactorilor de publicații, Salonul s-a adresat în egală măsură cititorilor pasionați de lectură, de studiu și cunoaștere în general.

Cărțile și celelalte „producții” tipărite publicate în 2021 au fost grupate într-o tematică diversă: literatură originală; artă și cultură; științe & cercetare; istorie locală și națională; carte pentru copii, carte școlară, didactică și pedagogie; călătorie, memorialistică; restituiri, documente, reeditări; reviste, publicații online ș.a.

„Dorim să stimulăm și să promovăm excelența în cultură, să facem cunoscute publicului larg, generațiilor tinere în mod special, producțiile cărțurilor noastre din anul anterior, creații și lucrări prin care Tecuciul se înscrie consecvent în ansamblul valorilor naționale”, acesta a fost mesajul organizatorilor la care au răspuns peste 300 de vizitatori.

Felicitări, celor care au acceptat să fie incluși în **Catalogul** acestei prime ediții, oameni pasionați, de profesii diverse, talente care s-au învrednicit să scrie și s-au încumetat și să-și vadă inspirația întrupată în carte: **Eleonora Stamate, Mihaela Gudană, Mirela Ianuș Dinga, Isabela Monica Manole, Violeta Daniela Mîndru, Irinel Giurgea Kornbaum, Elena Ramona Sonu, Aida Zaharia, Katia Nanu, Vasile Ghica, Viorel Burlacu, Cătălin Dumitrescu, Virgil Pavel, Ionel Necula, Vasile Sevastre Ghican, Iancu Aizic, Dan Viță, Aurel Mihai Brumă, Ștefan Andronache, Daniel Bradea, Ghiță Nazare și Doru Scărlătescu.** Îi adăugăm pe numeroșii colaboratori ai revistelor de știință și de cultură, pe autorii de manuale școlare sau studii și cercetări aplicate unor domenii de interes public.

Felicitări și celor care s-au ostenit să realizeze această minunată expoziție, în care cu însuflețire au rânduit tomurile ca pe niște odoare de preț într-un templu! Un templu al cărții, unde autorii să fie cunoscuți și apreciați. Grupăm pe coperta a treia a revistei noastre câteva dintre cărțile prezente în prima ediție a Salonului. În numerele viitoare vom detalia prestația scriitorilor tecuceni așezându-le „slova de foc și slova făurită” sub aceeași cunoscută declarație argheziană: „*Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!*”.

A fost un moment magic, de parcă îl auzeam pe sir Francis Drake spunând rugăciunea îndemn: „*Deranjează-ne, Doamne, să îndrăznim mai mult*

Să ne concentrăm pe mări mai întinse, mai involburate

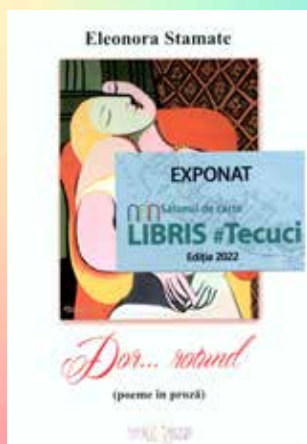
Unde furtunile vor arăta măiestria ta

Unde, pierzând din vedere țărnul,

Vom găsi stelele ”

(Sir Francis Drake dorea să privească. Inclusiv în sus/George Maior; România literară nr.3/21.01.2022)

„Cu cât înaintam pe drumul Sihlei, cu atât natura devenea mai aspră; ai fi zis că ea-și încruntă privirea și că muștră pe drumetul precauțator care îndrăznește să calce peste hotarele pustiului și să tulbure, cu zgomotul pașilor sau al respirației sale, adâncă liniște a singurătății.”

CALISTRAT HOGAȘ

175 DE ANI DE LA NAȘTEREA SCRITORULUI

(19 aprilie 1847, Tecuci – 28 august 1917, Roman /Piatra Neamf)

„Pe nesimțite, pajiștea înflorită făcu loc unui așternut de foi uscate, care trosneau sub pașii noștri; mesteacănul ne părăsise și bradul sau fagul, cu frunți despoiete de bătrânețe sau de vânturile care veșnic suflă în părțile de sus ale aerului, spintecau văzduhul și se zugrăveau fantastic și trist pe albastrul adânc al cerului.”

„Pe alocurea, poteca se strâmta așa de tare, încât de-abia puteai străbate cu sufletul prin desișul întunecos al unei sihle de carpeni tineri, care alcătuiseră, de o parte și de alta, doi pereți nestrăbătuți.”

„Aici e, fără îndoială, paradisul pământesc al vremurilor noastre și ... nici un înger cu sabie de foc nu străjuieste la porțile lui ... Adam și Eva pot intra și, după voie, pot ieși fără teamă de strășnicia poruncilor dumnezeiești...”

(Calistrat Hogaș – PE DRUMURI DE MUNTE / De la Văratcă la Săcu)

